

Pamet in vera.

Slovenskemu narodu v potrditev njegove vere

spisal

J. M. Seigerschmied,

duhovnik ljubljanske škofije.

III. zvezek:

10. Očetova podoba. — 11. Odkod in čemu? — 12. Nevidni svet.
— 13. Prevažna vprašanja. — 14. Osodepoini padec.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofjstva.

1907.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Predgovor.

„Hvalim svojega Boga, da mi je omogućil božanstvo moje vere ravno tako dokazati, kot bivanje Cezarja in Aleksandra.“

(*Kanceljar d' Aguesseau.*)

N broki zdrave pameti smo se pač lahko prepričali, da mora bivati Bog in da je bil, da tako rečemo, nekako primoran povedati, kaj da je, kakšen da je, kaj hoče od nas itd. To nam je razodel po očakih, prerokih, in naposled po svojem ljubem Sinu, ki je vse to razodetje izročil svoji cerkvi, da ga oznanja vsemu človeškemu rodu. Kje pa je ta cerkev? Ako natančno premotrujemo razna veroizpovedanja, razne cerkve ter uvažujemo razne okolnosti, nas vodi zopet zdrava pamet do zaključka, da je edino le katoliška cerkev prava Jezusova cerkev, torej naša prava mati, naša prava učiteljica.

Tudi mi smo primorani zaklicati, kakor je zaklical kanceljar d' Aguesseau (Agesó) zgoraj navedene besede, ali priznati, kakor je priznal celo zakleti sovražnik katoliške cerkve, Luter (l. 1528, deset let po svojem odpadu): „Jaz trdim, da je pod papežem pravo krščanstvo (torej pravi Jezusov nauk, pravo razodetje), ali bolje rečeno, cvet krščanstva.“ (Skupna dela, Jena 1560, IV. 320.) Tudi Voltér je bil primoran priznati: „Naša sveta (katoliška) vera je brez-dvomno edina dobra“ (Frag-sur. div. suj. ecc. art. Relig.) in „rimsko katoliška apostolska vera je neoviržno edino dobra, edino varna in edina prava.“ (Enciclop. ecc. XVII. pag. 400. Paris 1751.) Ako je pa rimsko katoliška vera edino prava, edino varna in zanesljiva učiteljica, potem se pač brez skrbi obrnemo do nje ter ji stavimo vprašanja, s katerimi se bavi ves svet.

„Površno znanje nas odvrtačuje od vere,
temeljito znanje nas vodi k nji!“ *Letbnitz.*

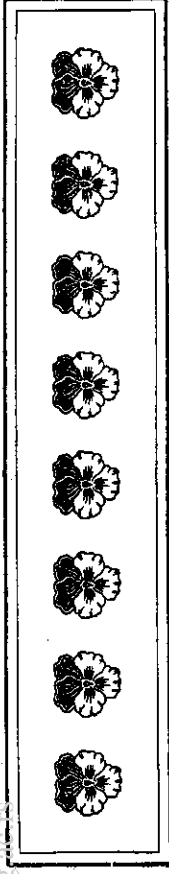

To storim v tej knjigi, ki prinaša odgovor na prevažna vprašanja, ter jih ob enem primerja s sodbo zdrave pameti. V desetem delu je začrtana podoba našega nebeškega Očeta, kakor nam jo kaže sv. vera in zdrava pamet. Enajsti del se bavi s početkom vseh reči, ko odgovarja na velevažno vprašanje: Odkod in čemu je ves svet? Predmet dvanajstega dela je nevidni svet, — trinajstega pa človek sam. Štirinajsti del nam kaže veliko izpremembo, ki se je izvršila na zemlji, ter išče vzrok te izpremembe, katerega nam ravno sv. vera kaže v izvirnem grehu.

Zavedam se svoje pomanjkljivosti, zato pa prosim cenjene bravce prizanesljivosti, ljubega Boga in blaženo Devico Marijo, katerima posvetim svoje skromno delo, pa obilno milosti, da besede, ki prihajajo iz dobrohotečega srca, padéjo v dobra srca ter obrode stoteri sad.

Lesce, na dan angelov varihov 1906.

Pisatelj.

Deseti del.

Očetova podoba.

1. Prvo vprašanje človeškega srca.

„Gospod, pokaži nam očeta.“
(*Faz. 14, 8.*)

erzijska bajka nam pripoveduje o mladem junaku Suhrab-u, krako mu je njegova mati pogosto pripovedovala, da mu biva v daljni, lepi deželi očé, ki je slaven junak. Mlademu junaku pa ni zadostovalo, da je zvedel, da mu biva očé, marveč se je podal na pot iskat očeta, da ga popolnoma spozna, da ga vidi od obličja do obličja. Nobena pot mu ni pretežavna, nobena ovira prevelika, ki bi ga mogla odvrniti od njegovega naklepa. Ne miruje prej, dokler ne najde svojega očeta. Tudi mi vemo, da nam biva tako-rekoč v daljni deželi slaven očé, Bog, ki je stvarnik in začetnik vsega. O njem nam pripoveduje ves svet v svojem bivanju, ker je. O njem nam govori vsa narava, njega nam oznanjata naše telo in duša.

Ves človeški rod je prepričan o njegovem bivanju. Vsi ti glavosi nam tako živo pripovedujejo o njem, da bi bila, kakor smo se prepričali, največja nezmisel, ako bi se človek tako daleč izpozabil, da bi ga tajil. Pa tudi Oče sam nam je govoril o sebi po prerokih in po svojem edimorojenem Sinu (Hebr. 1, 1), ki se je učlovečil in ustanovil sv. katoliško cerkev, ki nam govori o njem ter o tem, kar ji je oznanil. In ta mati nam govori tudi o njem, našem najboljšem očetu, ki biva v pretepi deželi. Takoj v prvem členu apostolske vere nas uči: „Verujem v Boga, Očeta vsemogočnega.“ Ali se bomo pa mi samo s tem zadovoljili, da vemo, da nam biva predober očé v nebesih? Ali ne bo tudi nas gnala ljubezen našega srca, da ga natančneje spoznamo, da ga gledamo od obličja, kakor je gnala imenovanega junaka? O, da, tudi naše srce ne miruje, ko zve, da mu biva v nebesih predober očé. Natančneje ga hoče spoznati, vedeti želi, kaj in kakšen da je. Kakor bi bil malo vreden otrok, ki bi se nič ne brigal za očeta, ki mu biva v tuji deželi, ravno tako in še bolj malovredni bi bili mi, ako bi se kar nič ne brigali za svojega najboljšega

očeta, o katerem nam pripoveduje naša mati, o katerem nam govori vse v nas in okrog nas. Tudi mi smo nekako primorani vprašati svojo mater, sv. katoliško cerkev, kakor so učenci vprašali Gospoda. Ko se je namreč Gospod poslavljaj od svojih učencev, preden je šel v trpljenje in smrt, ter jim rekel, da jim gre pripravljat prostora v hiši svojega Očeta, mu zakliče Filip: „Gospod, pokaži nam očeta in nam zadostuje.“ (Jan. 14, 8.) Ista je in mora biti želja vsakega otroka nebeškega Očeta.

Tej želji pa naj ustrežemo v tem delu. Opisali bomo namreč ob roki sv. vere in zdrave pameti podobo svojega najboljšega očeta, in sicer najprej takorekoč v njeni celoti, potem pa v njenih poglavitnih posameznih delih, ter iz nje posneli mnogotere nauke za svoje življenje. A že naprej moramo opozoriti bravca, da ta podoba ne bo popolna, da bo le slaba podoba, zakaj našega nebeškega Očeta ne more nobeno ustvarjeno bitje ne popolnoma spoznati, ne popolnoma opisati. On je takorekoč prevelik, da bi šel v našo pamet, da bi ga mogla opisati slabotna človeška roka. — „Poveljujte Gospoda,“ nam kliče modrc sv. pisma, „kolikor le morete, on je vendar še višji... hvalite Gospoda, povsijute ga kolikor morete, zakaj on je večji kakor vsaka hvala... Poviksijute ga iz vseh moči, saj ga ne boste dosegli. Kdo ga je videl, da bi ga mogel popisati, in kdo ga more toliko poveljčevati, kakršen je od začetka?“ (Sir. 43, 32—35.) „Boš li morebiti stopinje božje razumel,“ nas uči Job, „in popolnoma našel vsemogočnega. Višji je od nebes, in kaj boš počel. Globokejši je od pekla, in ti ga boš spoznal? Daljši od zemlje je njegova mera, in širši od morja.“ (11, 7—9.) „Glej, Bog je velik in presega našo mero“ (36, 26). — Mojzes je hotel videti obličje našega Očeta, a on mu je rekel: „Mojeja obličja ne moreš gledati; kakaj noben človek me ne vidi, dokler živi na zemlji.“ (II. Mojz. 33, 18—21.) Zato nas svari tudi sv. pismo, da ne smemo misliti, da bi Boga popolnoma spoznali. Naše moči so prešabe za to, kakor naše oči, da bi gledale v solnce. „Njega, ki preiskuje veličastvo (božje), potare častitljivost (njegova), beremo v knjigi pregovorov. (25, 27.) Vsled tega ga imenuje prerok skritega Boga (Iz. 45, 15) in apostol pravi o njem, da biva v neprisotni luči (I. Tim. 6, 16), da njega nihče ni videl, zato ga tudi nihče ne more ne spoznati ne opisati, ampak zadostovati nam mora podoba, katero nam je o njem podal njegov Sin. (Jan. 1, 18.) Tako nas uči tudi naša zdrava pamet, ki nam pravi, kakor smo se prepričali v 5. delu, da mora biti Bog neskončno, najvišje bitje. Kako bi torej mogel iti v našo pamet, ki je tako zelo omejena. On bi sploh nehal biti Bog, bi ne bil pravi Bog, ako bi šel v našo kratko pamet, ako bi ga mogli popolnoma spoznati in opisati. „Samo tebi je znano, kolik da si,“ mu kliče Minucij Feliks, „naše srce je pa pretesno, da bi te spoznalo.“ (Oct. 18.) Zato se je tudi sv. cerkev izjavila na 4. lateranskem zboru: „Trdno verujemo, da je en sam pravi Bog... nerazumljiv in neizrekljiv.“

Vendar nam pa sv. vera in tudi zdrava pamet nudita podobo našega Očeta, ki nam more zadostovati. O njem nam govori vsa narava, ves nas obdajajoči svet ter nam marsikatero njegovih lastnosti

kaj živo razodeva. Tu namreč velja pravilo: „Nihče ne more dati, česar sam nima.“ Ako torej v naravi zapazimo kako dobro lastnost, moramo jo tudi pripisovati njemu, ki je njen stvarnik, ki ji je dal to lastnost, in sicer v večji meri, kakor jo pa vidimo v naravi, da, celo v najvišji meri, ker je on najvišje bitje. Tako je sklepal že nedolžni otrok, Eleonora, ki je bila hči plemenitih starišev in pozneje stopila v red frančiškank. Kot majhno dete se je nekoč izprehajala s svojo materjo po vrtu. Ko vidi otrok raznovrstne, lepe cvetlice, vpraša mater: „Kdo je pa naredil te lepe cvetlice?“ Ko ji mati pove, da jih je ustvaril Bog, zakliče nedolžni otrok: „O, potem bom te Bogu služila, zakaj koliko lepši mora biti šele on, ki je že cvetlice tako lepe ustvaril.“ Že nedolžni otrok je opazil, da moremo iz lepote tega sveta sklepati na lepoto božjo, iz lastnosti sveta na njegove lastnosti. Zato je tudi sv. Frančišek Borgia na svojih izprehodih pogosto s palico udaril po cveticah, rekoč: „Molčite, molčite.“ Hotel je namreč reči, da cvetlice v svoji lepoti spominjajo človeka lepote božje, a tudi njegove nehvaležnosti in nespameti, da temu tako lepemu Bogu ne služi z vsem srcem.

Tako nam torej že pogled v naravo nudi po nekoliko podobo našega očeta. Zato je tudi apostol Pavel rekel poganom, da ne morejo zagovarjati svoje nevere, ker se nam Bog tako očitno razodeva že v naravi. „Kar se od Boga vedeti more,“ piše namreč Rimljanom, „je znano med njimi, Bog jim je namreč razodel. Zakaj, kar je nevidnega na njem, se spozna in vidi od stvarjenja sveta sem v tem, kar je ustvarjenega; tudi njegova moč in božanstvo, tako da nimajo izgovora (namreč neverniki).“ (Rim. 1, 19—20.) Isto napoveduje Atencem v njihovi zbornici, Areopagu. (Dej. ap. 17, 26—28.) „Dasi je nepopisljiv,“ pravi vsled tega sv. Fulgencij, „vendar ni tak, da bi ga ne mogli kar nič spoznati, ampak verniki ga v toliko lahko spoznajo, da ga ljubijo, dasi ga niti z angelskimi niti s človeškimi jeziki ne morejo popisati.“ (Contr. Arian.) „On je,“ po besedah sv. Avguština, „povsod skrit, a tudi povsod očit; nikomur ni dopuščeno, da bi ga ne spoznal, a nikomur tudi, da bi ga kar nič ne poznal.“ (Enar. in ps. 74, v. 9.)

Več pa, kot nam narava pripoveduje o našem očetu, pripoveduje nam o njem njegovo razodetje. On nam je takorekoč popisal samega sebe in nam dal tako podobo, ki nam more zadostati, dasitudi ta ni popolna in tudi ne more biti, ker bi je mi tudi ne mogli umeti, ako bi bila popolna. Sedaj gledamo, po besedah apostolovih, le skozi zrcalo, a prišel bo čas, ko ga bomo gledali od obličja do obličja ter se nam bo v polni meri zadovoljilo naše srce. Začrtali bomo torej ob roki sv. vere in pameti podobo svojega najboljšega očeta. Slaba in pomanjkljiva bo sicer, a vendar bo taka, da nam bo lahko vzbudila ljubezen do njega, zlasti nas v nemala, da bomo živeli tako, da bomo enkrat vredni ga gledati od obličja do obličja ter se nam bo izpolnila naša prva srčna želja, katero sv. Avgustin tako lepo izraža v besedah: „Nemirno je človeško srce, dokler ne počiva v tebi, o Bog,“ to je, dokler te popolnoma, kolikor je njegovim močem mogoče, ne spozna.

2. Najpopolnejše bitje — a brez telesa.

„Bog je duh, in tisti, ki ga molijo, ga morajo moliti v duhu in v resnici.“
(Jan. 4, 23—24.)

Sirakuzanski kralj Hieron je nekoč vprašal modrijana Simonida, kaj da je Bog. Na to vprašanje ni hotel modrijan takoj odgovoriti, ampak si je izprosil en dan odloga. Ko mine ta dan, ne odgovori na dano vprašanje, ampak si izprosi dva dni odloga, in tako dalje vedno več dni. Naposled pa pravi kralju: „Na dano mi vprašanje ne morem odgovoriti; čim bolj premissljudjem, tem temnejša mi postaja stvar.“ Ali nam bo mar sv. vera na naše vprašanje dala isti odgovor? Ni, kakor ne. Ona nam marveč popisuje našega očeta, a nas tudi zatrjuje, da svojega nebeškega očeta nikdar ne moremo popolnoma spoznati, kakršen je, in tudi zdrava pamet ji mora pritrčiti. Bog je namreč neskončno bitje, ki nikdar ne more iti v našo omejeno pamet. Vendar nam pa sv. vera in tudi zdrava pamet dajeta dovoljen odgovor na naše vprašanje.

Pred vsem nam oznanjata, da biva le en sam Bog. Dasi je ta resnica, bi rekel, sama ob sebi umevna, vendar pogledimo, kako nam jo oznanjata vera in pamet, zlasti ker je bil človeški rod že tako daleč zabredel, da je častil po več bogov ali malikov. To resnico nam pač sv. pismo oznanja najpogostje. V starem zakonu se skoraj na vsaki strani ponavljajo besede: „Čuj Izrael, Gospod, naš Bog, je le en sam Bog. — Gospod je tvoj Bog in drugega ni razen njega. Jaz sem prvi in zadnji in razen mene ni Boga.“ Ko je Bog dal desetere zapovedi, je kot prvo zapisal: „Jaz sem Gospod, tvoj Bog, ne imej tujih bogov razen mene.“ (V. Mojz. 5, 6—7.) — „To je večno življenje,“ nas uči naš Gospod Jezus Kristus, „da spoznajo tebe, edinega pravega Boga.“ (Jan. 17, 3.) „En Gospod, ena vera, en krst,“ kliče nam tudi sv. apostol, „en Bog in oče vseh.“ (Ef. 4, 5—6.)

Kako bi pa mogla zdrava pamet nasprotovati tej resnici, saj vsak otrok pozna le enega očeta, torej more tudi ves svet imeti le enega očeta-stvarnika Boga. O tem nas prepričuje že en pogled v naravo. Tu namreč opažamo, da je vse kar najlepše urejeno. Kako bi pa mogel bivati v svetu tako lep red, ako bi jih bilo več uredilo svet? Ako bi dva uredjevala svet, bi ga vsak po svoji volji uredila in tu bi lahko eden hotel ravno nasprotno od tega, kar bi hotel drugi; n. pr.: eden bi hotel lepo, drugi grdo vreme, eden tvojo srečo, drugi tvojo nesrečo. Vstred tega bi nastal prepir. Tisti, ki bi moral odjenjati, bi bil slabotnejši od prvega, torej ne najpopolnejše bitje, Bog. Zato nas lep red v naravi uči, da mora bivati le en Bog. Tako je sklepal že sv. Atanazij, ki piše: „Ker v svetu ne biva nered, ampak red; ne brezumnost, ampak je vse po meri urejeno; ne zmesnjava, ampak rednost, z eno besedo najlepša edinost, zato moramo sklepati na enega samega gospodarja, ki vse združuje, sestavlja in zedinja. Če ga tudi ne moremo videti s telesnimi očmi, vendar spoznamo lahko iz reda in soglasja tudi nasprotnih si reči njihovega reditelja, voditelja in gospodarja, saj tudi sicer tako sklepamo, ako opazujemo

edinost udov našega telesa. Ako namreč vidimo, da oko ne nasprotuje ušesu, ne roka nogi, ampak da vsak ud izvršuje svoje delo, sklepamo, da mora ena duša bivati v telesu, ki vodi ude, dasi je ne vidimo. Ravno tako moramo tudi iz reda in edinosti v svetu sklepati na Boga, ki jih vodi, in sicer le na enega, ne pa na več bogov.“ (Adv. Gent. I. 38.) „Kakor ne more na ladji biti več krmarjev,“ pravi pisatelj Laktancij, „pri eni čredi več pastirjev, pri enem čebelnem roju več matic, v enem telesu več duš, ravno tako ni mogoče, da bi svet vladalo več vladarjev, bogov.“ „Vse stvari, katerokoli bivajo,“ uči nas tudi sveti Tomaž Akvinski, „so lepo urejene med seboj, ena služi drugi. Te različne stvari bi se pač ne združile v en red, ako bi jih ne vodilo eno samo bitje... Torej mora biti le en sam, ki je vse stvari združil v eden, enostaven red, in to je Bog.“ (Summa I. qu. 11, art. 3.)

O tem so bili prepričani tudi pogani. Kakor so bili prepričani, da je neobhodno potrebno, da se ohrani red v državi, da je le en vladar, en kralj, ravno tako so tudi med svojimi mnogostevilnimi maliki enega priznali za najvišjega, očeta vseh bogov in ljudi, gospodarja in stvarnika vseh bitij.

Zdrava pamet nas uči, kakor smo se že prepričali v 5. delu, da mora biti Bog najpopolnejše, povsem neodvisno bitje. V sled tega pa mora biti le en Bog. Ako bi namreč zraven Boga bilo še drugo bitje ravno tako popolno kot on, potem bi bila oba sicer popolna, a nobeden ne najpopolnejši, torej tudi ne pravi Bog. Najboljši, najpopolnejši more biti le eden, torej tudi le eden Bog. Ako bi bilo več bogov kot eden, potem bi bil eden od drugega odvisen, in ta bi ne bil pravi Bog, ker je Bog neodvisen. Ako bi pa tudi drug od drugega ne bil odvisen, bi pa zopet nobeden Bog ne bil, ker bi nobeden ne bil najvišji, kakršen mora biti Bog. To je tako očitno, da je človeški rod ob svojem početku, dokler mu zdrave pameti niso zatemnevale strasti, veroval le v enega Boga. Za to nam pričajo nešteti spomeniki. „Dejstvo je,“ pravi učeni Lücken, „da je poganstvo ohranilo vero v enega, najvišjega Boga; divji narodi pogosto še čisteje kot omikani pogani.“ (Tradit. des Mensch. 27.) Najstarejša (do 5000 let stara) listina, ki je pisana na takozvani „papirus“ in se hrani v muzeju mesta Bulak, pravi: „Eden in edini, ki vse ustvari, zraven katerega ni nobenega drugega itd.“ O našem očetu v nebesih nam zlasti kaj živo govori naše srce, naša vest, ki nas vedno opominja, da bomo morali le enemu sodniku dajati odgovor od svojega življenja.

Kakor imamo na zemlji le enega očeta, tako nam vera in pamet v nebesih kažeta le enega Očeta. A kaka je razlika med zemskim in nebeškim Očetom! Tudi najboljši, najimnitnejši oče je le njegova stvar, katero je on naredil, ki mora torej nižja biti od njega. „On, ki je vse naredil,“ kliče nam tu sv. Avguštin, „je višji od vseh stvari.“ Tudi najimnitnejši zemski oče je prejel od njega življenje in je ohrani le z njegovo pomočjo. Vse kar ima, ima le od njega; itd. Ne pa tako naš nebeški Oče.

On svojega življenja ni od nikogar prejel, zakaj preden je bil svet in vse, kar je na svetu, je bil Bog. „Kakor ima oče življenje

sam od sebe, tako je tudi Sinu dal, da ima življenje sam od sebe,“ je rekel Jezus Kristus. (Jan. 5, 26.) Sam Bog se imenuje: „Jaz sem začetek in konec, tisti ki je bil, je in bo.“ (Skriv. raz. 1, 8.) Kakor pa življenja ni od nikogar prejel, tako je tudi ohranjuje brez tuje pomoči. Kar ima, ima od vekomaj. Njemu ne more nihče ničesar vdati, ničesar odvzeti. Kakršnen je, tak je bil od vekomaj, je in bo vekomaj. „Moj Bog si ti,“ kliče mu vsled tega psalmist, „zakaj ti ne potrebuješ mojega blaga.“ (Ps. 15, 2.) „Ako grešiš,“ pravi Job, „kaj mi škodnjaš, ako se pomnože tvoje pregrehe, kaj storiš zoper njega? Dalje, ako pravično živiš, kaj mu daruješ, ali kaj prejme iz tvoje roke?“ (Job 35, 6–7.) Isto je razodel Jezus apostolom, ko jim je rekel: „Niste vi mene izbrali, ampak jaz sem vas izbral,“ ter jih je tudi zatrdil, da Bog ni navezan na ljudi. Sv. Janez Krstnik je pridigoval, da more Bog, ako Judje ostanejo neverni, iz kamenov storiti otroke Izraelove, sinove Abrahamove. — Kako neodvisen so stori od svojih stvari, je pač sam očitno razodel, ko je zavrgel napuhnjene angela. Ako niti tem, svojim najiminennejšim stvarim, ni prizanesel, koliko manj mora biti šele navezan na ljudi. Naš nebeški oče je torej, kakor smo se že prepričali v 5. delu (str. 8), sam od sebe, neodvisen vladar nebes in zemlje. Zato nas tudi sv. cerkev uči, da sveta ni ustvaril, kakor da bi ga potreboval ali rabil, ampak iz same ljubezni, da bi svoje stvari storil detežne svoje blaženosti in popolnosti.

Naš zemski oče je bitje, ki je iz telesa in neumrjoče duše. Naj ima še tako lepo ustvarjeno telo, še tako lepe duševne zmožnosti, višji je še in mora biti naš nebeški Oče. On mora biti najpopolnejše bitje, to je duh, ki ima najpopolnejše zmožnosti. Že v starem zakonu bremo o tej resnici: „Ali imaš mar mesene oči,“ mu kliče Job, „ali mar vidiš ti, kakor vidi človek?“ (Job 10, 4.) Ko posveti Salomon tempel, moli: „Ako te nebo in nebes nebesa ne morejo obseči, koliko manj šele ta hiša, katero sem ti sezidal,“ ter s tem razodeva svoje prepričanje, da mora biti Bog duh, katerega ne obseže noben prostor. Judom je bilo vsled tega prepovedano narejati si podobno božjo, da ne bi mislili, da ima Bog telo, ter zabredli v malikovanje. Določeno je pa to resnico povedal sam Jezus Kristus, ko je rekel Samaritanci: „Bog je duh, in tisti, ki ga molijo, ga morajo moliti v duhu in v resnici.“ (Jan. 4, 21.) — „Kralju večnosti,“ kliče tudi apostol, „neumrljivemu, nevidnemu, bodi čast in slava na vekov veka.“ (II. Kor. 3, 17.) Temu je pa tudi zdrava pamet primorana pritrčiti.

Najiminennejša stvar na svetu je pač človek. Kaj ga povzdiguje na to mesto? Njegova duša, ki je neumrjoč duh. Kako se pa razdeva ta duh? Pogledj krog sebe. Tu vidiš vse polno stvari in tudi večinoma veš, kako se imenujejo. Ali pa mar ve kamen, da je kamen, in iz česa je? Ali ve drevo, kako se imenuje, koliko je staro, kje da stoji? Vse te stvari ne vedo ničesar o sebi, ne vedo, da so na svetu in kaj da so. Te stvari imajo le telo, so telesna bitja. Človek se pa zaveda, on ve kaj je, kakšen je itd. Človek ima telo in dušo. Ker se telo samo ne more zavedati kakor druga telesna bitja, zato moramo reči, da se njegova duša, ki je duh, zaveda, da spozna. Bitje pa, ki ve za sebe in sebe pozna, je duh; in vsak duh more

vedeti za se, in da biva. Ker človek nima samo telesa ampak tudi duha, zato ve, da živi, da je človek, kako mu je ime in še mnogo drugega.

Stvari, ki imajo samo telo, mi vidimo in poznamo, a same sebe ne poznajo. Ti vidiš drevo, a drevo ne vidi tebe. Živali sicer vidijo, čutijo, slišijo, a ne mislijo. Žival ti ne more povedati, koliko je dvakrat dve. Ona ne ve, da bo morala umreti, ne loči med dobrim in hudim itd. To pa more človek, ki ima duha. Ker se pa človek le v tem loči od živali, da ima duha, zato moramo reči, da njegov duh misli.

Ako dalje opazujemo brezumne stvari, kaj kmalu zapazimo, da store vse le prisiljeno, kar store. Kamen obleži tam, kamor ga položiš; cvetlica raste tam, kjer jo posadiš; ako je žival lačna in ji daš krme, mora jesti. Ne tako pa človek. Ako greš lačen mimo mize polne jedil, sam dobro veš, da se lahko odločiš, ali boš jedel ali ne, da lahko storiš kakor sam hočeš. Žival mora storiti, človek pa stori le, ako hoče. Druge stvari torej nimajo proste volje, človek jo pa ima. In ker se človek le po duhu loči od živali, zato moramo reči: duh ima prosto voljo.

Duh je torej bitje, ki spoznava, misli, hoče, ali ima um in prosto voljo.

Slednjič se pa duh človekov še razodeva v njegovih delih. Če človek moli ali premišljuje, deluje njegov duh v človekovem notranjem. A to, kar človek misli, kar duh v notranjem deluje, to mnogokrat tudi razodeva na zunan. Duh namreč vpliva na telo, da le-to dela to, kar duh misli in kakor misli, n. pr. roka piše, jezik govori to, kar duh misli ali hoče. Slika, katero slikar naredi, je bila prej izgotovljena v njegovem duhu, potem jo je duh s pomočjo telesa, rok, izgotovil na platno. Tega bi žival nikdar ne mogla storiti, ko bi tudi imela take roke kot človek, zato ker nima duha. Ker pa človek, ki ima duha, ta dela izvršuje, zato moramo reči, da v človeku pravzaprav deluje duh. — Duh torej misli, spoznava, hoče in deluje.

A duh človekov je tako zelo omejen. Navezan je na telo in odvisen od njega. Poškodovanje na telesu, zlasti na možganih in čutih, ga ovira v njegovem delovanju. Ako se poškoduje na možganih, izgubi pravo spoznanje, se mu zmeša, kakor pravimo. Ako ima vročinsko bolezen, je sicer telo bolno, a tudi duh ne more delovati, človeku se blede. Duh bi rad bival na kakem drugem prostoru, a ovira ga telo, da ne more tja. Telo ima marsikatero poželjenje, katerega duh ne pozna, katero naravnost zametuje, a vendar človek marsikaterokrat kaj takega stori, kar duh zametuje, in telo poželi, torej meso premaga duha.

Bog je pa ustvari človeka. Dal mu je duha, in sicer nepopolnega. Kaj sledi iz tega? Ali ne, da mora tudi on imeti duha, in sicer najpopolnejšega — mora biti duh, katerega ne ovira telo v njegovem delovanju, torej brez telesa. Zdrava pamet nas torej uči, da mora biti Bog zgolj duh; bitje, ki spoznava, misli, hoče in deluje — ali ima um in prosto voljo, ne pa telesa. Človeški duh je pa tako zelo omejen in slab. On sicer spoznava, a to njegovo spoznanje se

za najvišjega ter ga je imenovalo „najboljšega, najvišjega“ (optimus, maximus). Slično govorijo tudi novodobni modroslovci. „Naši misleci so preveč nespametni,“ pravi že večkrat imenovani Diderot, „ker hočejo spoznati Boga... božja narava mora biti nerazumljiva zakaj med njim in med nami je neskončen razloček.“ (Encycl. art. Relig.)

Naš nebeški oče je torej po nauku sv. vere in zdrave pameti sam od sebe najpopolnejši duh, neodvisen vladar nebes in zemlje, ki ima vse dobre lastnosti v najvišji meri. Seveda si teh lastnosti ne smemo misliti takih, kakršne opazujemo pri človeku. Pri človeku nekako ločimo njegove lastnosti od njegovega bitja, ne tako pri Bogu. Človek je razumno bitje, in to ostane, če tudi izgubi eno ali drugo lastnost, n. pr. če izgubi pogled ali ogluš, če postane krivičen itd. Človek si pridobiva razne lastnosti, pa jih tudi lahko izgubi. Bog pa ne more izgubiti nobene svojih lastnosti in nobene nove si pridobiti. Ko bi to mogel, bi niti Bog ne bil. Njegovo bitje se ne da ločiti od njegovih lastnosti. Kar je Bog, je ves. Kaj lepo nam to napoveduje sv. apostol, ki pravi: „Bog je ljubezen.“ On ne pravi, kakor pravimo o človeku, da ima ljubezen, ampak da je ljubezen, vse njegovo bitje je torej neskončna, sama ljubezen. Ako govorimo o posameznih lastnostih, si torej ne smemo misliti, da so te nekako deli njegovega bitja. Bog je enostavno bitje, ki ni sestavljeno iz več delov. Ako govorimo kakor smo prej rekli, najprej o celi podobi in potem o njenih posameznih delih, rabimo te izraze le zato, da govorimo po človeško, ker človek more umeti le to, kar se mu takorekoč ponudi v vidni obliki.

Ravno tako nas ne sme motiti, ako govorimo o roki božji, o njegovem očesu ali če beremo v sv. pismu besede n. pr. volka božja, noga itd., da je Gospod govoril, hodil itd. Bog je duh, torej se pravzaprav pri njem ne more govoriti o roki ali nogi itd., ampak ti izrazi so le podobe, s katerimi opisujemo delovanje božje, ker bi sicer sploh ne imeli nobenega pojma o Bogu. Istotako nas ne smejo motiti podobe, ki nam kažejo Boga naslikanega kot starčka, ki drži svetovno krogljo v rokah, ali le eno oko v trikotu kot znamenje Boga. Te podobe so le znamenja, ki nam oznanjajo njegove lastnosti, njegovo večnost, vsevednost itd.

Slednjic pa ne smeš misliti, dragi bravec, da opisujemo te lastnosti samo zato, da bi jih bravci poznali. Nikakor se ne smemo s tem zadovoljiti, da samo poznamo te resnice, ampak je pred vsem treba, da jih uporabljamo v svojem življenju.

Bog je sam od sebe povsem neodvisen. Kaj sledi torej iz tega za nas? Ali ne, da ne smemo misliti, da Bogu storimo kako uslugo, ako mu služimo, ako ga častimo, njegove zapovedi izpolnjujemo. Bog ne potrebuje ne nas, ne naše službe, on je brez nas neskončno srečen. A mi potrebujemo Boga, potrebujemo ga vsak trenutek, ker smo v vsem od njega odvisni. Naša najsvetejša dolžnost je, da mu služimo, da smo pokorni njegovim zapovedim, da smo mu dobri otroci, ako hočemo, da nam bo on dober Oče.

„Bog je duh,“ je rekel Jezus Kristus, a tudi pristavil: „Kateri ga molijo, ga morajo moliti v duhu in v resnici,“ ter nas s tem pod-

razvija le polagama. Le z velikim trudom si pridobi človek nekaj znanja ali vednosti. Naj je v vednosti dosegel še tako visoko stopinjo, vendar mu ostane še veliko več skritega, česar pa nikdar ne bo spoznal in umel. Kolikim zmotam je dalje podvrženo njegovo spoznanje! Kolikrat meni zdravnik ali drugi ljudje, da bo bolnik ozdravel, pa umre, in nasprotno, kolikrat menijo, da bo umrl, pa ozdravi.

Kako slaba je dalje človeška volja! Koliko bi rad storil, a nedostaja mu moči. Kolikrat sklene človek, da se bo ogibal te ali one pregrehe, ali kako kmalu večinoma zopet pade v njo. Ali je mar um našega nebeškega Očeta tudi tako slab, tako slaba njegova volja? Gotove ne, saj je in mora biti najpopolnejše bitje. On mora biti duh, ki ima najpopolnejši um in najpopolnejšo prosto voljo. To nam do ločno oznanja tudi sv. vera, ki Bogu pripisuje vse dobre lastnosti v najvišji meri ter ga imenuje neskončno popolno bitje, pri katerem ni sence kake pomanjkljivosti. To nam kaj očitno razodevajo besede sv. pisma, katere smo prej navedli, ko smo rekli, da Boga ne moremo popolnoma spoznati ne opisati. Zato je tudi sv. Avguštin rekel, da je lažje povedati, kaj ni Bog, kakor pa, kaj da je.

Kakor smo se že v petem delu prepričali, mora biti Bog večn, sam od sebe, neizpremenljiv. Kot tak pa mora biti najpopolnejše bitje, duh, ki ima najpopolnejši um, najpopolnejšo prosto voljo. Ako bi Bog ne bil najpopolnejši, potem bi mu nedostajalo (manjkalo) te ali one popolnosti, katero bi si mogel pridobiti. Kakor hitro bi si jo pa pridobil, bi se izpremenil. Ker se pa ne more izpremeniti, zato mora biti najpopolnejše bitje, ki ima vse dobre lastnosti v najvišji meri. To sledi tudi iz tega, ker je sam od sebe. Ako bi namreč kake popolnosti ne imel, bi si jo mogel pridobiti od kakega drugega bitja. Kakor hitro bi jo pa dobil od kakega drugega bitja, bi bil od tega bitja odvisen, torej ne več Bog. Ker je pa Bog povsem neodvisen, zato mora biti neskončno popoln.

Pa tu si ne smemo misliti, da si je Bog šele polagama pridobil te popolnosti, kakor si n. pr. človek polagama pridobi razne čednosti. On mora biti od vekomaj neskončno popoln, ker je neizpremenljiv. Zakaj, ako bi si polagama pridobil popolnosti, bi se izpremenjal. Ker pa to pri Bogu ni mogoče, zato mora biti od vekomaj neskončno popoln. Kar je dobrega, lepega, popolnega, čudovitega, vse to je in mora biti pri Bogu, in sicer od vekomaj v najvišji meri. Zato je rekel psalmist: „Gospod je velik, nad vse hvalevreden in njegovega veličastva ni konca.“ (Ps. 144, 3.) — Da je Bog najpopolnejše bitje, to je zgolj duh, ki ima najpopolnejši um in najpopolnejšo prosto voljo, to je tako očitno, da so bili tudi pogani o tem prepričani. Rimski govornik Cicero imenuje Boga bitje, od katerega si ne moremo boljšeга misliti. (De nat. deo.) Grški pisatelj Plutarh piše: „Numa Pompilij (rimski kralj) je prepovedal delati podobo božjo iz katerega koli snovi. In prav je storil, zakaj Bog je najpopolnejše bitje, katerega ne moremo videti s telesnimi očmi.“ Grški modrijan Sokrat pravi: „Bredvomno je, da je Bog sam od sebe, neumrjoč, popoln in srečen.“ Kakor modrijani je sodilo tudi ljudstvo, grško in rimsko. Dasi je častilo celo vrsto malikov, vendar je imele enega

učil, da se Bog v prvi vrsti ozira na našega duha. Njemu nikakor ne zadostuje, da gremo samo s telesom v cerkev, da se samo s koleni pripogibamo pred njim, ampak on hoče v prvi vrsti, da mu služimo s svojim duhom, da smo pri službi božji zbranega in pobožnega duha. On nam je dal oboje, telo in duha, zato hoče, da ga z obema častimo in mu z obema služimo, sicer bi se moral tudi nad nami pritožiti, kakor se je pritožil nad Izraelci: "To ljudstvo me časti z ustnicami, njih srce je pa daleč od mene." Zato mu tudi ne zadostuje, da njegove zapovedi izpolnjujemo samo po besedi, ampak hoče, da jih izpolnjujemo tudi po duhu. Njemu vsled tega ni dovolj, ako le nikogar ne ubiješ, kakor po besedi zahteva peto božja zapoved, ampak on zahteva tudi, da bližnjega tudi v srcu ne sovražimo, da ga ne razžalimo ne z besedo ne z dejanji.

Ako pa Bog gleda v prvi vrsti le na duha, morda porečeš, čemu so potem vsi zunanji obredi, čemu vsa zunanja služba božja in vsa druga zunanja znamenja; potem so pač te nepotrebna. Gotovo ne, dragi bravec. Ravno ti zunanji obredi imajo namen, da pripravljajo našega duha, da prav služi Bogu. Ravno ti obredi vzbude v nas pozornost, odbijajo raztresenost in druge ovire, ki človeškega duha odvrtačejo od prave službe božje. Ti obredi mu živo predočujejo učinko, ki jih v njem obrode razna bogoslužna dejanja. Tako nas luči pri službi božji opozarjajo, da se je moramo udeležiti z živo vero; raznobarna obleka na ljubezen in spokornost našega duha. Obredi in vsa zunanja znamenja pri službi božji niso torej nikakor nepotrebna, marveč kaj izdaten pripomoček, da se je udeležujemo s pravim duhom.

Resnica, da je Bog najpopolnejše bitje, mora v nas pa tudi vzbuditi ljubezen do nebeškega Očeta. Mi ljubimo prazne, minljive stvari zaradi njih lepote, dobrote, koristi, ki jih imamo od njih, njega, našega Očeta, najlepše, najpopolnejše bitje, pa bi ne ljubili! Ponižen, pravičen, pošten človek si pridobi ljubezen naših src, in najpopolnejši nebeški Oče naj bi se je ne mogel pridobiti! Kakor on presega vse stvari, tako bi morala tudi naša ljubezen do njega presegati ljubezen, katero imamo do vseh drugih stvari. To ljubezen je kaj lepo razodel sv. Francisek Saleski, ki je pisal svoji nečakinji: "Draga nečakinja, jaz te imam zelo rad; toda če bi vedel, da je volja božja, da te v vodo vržem, bi to natančno izvršil, ne da bi si kaj storil iz tega." To je prava ljubezen do Boga, ki je pripravljena raje vse žrtvovati, kot pa nasprotovati njegovi volji. Tako moramo pa Boga ljubiti, ko bi tudi ničesar ne mogli od njega pričakovati. K toliki ljubezni bi nas morala vnetati že sama njegova lepota, njegova brezkončna popolnost.

3. Od vekomaj do vekomaj — eden in isti.

"Ti si vedno isti, in tvoja leta ne preminejo."
(Ps. 101, 28.)

Leta 1788 je umrla španskemu kralju Karolu III. njegova žena. Ob njeni smrti je zaključal kralj: "To je prva bridkost, katero mi je

provzročila v najinem 22letnem zakonu." Kako srečno je pač moralo biti življenje v tem zakonu, ako je mož svojo ženo označil s temi besedami. Koliko bridkost mu je pač morala provzročiti smrt, ki je razrgala to nežno vez. A koliko hujša mora biti še bridkost v družini, v kateri je doslej bivalo tako lepo življenje, ako potrkaja smrt na njene duri ter ji odvzame skrbnega očeta. Toda ta žalost je neizogibna za vsako družino tu na zemlji. Prej ali slej bije otrokom ura, ko se morajo ločiti od skrbnega očeta, dasi dobri otroci tako zelo želijo, da bi se nikdar ne ločili od svojega očeta. Kar pa otroci tako iskreno žele pri zemskem očetu, to se jim v polni meri izpolnjuje pri njihovem najboljšem, nebeškem Očetu.

"Bog ne umrje," je zaklical umirajoči predsednik ameriške države Ekuador, Garcia Moreno, in v tem nas potrjuje sv. vera in zdrava pamet, ki nas učita, da je Bog večn. "Preden so bile gore," nam kliče psalmist, "in je bila ustvarjena zemlja in njeni krog, si ti od vekomaj do vekomaj, o Bog! Tisoč let je v tvojih očeh kakor včerajšnji dan, ki je minul." (Ps. 89, 3-4.) — "Glej, Bog je velik," nam oznanja Job, "in presega našo modrost, in število njegovih let je neizmerno." (36, 26.) — Kralja večnosti ga imenuje sv. apostol, ko pravi: "Kralju večnosti, neumrjočemu... bodi čast in slava." (1. Tim. 1, 17.) — "Jaz sem začetek in konec," nam kliče sam Bog v skrivnem razodevanju sv. Janeza, "jaz sem prvi in zadnji; tisti, ki je bil, je in bo." (1, 8.)

S temi besedami nam sv. pismo določno naznanja, da je Bog večn, namreč, da ne pozna ne začetka, ne konca; da je vedno bil, je in bo vedno. On je bil, ko še ni bilo zemlje, ko še ni solnce sijalo iz neba, ko še niso zvezde migljale na nebu, in bo tudi še, ko se bo zemlja zdrobila v prah, ko bo solnce otemnelo, ko bodo zvezde padle iz neba. Ni ga bilo in ga ne bo trenutka, ko bi mogli reči, da ni Boga. A tu si ne smemo misliti, da Bog šteje ure, dneve, mesece in leta kakor mi. Pri njem ne sledi ura za uro, ampak pri njem je vedna sedanjost. Kar se je godilo pred tisoč leti in kar se bo godilo čez tisoč let, to gleda Bog, kakor bi se sedaj godilo v tem trenutku. Pri Bogu je po besedah apostola Petra, "en dan kakor tisoč let in tisoč let kakor en dan." (II. Pet. 3, 8.) On, z eno besedo, ne pozna časa. Čas poznamo le mi, ki živimo na svetu. Pri njem ne moremo reči, da je preživel toliko in toliko let, ali da je pri Bogu preteklo to, kar mi gledamo v preteklosti, ali prihodnje, kar bomo mi šele v prihodnosti videli. Pri njem je vedni sedaj, ki nikdar ne bo minul. Kako je to, mi seveda ne moremo popolnoma spoznati, vendar nam zdrava pamet narekuje, da mora biti tako. Bog je najpopolnejše bitje, ki ne pozna nobene meje. Ako bi pa pri Bogu štel leta, češ, toliko je star, ako bi imel začetek in bi mu bil določen konec, potem bi bil omejen. Kar je pa omejeno, to ni popolno. Zato mora Bog biti večn, njega ne more omejati čas, ker je najpopolnejše bitje. Istotako mora biti Bog večn, ker je neizpremenljiv. Ako bi imel svoj začetek, ako bi v gotovem času postal, potem bi postal nekaj, kar prej ni bil, on bi se torej izpremenil. Ker se pa ne more izpremeniti, zato mora biti vedno enak, večn.

Pa ne misli, dragi bravec, da te ta reč kar nič ne zadeva. Več, kakor si morda sam misliš.

Glej, vsakemu človeku je prirojeno, da si išče sreče. Da, srečen, popolnoma srčen, bi bil rad vsak. Tako osrečiti ga pa more le bitje, ki nikdar ne mine. Ali pa more to kaka posvetna stvar? »Vse posvetno,« nam tu kliče sv. Nil, »je le senca, dim, vodena pena.« V resnici, kakor se hitro izgubi dim, senca ali vodena pena, tako hitro minejo posvetne reči, kako bi nas torej mogle popolnoma osrečiti? To je pač najbolje spoznal modri Salomon. On je vse te stvari v polni meri okusil, kakor nas sam zatrjuje: »Ničesar nisem odrekel svojim očem, kar so pozelele, nobenega veselja zabranil svojemu srcu.« (Prid. 2, 10.) In kaka je njegova sodba? Ali je bil popolnoma srečen? Čuj ga, kako zdihuje: »In glej! Vse je prazno in nadloga duha.« (2, 11.) Kako opravičena je torej tožba psalmistova: »Človeški otroci, čemu ljubite praznoto in iščete laž« (4, 3), češ, posvetne reči vas ne bodo in tudi ne morejo osrečiti, ker le prehitro minejo in za seboj puščajo le bridkost. Eden nas pa more popolnoma osrečiti, namreč on, ki nikdar ne mine, ki je najpopolnejše bitje, ljubi Bog. »To je srečno življenje,« je rekel vsled tega sv. Avguštin, »veseliti se v tebi, veseliti se zaradi tebe, o Bog, to in nobeno drugo.«

K temu prepričanju je prišel tudi Cezarij, brat sv. Gregorija Naciancenskega, ki je bival v Cezareji. To mesto obišče nekoč strašen potres. Pod razvalinami je ležalo pokopanih na tisoče ljudi. Cezarij je bil srečno ušel smrti. Videč podrtine mesta, grobove nestetih ljudi, pravi: »Proč s teboj, ti minljivi svet! Poiskati si hočem hišo, ki se nikdar ne poruši. To je hiša nebeškega Očeta, ki je večna kot on sam.« — »Ako imam zlato in srebro,« moramo pač tudi mi reči sv. Ignacijem, »kaj imam, kako dolgo imam? Ako pa imam Boga, kaj imam pa tu? Rože brez trnje, ogenj brez dima in dobroto brez konca.« Zato je tudi portugalska kraljčina Ivana pri pogledu na Boga, najpopolnejše, večno bitje, sklenila: »Bog bodi moja dedščina na veke.« Isti sklep bi pač morala tudi v nas vzbuditi resnica, da je Bog večni. Kako bi torej mogel reči, dragi bravec, da te ta resnica kar nič ne zadeva?

A to še ni vse. Glej, ti iščeš, kakor tudi drugi ljudje na zemlji, ljubezni. V resnici žalostno je naše življenje na zemlji, ako nimamo nikogar, ki bi nas ljubil. Toda koliko je na tem, ako nas ljubeje ljubijo, saj ta ljubezen tako hitro mine. Kako malo je treba, da se ta ljubezen izpremeni v sovraštvo. Mnogokrat zadostuje že ena sama beseda, s katero človek še nič hudega ni nameraval. Kolikrat se uresničuje pregovor: »Izpred oči, iz misli.« Komaj smo zapustili ljubljen osebo, in če tudi le za kratek čas, že se je izgubila njena ljubezen. Kaj šele, kadar je grob zagrnil ljubljeno osebo! Kako hitro je pozabljena! Drugač pa je pri našem nebeškem Očetu. Njegova ljubezen ne mine, marveč je večna kot on sam. Njegova ljubezen nam je zagotovljena v življenju in večnosti, ako le mi njemu zvesti ostanemo v ljubezni in se s smrtnim grehom ne ločimo od njega. Katero ljubezen si bomo torej izbrali? Ali ne bomo pri pogledu na najpopolnejšega, večnega Očeta iskali le njegove ljubezni, ki se nikdar

ne izgubi, bolj kot ljubezen ljudi, ki je tako izpremenljiva, tako kratka. — Da, ako nas more kaj, mora nas pač resnica: Bog je večni, voditi k sklepu, katerega nam razodeva apostol v besedah: »Kaj bi nas moglo ločiti od ljubezni Kristusove? Ali nadloga, ali stiske, ali lakota, ali nagota, ali nevarnost, ali preganjanje, ali meč? ... Svest sem si, da nas ne smrt, ne življenje ... ne kaka druga stvar more ločiti od ljubezni božje, ki je v Kristusu Jezusu, Gospodu našem.« — Tako je tudi pri pogledu na to resnico sklenil znani Tomaž Mor, kancelar angleškega kralja Henrika VIII. Ker ni hotel pritrditi njegovim krivičnim zakonom, ga je dal kralj zapreti in obsoditi v smrt. Vse se je trudilo, da bi kancelarja odvrnilo od njegovega sklepa, a zaman. Naposled pride tudi njegova žena z otroci. Živo mu opisuje bedo, v katero bo spravljen njo in otroke. A Tomaž se ne da prepovoriti. »Kaj meniš, ljuba žena,« ji pravi, »koliko časa bi, po človeško soditi, mogel še uživati kraljevo naklonjenost in svoje premoženje?« — »Po naših letih soditi, utegnila bi živeti še kakih dvajset let,« odvrne žena. — »Kaj, dvajset let! In za dvajset let, ki pa še gotova niso,« vzklikne Tomaž, »za dvajset let posvetne sreče naj prodam večnost, večno srečo, naklonjenost večnega vladarja nebes in zemlje! Raje vse izgubim, kot pa svoje izveličanje.« Sel je raje v smrt, raje daroval svoje življenje, kot pa izgubil milost in ljubezen svojega najvišjega vladarja, svojega najboljšega Očeta.

Kakor nam pa resnica, da je Bog večni, oznanja večno ljubezen, katere se naj z vsem srcem oklenemo, tako nam tudi oznanja večno sovraštvo, katerega se bojmo nad vse. Tu sta dva človeka. Enemu izmed njih se moraš zameriti. Eden ti lahko škoduje en sam dan, drugi pa celo tvoje življenje. Za katerega se boš odločil? Kateremu se raje zameril? Ali ne tistemu, ki ti more le en dan škodovati? Glej, ista je v tvojem življenju. Dva hočeta, da bi jima služil. Obema ne moreš naenkrat, saj pravi Gospod: »Nihče ne more dvesta gospodarjema služiti.« Ako enemu služiš, zameril se boš drugemu, in narobe. Vem, da ju dobro poznaš. Ta dva gospodarju sta Bog in svet, oziroma hudobni duhi. Ako svetu ne služiš, te bo svet zaničeval, preganjal; toda le nekaj dni, dokler živiš. Ako se pa zameriš Bogu, njemu ne služiš, ti ne bo sovražnik le en dan, ampak, ker je večni, celo večnost, ako se prej ž njim ne spraviš. Za koga se boš odločil? Ali te ne bo resnica, da je Bog večni, vnemala, da se boš raje svetu zameril kot pa Bogu, raje njemu služil. Zato je tudi Gospod rekel: »Ne bojte se tistih, ki umore telo, duše pa ne morejo umoriti; bojte se veliko bolj tistega, ki more dušo in telo pahniti v večni ogenj.«

Glej torej, dragi bravec, koliko lepega te uči resnica, da je Bog večni. Ona ti kaže najpopolnejše bitje, ki te edino more osrečiti v času in večnosti; ona ti napoveduje ljubezen, katere ne moreš nikdar, ako sam nočeš, izgubiti, in ti napoveduje sovražnika, katerega se ti je pred vsem bati, ker je njegovo sovraštvo večno, ako se prej ž njim ne spraviš.

V tem nas pa tudi potrjuje resnica, da je Bog neizpremenljiv. Pri njem namreč vkljub njegovi dolgoletnosti ne najdemo nobene

izpremembe. Kamorkoli se v svetu ozreš, povsod lahko opaziš, da se vse izpreminja. Izpreminja se obličje zemlje, izpreminjajo se rastline, živali. Kako izpremenljiv je šele človek! Kako hitro se izpreminja njegovo telo. Komaj se človek zana, že je preživel mladost, že se mu je končala moška doba, in le prehitro, ako ga ni že prej pokosila smrt, mu oznanjajo sivi lasje bližajoči se mu konec. Kako izpremenljiv je pa tudi človek v svojem mišljenju! Stvar, ki mu danes ugaja, jutri že zavrne; danes je temu človeku prijatelj, jutri ga že sovraži z vsem srcem. Danes te obsipa z dobrotami, jutri morda že kamenje meče na tebe.

O, kolika je človeška nestanovitnost! Kaj šele pri visokih! Kdo je to huje okusil kot Belizar, sloveči vojskovođa cesarja Justinijana I. Dolgo let je zvesto služil svojemu vladarju, priporil mu mnogo zmag nad njegovimi sovražniki, naposled je pa moral zapuščen od svojega vladarja kot slep berač iskati si kruha od hiše do hiše. Tega se pa nam ni bati pri najboljšem Očetu. On je neizpremenljiv, on je vedno eden in isti v svojem bitju in v svojih napekih. „Jaz sem Gospod in se ne izpreminjam,“ nas uči po preroku Malahiju (3, 6), in po preroku Izajju: „Moj sklep bo ostal in vsa moja volja se bo zgodila.“ (Iz. 46, 10.) „V začetku si ti, o Gospod, poje psalmist, „utrđil zemljo, in nebesa so delo tvojih rok. One preidejo, ti pa ostaneš; in se starajo kakor obleka, in kakor oblačilo jih izpreminjaš, ti pa si ravno isti in tvoja leta se ne manjšajo.“ (Ps. 101, 26—28.) „Pri Bogu ni izpremembe, da, niti sence izpremenljivosti,“ uči nas sv. apostol Jakob (L 17).

Pa Bog mora biti neizpremenljiv, sicer bi tudi ne bil Bog, namreč najpopolnejše bitje, kar pa je. Ako bi se namreč Bog izpremenil, bi moral postati ali boljše ali slabše bitje, kot je bil. Ako bi postal boljši, potem bi sploh ne bil najpopolnejše bitje, ako bi pa postal slabši, bi nehal biti najpopolnejši. Zato mora biti neizpremenljiv, ker je najpopolnejši. Bog je duh, ki ni sestavljen iz več delov, ampak je enostaven. Kar pa ni sestavljenega, to se pa sploh ne more izpremeniti. Dobro nam to pove sv. Avguštin: „Bog ima vse to, kar ima, in je sam vse to; on ima življenje in je tudi sam življenje. Ravno zato, ker nima ničesar, kar bi mogel izgubiti, in ker ničesar ne potrebuje, kakor to, kar že tako ima, zato se ne more izpremeniti.“

A tu bi utegnil kdo reči: Ali se ni Bog izpremenil, ko je ustvaril svet, saj je sedaj stvarnik, kar prej ni bil. Niti najmanj. Nobeno delo božje, ki se je v času zgodilo, bodisi stvarjenje, bodisi odrešenje itd., ni provzročilo kake izpremembe v Bogu, ker je Bog vse to že od vekomaj določil in le v času vse to izvršuje. Pri teh delih se ni izpremenil Bog, ampak je provzročil le izpremembo v svojem stvarstvu. On je ostal vedno isti, mi ga pa spoznamo v njegovih delih sedaj kot stvarnika, sedaj kot odrešenika.

Isto velja tudi, ako pravi sv. pismo, da Bog človeka sedaj ljubi, sedaj sovraži; n. pr. pravičnega ljubi, grešnika pa sovraži, da se Bog jezi, da mu je bilo žal, da je človeka ustvaril itd. Tudi tu ni nobene izpremembe pri Bogu, izprememba je le pri človeku. Človek po

svojem grehu stopi do svojega Boga v drugačno razmerje, kakršno je bilo prej, dokler še ni imel smrtnega greha na svoji vesti. Izprememba je pri Bogu le nekako zunanja, po svoji notranjsini je pa Bog vedno eden in isti, ki vedno ljubi pravičnega, vedno pa sovraži grešnika. Izpremenil bi se le, ako bi enkrat greh ljubil, čednost pa sovažil. Kaj lepo nam tudi sv. Avguštin odgovarja na ta ugovor: „Ako pravi sv. pismo, da se Bog izpreminja, da se jezi nad tistimi, katerim je bil prej prijazen, ali da mu je žal to ali ono, je to vse drugače umeti. Tu se ni izpremenil Bog, ampak ljudje. Tu je kakor pri solncu. Bolnemu očesu se zdi solncna svetloba huda, boleča, da, neznoša; zdravemu je pa prijazna, mu dobro de in mu je prijetna. In vendar isto solnce sveti obema. Tako je pri Bogu in ljudeh. Ako je človeško srce dobro, mu je Bog poln ljubezni in dobrotljivosti, hudo srce pa vidi v Bogu razjarjenega sodnika.“ — Še bolj nespametno je ugovor, češ, potem pa ni treba moliti, ako je Bog neizpremenljiv in ničesar ne izpremeni, kar je od vekomaj določil. Čemu pač moliti, ako je že naprej določeno, kaj se bo zgodilo? Gotovo, Bog je od vekomaj določil, kaj se bo zgodilo, a iz tega še ne sledi, da ni potrebno molitev, pokora itd. Ravno nasprotno, saj je on takorekoč na našo molitev že pripraviljen. On jo je od vekomaj videl in že od vekomaj določil, kaj bo storil vsled naših prošenj.

Bog je neizpremenljiv, kako tolažina resnica za nas! Kako resnične postanejo besede prerokove: „Srečen človek, ki zaupa v Gospoda in je Gospod njegovo upanje; on bo kakor drevo, ki je k vodam presajeno in v močvirnosti zaganja svoje korenine in se ne boji, ko pride vročina; in njegovo perje je zeleno in ob suši ga ne skrbi; tudi nikoli ne prejenja sadu roditelja.“ (Jer. 17, 7.8.) Nespametno in nesrečen je pa človek, ki se zanaša na posvetne reči in jih ljubi. Kar je že modri Salomon rekel o njih, da so minljive, polne praznoga, to nam potrjuje vsakdanja skušnja. Kaj je bogastvo? Tudi najbogatejši človek mora umreti in vse zapustiti. Kaj je posvetna čast? Tudi najmočnejši vladar mora pasti pod smrtno koso! Kaj je posvetna ljubezen in prijateljstvo? Koliko prijateljev je že s prisego objublilo, da ne bodo zapustili svojega prijatelja, da mu bodo v stiskah pomagali, a ko je prišel tak trenotek, so ga vsi zapustili. Kaj so človeške objube? Kolikrat se je že prelomila najsvetejša objuba, ki se je storila s prisego pred oltarjem Gospodovim v trenotku, ko sta si ženin in nevesta podala roki. Pa če bi tudi uživali ljubezen in prijateljstvo celo svoje življenje, vendar pride trenotek, ko neha biti ljubeče srce, injenja ljubezen in prijateljstvo. Da, v resnici na pesek zida, kdor zaupa na ljudi. Kaj pa šele, če se zanaša na samega sebe, na svojo učenenost itd. Ena sama kapljica krvi, ki pride v možgane na našo pomnem kraju, mu zmede vse mišljenje. Ena sama mrzla sapica mu mnogokrat vzame moč, nakoplje bolezen in prinese smrt. Tudi najmočnejši, najbolj učeni, najkrepkejši človek je kup prahu, ki se ob najmanjši stvarci podere. Zato zaupajmo le na njega, neizpremenljivega vladarja nebes in zemlje, svojega najboljšega Očeta, njega ljubimo z vsem srcem! Njega pa tudi posnemajmo, da ostanemo neizpremenljivi v dobrem, da se ne damo od vsake stvari odvrtiti od

in zemlje?" (23, 24.) Tudi Jezus Kristus nas opozarja na to, da je Bog povsod pri nas, da nas povsod vidi njegovo oko, ker nas opominja, da na skrivnem izvršujemo svoja dobra dela, ker nas tudi na skrivnem vidi naš najboljši Oče, ki nam bo poplačal dobra dela. „Bog ni daleč od vsakega izmed nas,“ uči nas sv. apostol Pavel, „zakaj v njem živimo, se gibljemo in smo.“ (Dej. ap. 17, 27. 28.) Te besede sv. pisma nam torej določno oznanjajo, da povsod biva naš najboljši Oče, da povsod gleda na nas njegovo skrbno očetovsko oko. Pojdi torej od enega konca sveta do drugega, od severa do juga, od vzhoda do zahoda, pojdi v globočino morja in na snežene vrhove gor, povsod biva tvoj Oče.

A on ni samo na vsakem kraju, ampak on biva tudi v vsaki stvari. On je v nebesih, v angelih, on je na svetu, on biva v zvezdah in jih vodi določena pota, on je v vsakem človeku in ga uči misliti, govorniti in delati. On biva v rastlinah, v živalih, ter provzroča, da rastejo, cveto, se množijo. Tu si pa zopet ne smemo misliti, da bi bil Bog tako v vseh rečeh pričujoč, da bi bil v eni stvari en del njegovega bitja, v drugi pa drugi del, ali da bi ga kaka stvar obsegala. Naša duša je na pr. v celtem telesu povsod vsa pričujoča, a ne sega izven telesa. Bog je pa povsod ves pričujoč in tudi sega še dalje črez vse stvari. „Bog ni tako pričujoč,“ pravi sv. Avguštin, „da bi bila ena polovica njegovega bitja v enem delu sveta, druga pa v drugem, ampak je ves v nebesih in ves zopet na zemlji; njega ne oklepa noben prostor, ampak je ves povsod pričujoč.“ Slabo podoba te pričujočnosti imamo v solncu. Solnce obseva mnogo dežela. V teh obsežnih krajih dobiva vsaka stvar od njega svetlobo, kakor da bi obsežni kraj dobival vsaka stvar od njega svetlobo, kakor vendar dobi vsaka toliko svetlobe kot druga. Sv. Avguštin primerja Boga brezmejnemu morju in ves svet gobi, ki v njem plava. Goba je vsa od morske vode napolnjena, a morje se še dalje razteza izven nje. Slično je pri Bogu. Vse stvari so v Bogu, Bog je ves v vseh stvareh, a stvari ga ne omejujejo, ga ne oklepajo, ampak on sega še dalje črez nje. Njega ne oklepa noben prostor, ne omejuje nobena meja. Bog je, kakor pravimo, neizmeren. Tega se je pač kaj živo zavedal Salomon, ki je pri posvečevanju templja zaklical: „Ako te nebesa in nebes nebesa ne obsežejo, koliko manj ta hiša, katero sem zidal.“ (II. Kron. 6, 18.) Zato pravi tudi apostol, da v Bogu živimo, se gibljemo in smo. Temu se nam pa ni treba čuditi, saj tako mora biti, tako terja naša zdrava pamet. — Bog je namreč povsem neodvisen. Ako bi ga omejeval prostor, ali kaka stvar, bi pač ne bil popolnoma neodvisen, ampak bi bil odvisen od stvari, ki bi ga omejevala.

On je vsemogočen in more povsod razodeči svojo moč, povsod delovati. Ako pa povsod deluje, potem mora biti tudi povsod pričujoč. Zato je tudi rekel sv. Avguštin: „Jaz bi ne bil, ako bi ti (o Bog) ne bil.“ Kjer smo mi, tam mora biti tudi Bog, da nas ohranja, da nam vsega deli, česar potrebujemo za življenje. On je slednjič tudi najpopolnejše bitje, zato mora tudi biti povsod pričujoč. Ako namreč opazujemo stvari, kaj lahko opazimo, da so na tem višji stopinji, tem popolnejše, čim prosteje se gibljejo. Na najnižji stopinji je pač kamen,

dobrega, da vredni postanemo njegove neizpremenljive ljubezni. Sv. Francišek Borgia, vojvoda kandijski, je več let preživel na dvoru cesarice Izabele (soproge cesarja Karola V.), ki je po svoji lepoti slovela po vsem svetu. Ko umre cesarica v svojem 36. letu, dobi vojvoda povelje, da naj prepelje truplo ranjke cesarice v Granado, kjer se je pokopalo. Ko pride v Granado, da še enkrat odpreti krsto, preden jo da položiti v rakev, da bo mogel prisesti, da je v resnici pokopal Izabelino truplo. Ko odpro krsto, je bilo obličje cesaricino tako zelo izpremenjeno, da je vse obsel strah. Vstred hudega smrardu vse zbeži, le Borgia ostane. Nagla izprememba cesarice ga je vsega prevzela. „Kaj, to je tista Izabela,“ zakliče ves prevzet, „ki je vse očarala s svojo lepoto? Kje je tista visokost, ki je svetila iz njenih oči in osrečevala vsakega, ki je bil v njeni bližini? Le ena beseda iz njenih ust je še pred kratkim tisoče osrečevala, sedaj pa vse beži pred njo. O kako minljivo in goljufivo je vse na svetu; vse le zmota in goljufija!“ Poglel na to strašno izpremembo, na minljivost vsega posvetnega je provzročil, da je Francišek zapustil dvor, odložil vse časti, šel v samostan in znanprej služil le svojemu najboljšemu Očetu, najvišjemu vladarju, pri katerem se ni bati nobene izpremembe, ki je „isti včeraj, danes, in na veke.“ (Hebr. 13, 8.)

4. Očetovo oko.

„Božje oči so svetlejšje od solnca.“
(Svr. 23, 28.)

Nikjer se pač dober otrok tako dobro ne počuti, kot v bližini očeta, ako njegovo oko na njega gleda, ako mu more gledati v obličje, v oko, iz katerega mu sije ljubezen in naklonjenost. Zato ni za otroka nič hujšega kot ločitev od dobrega očeta. Kako se boji otroka, ko mu bo zapustiti očetov dom, iti v tujino, kjer ne bo našel ljubezni, kakršna mu biva v očetovem srcu. Ko se poslavlja od njega, mu oči zalivajo solze; edino te zavest ga tolaži, da ga bo zopet videl. V tujini zopet vedno hiti v duhu na svoj dom, vedno misli nanj in le težko pričakuje trenotka, ko mu bo zopet dana prilika pohiteti k očetovemu srcu, bivati takorekoč pred njegovimi očmi. Da, dober otrok iskreno želi, da bi vedno bival v pričujočnosti očeta, da bi vedno nanj gledale njegove zveste oči. Pri zemskem očetu se mu pač ta želja na svetu nikdar popolnoma ne uresniči; a uresničuje se mu pri nebeškem Očetu. Njegovo oko vedno gleda na nas. Naj gremo kamorkoli hočemo, njegovemu očesu ne moremo ubežati, zakaj sv. vera nas uči, da je Bog povsod pričujoč.

„Kam pojdem pred tvojim duhom, in kam naj bežim pred tvojim obličjem?“ pravi psalmist. „Ako bi šel v nebo, si ti ondi; ako se podam v pekel, si tu. Ako bi vzel zarjane peroti in bival kraj morja, bi me tja pejlala tvoja roka in me držala tvoja desnica.“ (Ps. 138, 7—10.) — „Gospod me vodi in ničesar mi ne bo manjkalo...“ ako bi tudi po smrtni sencil hodil, se ne bojim hudega, ker si ti z menoj.“ (Ps. 22, 1. 4.) Sam Bog nam kliče po preroku Jeremiju: „Mar ne napolnujem neba

ki obleži, kamor ga položiš. Sam od sebe se ne premakne niti za ped. Na višji stopinji so že rastline, ki se gibljejo vsaj na eno stran, namreč rastejo, cveto, rode sad. Se višje stoji žival, ki lahko zapusti prostor, na katerem stoji. Koliko višji od živali je šele človek že po svojem telesu, kaj šele po duhu. Kdo ne ve iz svoje skušnje, kako prosto se giblje naš duh, dasi je vezan na telo. Človek s svojim duhom prehodi ves svet, dasi miruje s telesom. S telesom bivaš na Slovenskem, a z duhom v trenotku lahko prehitiš ves svet, sedaj si lahko v duhu na Dunaju, v drugem trenotku že v Parizu, v tretjem že v New Yorku, v četrtem že v Avstraliji itd. Se bolj prosti so nebeški duhovi, ki nimajo telesa, angeli. O njih pravi sv. pismo, da v enem trenotku stopajo na zemljo in v istem trenotku gledajo obliče nebeškega Očeta. Ako je pa Bog najpopolnejše bitje, potem mora to prostost gibanja uživati v najvišji meri, on mora biti od vekomaj povsod in vsak trenotek ves pričujoč. To je tako očitno, da so bili celo pogani o tem prepričani. Rimski modrijan Seneka piše Luciliju: „Da se uslišijo naše prošnje, ni treba, da bi svoje roke k nebu dvigali, ni treba, da prosimo templovega čuvaja, da nas pusti k maliku, da bi nas bolje slišal. Bog je pri tebi, s teboj, on je v tebi. Da, moj ljubi Lucilij, božji duh je vedno pri nas, ki ohranjuje naša dobra dela, slaba pa opazuje.“ Grški modrijan Platon, pri katerem je slišal Seneka omenjeni nauk, pa še pristavlja: „Kaj delaš? Kaj misliš? Kaj zakrivaš? Tvoj čuvaj ti povsod sledi.“

A tu bi te morda utegnula motiti neka okoliščina, namreč, ali je Bog pričujoč tudi v grdnih rečeh, ali biva tudi v grešniku, ali to ne nasprotuje njegovemu veličanstvu?

Seveda bi nasprotovalo, ako bi bil Bog tako pričujoč v stvari, da bi se nekako pomešal z njo. Toda Bog ni tako pričujoč, da bi se z njimi pomešal. On je sicer pričujoč v vsaki stvari, a vendar je daleč od nje, ker se ga stvar ne dotikuje. Njega ne oskruni nobena reč, kakor tudi solčnega žarka ne oskruni umazano steklo, skozi katero sije.

On je sicer v grešniku pričujoč, a s tem še ni deležen njegovih pregreh. On mu sicer daje moč, ga ohranjuje, a ne z namenom, da bi ta mogel grešiti. On le dopusti, da človek tudi hudo dela, ker mu noče kratiti prostosti, katero mu je dal. Oče da na pr. sinu denar, da naj si kupi zdravilo. Sin pa kupi za isti denar strup, s katerim se zastrupi. Ali je mar oče kriv, da se je sin zastrupil?

Ako Bog v človeku pričujoč gleda, kako ta izvršuje pregrehe, nas mora pač to učiti, kolika hudobija je greh, ker človek nekako prisili Boga, da gleda njegovo pregreho. S tem pa seveda Bog ničesar ne izgubi na svoji svetosti ali popolnosti. Bog je torej in mora tudi biti povsod pričujoč. Seveda je na različne načine pričujoč, to se pravi, na različne načine razodeva svojo pričujočnost. V nebesih je pričujoč kot najboljši, najmočnejši, večni vladar, ker tu razodeva svojim izvoljenim svoje veličastvo, svoje bogastvo. V dušah pravičnih je zopet na drug način pričujoč. Tu namreč deli svoje milosti, svoj mir, o katerem pravi Gospod, da takega miru svet dati ne more. Le poglej pravične, kako so veseli. Zakaj? Ker uživajo čudoviti mir.

Tega miru jim ne daje svet, ker ga uživajo tudi taki, ki od sveta ne dobivajo nobene prijetnosti. Tak mir so uživali apostoli, mučenci. Dasi jih je svet preganjal, jih mučil in trpinčil, moral, vendar so bili tako veseli, da so v trpljenju na morišču veselo prepevali. Tega veselja niso dobivali od sveta, zato so ga morali dobivati od Boga.

Sv. Francišek Ksaverij je vkljub vsemu pomanjkanju užival toliko veselja, da je klical: „Dovolj je, Gospod, dovolj.“ Gotovo si že sam občutil to pričujočnost božjo. Ako si storil kaj dobrega, ako si dal miloščino, ako si se premagal v jezi ali v kom drugem, kaj ne, kako ti je dobro delo, kako veselo je bilo tvoje srce, dasi te nihče ni videl razen Boga, nihče te pohvalil. Ko si hotel, zlasti vprvič, kaj hudega storiti, ali nisi čul v sebi glas, ki te je svaril, da tega nikar ne stori. Kdo te je svaril? Bog, ki biva v tebi, ter tako razodeva svojo pričujočnost. Tako je Bog na poseben način v našem srcu pričujoč, ko nas k dobremu opominja, odvrtačuje od hudega, nam vzbujajo resne misli itd.

Na poseben način je tudi pričujoč v naših cerkvah. Tu nam je nekako bližje, raje poslušamo naše prošnje in jih tudi prej usliši. Zato je nespametno, ako bi kdo rekel: Ako je Bog povsod pričujoč, potem mi pač ni treba v cerkev hoditi k sv. maši itd., potem je boljše, da grem na izprehod, saj tudi tam v naravnem templu lahko molim, ker je Bog tudi tam pričujoč. Ako bi ta ugovor veljal, bi bile cerkve sploh nepotrebne. A take ugovore je sam Bog zavrnil. Ko mu je Salomon (na njegovo povelje) sezidal tempel, ga Bog ni zavrnil, češ, čemu zidaš meni tempel, saj ljudje lahko povsod z menoj govore, marveč mu je zaklical: „Ta kraj sem si zbral, da bo moje ime ondi na veke, in da bodo moje oči in moje srce ondi vse dni ostale.“ Ali ni s tem očitno razode, da hoče v templu biti na poseben način pričujoč, kjer bo raje uslišal prošnje tistih, ki se bodo k njemu zahteli, da jim hoče biti tu takorekoč bližji kot drugod. Ako je potrebno v cerkev hoditi, čemu se je pa Jezus Kristus sam udeleževal službe božje v templu, zakaj se je dal kot majhno dete v templu darovati? Ako ni Bog na poseben način v templu, čemu je potem izgnal prodajavce iz templja z besedami: „Moja hiša je hiša molitve.“

Ali ni s temi besedami dovolj razločno napovedal, da je potreben poseben prostor, ki je določen molitvam, daritvam, kjer je mogoče častiti, hvaliti, prositi nebeškega Očeta, ga zahvaliti za prejete dobrote. Ako pa to velja že o judovskem templu, koliko bolj šele o naših cerkvah, kjer je Jezus Kristus sam pričujoč, ne le kot Bog, ampak tudi kot človek v zakramentu sv. Resnjega Telesa, kjer se daruje neprenehoma v daritvi sv. maše, kamor nas sam kliče: „Pridite k meni vsi, ki se trudite in ste obteženi.“ S kakim veseljem so hiteli pastirci k jaslicam na kako dolgo pot so se podali trije modri, da bi videli in molili Jezusa; kolikim nevarnostim se mnogi izpostavljajo, ko se podajo v sv. deželo, da bi obiskali sv. kraje, na katerih je bival, deloval, trpel in umrl naš Zveličar! Mi pa bi iskali izgovorov, da se izognemo cerkvam, zapovedani službi božji, da bi ga ne obiskali na kraju, kjer je na poseben način pričujoč ter svojo pričujočnost zlasti s tem razodeva, da usliši tam naše prošnje ter jo le premnogokrat tudi po-

kaže s čudeži. Ali bi ne bila to najgrša nehvaležnost? Le mislimo si, da bi kralj ali cesar odredil, da naj tisti, ki imajo kako prošnjo do njega, pridejo v posebno sobo, kjer jih hoče zaslišati. Ako je ta prostor vsakemu pristopen, potem pač nihče ne bo tako nespameten, da bi temu ugovarjal, ampak vsak se bo rad poslužil te odredbe. Ako bi bil pa kak človek tako len in trmoglav, da bi na noben način ne hotel iti v omenjeno sobo, češ, saj povsod lahko govorim s kraljem, če ga tudi na cesti srečam, ali bi se mu ne godilo prav, ako bi v svoji potrebi ne našel pomoči, ako bi ga kralj ne hotel poslušati?

Toda dovolj o tej resnici, da je Bog povsod pričujoč, pogledjmo le še, koliko sadov nam prinaša ta resnica za naše življenje, ako si jo pogosto postavimo pred oči. Ali ne bo ta resnica v nas vzbudila najglobkejšega spoštovanja do nebeškega Očeta? Pogled na vesoljni svet in njegovo velikost nas prevzame, napolnjuje z občudovanjem, in pogled na nebeškega Očeta, ki je še veliko večji od vesoljstva, ki je neizmeren, naj bi istega ne provzročil, da se tudi mi pridružimo psalmistu ter kličemo: „Pojte Gospodu in hvalite njegovo ime, označajte dan na dan njegovo blagost. Oznanjajte med narodi njegovo slavo, med vsemi narodi njegove čudeže. Zakaj Gospod je velik in vse hvale vreden.“ (Ps. 95, 2—4.) A ta neizmerni Bog je povsod pričujoč, vedno je v nas obrnjeno njegovo očetovsko oko. Njemu ne uide nobena beseda, nobena stopinja, nobeno dejanje. Vse stvari obdaja, v vseh je pričujoč. Ako se tega živo zavedamo, ali nas ne bo to kaj izdatno odvrtačevalo od hudega, vnemalo k dobremu?

„Če nas človek zaloti pri sramotnem dejanju,“ pravi sv. Efreem, „nas obide neizkrajna žalost, vpričo Boga pa naj bi se ne sramovali izvršiti najostudnejših pregreh.“ Kako lepo piše vsled tega sv. Francisek Saleški: „Vermi spomin na povsod pričujočega Boga rabimo kot vsakdanji kruh. Kruh jemo pri vsaki jedi in kruh daje telesu najboljše hrano. Ravno tako bi morali rabiti ta spomin pri vseh dejanjih. Ni ga koristnejšega ne lažjega sredstva.“ Vedno in povsod imejmo Boga pred očmi,“ piše na drugem mestu, „po dnevi kakor po noči, v samotni kakor v družini, najbolj živo se pa spominjajmo njegove pričujočnosti, kadar gremo počivat. Kjer te nobeno človeško oko ne vidi, vsevedni gleda, kar počenjaš.“ — V stiskah sem od vseh strani, je rekla Suzana, ko sta jo zapeljivca nadlegovala in jo hotela v greh zapeljati, „toda bolj me bo brez dejanja (namreč greha) pasti v roke, kot grešiti pred obličjem božjim.“ (Dan. 13, 22—23.) Ista misel je obvarovala greha tudi egiptovskega Jožefa in druge.

Vojak se z veliko večjo hrabrostjo bojuje, ako ve, da ga gleda njegov poveljnik; z veseljem žrtvuje svoje življenje, ako ve, da je nanj obrnjeno oko kraljevo. Oko najvišjega kralja, našega najboljšega očeta je pa vedno obrnjeno v nas, ali ne bo to tudi nas vnemalo, da bomo z veseljem dobro delali, trpeli in se bojevali do konca svojih dni? Poganski in krščanski služabnik sta skupaj delala pri istem gospodarju. Dokler ju je gospodar gledal, sta bila prav pridna. Ko se pa gospodar odstrani, pravi poganski služabnik: „Sedaj je gospodar odšel, sedaj pa nehajva delati.“ A krščanski služabnik mu odvrne: „Moj gospodar pa ni odšel; on gleda vedno na me.“ Pogan je lenobo

pasel, krisijan pa je pridno delal, ker se je zavedal, da nanj gleda oko najvišjega gospodarja, najboljšega očeta. Kako nas torej resnica, da je Bog povsod pričujoč, odvrtačuje od hudega in napeljuje k dobremu!

Ta resnica nam je pa tudi v veliko tolažbo. „Moj oče in moja mati sta me zapustila,“ bi mogli tu reči s psalmistom, „Gospod pa me je sprejel.“ (Ps. 26, 10.) Če tudi ne bivaš pri dobrem očetu ali skrbni materi, ako nimaš nobenega srca, ki bi za te bilo, če bivaš tudi v največji samoti, zapuščen, glej, nisi sam, tvoj najboljši oče je pri tebi, vedno gleda na te njegovo skrbno, zvesto oko, in nimaš povoda žalovati. Kako lepo se je tega zavedal nek Španjolec. V ameriških gozdovih ga najde čisto osamljenega misijonski škof Proul ter ga vpraša: „Kaj ti ni nič dolg čas tukaj, ali se ti nič ne toži po domu?“ — „Nič,“ odvrne Španjolec, „saj imam zraven sebe ljubelega Boga.“

Ako je otrok žalosten, ako mu bridkost tare srce, kam se najprej zateče? Ali ne k skrbnemu očetu, k dobri materi? Pri očetovem ali materinem srcu se pomiri njegovo srce. A tu na svetu je le pre-mnogokrat otroku zaprta pot do očetovega ali materinega srca, zlasti če ju že pokriva črna zemlja. O, koliko tolažbe za nas, k srcu najboljšega očeta nam je pa pot vedno odprta, sploh ni treba nobene poti, saj je povsod pri nas, saj takorekoč povsod počivamo na njegovem srcu. Bodi kjerkoli, povsod lahko z njim govoriš, povsod te on sliši; ako zdihuješ, te razume, ako se jočeš, te vidi. Bodisi, da v ječi po nedolžnem trpiš, on je pri tebi; bodisi, da v revni sobi tožiš nad svojo revno, on je poleg tebe; bodisi, da na bolniški postelji trpiš, kjer te nihče ne obišče, nihče ne tolaži, nihče ti ne postreže, tvoj najboljši oče je pri tebi, njegovo oko je neprestano vprto v te.

Ali ti ne bo to dajalo poguma, ali te ne bo vnemalo k potrpežljivosti in drugim čednostim, posebno ker veš, da ima s tem, kar ti pošilja, svoje najboljšje namene, kakor bomo videli pozneje. Da, povsod se lahko pomiri naše srce, ker mu sv. vera in zdrava pamet kažeta povsod pričujočega najboljšega očeta, ki je na poseben način zlasti pričujoč pri tistih, ki so potrtega srca (to se pravi, da jim kaj rad pomaga). „Gospod je blizu tistim, ki so potrtega srca,“ nas uči psalmist, in sam Bog nam kliče po preroku: „Ne boj se, zakaj jaz sem pri tebi. Ne obupaj, jaz sem tvoj Bog. Jaz ti delim moč in ti pomagam.“ (Iz. 41, 10.) Nek mornar je bil prejel zakramente umirajočih. Duhovnik iz družbe Jezusove, ki nam to pripoveduje, ga obišče ter vpraša: „Ali ste pripravljeni za pot?“ — „Popolnoma,“ odvrne mornar. — „Ali se nič ne bojite?“ — „Jaz pa naj bi se bal? Čemu?“ Kazoč na svoje prsi, kamor je bil v jutru prišel njegov Gospod Bog, pristavi: „Krmar je na krovu, česa bi se še bal?“ Da, krmar, naš najboljši oče, je na krovu, tako moramo tudi mi reči vsak trenotek, saj je Bog povsod pri nas, on nas vodi, on nam pomaga, on nam moč deli. Čemu bi torej žalovali v nadlogah, česa se bali v nevarnostih!

A ta krmar ni samo povsod pričujoč, ampak tudi vse vidi in vse ve, on je vseveden. „Bog je ves oko,“ pravi sv. Jeronim (in

ps. 93), in to oko je povsod pričujoče, zato tudi vse vidi in vse ve. Tako nam oznanja sv. vera in tudi zdrava pamet jej mora pritrčiti.

„Gospod, ti me preiskuješ in me poznaš,“ nam oznanja psalmist, Glej, Gospod, ti veš vse, novo in staro. Čudovita je za me tvoja vednost, previsoka je, ne morem do nje.“ (Ps. 138, 1—6.) — „Gospod ve vse,“ beremo v Sirahovi knjigi, „kar se le more vedeti, in pregleduje znamenja časov, on oznanja preteklo in prihodnje, in predeva sled skrivnih reči. Nobena misel mu ni neznanana in nobeno govorenje se mu ne skrjuje.“ (42, 18—20.) — „Nobena stvar ni nevidna pred njim,“ je pisal sv. Pavel Hebrejcem, „ampak vse je golo in odkrito pred njegovimi očmi, kateremu nam bo treba odgovor dati.“ (Hebr. 1, 13. 14.) — „Višji je Bog od našega srca,“ uči nas tudi sv. Janez, „vse namreč ve.“ (1. Jan. 3, 20.) Kar nam pa sv. pismo napoveduje z besedami, to nam je sam Bog razodel tudi v dejanjih. Z raznimi dejanji je pokazal, da mu je vse odkrito, da vse ve, sedanjé, preteklo, prihodnje. Ob času Noetovem je vedel, da je na zemlji samo osem pravičnih, zato je pokončal človeški rod z vesoljnim potopom. On je vedel, da v Sodomi in Gomori ne najde niti 10 pravičnih. Kako določno je napovedal Abrahamu osodo njegovega rodu, na pr. da bo oče velikega zaroda, ki bo posestval obljubljeno deželo, da bodo v njem oblagodarjeni vsi rodovi zemlje itd. Kdo ne pozna obljub in prerokb o obljubljenem Odrešeniku, ki so se do pičice uresničile. Znana nam je že prerokba o usodi judovskega ljudstva, katere uresničenje imamo takorekoč vedno pred očmi. Z eno besedo, vse prerokbe nam kaj živo oznanjajo resnico, da je Bog vseveden.

Isto je učila sv. cerkev vse čase, in tudi zdrava pamet ji je primorana pritrčiti. Med ljudmi dajemo prednost tistim (ako so tudi sicer hvalevredni), kateri so na višji stopinji učenosti. Vedno je človeški rod proslavljat učenjake, jim postavjal spomenike ter s tem razodeval, da so bili na tem višji stopinji popolnosti, čim višje je segala njihova učenost, vednost. In Bog, najvišji, najpopolnejši, naj bi ne bil vseveden. Ravno zaradi tega, ker je najpopolnejše bitje, mora biti tudi takorekoč najbolj učen; njegovemu umu ne sme biti nič prikritega. Ako je že svojim stvarjem dal toliko vednosti, pa naj bi je sam ne imel v še večji meri? Zato pravi sv. pismo: „On, ki je zasadil uho, pa naj bi ne slisal? Ali, ki je ustvaril oko, pa naj bi ne videl? On, ki narode opominja, pa naj bi ne kaznoval? On, ki modrosti uči ljudi!“ (Ps. 93, 9. 10.)

Urar pač najbolje pozna svoje delo, uro. On natančno ve za vsak njen najmanjši del, pozna njegov prostor itd. Zakaj? Ker je uro sam naredil, in vse kar žije in bije, vse je le zaradi tega, ker on on vse naredil, in vse kar žije in bije, bi sploh ne bivalo. Ako vidiš knjiško posestvo v najlepšem redu, živino lepo rejeno, drevesca lepo osnažena in cepljena, njive lepo obdelane itd., ali boš mar rekel, da se njegov gospodar nič zanje ne briga, da nič ne ve, kaj ima? Nasprotno, ravno iz tega, ker vidiš vse lepo urejeno, dobro preskrbljeno, porečeš, da gospodar dobro skrbi za svoje reči, da ve

za vse. Sedaj pa poglej vesoljni svet. Ali ne opazuješ tu najlepši red, na katerega smo te že večkrat opozorili. Ako pri posestvu iz lepega reda sklepaš, da mora gospodar vedeti in skrbeti za vse svoje reči, koliko bolj si šele pri pogledu na prekrasni red v naravi pri-moran sklepati, da mora njegovemu reditelju, Bogu, biti vse odkrito, sicer bi ne mogel v svetu bivati tako lep red. — Pogled v naravo nas torej kaj živo uči, da mora biti Bog vseveden. Zato vidimo, da so tudi pogani svojim bogovom pripisovali vsevednost. Posvetni vladarji imajo svoje svetovavce, uradnike, poduradnike razdeljene po svojem kraljestvu. Ti so takorekoč njihove oči, da gledajo na vse njihove podložnike in druge reči. Bog pa teh ne potrebuje. On je povsod pričujoč, zato mu je tudi vse odkrito.

A Bog ni samo stvarnik in vladar vsega sveta, on je in bo tudi njegov sodnik. Ako pa hoče sodnik izreči pravično sodbo, znane mu morajo biti vse okoliščine, on mora natančno poznati vso zadevo. In ravno zaradi tega, ker posvetnemu sodniku niso vselej te reči znane, zlasti ker ne more videti v srce, zato ni mnogokrat njegova sodba povsem pravična. Drugače pa mora biti pri Bogu. On, kot najpopolnejše bitje, mora tudi soditi po najstrožji pravičnosti. Da pa bo to mogel, mora vse vedeti, mora mu biti vse odkrito, tudi misli in želje našega srca.

On pozna pred vsem samega sebe in edino le sebe. V svojem duhu gleda vse druge stvari. Sebe pa pozna na najpopolnejši način. On pravzaprav edini prav pozna samega sebe. Ustvarjeno bitje se ne bo nikdar in se tudi ne more povzpeti do tega spoznanja. Zato je rekel Jezus Kristus: „Jaz poznam svoje, in moji poznajo mene, kakor oče pozna mene in jaz očeta.“ (Jan. 10, 14. 15.) Na drugem mestu pa pravi: „Ničče ne pozna sina kot oče, in ničče ne pozna očeta kot le sin in katerim hoče sin to razodeti.“ (Mat. 11, 27.) — „Kateri človek ve, kaj je v človeku, kot duh človekov, ki je v njemu samemu,“ pravi sv. apostol Pavel. „Tako tudi ničče ne pozna, kaj je božjega, kot le duh božji.“ (1. Kor. 2, 11.)

Razen sebe pa Bog pozna tudi vse ustvarjene reči. Znano mu je število zvezd, njihova velikost in lastnosti, „znano mu je število peska v morju in kapljic dežja.“ (Sir. 1, 2.) Ako ima po besedah Gospodovih celo lase štete na naši glavi, koliko bolj mu morajo biti poznane še-le druge veliko važnejše stvari in okoliščine.

On ve, kar se je zgodilo pred tisoč in tisoč leti, niti najmanjše stvari in okoliščine ni pozabil. Odprt mu je tudi pogled v sedanjost in prihodnost. Kakor pozna ves ustvarjeni svet, tako pozna tudi vse stvari, katere bi bil še lahko ustvaril, a jih ni in jih ne bo ustvaril. Zato pravi modrc sv. pisma: „Gospod Bog je poznal vse stvari, preden jih je ustvaril.“ (23, 29.) Vse te mogoče stvari so mu tako natančno znane, da po besedah apostolovih „ključ po imenu vse, kar ni, kakor da bi že bilo.“ (Rim. 4, 17.) Toda očetovo oko sega še dalje. Ono pozna tudi vsa dejanja, ki so povsem odvisna od človekove proste volje. On ve že naprej, kaj bo človek storil v tem ali onem slučaju. Ker se namreč zgodi le to, za kar on ve, zato ker on hoče, zato mora vedeti vse, kar bi se utegnulo zgoditi, pa se vendar ne zgodi.

To nam določno napoveduje sv. pismo. Od zapeljivcev preganjena Suzana je zaklicala: "Večni Bog, ki poznaš vse, kar je skritega; ki veš vse, preden se zgodi!" (Dan. 13, 42.) Nehvaležnima mestoma Korozaim in Betzaida je Gospod zaklical: "Gorje tebi, Korozaim, gorje tebi, Betzaida! Ko bi se bili v Tiru in Sidonu zgodili ti čudeži, ki so se zgodili pri vaju, bi bila že delala pokoro v spokornem oblaku in pepelu." (Mat. 11, 21.)

Iz teh besed Gospodovih kaj lahko posnamemo, da mora Bog vedeti, kaj bi se zgodilo, ako bi se to ali ono zgodilo, na pr. kaj bi bili storili prebivavci Tira in Sidona, ako bi bili videli čudeže, katere sta videli mesti Korozaim in Betzaida. Bog mora torej vedeti vse, tudi tisto, kar bi se utegnilo zgoditi in kar je povsem odvisno od proste volje človekove. Pa kaj bi ne, saj on pač vsestransko pozna srce človekovo, torej more vedeti, kaj bo človek storil v teh ali onih okoliščinah. Ali ne pozna tudi oče otroka, katerega opazuje od njegovih mladih nog, da skoraj z gotovostjo lahko pove, kaj bo storil v tem ali onem položaju. Sploh bi Bog ne mogel vladati sveta, ako bi tega ne vedel, ker bi ne mogel vsega potrebnega ukreniti, kadar bi se to ali ono zgodilo. Ako pa Bog že naprej ve, kaj bo človek storil in se le to zgodi, za kar Bog ve, potem boš pa rekel, človek ni prost, kakor nas uči sv. vera. Niti najmanj. Bog ve naša dejanja, ker se bodo zgodila, a ne zgrede se zaradi tega, ker jih on ve. "Ako kdo vidi konja z jezdecem dirjati proti prepadu," pravi kaj lepo Teodoret, "lahko naprej ve, da bo ž njim padel v prepad; ako je pa to naprej vedel, pač ni vzrok, da je konj padel z jezdecem v prepad, kakor tudi ogledalo ni vzrok dejanj, katere se v njem zrcalijo.

Se večja nespamet je, ako kdo pravi: Bog že naprej ve, ali bom zveličan ali pogubljen. Tako se bo zgodilo, kakor on ve. Potem mi pač ni treba moliti ali dobro delati. Ako greš na kolodvor in se hočeš z vlakom peljati v ta ali oni kraj, Bog ve v kateri vlak boš stopil, ali boš vstopil v pravi vlak ali ne, ali boš prišel na določeni kraj ali ne. Ali pa morda zaradi tega nimaš prostosti, da se potrudiš, da najdeš pravi vlak? Ako bi vsled lahkomišljenosti ali brezbriznosti zašel v napačni vlak in prišel čisto drugam, kakor si se nameni, pa bi se izgovarjal: Bog je naprej vedel, zato sem se moral peljati v napačnem vlaku, jaz nisem bil prost, ali bi ne bilo to nespametno? Ista je glade pekla ali nebes. Bog ve, da boš prišel v pekel, ker ve, da boš tako živel, da si boš zaslužil pekel. Ako bi ti tako živel, da bi si zaslužil nebesa, bi pa vedel, da boš prišel v nebesa. Bog ve, kako bomo delali, a mi nismo prisiljeni tako storiti zato, ker Bog ve.

Učeni Duns Skotus je na svojem potovanju po Angleškem srečal kmetiča, ki je sejal. Ko ga hoče nekoliko poučiti, ga ta zavrne rekoč: "Čemu me opominjaš? Ako Bog že naprej ve, da se bom zveličal, potem se bom zveličal, naj delam dobro ali hudo; ako pa ve, da bom pogubljen, bom pa pogubljen, naj storim karkoli hočem." Skotus pa odvrne možu: "Ako meniš da je tako, kakor praviš, da se mora ravno to zgoditi, ker Bog za to ve, čemu potem seješ? Ako je Bog naprej vedel, da bo tu rastle pšenica, potem bo rastle, če

seješ ali ne, in narobe; potem je tvoje delo nepotrebno." Mož je obsejšnil, ker je spoznal da je bil njegov ugovor nespameten.

Slično je tudi v vprašanem, ki se pogostoliši, namreč: "Čemu je Bog sploh ustvaril takega človeka, o katerem ve, da bo pogubljen? Kako se to ujema z njegovo neskončno popolnostjo?" Tu le vprašam: Ali Bog morda sili koga v pekel? On marveč hoče, da se vsi zveličajo, in jim daje vse potrebne pripomočke, da bi se mogli zveličati. Ako se pa ne zveličajo, ni to njegova krivda, ampak krivda ljudi, ki nočejo živeti po njegovem nauku, rabiti njegovih pripomočkov. Kam bi pa prišli, ako bi Bog ustvaril le take ljudi, kateri bi se gotovo zveličali. Potem bi pač ljudje lahko počenjali, kar bi hoteli. Kdo bi se še kaj brigal za njegove zapovedi? Ljudje bi ga naravnost zaničevali. Ali bi na ta način ne nastal na svetu največji nered? Ali bi bilo mar to primerno za Boga? Ako Bog ustvari take ljudi, za katere ve, da bodo pogubljeni, tudi kar nič ne kruši pravičnosti. Pravičen je tisti, ki vsakemu da, kar mu gre, kar zasluži. Ako se človek pogubi, dobi kar je zaslužil. Torej ravna Bog povsem pravično, če tudi ustvari ljudi, o katerih ve, da bodo pogubljeni, ker ni on kriv njihovega pogubljenja, ampak le sami ljudje.

Čemu Bog to stori, to nam je prikrito. Tega nam pa tudi ni treba vedeti, dovolj je, da vemo, da kar stori, vse prav stori, četudi mi tega vselej ne spoznamo. — Znano ti je morda, da se mnoge kupčije sklepajo pogosto po menicah. Osemetni otrok kupčevavca z denarjem (bankirja) vidi svojega očeta, da je dal celo vrečo zlata za košček papirja (menico), ter mu očita, zakaj da je tako storil. Ko bi bil bankovec, mu pravi, bi že bilo, ali kako je to, da ste toliko denarja dali za košček ničvrednega papirja? — Ali bo mar pameten oče sedaj osemetnemu otroku razlagal, čemu je tako storil, in razložit kupčijo z menicami? Pameten oče tega ne stori, ampak si misli: Otrok naj le počaka; ko doraste, bo že zvedel in spoznal, da je bilo prav tako. — Isto dela tudi ljubi Bog z nami. Zato ne vprašajmo veliko, čemu tako dela, ampak počakajmo. Prišel bo čas, ko do-rastemo, ko pridemo namreč k njemu, ko ga bomo gledali od obličja do obličja, ter spoznali vse njegovo delovanje.

Dokler pa živimo na tem svetu, pa zaupajmo vanj, saj nam ravno njegova vsevednost daje za to dovolj povoda. O kolikokrat se zmoti človek! Kar si vednosti ali znanja pridobi, pridobi si je s svojimi čuti, ki se le premnogokrat ogoljufajo. Solnce se zdi našim očem majhna krogla, a vendar je veliko večje od naše zemlje. Koliko reči nam je neznanih. To, kar vemo, ni v primeri s tem, česar ne vemo, takorekoč nič. Pri kolikih rečeh nam je znana takorekoč le lupina, jedro nam je pa čisto prikrito. Mi vemo, čutimo, da je gorko, čutimo elektriko, poznamo njene zakone, a kaj je gorkota, kaj elektrika, tega pa ne ve živo bitje. Pri Bogu pa je nemogoča zmeta. Njemu je vse odkrito. Človek se veliko trudi, da si pridobi vednosti; mnogokrat porabi celo svoje življenje, da prouči le eno stvar. Bog pa v enem trenutku pozna, in sicer od vekomaj vse. Ako se zanašamo na učenost in vednost ljudi, o koliko bolj bi se morali šele zanašati na Boga, vanj zaupati!

Posvetne učenjake slavi svet, jim postavlja spomenike, koliko bolj bi moral šele njega hvaliti, ki presega vse v vednosti in učenosti. Kraljica Saba je bila od daleč prišla, da bi se prepričala o Salomonovi modrosti. Ko je pa čula njegove besede in videla njegova dejanja, je bila vsa presenečena, da je zaklicala: »Večja je tvoja modrost in tvoja dela, kakor sloves, katerega sem slišala. Blagor tvojim možem, blagor tvojim hlapcem, ki vedno stojijo pred teboj in poslušajo tvojo modrost.« (III. Kralj. 10, 7.) Ako je kraljica blagrovala služabnike Salomoneve in njega samega zaradi njegove modrosti, koliko bolj bi morali slaviti šele svojega nebeškega očeta, ki v modrosti presega vse, tudi najmodrejšje ljudi; kako srečne bi se morali šele mi šteti, da imamo takega očeta, da moremo slišati njegov nauk, katerega nam ožnanja naša mati sveta katoliška cerkev. Misel, da naš nebeški oče vse ve, nam pa mora tudi v skušnjavah deliti moč, da jih premagamo. Kako bi se pač človek upal pred njegovimi vsevidnimi in vsevednimi očmi storiti kaj hudega, misliti kaj pregrešnega! »Povsod te vidi božje oko,« piše sv. Avguštin. »Ako greš ven, te vidi, ako prideš notri, te vidi; ako gori luč, te vidi Bog, in če si jo ugassil, te zopet vidi. Zato beži pred njim, ki vse vidi; ali pa če moreš, poišči si kraj, kjer te Bog ne vidi, in stori, kar se ti poljubi.« (In solit. c. 14.) Kaj lepo nas tudi sv. Terezija opozarja na to, rekoč: »Bog je neizmerno veliko in čisto ogledalo. Vse, kar storimo, se vidi v njem in ni je reči, ki bi se v njem ne videla. Kako grdo je torej, ako se v tej največji čistosti pokažejo take grdobje, kot so naši grehi. Da bi vendar to malo premislili vsi grešniki, ki pregrešno živijo v en dan in nič ne mislijo na Boga. Da bi se vendar zavredali, da njihove pregrehe vendar niso tako skrite, kakor si domišljujejo; da bi vendar občutili, kako zelo žalijo Boga s svojimi grehi, katere izvršujejo vpično njegovega veličanstva, pred očmi vsevednega.«

Dobro bi pač bilo, ako si globoko vtisnemo v svoj spomin nauk preprostega dečka, ki ga je dal nekemu možu. Ta je namreč šel zelje k rast na sosedov vrt in vzel dečka s seboj. Pri plotu postavi dečka ter mu reče: »Tu stoj in počakaj, dokler se ne vrnem.« Deček pa opazuje moža skozi plot in vidi, da reže zeljinate glave, a se vedno na vse strani ozira, če ga morda kdo ne vidi. Tu mu pa reče deček v svoji nedolžni preprostosti: »Pozabili ste nakvišnega pogledati.« Mož pretrese te besede. Spomni se na vsevednega Boga, popusti zelje ter se takoj vrne na svoj dom. — »Glej nakvišku,« teh besed se tudi mi spominjajmo v vseh skušnjavah in spomin na našega očeta, ki povsod gleda na nas in vse vidi, nas bo odvrnil od greha, pa tudi vrnal k dobremu. Zato je tudi stari Tobija rekel svojemu sinu: »Vse dni svojega življenja imej Boga v svojem srцу in varuj se privoliti v greh ter prestopiti zapovedi Gospoda našega Boga.« (Tob. 4, 6.) Spomin na Očeta, ki vse vidi in vse ve, je svetnike izpodbujal k dobrim delom, da so dosegli toliko stopinjo svetosti. Oni so živeli tako, kakor nas lepó učil sv. Alfonz Liguorijan: »Živi tako, kakor da bi na svetu ne bival drug kot Bog in ti.«

Spomin na Očeta, ki vse vidi in vse ve, nam pa mora tudi deliti obilo tolažbe, posebno kadar nas svet slabo sodi, napačno razlaga naša dejanja. Tu zlasti veljajo besede Gospodove: »Vaš nebeški oče ve« za našo potrpežljivost, za naše dobre namene, za našo stanovitnost, ve za naše žrtve, katere mu prinašamo. On šteje naše korake in vsa dejanja, ki jih izvršujemo radi njega. Koga bi pač ta resnica ne tolažila! Kako lep zgled imamo tu na sv. Elizabeti. Bila je namreč po krivem obdolžena. Zapustiti je morala grad, vse svoje premoženje. Kakor uboga beračica je morala iskati s tremi otročiči stanovanja in hrane. Kaj jo je pa tolažilo, kaj ji dajalo pogum v tej revni in bedi? Edino le misel na najboljšega očeta, ki vse vidi in ve. Zato imej tudi ti, dragi bravec, svoje oči vedno vprte v oči svojega najboljšega očeta, ki so vedno vprte v tebe. Trudi se z vsemi močmi, da se nikdar ne bo stemnilo to očetovsko oko, ampak da bo vedno z dopadanjem gledalo na te, potem se ti ni bati ničesar. Tvoj oče te bo varno privedel do tvoje cilja, k sebi, v svoj in tvoj očetovski dom.

5. Modra glava.

»Vse si v modrosti naredil.«
(Ps. 103, 24.)

Najiskrenjša želja vsakega pravega očeta je, da bi svojega otroka vzredil dobrega, poštenega, srečnega človeka. Ali pa vselej doseže ta svoj namen? Le premnogokrat se mu to ne posreči. Zakaj? Ker ne rabi pravih sredstev, ker ne zna vsega tako urediti, da bi dosegel svoj blagi namen. Mnogokrat je temu kriva njegova nevednost, mnogokrat njegova slabost ali kaka druga okolnost. Drugače je pa pri našem najboljšem očetu. Tudi on ima pri svojih stvarih najboljši, najblažji namen. Vse je ustvaril, kakor smo že opetovano pripomnili, v svojo čast in njihov blagor. Pač najlepši, najsvetejši namen. Ta namen pa tudi vselej doseže. Vsled svoje vsevednosti pozna najprimernejše pripomočke v dosegu svojega namena. On vse urejuje tako, da vselej doseže svoje najsvetejše namene. Zato pravimo: Bog je neskončno moder.

Takega nam ga opisuje sv. vera in tudi zdrava pamet mu je primorana pripisovati to lastnost. »Njegova modrost je neizmerna,« kliče psalmist (146, 5). »Kako veličastna so tvoja dela, o Gospod, vse si naredil v modrosti,« poje v 103. psalmu (24). »Ona (modrost božja) sega z močjo od kraja do kraja,« beremo v knjigi modrosti, »in vse prijetno urejuje.«

Sam Bog je po dokončanem stvarjenju, kakor nam pripoveduje sv. pismo, pregledal vse stvari, katere je ustvaril, »in vse je bilo zelo dobro.« (I. Mojz. 1, 21.) Zato slavi apostol Boga kot edinega modrega. (Rim. 16, 27.) In modri Sirah ga poveljuje kot vir vse modrosti, rekoč: »Vsa modrost je od Gospoda Boga.« (Ekl. 1, 1.) Vsled tega nas tudi apostol Jakob opominja: »Ako kdo izmed vas potrebuje modrosti, naj jo izprosi od Boga, ki jo v obilnosti deli vsakateremu.«

(Jak. 1, 6.) Kar nam pa tako določno oznanja sv. vera, to nam napoveduje tudi zdrava pamet.

Ako vidimo lepo palačo, ki je najprimerneje sezidana in razdeljena, v kateri je vse lepo urejeno, vsaka stvar na pravem prostoru, vsak tudi najmanjši del najpopolneje vstreza svojemu namenu, moramo pač reči, da je bil človek, ki jo je sezidal in uredil modra glava. Toda kaj je tudi najlepše sezidana, najprimerneje urejena palača v primeri z vesoljnim svetom. Tu je pravzaprav vsaka primera nemogoča. Tako lepo je ustvarjen in urejen vesoljni svet, da se pač more in mora imenovati najlepša palača. V tej palači prebiva na milijone stvari, ki so najlepše in najprimerneje namščene. Najdeš jih v zraku, najdeš v vodi, najdeš na zemlji in pod zemljo. Vse te stvari pa so z vsem potrebnim preskrbljene. Vse je tako lepo urejeno, da vlada v tej palači najkрасnejši red. Obširno smo že o tem govorili v 4. delu, ko smo govorili o božji previdnosti. Naj tu še na nekatere okoliščine opozorimo, da bomo še bolj spoznali neskončno modrost svojega nebeškega očeta. Rekli smo, da je v krasni palači tega sveta najlepše preskrbljeno za njene prebivavce.

O tem se pač lahko vsak dan prepričujemo iz lastne izkušnje. Krava in druge domače živali žive od trave. Toda kje bo žival dobila po zimni trave? Glej, stvarnik je dal kravi mleko, s katerim se brani človek, konju je dal moč, da mu vozi tovore. Človek ima torej od teh stvari korist. Ta korist ga pa nagiba, da preskrbi hrano živalim, da namreč travo posuši ter jo more živalim tudi po zimi pokladati. Mačka se brani z mišimi. Da pa more miši ločiti, ji je dal stvarnik bistre oči, ostre kremplje, posebno spretnost itd. Da jo kremplji pri hoji ne ovirajo, ji je dal zmčnost, da jih takorekoč skrrije pod kožo. Dlesk se brani z mrčesi, ki bivajo pod drevesno lubadjo. Pa kako jih bo revež dobil izpod lubadi? Stvarnik mu je dal močen, dolg kljun, s katerim prebije lubad in si poišče žužka. Raca najde svojo hrano v vodi. Da jo pa more po vodi iskati, ji je stvarnik priskrbel najprimernejše pripomočke. Dal ji je kožice na nogah, da jih rabi kot vesla; perje ji je dal nekako oljnato, da se ga voda ne prime; kljun ji je dal podoben žlici, da z njim zajema iz vode. Ali je ni torej najprimerneje ustvaril za namen, katerega ji je odločil?

Pajek se živi od muh. Pa kako bo revček muho ujel, saj nima peroti. A glej, Bog ga je naučil delati umetne mreže, v katere se mu ujamejo muhe. Žirafa, ki ne more upogniti svojega vratu, najde svojo hrano na drevesih.

Nekatere živali ne najdejo potrebne hrane po zimi v kraju, kjer po leti bivajo. Zato jih Bog pošilja v jeseni v druge kraje, ali jih je pa naučil po leti in v jeseni zbirati za zimo.

Nekatere živali se žive od drugih živali. Da bi pa te popolnoma ne pokončale onih, je dal onim orožje, s katerim se morejo braniti. Volu je dal močen rog, konju kopito, ježu igle, kači strup itd. Mnoge se branijo s strupeno tekočino, katero izpuščajo v napadavca. Čemu gre kokoš zvečer na grede, ali, če je na prostem, na drevo? Ona tega ne ve. Stvarnik ji gotovo ni dal zastoj tega nagona,

ampak zato, da jo obvaruje pred sovražniki, zlasti lisico. "Vsaka žival," piše učen Schubert, ki je pazno opazoval stvarstvo, "zna v boju z drugo najti njeno najslabše stran ali tisti del telesa, na katerem ji zamore najbolj škodovati, kakor tudi nasprotno pri sebi najbolj varuje tisti del svojega telesa, ki se najlažje rani. Tiger skoči v boju s slonom najprej na njegov rilec, katerega pa zopet slon najskrbneje ščiti, da ga v primernem času najbolj rabi. Divji konj varuje v boju z zverinami najbolj glavo in prsi, a tem huje bije s koprju. Amerikanski prašič se v boju s kaco ropotačo najbolj varuje, da bi ga kaca ne pčila, zato se bojuje z njo le s svojim ščetinastim hrptom, skrbno pa skriva svoj rilec in pazljivo čaka trenotka, da ji s kopitom stare glavo."

Kako hitro se poskrrijejo živali, ako se bliža nevihta! Ali si že kdaj opazoval bolno žival? Pes liže svojo rano, dokler ni zdrava. Ako oboli, lepo miruje in se posti. O ranjeni sluki (gozdni ključač, šnef), pripoveduje neki naravoslovec, da si izrga iz trebuha najfinje perje ter te položi na rano, a tako, da je klj proč obrnjen od rane.

Da se nekatere živali preveč ne pomnože, kako lepo je zopet to uredil stvarnik. Dal je namreč drugim posebno marljivost, s katero pokončujejo zlasti škodljive živali. — Ali bi mi uživali sploh kaj sadja, ako bi ptički s toliko marljivostjo ne pobirali gosenic in žuželk? Koristnih živali je veliko več, kot tistih, ki so škodljive. Pa tudi te so nam le navidezno škodljive, zakaj v eni ali drugi reči so nam koristne. Kokoši n. pr. ležejo in izvale veliko več jajc kot pa ptice roparice. Ako so se kobilice le preveč namnožile, pravi prej imenovani naravoslovec, se obrnejo proti morju in se utope. Ali ni to čudovito? Pač moramo reči s psalmistom: "Kako čudovita so, Gospod, tvoja dela, vse si modro izvršil." (Ps. 103, 24.)

In mi smo navedli le najmanjši del modrosti, ki se pojavlja v stvarstvu. Toda dovolj. Poglej samega sebe. Kake modro je vse urejeno!

Kako slaboten si se rodil! V resnici, poln revščine in slabosti se porodi človek. Komaj se porodi žival, ali vsaj v najkrajšem času, že ima svojo obleko, že zna letati, hoditi, plavati in si iskati primerne hrane. Kako počasno se pa razvija človek! In vendar gospoduje nad vso zemljo. Njemu so pokorne domače živali, pred njim bežijo divje, dasi močnejše od njega. Prej divje živali, si je udomačil, da mu dajejo hrano, obleko in drugo, česar potrebuje. S čim je človek vse to dosegel? Glej, stvarnik mu je dal razum in moč, s katerima si pokori vse druge stvari, da od njih dobiva, česar potrebuje za svoje zemsko življenje. A človeka ni samo odločil za ta svet. Dal mu je neumrjajočo dušo, da njega spoznava, časti, ga ljubi in mu služi ter se tako večno zveliča. Človeku je določil cilj — samega sebe, njegovo večno blaženost. Ali si moremo misliti večji, imenitnejši, popolnejši cilj? In da človek tudi doseže svoj namen, ali mu ne nudi vseh v to potrebnih pripomočkov? Ali ne vporablja najprimernejši sredstev, da vodi človeka k temu cilju, namenu? Ko ga postavi na svet, vtisne mu v srce hrepenenje po Bogu, po resnici, vpiše mu v srce svoj zakon (postavo), ki naj ga vodi k določenemu cilju.

Pamet in vera III.

Poglej otroka, kako mirno in pazljivo te poslušaj, ako govoriš o ary. matf.bg se je pogosto jezil, čemu jih je Bog le ustvaril, ker niso človeku v nobeno korist. Tu se prigradi, da je moral knez bežati pred sovražnikom. Utrujen se vleže neki večer pod drevo in zaspi. Spečemu se približa sovražni vojak in ga hoče umoriti. Tu prileti muha, se vsede na kneževo lice ter ga piči. Knez poskoči kvišku in ko zagleda sovražnega vojaka, ga z mečem odžene. Potem se skrrije v gozdu v votlino. Po noči prepreže pajek votlino z mrežo. V jutru ga prideteta zopet iskati dva vojaka. Pred votlino postojita ter se pogovarjata. "Gotovo je tu notri", pravi eden. "A drugi mu odvrne: "Ne, ne, ni ga ne, saj bi bil pri vhodu predrl pajkovo mrežo." Prepricana po pajkovi mreži odideta. Ko pa odideta, pade knez, ki je bil slišal ves pogovor, na kolena ter zahvali Boga za dvakratno rešitev, in sicer po muhi in pajku. "O Bog, kako sem ti hvaležen," zakliče ves prevzet. "Včeraj si me rešil po muhi, danes pa po pajku. Kolika je tvoja modrost, kako dobro je vse, kar si ustvaril." Prej je menil, da so pajki in muhe popolnoma nepotrebne, a zdaj se je preprical, da tudi utegnejo včasih človeku zelo koristiti. — Na slični način je pajek rešil tudi sv. Feliksa, duhovnika v mestu Nola na Laškem († 310). "Nič ne naj se ne pritožuje nad stvarnikom," pravi sv. Bazilij, "da je ustvaril strupene, našemu življenju pogubne in sovražne stvari; na isti način bi se tudi morali pritoževati nad učiteljem, ki kaznuje s šibami in palicami razuzdano mladino, da bi ukrotil njeno razuzdanost" (Hom. IX. in Hexaém.)

Na isti način kakor oni plemič, mogli bi se tudi mi mnogokrat prepricati, da je Bog vse najprimerneje uredil, da doseže svoje najsvetejše namene. Znamo je gotovo tudi prigradba o kmetiču, ki se je teže pod hrastom zraven bučevine črdil, čemu da ima hrast tako majhen sad, bučevina pa tako velikega. Ko mu je pa bil v spanju padel želod na nos in se mu je pocedila kri, je spoznal, kako modro je Bog vse uredil, ker bi bilo po njem, ako bi mu bila mesto želoda padla buča na nos. Pa če se tudi vselej tako ne prepričamo kot ta kmetič, vendar bodimo uverjeni, da je Bog, ki je najpopolnejše bitje, tudi neskončno moder.

Ako si otrok v svojih mladih letih ne dela veliko skrbi, ampak vso svojo skrb vrže le na očeta, koliko bolj smemo in moramo še le mi zaupati v svojega najboljšega očeta, ki vse, kar stori, prav stori, če se tudi nam prav ne zdi. Marsikatera reč ne ugaja sicer našemu telesu, n. pr. bolezen, a je dobra za dušo, ker človeka odvrne od posvetnosti in ga napoti, da skrbi za svojo dušo. Kar nam ni koristno za sedanje življenje, nam bo pa koristilo tembolj za večnost, ako je s pravim srcem sprejmemo. Marsikatera reč bi bila sicer posameznemu človeku koristna, a Bog mu je ne da, ker bi bila škodljiva splošnemu blagru, na katerega se Bog v prvi vrsti ozira. Zato si tudi ne smemo misliti, da bi Bog prišel v kako zadrego, ako dva prosita za popolnoma nasprotno si reči, n. pr. en kmetič za lepo vreme, drugi pa za dež. Bog tu dela kot vsak pameten vladar, kateremu se pošiljajo razne naravnosti si nasprotujoče prošnje. On ne gleda na posameznike, ampak na splošen blagor. Koliko bolj more stori to še le neskončno modri Bog, ki je še razen tega vsemoogočen. On

Sadovi resnice: Bog je neskončno moder.

Na isti način kakor oni plemič, mogli bi se tudi mi mnogokrat prepricati, da je Bog vse najprimerneje uredil, da doseže svoje najsvetejše namene. Znamo je gotovo tudi prigradba o kmetiču, ki se je teže pod hrastom zraven bučevine črdil, čemu da ima hrast tako majhen sad, bučevina pa tako velikega. Ko mu je pa bil v spanju padel želod na nos in se mu je pocedila kri, je spoznal, kako modro je Bog vse uredil, ker bi bilo po njem, ako bi mu bila mesto želoda padla buča na nos. Pa če se tudi vselej tako ne prepričamo kot ta kmetič, vendar bodimo uverjeni, da je Bog, ki je najpopolnejše bitje, tudi neskončno moder.

Ako si otrok v svojih mladih letih ne dela veliko skrbi, ampak vso svojo skrb vrže le na očeta, koliko bolj smemo in moramo še le mi zaupati v svojega najboljšega očeta, ki vse, kar stori, prav stori, če se tudi nam prav ne zdi. Marsikatera reč ne ugaja sicer našemu telesu, n. pr. bolezen, a je dobra za dušo, ker človeka odvrne od posvetnosti in ga napoti, da skrbi za svojo dušo. Kar nam ni koristno za sedanje življenje, nam bo pa koristilo tembolj za večnost, ako je s pravim srcem sprejmemo. Marsikatera reč bi bila sicer posameznemu človeku koristna, a Bog mu je ne da, ker bi bila škodljiva splošnemu blagru, na katerega se Bog v prvi vrsti ozira. Zato si tudi ne smemo misliti, da bi Bog prišel v kako zadrego, ako dva prosita za popolnoma nasprotno si reči, n. pr. en kmetič za lepo vreme, drugi pa za dež. Bog tu dela kot vsak pameten vladar, kateremu se pošiljajo razne naravnosti si nasprotujoče prošnje. On ne gleda na posameznike, ampak na splošen blagor. Koliko bolj more stori to še le neskončno modri Bog, ki je še razen tega vsemoogočen. On

vreme lahko tako uredi, da se različne prošnje za ugodno rast žita napolned vendar le izpolnijo. In če pametni vzroki podpirajo prošnjo, ali ne more tudi čudežnim potem izpolniti njihove prošnje?

Kako lepo nam pač pričuje za neskončno modrost božjo slededci dogodek, ki nam kaže, kako vodi Bog človeka do njegovega cilja. Karol N. je bil kapitan, odlikovan z redom častne legije. Nekoč pride v mesto Angers za namenom, da opravi duhovne vaje v ondnotnem jezuitskem samostanu. Med potjo se pa premisli in se že poda proti drugemu kolodvoru, da bi dalje potoval. Na potu sreča dva policajca, ki sta peljala pijanca v zapor. Ker se je bil kapitan vozil cejo noč, je bil ves bled in se je takoj policajema zdel sumljiv. Vprašata ga, kdo da je, in zahtevata, da naj se izkaže z listinami. A kapitan je bil vse listine pustil na ladji. Že ga hočeta policajca odvesti v zapor, ko jima pokaže priporočilno pismo do jezuitskega superiorja in jima pove, kakšen namen da je imel. Policajca ga peljeta k jezuitom, da se prepričata, je li kapitan govoril resnico ali ne. Komaj zagleda superior jezuitov kapitana, ga takoj spozna in potrdi policajcama, da je kapitan govoril resnico. Ko odideta policajca, reče superior: "Kolikor mi je znano, ste vi prvi, kateraga so policajci pripeljali k duhovnim vajah." Kapitan je ostal v samostanu in opravil numeravane duhovne vaje. Po dokončanih duhovnih vajah pa ni zapustil samostana, ampak je ostal v njem, postal redovnik, duhovnik in misijonar v Kini, kjer je zelo plodonosno deloval.

Kaj ne, kako čudna so božja pota! Kakšnih sredstev se poslužuje neskončna modrost našega nebeškega očeta, da pripelje svojega otroka do cilja, kateraga mu je namenila. Pač res, kakor pravi apostol: "O globočina bogastva, modrosti in znanja božjega. Kako nerazumljive so njegove sodbe in neizvedljiva njegova pota!" (Rimlj. 11, 33.) Zato hvalimo Boga za vse, kar nam pošlje, dobro vedoč, da je to za nas najboljše. Sv. Elizabeta je dala peti zahvalno pesem za vse trpljenje in preganjanje, katero je bila prestala. Isto je storil sv. Janez Krizostom. Cesarica Evdoksija ga je bila izgnala iz svojega cesarstva. Ko se sv. Janez vrne iz preganstva in ga navdušena množica pozdravlja, ji zakliče: "Kaj naj rečem? — Hvala Bogu! — To besedo sem rabil, ko sem bil pregnan; to besedo sem ponaviljal v preganstvu, in to besedo zopet kličem, ko se vračam iz preganstva." Da, hvala Bogu za vse — saj je najmodrejša glava, ki ima najsvetejše namene in si tudi izbere najpravičnejše pripomočke, da doseže te namene. Brez skrbi se mu izročimo, njemu svojemu najboljšemu očetu, pričani, da nas bo na najboljši način privedel do našega cilja ter dosegel svoje najsvetejše namene, katere ima z nami.

6. Močna in dobra roka.

"V tvoji roki je moč in mogočnost."
(I. Kron. 29, 12.)

V mnogih družinah je navada, da otroci starišem poljubijo roko zlasti zjutraj in zvečer, kadar gredo iz doma ali se vrnejo domov.

modrost mu takorekoč velevata, da poplačuje dobro, ker se človek ravno po plačilu da najuspešnejše privedi do tega, da dela dobro.

O njegovi pravičnosti nam tudi kaj določno govori sv. pismo. "Pravičen si ti, o Gospod," kliče psalmist, "in pravična je tvoja sodba." (Ps. 118, 137.) "Bog ni krivičen," pravi sv. apostol Pavel, "da bi pozabili vaša dejanja in ljubezni, katero ste skazali njegovemu imenu, ker ste svetemu služili in še služite." (Heb. 6, 10.) Tudi sam se tolaži s to resnico: "Bojeval sem se dobro, dokoncal svoj tek, ohranil vero. Zdaj mi je prihranjena krona pravice, katero mi bo dal oni dan Gospod, pravični sodnik, ne samo meni, ampak vsem, ki ljubijo njegov prihod." (II. Tim. 4, 7, 8.) "Vsakemu bo poplačal po njegovih delih" nas zatrjuje na drugem mestu (Rimlj. 2, 6), in tudi Gospod sam nam napoveduje: "Povem vam, da bodo ljudje odgovor dajali na dan sodbe od vsake nepotrebne besede." (Mat. 12, 36.) Kar nam pa določno oznanjata vera in pamet, to nam je Gospod sam pokazal v mnogih dejanjih, ki očitno oznanjajo njegovo svetost in pravičnost, ki ljubi, hoče in plačuje dobro, sovraži in kaznuje vse hudo. — Kako očitno govori o teh lastnostih že naša vest. Vest nas napeljuje k dobremu, odvračuje od hudega. A ona nas tudi, ufa plačuje in kaznuje. O kako dobro de človeku, ako je kaj dobrega. A storil, kako veselje, koliko zadovoljnost čuti v svojem notranjboljšem Kak strah, kaka potrtost se ga pa poloti, ako je storil kaj ne more in Noč in dan ga preganja ta sodnik, mu ne da pokoj, ali zažuga, gotovo mu očita njegovo hudobijo.

Se očitneje se nam te lastnosti našega nečta nam določno govori vajo v mnogih dogodkih, katere nam opisuje Bog ni kakor človek, "nas občna zgodovina. "Naj le celom," pravi sin človekov, da bi se izprezanesel, ko so grešili in naj bi ne storil; govoril je in naj bi ne izročil mukam, nična so njegova pota, poje psalmist, "in njegove zase razodeva svet, ki si ti, o Gospod, in vsa tvoja pota so resnica!" stariše v raz. 151.) "Jaz sem pot, resnica in življenje," nas zatrjuje sam je zadela Jezus Kristus. (Jan. 14, 6.) Sv. apostol Pavel nam napove zadela tudi mi imamo upanje večnega življenja, katero nam je obljubil Jeru. "Posv. vek je pa lažniv, kakor je pisano, da si opravičen v svojih se." Posv. vek je pa lažniv, ako se kdo praveda s teboj." (Rimlj. 3, 4.)

osebo, kaj in da zmagaš, ako se kdo praveda s teboj." (Rimlj. 3, 4.) se na stan Bog, oznanja sv. apostol Pavel Korinčanom, "po katerem ukrađe, ga ali v družbo njegovega Sina Jezusa Kristusa, Gospoda nabija, ako si k 9.) in Tesalončanom: "Zvest je tisti, ki je vas poklical; zdi povsem do izvršil." (I. 5, 24.) Sploh nam sv. pismo skoraj o no- od navadnega ne govori tako pogosto kot o njegovi resničnosti in se ne da podi čas uči, da je vse res, kar Bog reče, in da vse izpolni, imenitnost stan li zažuga. Drugace pa tudi ne more biti, saj tako nas delih," pravi sv. va pamet.

Ljudje večših iz nore vedno resnico govoriti, saj je vseveden. Vsaka mnogokrat čez to, ker Bog za njo ve, in biva le taka, kakršno on kako rečjo ali d bi sploh ne bivala. Zato more govoriti resnico, ker polegla, napolned, in je vsaka reč le taka, kakršno jo on pozna. A volji ne morejo kazno govoriti resnice, marveč on to tudi hoče. On je

„Kaj?“ zakličejo čudeč se, „tako imenitnega stanu? Kdo ga je pa dal obesiti?“ — „Njegov lastni oče.“ — „Kaj je pa hudega storil?“ vprašajo dalje še z večjim začudenjem. „Eden izmed poglavarjevih hlapcev je nekaj ukradel,“ pripoveduje mož. „Vsled tega ga zapro v ječo, dokler se sodba ne izreče nad njim. Sin poglavarjev, ki je hlapca zelo ljubil, je preprosil očeta, da so tati izpustili iz zapora, sam se je pa zanj ponudil za poroka, če bi hotel ubežati. Komaj pa pride hlapec na prosto, takoj ubeži in sin poglavarjev je moral namesto hlapca trpeti, zakaj strogi in pravični oče je dal sina obesiti.“

„Tu smo pa slabo naleteli,“ si mislijo drugam, „pravijo drug drugemu. „Talo zalo krasti. Le hitro pojdimo drugam,“ pravijo drug drugemu. „Taj je pač strog sodnik, ki je dal svojega edinega sina obesiti, ne zaradi njegove tatvine in hudobije, ampak zaradi tatvine, katero je iz Go-njegov hlapec. Kaj bi se šele nam prigodilo, ako bi nas zaj nje-pri tatvini. Raje nehajmo krasti.“

Glejte, dragi bralce, na sv. križ! Ali se ni slična godila susli, da ki visi na njem? Kdo bi mogel popisati, koliko je presta-zadene spomin na to trpljenje mu na Olski gori provzročilo krvavi ranečnosti. Šele moral trpeti, ko so ga bičali, s trnjem kronali, galjudje bi peljali, ko je na križu visel in ondi v najstrašnejših mukavati nje-nameran je tako hudo udaril? Njegov lastni oče v nebes.Bog ne pustil samočega storil? Niti najmanjše pregrehe ali hudobije; sami in misijonar v ši sovražniki, ki so ga marljivo opazovali, in to na-Kaj ne, kakôu morajo priznati, da ni nič hudega storil. roj ne neskončna modrost našlo pregrehe svojega ljudstva sem ga ud.

Kaj ne, kakôu morajo priznati, da ni nič hudega storil. roj ne neskončna modrost našlo pregrehe svojega ljudstva sem ga ud.

do cilja, katerga mu je no preroku Izajju. O kako mora pač žplacati bočina bogastva, modrosti i hudo kaznoval na svojem Sinurten greh njegove sodbe in neizvedljiva njegova pota!“ (kuzojih hlapčoj pahnti limo Boga za vse, kar nam pošlje, dobro vedoč, da je naš oče, a, zasluži Sv. Elizabeta je dala peti zahvalno pesem za vse tšsel, ki mogôča. ganjanje, katero je bila prestala. Isto je storil sv. Janez-aja popla-Cesarica Evdoksija ga je bila izgnala iz svojega cesarstva ga le tam sv. Janez vrne iz pregnanstva in ga navdušena množica pečin greš-ji zakliče: „Kaj naj rečem? — Hvala Bogu! — To besedo si zastuge ko sem bil pregnan; to besedo sem ponavljal v pregnans.njegovemu besedo zopet kličem, ko se vračam iz pregnanstva.“ popolnoma Bogu za vse — saj je najmodrejša glava, ki ima najsvetnespametno, in si tudi izbere najprilpravnejše pripomočke, da dosežst, češ, grešil Brez skrbi se mu izročimo, njemu svojemu najboljšems ni kaznoval, pričani, da nas bo na najboljši način privedel do nane, v večnosti dosegel svoje najsvetejše namene, katere ima z nami, otroke, saj sam tetov nad otroki

6. Močna in dobra roka.

„V tvoji roki je i otroci prišli ob so si pripodobili Bog neskončno

V mnogih družinah je navada, da otroci starišbro pa grešniku,“ zlasti zjutraj in zvečer, kadar gredo iz doma ali 46 i. d.).

Ti in drugi ugovori nam nikakor ne morejo podreti vore v neskončno svetost in pravičnost božjo, ampak nam jo morajo le še utrditi. Naše življenje na svetu je le čas setve, prišel pa bo dan žetve, o katerem bo vsak prejel plačilo, kakršno je zaslužil, ter se bo v polni meri razodela neskončna svetost in pravičnost našega najbolj-šega očeta.

8. Mož beseda.

„Vsak človek je lažniv,“ pravi psalmist. (Ps. 115, 11.) Trda je ta beseda, žal, da le premnogokrat resnična. Resničnosti je več-roma le malo najti med ljudmi. Le premnogi vse drugače govore kakor pa mislijo, pa tudi drugače ravnaajo. Koliko laži je zlasti dandanes raztrošenih med ljudmi, koliko objub storijo ljudje, a od njih izpolnijo le najmanjši del. Nikjer pa človek na svetu pač ne išče in tudi redoma ne najde toliko resničnosti in zvestobe, kakor pri svojem očetu ali materi. Oče navadno ne nalaže in ne ogoljufa svojega otroka, kar mu objubi, mu tudi, ako je le mogoče, stori. A tudi tu se človek le premnogokrat prevari. Pri nebeškem, najboljšem očetu se mu pa tega ni bati. Kar on reče, je res, on ne more in tudi noče svojega otroka ogoljufati, kar on objubi ali zažuga, gotovo izpolni. Bog je, kakor pravimo, neskončno resničen in zvest.

O tej lastnosti našega nebeškega očeta nam določno govori sv. vera, govori pa tudi zdrava pamet. „Bog ni kakor človek,“ nas uči Mojzes, „da bi se lagal, ne kakor sin človekov, da bi se izpre-minjal. Rekel je in naj bi ne storil; govoril je in naj bi ne iz-popolnil.“ Resnična so njegova pota,“ poje psalmist, „in njegove za-povedi. Blizu si ti, o Gospod, in vsa tvoja pota so resnica!“ (Ps. 118, 151.) „Jaz sem pot, resnica in življenje,“ nas zatrjuje sam Gospod Jezus Kristus. (Jan. 14, 6.) Sv. apostol Pavel nam napove-duje: „Mi imamo upanje večnega življenja, katero nam je objubil Bog, ki ne laže.“ (Tit. 1, 2.) Rimljanom piše: „Bog je resničen, vsak človek je pa lažniv, kakor je pisano, da si opravičen v svojih besedah in da zmagaš, ako se kdo praveda s teboj.“ (Rimlj. 3, 4.) „Zvest je Bog,“ oznanja sv. apostol Pavel Korinčanom, „po katerem ste poklicani v družbo njegovega Sina Jezusa Kristusa, Gospoda naš-šega“ (I. 1, 9.) in Tesalonicianom: „Zvest je tisti, ki je vas poklical; on bo tudi izvršil.“ (I. 5, 24.) Sploh nam sv. pismo skoraj o no-beni lastnosti ne govori tako pogosto kot o njegovi resničnosti in zvestobi, ter nas uči, da je vse res, kar Bog reče, in da vse izpolni, kar objubi ali zažuga. Drugače pa tudi ne more biti, saj tako nas uči naša zdrava pamet.

On pač more vedno resnico govoriti, saj je vseveden. Vsaka reč biva le zato, ker Bog za njo ve, in biva le taka, kakršno on pozna, drugače bi sploh ne bivala. Zato more govoriti resnico, ker ve za vsako reč, in je vsaka reč le taka, kakršno jo on pozna. A on ne more samo govoriti resnice, marveč on to tudi hoče. On je

Pa če mu bi vendar Bog lagal? Ljudje lažejo, da s tem dosežejo, česar z resnico ne morejo doseči. Bog je pa vsemogočen. On doseže, kar le hoče. Čemu bi se torej lagal? Laž bi bila pri njem naravnost nespametna. A kdo bi mogel nespamet pripisovati najpopolnejšemu bitju? Ljudje lažejo in druge goljufavajo, da si s tem pridobe kak dobiček. Čemu bi torej lagal Bog, ki ničesar ne potrebuje? — Ako kaj hoče imeti, si pač lahko na drug način pridobi, ne da bi mu bilo treba lagati. Sploh pa laž pri Bogu naravnost izključuje njegova neskončna popolnost. Da je laž nekak madež na človeku, nekaka nepopolnost, o tem je prepričan ves človeški rod, ki zaničuje lažnivca in ga spoznava sposobnega za vsako hudobijo. Pa četudi človek ne govori nerresnice namenoma, ampak le zato, ker mu ni znana resnica, je to vendar nekaka nepopolnost, slabost njegovega duha. Ali pa bomo mar pri Bogu iskali kako nepopolnost, kako slabost? Kako bi torej mogli o Bogu, najpopolnejšemu bitju, dvomiti, da je resničen. Ker pa je resničen, mora biti tudi zvest v svojih obljubah. Ljudje marsikaj obljubijo, a svoje obljube ne izpolnijo, ker že v začetku niso imeli namena, izpolniti svojo obljubo, ter so drugače govorili, kakor so pa mislili, ali z drugo besedo: lagali. — Pri Bogu je pa nemogoča vsaka laž, zato ima vselej, kadar kaj obljubi ali zažuga, tudi namen to izvršiti.

Ali mu je mar to nemogoče? Gotovo ne, saj je vsemogočen, stori lahko vse, kar hoče. On je neskončno moder, ki urejuje vse tako, da vselej doseže svoje namene. On torej more izvršiti, kar reče. Da pa to tudi hoče, nam priča njegova svetost in neizpremenljivost. Pri njem ni sence kake nepopolnosti. Nepopolnost pa bi bila, ako bi kaj obljubil, pa bi tega ne izpolnil. Na ta način bi nas naravnost goljufal. On zahteva od nas neomejeno zaupanje. Ako bi pa ne izpolnil vsega, kar obljubi, ali bi nas ne goljufal, zlorabil našega zaupanja? Toda kdo bi si mogel kaj takega sploh misliti o njemu, najsvetejšem!

Ako bi Bog ne izpolnil tega, kar je obljubil, bi se izpremenil. A izpremenljivost je pri Bogu nemogoča. Zato mora biti Bog neskončno zvest, ki vse izpolni, kar obljubi ali zažuga. Mar nam ni Bog obeh lastnosti svoje resničnosti in zvestobe že tolikokrat tudi v dejanju pokazal? Le vzemi v roko sv. pismo in našel boš obilo dogodkov, ki ti pričajo za te lastnosti tvojega najboljšega očeta v nebesih. Kako natančno se je izpolnilo vse, kar je Bog napovedal prvima človekoma v raju, ko jima je prepovedal jesti od drevesa. Kako natančno se je izpolnila in se še izpolnuje kazen, katero jima je napovedal po grehu. Natančno, kakor je napovedal Noetu, se je uresničilo vse pri vesoljnem potopu. Kdo ne pozna obljub, katere je dal izraelskemu narodu, katere je po prerokih oznanjal o prihodnjem Odršeniku in kako so se te vse do pčice uresničile. Primerjaj obljube in žuganja, katere je Gospod dajal izraelskemu ljudstvu in

katërimi jim je pretil, z usodo izraelskega naroda, in prepričal se boš, kako resničen in zvest da je tvoj nebeški oče. Kako lepo se izpolnjuje vse čase obljuba, katero je Jezus Kristus dal svoji cerkvi, da je peklenške moči ne bodo premagale, da bodo njegovo kraljestvo ostalo do konca sveta!

Pa to nam ne zadoščaj, da vemo, da je Bog neskončno resničen in zvest, marveč uporabljajmo te resnice v svojem življenju, da bodo pri nas rodile obilen sad. Njegova neskončna resničnost mora nam pač vzbuditi najtrdnejšo vero v resnice, katere je nam razodel in nam jih oznanja po svoji sv. cerkvi. Naj ljudje govore kar hočejo, naj učenjaki oznanjajo še tako vabljive nauke in zametavajo resnice sv. vere, naj še tako očitveno dokazujejo njihovo nerresničnost, to nas ne sme premotiti, da bi zapustili njegov nauk, ampak trdno stojimo na strani sv. katoliške cerkve, po kateri nam govori naš najboljši oče, ki ne more goljufati, ne goljufan biti. Vedno se spominjajmo besed apostolovih: „Bog je resničen, vsak človek pa lažniv.“

Kako lep zgled imamo na mučencih. Vse je bilo nasprotno sv. veri; nasprotovali so ji cesarji, učenjaki, a oni se za vse te niso nič zmenili, ampak neomahljivi so ostali na strani sv. cerkve, prepričani, da jim po nji govori sam Bog. Tudi v današnjih časih nam ne nedostaja takih zgledov. Kako lep zgled imamo tu v nekem sužnju. V državi Kentucky v Ameriki (krog l. 1830) je imel posestnik krščanskega sužnja, s katerim je splošno lepo ravnal. Dasi sam ni bil posebno veren, vendar mu je bilo všeč sužnjevo krščansko življenje, zlasti njegova zvestoba. Nekoč ga obišče njegov sosed. Med pogovorom pride govorica tudi na sužnje. Gospodar posebno pohvali sosedu svojega zamorca, ki je tako veren. Gost se pa nasmehne in pravi: „Kaj še, to je bedarija; jaz vsakemu zamorcu v pol ure izbijem z bičem njegovo vero.“ Gospodar ugovarja, naposled pa stavita. Takoj pokliče ubogega zamorca, ga da mučiti in trpinčiti ter mu prigovarja, da naj se odpove svoji veri, sicer ga bo dal bičati do smrti. Suženj se prestraši. Ves se trese, dobro vedoč, kaj da ga čaka, a vendar pravi: „Ne, gospod, jaz ne morem! Kristus je zame umrl. Gospod, prosim, jaz ne morem.“ Začnejo ga pretepati, suženj omedli, a ko se zopet zavé, se vendar ne odpove. Ves krvav, zdihujoč in z milim pogledom kliče: „Hvala Bogu! Gospod, jaz ne morem. Kristus je zame umrl, jaz bom umrl za Kristusa.“ Gospodar pa vendar ne odjenja. Vnovič ga začnejo pretepati, a vse nič ne pomaga. Suženj umre, ne da bi se bil odpovedal svoji veri. Gost je stavo izgubil. — Kako pač ta ubogi suženj osramoti mnoge kristjane ki se dajo s praznimi besedami, z zabavljicami kakih umazanih listov in časopisov odvrtni od prave vere, katero jim oznanja neskončno resnični Bog po svoji sv. katoliški cerkvi!

Kakor nam pa resnica, da je Bog neskončno resničen, oživlja našo vero, tako nam druga resnica, da je neskončno zvest, potrjuje naše upanje v Boga. Zlasti, ako vidimo boj, kateri se bije zoper sv. cerkev, ako vidimo, da se je vse združilo, da bi jo zatrla, mora nas ta resnica tolažiti, saj je Bog sam rekel o sv. cerkvi, da je peklenške moči ne bodo premagale. Pač moramo tudi mi reči, kakor

Bog je neskončno resničen in zvest.

je rekel psalmist: "Glej, tisti, ki čuva Izrael, ne bo dremal, ne bo spal. Gospod te čuva, Gospod te štiti, on je na tvoji desnici. Po dnevu te sonce ne bo peklo in ne mesec po noči. Gospod te varuje vsakega zla, tvojo dušo naj varuje Gospod!" (Ps. 120, 4-7.) Ravno tako nas mora ta resnica s pogumom navdati, ako se nam včasih stemni nebo v našem življenju, ako ne vemo kam, ne kje. On nam je objubil, da nas bo vodil k večni sreči, on bo to objubilo tudi izpolnil, samo zaupajmo vanj, prepustimo se popolnoma njegovi roki in izpolnjemo zvesto njegove zapovedi. Zlasti ga pa tudi v svojem življenju posnemajmo s tem, da se varujemo vsake laži in da zvesto izpolnjujemo storjene obljube, potem bo tudi on tem gotoveje svoje izpolnil. "Oblecimo," po besedah apostolovih, "novega človeka, ki je ustvarjen po božji podobi. Odstranimo vsako laž in vsakateri naj govori resnico s svojim bližnjim" (Efež. 4, 24. 25), zakaj: "Lažnive ustnice so gnusoba Gospodu." (Preg. 12, 22.) Tega se je pač naj-lpše zavedel nedolžni otrok, o katerem nam pripoveduje sledeča dogodbica:

Okrog leta 1878 je angleški parnik odjadral iz Liverpoola na Angleškem v Ameriko. Bil je že štiri dni na morju, ko najdejo med zaboji in raznim blagom skritega majhnega dečka, kakih devet let starega. "Kako se pa pridružeš na skrivaj se utihotapiti v to ladjo," zareda se nad njim kapitan, ko ga zagleda. — "Moj oče," pripoveduje deček, "so me semkaj prinesli, ker me ne morejo prerediti, kakor so rekli. Rad bi šel k teti v Halifax, a tudi za pot mi niso mogli dati denarja." — Kapitan noče verjeti dečku. Surovo ravna z njim, dan za dnevom ga izprašuje, a deček vedno enako odgovarja. "Na- posled poiče kapitanu potrežljivost. Ves razjarjen popade dečka za obleko ter mu zakliče: "Ako ne poveš v 10 minutah resnice, te dam obesiti na jarbolo." Ubogi otrok stoji sam brez prijatelja, brez zagovornika pred razjarjenim kapitanom. Okrog njega se zberejo mornarji in potniki. Krmar drži uro v rokah. Solze oblijejo blede otrokovo obličje. "Še dve minuti imaš časa," zakliče krmar, "povej resnico in reši svoje mlado življenje." — "Ali smem moliti," vpraša nedolžni otrok. Kapitan prikima. Deček poklekne, sklene svoji ročici, jih povzdigne proti nebu, moli očenaš in češčenomarijo ter pristavi: "Ljuba nebeška mati, vzemi me k sebi v nebesa; pripravljen sem umreti, a lagati ne morem." — Oči vseh so bile obrnjene na otroka in kmalu se začuje od vseh strani ihtenje. Kakor so mu bili prej nasprotni, tako so mu bili sedaj vsi naklonjeni, vse je bilo prepričano o njegovi resničnosti. Odslej je vse ljubeznivo skrbelo za nedolžnega otroka.

9. Najblajše srce.

"Milostljiv in usmiljen je Go-
spod, potrežljiv in prav milostljiv."
(Ps. 144, 8)

O nobenem delu človeškega telesa se pač toliko ne govori kot o njegovem srcu. Kaj bi še pa tudi ne, saj je srce znamenje in ne-
kako sedež najblajšega čuta v človeku, namreč njegove ljubezni.

slovec D' Aguessau (Agesó): "Skrivnosti presv. Trojice, ki je največja izmed vseh, se je najbolj približal Platon. Le en korak ga loči od verske resnice." (Lettres sur divers sujets.)

Odkod to čudovito soglasje s katoliškim naukom? Mogoče je, da so ga izvedeli po ustnem izročilu, mogoče pa tudi, da so bistro-
umni moše po omenjenem potu prišli do njega. Nauka o presv. Tro-
jici sicer popolnoma nikdar ne moremo umeti, a na ta način, kakor
trjuje, ko bi bilo to mogoče, da bi bile tri osebe — a le en Bog,
"Bog je ljubezen," tri toliko, kot ena, ali ena toliko kot tri? Tega
ne pravi: Bog ima ljubezen; rekli, da gno bože bitje obstoji iz tri-
zmenji, je ves sama ljubezen. Kolika
bezen! Ali ne neskončna, kakor je sam neskončen? Kako dobro
pač mora biti njegovo srce! Ali ne najblajše, neskončno plemenito,
kot je neskončno njegovo bitje? A v čem se pa razodeva ta lju-
bezen, kaj nam priča za njo? S čim pokaže oče svojo ljubezen do
otroka? Ali ne v prvi vrsti v tem, da zanj skrbi, da otroku ničesar
ne nedostaja; da ga obsipa z dobrotami? Na isti način se nam raz-
odeva tudi ljubezen srca nebeškega očeta. Toda o njegovi dobro-
ljivosti smo že govorili, ko smo popisali očetovo roko. Bolj pa kot
v dobrotljivosti, v veliko lepši svetlobi se nam pa pokaže srce na-
šega nebeškega očeta v nekem drugem, o čemur nam govori Jezus
Kristus. On nam je pač najlepše opisal in tudi mogel opisati srce
nebeškega očeta. To je pa storil zlasti v priliki o izgubljenem sinu.
Ali nam pa mar tu Jezus opisuje dobrote, katere je oče delil svo-
jemu sinu? O teh ne izpregovori niti besedice, kakor da bi se te
razumele že same ob sebi, ampak, ko nam hoče opisati srce oč-
tovo, njegovo ljubezen, ga nam kaže, kako hiti naproti svojemu iz-
gubljenemu sinu, ki se je skesan povrnil k njemu; kako ga s solzami
v obeh objame, pritisne na svoje očetovsko srce, ga obliče v novo
oblačilo in mu napravi gostijo. V tej priliki nam torej Jezus, naj-
boljši poznavatelj srca našega nebeškega očeta, očitno razodeva, da
se je ljubezen njegova, da se je očetovo srce v najlepší luči pokazalo,
ko se je usmihlo izgubljenega sina, ki se je k njemu povrnil; ko ga
je čakalo, da bi ga k sebi pritisnilo, ali z drugo besedo, da se oč-
tova ljubezen razodeva zlasti v njegovem neskončnem usmiljenju in
potrežljivosti, katero razodeva do grešnikov, ki se resnično po-
boljšajo.

O tej lastnosti našega nebeškega očeta nam kaj določno in,
rekel bi, najpogosteje govori sv. pismo. "Zemlja je polna usmiljenja
Gospodovega," nam kliče psalmist. (Ps. 32, 5.) Na drugem mestu nas
učí: "Kako veliko si storil svoje usmiljenje, o Bog; in človeški otroci
pod varstvom božjih perutih prebivajo zaupno." (Ps. 35, 8.) Sam Bog
govori po preroku Ecehijelu: "Kakor resnično živim: Nočem smrti
grešnika (njegovega pogubljenja), temveč da se hudobni izpreobrne
iz svojega pota in živi." V koliki lepoti nam kažejo njegovo srce nje-
gove besede: "Ako bi bili vaši grehi kot škriat, bodo beli kot sneg,
in ko bi bili rdeči kot baker, bodo beli kot volna." (Lz. 1, 18.) Še v
večji meri pa to store besede, katere je govoril preroku Jonu, ko se

je rekel psalmist: „Glej, *šari*, *šari* čuva Izrael, ne bo dremal, ne bo spal. Gospod te čuva, Gospod te ščiti, on je na tvoji desnici. Po dnevu te solnce ne bo peklo in ne mesec po noči. Gospod te varuje vsakega zla, tvojo dušo naj varuje Gospod!“ (Ps. 120, 4—7.) Ravno tako nas mora ta resnica s pogumom navdati, ako se nam včasih stemni nebo v našem življenju, ako ne vemo kam, ne kje. On nam je objubil, da nas bo vodil k večni sreči, on bo to objubo tudi izpolnil samo zaupajmo vanj, prepustimo se popolnoma njegovi in izpolnjujemo zvesto njegove zapovedi. Zlasti ga pa tudi v vsakem delu, življenju posnemajmo s tem, da se varujemo vsake *šari*, priliko se popolnoma sramotimo s tem, da se varujemo vsake *šari*, priliko se izpreobrniti k pokorli. — „Gospod ima sedah napoveduje, to nam tudi v obilnih zgledih in dogodkih potrjuje. Ze prve strani sv. pisma nam kažejo njegovo usmiljenje pri prvih starih. Adam in Eva sta bila grešila in zaslužila, da bi ju bil Bog takoj zavrgel. Toda on tega ne stori, njegovo očetovo srce mu tega ne pripusti, marveč se jih usmili in jima celo objubi odrešitvijo. Kako ljubezno sprejema Jezus grešnike, kako prijazno in do svojega izvoljenega ljudstva, ki se vedno in vedno punta zoper njega. Kako ljubezno sprejema Jezus grešnike, kako prijazno in sočutno občuje z njimi! Komu niso znani ganljivi prizori, ko leži očitna grešnica pred njegovimi nogami, — ko gre v hišo Cahejevo, — ko pokliče Mateja, prizori, v katerih tako očitno razodeva svoje najblajše, pravo očetovsko srce. Vse je očitno grešnico zavrglo, kajmenjati jo hočejo, a on je ne zavže. Za svoje sovražnike molil celo v zadnjih trenutkih svojega življenja na križu. Koliko potrpežljivost je razodel do razuzdanega mesta Ninive! Vedno in vedno je odlašal s kaznimi, dokler se ni mesto izpreobrnilo. Koliko časa je prizanašal nehvaležnemu jeruzalemskemu mestu! Sam Gospod nas zatrjuje, da ga je neoprestano klical k sebi in vabil kakor koklja svoja piščeta. Kar je pa Gospod storil Jeruzalemu, to še vedno in vedno po-mogel pričati za neskončno usmiljenje in potrpežljivost, neskončno ljubezno srca svojega nebeškega očeta. O kolikokrat si morda že zaslužil, da bi te bil pozabil, saj je vsak smrten greh toliko hudobija, da Boga naravnost izziva k maščevanju, da bi te pogubil. A on tega ni storil, ampak se te je usmili in ti prizanesel, da bi se k njemu povrnil in se poboljšal. Da, le premnogokrat moramo tudi mi klicati s prerokom Jeremijem: „Usmiljenje božje je, da nismo pokončani.“ (Zal. pes. 3, 22.)

Toda bolj kot vsi dogodki priča nam za njegovo neskončno usmiljenje in prizanesljivost trpljenje in smrt našega Gospoda Jezusa Kristusa. Iz samega usmiljenja ga je poslal na svet, da bi nosil naše grehe in za nje zadostil večni pravici. Tu so se izpolnile besede psalmistove: „Milost in resnica se srečata; pravica in mir se objameta.“ (Ps. 84, 11.) Njegova neskončna pravičnost je terjala, da se kaznuje grešni človeški rod, a njegova neskončna ljubeznost, njegovo usmiljenje, njegovo očetovo srce ga je pa hotelo rešiti. In v tej, rekel

šlovec D' Aguessau (Agesó): „Skrivnosti presv. Trojice, ki je največja izmed vseh, se je najbolj približal Platon. Le en korak ga loči od verske resnice.“ (Lettres sur divers sujets.)

Odkod to čudovito soglasje s katoliškim naukom? Mogoče je, da so ga izvedeli po ustnem izročilu, mogoče pa tudi, da so bistromni možje po omenjenem potu prišli do njega. Nauka o presv. Trojici sicer popolnoma nikdar ne moremo umeti, a na ta način, kakor smo tu storili, si ga pa vsaj nekoliko moremo razlagati.

„S. A kako bi bilo to mogoče, da bi bile tri osebe — a le en Bog, za nikdar še ni bilo tri toliko, kot ena, ali ena toliko kot tri? Tega kažniti ne trdi. Ako bi rekli, da eno božje bitje obstoji iz treh pravic bitij, potem bi bilo to nespametno in toliko, kakor če bi rekli, pod bi toliko kot ena in narobe. A mi pravimo le, da so tri božje bitje — le eno božje bitje, da to božje bitje obstoji iz treh oseb, ki tako i bitja, iste narave, a različne osebe. Kako je to, tega seveda njenim izražanjem ne moremo, a vsaj nekoliko si moremo to pojasniti mago iz ino podob o presv. Trojici najdemo v naravi. Pri vsakem nik je s. v. trojno razmerje: dolgost, širokost in visokost. Vkljub si pač no imu razmerju je le eno telo. Kaj lepo primerja sv. Anzelim reši izuje po potoku, ki izvira iz studenca in se izliva v ribnjak. Ista kri. (in in žnjaku .kot v potoku in studencu, a vendar ribnjak ni razodeberem-tenec. Drugi cerkveni očetje jo primerjajo solnce, svetlobo, kot s t, 7.) razsvetljuje. Tu imamo torej trojno: solnce, svetlobo, njem paši dolgoje je vendar le eno in isto solnce. Sloveči zvezdo-obrne gi. Ko nje našel na obnebu toliko podob presv. Trojice, da je mogočnositite jo razpravo (De adumbratione Trinitatis in Sphaerico). tudi mi la-ete-feceno, vse to je le podoba, le senca presv. Trojice. Svete vsmogočnogi nikdar ne moremo spoznati, ampak primorani smo mu prizanašajuglavo nauku sv. cerkve, katerega zajema iz božjega to stori, kajal to storimo tudi z veseljem, saj je ta nauk temelj srce, kakor b. Avguštín je hotel popolnoma preiskati skrivnost presv. živi. V ta b. o. o. i in dneve je premišljeval. Spisal je tudi knjigo pomoček bi .iti. Ko je spisaval to delo, se nekega dne ob morju pogubel grešni zapazi dečka, ki je z malo žličko zajemal vodo iz pogubljene, šival v malo jamico. Sv. Avguštín ga vpraša, kaj da razodel svoj o, odvrne, da hoče morje pretočiti v to jamico. „Deček, na grešnem i te, mu pravi svetnik. Nato mu odvrne deček: „Lazje napačno pot, maj a v to jamico, kakor boš ti nezmerno in nerazslej še k rjako, d. presv. Trojice popisal v svoji mali knjigi.“ Ta usmiljenje in ovrni .i. Ne preiskujmo tega, kar presega naše moči, Bog je lah, in naše predrznosti. Zadoščaj nam njegova beseda, najblajše očetov. S. v sv. pismu in nauku sv. cerkve.

na naše življenje;

Ali ne razodeva kaj

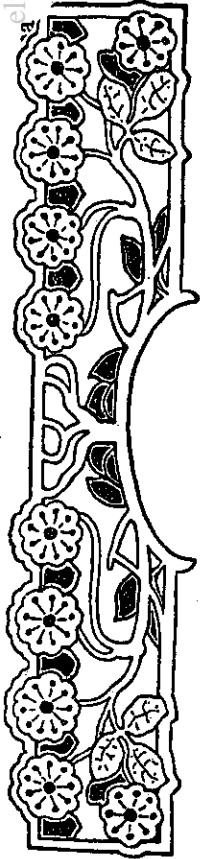
dobrega stori? Kažnóg.

katerega dobi kažovega e.

razodeval nobene, mila proti

je pa, ako se ga od tega nau.

Enajsti del.

Odkod in čemu?

1. Mojzsova zgodba.

Prva stran Mojzsovih knjig ima več veljave, kot vsi folijanti (knjige) naravoslovcev in modroslovcev.

(Jean Paul)

Romaj smo ob roki sv. vere in naše pameti spoznali, kolikor je našim slabim močem mogoče, svojega najboljšega očeta, Boga, že se nam vriva drugo vprašanje. Od nebeškega očeta vpró se naše oči na nas same in na nas obdajajoči svet. Tu se nam pa vzbudi vprašanje: „Odkod je človek, odkod ves svet? Kako je postal? Čemu je vse?“ Tudi na ta vprašanja nam daje sv. vera najpovoljniji odgovor, ki se kar najlepše strinja z našo pametjo.

Najprej se torej hočemo baviti z vprašanjem: Odkod je svet, kako je postal? Sv. vera nam na to vprašanje odgovarja s prvim členom apostolske vere: Verujem v Boga, Očeta vsemogočnega, Stvarnika nebes in zemlje,¹ ter nam s tem kaže Boga kot začetnika vsega sveta in človeškega rodu. Ob enem nam pa odpira prve strani sv. pisma, na katerih nam popisuje Mojzes, kako je postal svet. Tu beremo: „V začetku je Bog ustvaril nebo in zemljo. Zemlja pa je bila puista in prazna, in tema je bila nad brezdnom, in Duh božji se je razprostiral nad vodami. In Bog je rkel: Bodi svetloba. In Bog je videl svetlobo, da je dobra; in ločil je svetlobo od teme. In je imenoval svetlobo dan in temo noč; in bil je večer in bilo je jutro, prvi dan. — Rekel je tudi Bog: Bodi trdina sredi voda in loči vode od voda. In Bog je storil trdino in ločil vode,

vse, ki so bile nad trdino. In zgodilo se je tako. Imenoval pa je Bog trdino nebo; in bil je večer in bilo je jutro, drugi dan. — Rekel je pa Bog: Zbero naj se vode, ki so pod nebom, v en kraj, in prikaži se sušina. Tako se je zgodilo. In sušina je imenoval Bog zemljo, stoke voda pa je imenoval morja. In videl je Bog, da je bilo dobro. In reče: Zemlja poženi zelišče, ki zeleni in dela seme, in rodovino drevje, ki dela sad po svojem plemenu, čigar seme bo di v njem na zemlji. In tako se je zgodilo. In zemlja je pognala zelišče, ki zeleni in dela seme po svojem plemenu, in drevje, ki dela sad, in katero ima slehernno seme po svoji vrsti. In videl je Bog, da je bilo dobro. In bil je večer in bilo je jutro, tretji dan. — Rekel je pa Bog: Naj bodo luči na trdini neba in naj ločijo dan in noč, in naj bodo v znamenja in čase, in dneve in leta, in naj svetijo na trdini neba in razsvetljejo zemljo. In zgodilo se je tako. Bog je naredil dve veliki luči: večjo luč, da bi gospodovala dnevu, in manjšo luč, da bi gospodovala noči, in zvezde. In postavil jih je na trdino neba, da bi svetile na zemljo in gospodovale dnevu in noči in ločile svetlobo in temo. In Bog je videl, da je bilo dobro. In bil je večer in bilo je jutro, četrty dan. — Rekel je tudi Bog: Naj rode vode lazino živečo, in perotino nad zemljo pod trdino neba. In ustvaril je Bog velike some in vsako živo in gibajoče se bitje, katero so bile rodile vode po njih vrstah, in vse ptice po njih plemenih. In videl je Bog, da je bilo dobro. In blagoslovil jih je, rekoč: Rastite in množite se in napolnite vode morja, in ptice naj se namnože nad zemljo. In bil je večer in bilo je jutro, peti dan. — Rekel je tudi Bog: Rodi zemlja živo bitje po njegovem plemenu: živino in lazino in zverine zemlje po njih vrstah. In zgodilo se je tako. In storil je Bog zverine zemlje po njih vrstah, in živino, in vso lazino zemlje po njenem plemenu. In videl je Bog, da je bilo dobro. In reče: Naredimo človeka po svoji podobi in slinosti: in gospoduj ribam morja, in pticam neba, in zverinam, in vsej zemlji, in vsej lazini, ki se giblje na zemlji. In ustvaril je Bog človeka po svoji podobi; po podobi božji ga je ustvaril, moža in ženo ju je ustvaril. In blagoslovil ju je Bog in rkel: Rasita in množita se, in napolnita zemljo in podvzrta si jo, in gospodujta ribam morja in pticam neba, in vsem živalim, ki se gibljejo na zemlji. In rkel je Bog: Glejta, dal sem vama vse zelišče, ki rodi seme na zemlji, in vse drevje, ki ima v sebi seme svojega plemena, da bo v živež vama, in vsem živalim zemlje, in vsej perotini neba, in vsem stvaram, ki se gibljejo na zemlji in v katerih je življenje, da imajo za živež. In zgodilo se je tako. In Bog je videl vse, kar je bil storil, in bilo je jako dobro. In bil je večer in bilo je jutro, šesti dan. — Dovršena sta bila torej nebo in zemlja in vse njuno lepoticje. In dokončal je Bog s edmi dan svoje delo, katero je bil storil, in počival je sedmi dan od vsega dela, katero je bil naredil. In blagoslovil je sedmi dan in ga je posvetil, ker je ta dan počival od vsega svojega dela, katero je Bog ustvaril in naredil.“ (1. Mojz. 1, 1—31; 2, 1—4.)

Preden si natančneje ogledamo to zgodbo in jo primerjamo z nauki učenjakov, je potrebno, da odgovorimo na nekatera vprašanja.

Prvo vprašanje je: Iz katerega vira je zajemal Mojze to zgodbo? To je gotovo, da niti sam, niti noben človek ni videl tega, kar nam Mojzes pripoveduje v tej zgodbi. Ali si je sam to izmislil? Ali je ta zgodba le pravljica, kakor nekateri s posmehovanjem trdijo? To ni mogoče, ker se zgodba Mojzesova skoraj popolnoma sklada z zgodbami vseh narodov o početku sveta. [Tu pripomnimo mimogrede, da se vse sv. pismo tako lepo sklada z zgodovino in z ustinimi izročili vseh narodov sveta, da je mogel francoski učenjak Gaiet (Zené) iz teh sestaviti sv. pismo, takorekoč sv. pismo zložiti brez sv. pisma. (Glej Moigno Splend. dell. foi. II, 1. str. 37.)]

Starodavni Etruski so učili, da je Bog v šestih po tisoč let trajajočih dobah ustvaril svet. Stari Egipčani so verovali v Boga kot najvišjega stvarnika, ki je vse ustvaril ne z rokami, ampak z besedo. Kaldeji in Perzijani so verovali, kakor nam prica knjiga »Zend Avesta«, da je njihov najvišji malik Ormuzd v šestih dobah ustvaril ves svet. Istotako so Indijci pripisovali stvarjenje sveta svojemu najvišjemu maliku Brami. Isto vero najdemo pri Kitajcih, pri Japoncih, Feničanih in drugih narodih. Pri vseh narodih najdemo torej isto zgodbo Mojzesovo, katero so narodi takorekoč prikrojili po svoje, ki se pa v glavnih točkah sklada z Mojzesovo. Od kod to čudovito soglasje? Ali nam ne prica to kaj živo, da je moral biti človeški rod ob svoji zibelki, ob svojem početku poučen, kako je svet postal? Pa kdo ga je poučil? Človek gotovo ne, ker človek tega ni videl. Zato je pač moral sam Bog poučiti človeški rod, kako je svet postal. Bog je torej moral že Adamu razodeti stvarjenje sveta. Mojzes je pa to izvedel ali po ustinem izročilu, ali je pa to Bog razodel tudi njemu. Gotovo je pa, da je Bog vodil njegovo pero, ko je pisal zgodbo, da ni zapisal neresnice, saj smo se že prej pričali, da je sv. pismo pisano po navdihnjenju božjem. To se zlasti v tej zgodbi, ki se tako lepo sklada z nauki učenjakov, razodeva tako živo, da so bili mnogi, nekateri celo brezverni učenjaki primorani priznati, da je Mojzes pisal po navdihnjenju božjem.

»Mojzesova zgodba«, pravi sloveči naravoslovec Buffon, je natančna zgodba stvarjenja vsega sveta in početka vseh stvari.« (Theor. d. terr. art. 2.) — »To je jasno dokazano, pravi sloveči naravoslovec Lincee, da je Mojzes pisal in mogel pisati le po navodilu samega stvarnika vsega sveta.« (Curios. nat. parag. 6.) — »Mojzes nam je zapustil zgodbo o početku sveta, katero veda vsaki dan potrjuje na čudovit način.« piše Cuvier (Kivié). — »Ali je imel Mojzes toliko vednost, kakršno ima naša doba«, pravi sloveči fizik Ampere (Ampér), »ali pa je bil navdihnjen od Boga.« (Revue des deux Mondes. 1. jul. 1833.) — Vir, iz katerega je zajemal Mojzes, je in mora biti le Bog, ki je to njemu ali pa že Adamu razodel, njega pa gotovo vodil pri spisovanju te zgodbe.

Drugo vprašanje: Čemu je Mojzes pisal to zgodbo? Ali nam je hotel zapustiti učenjaško razpravo, kako je svet postal, kako je dobila zemlja današnjo obliko? Gotovo ne, marveč je imel pri tem ves drugačen namen. S svojo zgodbo nas je hotel poučiti v veri, zlasti nam je hotel, v prvi vrsti izraelskemu narodu, globoko

včepiti tri resnice. Prva resnica, katero nam oznanja, je, da je Bog vse ustvaril, da so torej vse stvari delo božje. S tem je hotel svoj rod odvrniti od malikovavstva, v katero so bili zabredli toliki narodi, ki so žive ali nežive stvari častili po božje. Na to namiguje pozneje, ko pravi: »Da se kje, ako povzdigneš svoje oči proti nebu in zagledaš sonce, luno in vse zvezde neba, ne daš premotiti, da bi jih molil in častil, ker jih je ustvaril Gospod, tvoj Bog, v službo vsem narodom, ki so pod nebom.« (V. Mojz. 4, 19.)

Dalje uči drugo resnico, da je Bog polagoma dovršil zemljo in jo pripravil človeku za prebivanje, stopajoč takorekoč od nižjih do višjih stvari. Slednjic pa nas hoče učiti s svojo zgodbo, da je Bog ustvaril ves svet zavoljo človeka, ki naj gospoduje črez vso zemljo. Mojzesu je bil torej pri spisovanju prvi namen: verski pouk. Zato pravi tudi sv. Augustin (in to velja tudi sploh o sv. pismu starega zakona): »Nikjer ne beremo v evangelijih, da bi bil rekel Gospod: Poslal vam bom Duha, ki vas bo poučil o teku solnca in meseca; kristjani naj postanemo, ne pa zvezdoslovci.« (De Act. c. fil. Man. I, 10.) Zato je tudi pravzaprav nespametno, ako se učenjaki zaletavajo v sv. pismo, češ, da nasprotuje njihovim naukom, saj Mojzes ni imel namena, nam zapustiti učenjaško razpravo o početku sveta in zlasti zemlje.

Vendar si hočemo staviti vprašanje: Ali morejo nauki učenjakov podreti veljavo sv. pisma? Ako bi morda zgodba sv. pisma nasprotovala naukom učenjakov, ali mar sledi iz tega, da ni resnična? Na koga se pač moremo bolj zanašati, ali na Boga ali na človeka? Bog se nikdar ne zmoti, kolikokrat se pa učenjaki! Kolikokrat so že zavrgli kako resnico, katero so pozneje morali zopet priznati. Koliko resnic so učenjaki prejšnjih časov zavrgli, katere pa novodobni priznavajo! Veda napreduje, in kako lahko se zna zgoditi, da bo morala to, kar danes zamuje, pozneje potrditi. Kako bi se torej mogli zanašati na to vedo, ki je tako negotova. Učenjaki preiskujejo naravo. Narava je pa delo božje. Kako bi torej mogli v naravi najti kaj takega, kar bi nasprotovalo sv. pismu, kar bi zametavalo božjo besedo. Božje delo ne more nikdar nasprotovati božji besedi. Zato veljajo tu besede sv. Tomaža Akvinskoga (S. Th. I. qu. 68. a. 1.): »Resnic, katere nam sv. pismo z jasnimi in določnimi besedami napoveduje, teh nam ne more in ne sme podreti noben učenjak. Teh se moramo trdno držati in noben nauk učenjakov nam ne sme podreti vere vanje.«

To so pa zlasti one tri resnice, katere smo prej omenili. Kjer pa sv. pismo ne govori dovolj jasno in razločno, in se njegove besede morejo različno tolmačiti, tam pa imajo učenjaki prostost in povsem pametno je, ako se poprimemo njihovega nauka, ako je neovirno dokazan in povsem gotov. Na negotove nauke se pa seveda ne moremo ozirati. Ako ravnamo po tem pravilu, potem ne bomo nikdar našli nasprotja med sv. pismom in vedo ali učenjaki.

Slednjic pa moramo opozoriti tudi na to, da je Mojzes pisal za ljudstvo, ne pa za učene ljudi. Zato on govori tako, kakor govori preprosto ljudstvo, zlasti kakor je govorilo o njegovem času. Dandanes

se pač nihče ne spotika nad tem, ako pravimo, da solnce vzhaja in zahaja, dasi vemo, da solnce stoji in se le zemlja suče okrog njega. Mi govorimo tako, ker se tako zdi našim očem. Ravno tako je govoril tudi Mojzes. Zato imenuje solnce in mesec večji svetiljki na nebu, ker se taki vidita našim očem, dasi so nekatere zvezde večje od meseca ali celo od solнца. Isto velja glede čudeža pri mestu Gabaon, kjer je rekel Jozue solncu: "Stoj, ne sukaj se od Gabaona in luna ne od doline ajalonske." Jozue je govoril kakor navadno mi govorimo o solncu.

Ako upoštevamo vse to, kar smo doslej povedali, ne bomo nikdar našli kakega nasprotja (protislovja) med sv. pismom in med človeško vedo. Resnične so pač besede P. Faber-ja: "Nič ni tesno-srčnejšega, nič nespametnejšega, kot mnenje, da bi mogla veda nasprotovati veri." (Najsv. zakr. str. 340.)

Koliko se nam je dostikrat zanašati na zgolj človeško vedo, nam priča kaj živo sledeči dogodek, katerega nam pripoveduje učeni Moigno v svoji knjigi "Splendori de la fede" (v laškem prevodu I, 166): Sloveči P. Kirher je nekoč napravil s svojimi učenci več izmišljenih podob iz kamena ter jih zakopal v zemljo. Potem pa povabi nekoga Berengerja, ki se je zelo ponašal s svojo učenostjo, da naj gre ž njim na izprehod. Ko prideta do mesta, kjer je bil Kirher zakopal one kamene, odkrije Kirher, kakor bi se to slučajno zgodilo, eno podob, potem pa gre naprej, kakor da bi se dalje za to ne brigal. Drugi dan na vse jutro pa prihihi Berenger na ono mesto ter izkoplje celo vrsto čudovitih kamenitih podob. Z vso vnetostjo se loti dela, da bi raztolmačil te podobe, določil njihovo starost itd. Celo razpravo spiše o teh (kakor je menil) starodavnih ostankih, ter jo da tiskati; a naposled izve, da je bilo vse le gola šala. Kje je tu nezmožljivost človeške vede in učenosti?

Nekaj sličnega se je zgodilo pred leti tudi v bližini Dunaja in l. 1903 v Parizu. Tu so imeli namreč v muzeju pod steklom skrbno spravljeno krono (tiaro) nekega perzijskega kralja. Vse je to mitro občudovalo. Učeni moške so pisali dolge članke o njeni visoki starosti. Muzej je dal zanjo nezansko vsoto. In kaj se je naposled pokazalo? Da je bilo vse le gola sleparija, da je to krono v Parizu izvršil isto leto neki slepar in delal slično ž njo kakor P. Kirher z onimi kameni.

Kako nezanesljiva je torej veda, učenost človeška. In zaradi te naj bi zavrgli večno resnico, ki nam govori v sv. pismu? Ali bi ne bilo to skrajno nespametno? Zato se je izjavilo 210 učenjakov v septembru l. 1874 na Angleškem: "Mi smo prepričani, da beseda božja, ki je zapisana v sv. pismu, ne more nasprotovati besedi, ki je zapisana v naravi, in naj si je tudi videti tej še tako nasprotna. Ne pozabimo, da veda še niso popolne, ampak da še vedno napredujejo; da je naša pamet še zelo omejena; prepričani pa smo, da bo prišel čas, ko se bo pokazalo popolno soglasje med božjo besedo v naravi in v sv. pismu." (Athen. angl. sept. 1874.)

2. Iz nič.

"Spoznaj, da je Bog te reči
in človeški rod ustvaril iz nič."
(Iz. Mak. 7, 28.)

O nekem kralju pripovedujejo, da je nekoč povabil več knezov k obedu. Zbral jih je okrog sebe v krasni dvorani, ki je imela mo-gočen obok, a nobenega stebra. Stene so bile prevlečene z dragoceni-mi tapetami in tla pregrnjena s krasnimi preprogami. Vse se je čudilo toliki krasoti. Kralj je bil vsled tega zelo ponosen. Po obedu pelje svoje goste po svoji palači ter jim razkazuje njene lepote in dragocenosti. Ko je vse občudovalo krasoto in bogastvo kraljeve palače, se oglasi dvorni norec, ki je imel pri takih prilikah precejšno vlogo. "Velicanstvo," pravi kralju, "jaz bi vam pa lahko pokazal še lepšo in umetnejšo dvorano kot je vaša." V tem stopi k oknu ter pokaže na nebes, rekoč: "Glejte nezmerni nebesni obok! Nihi en steber ga ne drži, in vendar se ne podere. Ali ni to vse kaj drugega kot vaša malenkostna dvorana? Pogledite na okrog in občudujte krasne cvetlične preproge na travnikih in poljih in tratah. Ali ne pressegajo te krasne preproge vsako še tako lepo človeško delo? In veste li, kdo je vse to naredil? Samo beseda Gospodova. Oni večni mojster tam gori ni rabil zidarjev, ne apna, ne peska, ne vinarja denarja! Kaj pravite k temu?" Gostje so molčali in gotovo priznali, da je norec (ki pa nikakor ni bil nor), pametno govoril. Da, modro in prav je govoril, o tem nam pričajo takoj prve besede sv. pisma, v katerih nam Mojzes govori o početku sveta. Kratek so sicer njegove besede: "V začetku je Bog ustvaril nebo in zemljo," a v teh par besedah nam napoveduje najimennitnejše resnice, katere nam oznanja sv. vera in potrjuje zdrava pamet.

Tu ima vsaka beseda velik in imeniten pomen. Z besedo "v začetku" (hebrejsko: ,beresit') nam napoveduje, da svet ni veččen, da je bil svet prva stvar, katero je Bog naredil. On hoče reči: v začetku vseh reči, ali v začetku preden je bila kaka reč, je Bog naredil nebo in zemljo. Pa kako? Ker ni bilo nobene reči, iz katere bi bil naredil svet, zato je moral svet narediti, ne da bi bil rabil kako stvar, kako snov, ali z drugo besedo: Bog je svet naredil iz nič, ali kakor pravimo: Bog je svet ustvaril. Isto nam napoveduje Mojzes tudi z besedo "ustvariti" (hebrejsko: ,bara'). Ta beseda se namreč rabi v sv. pismu le v tem pomenu, namreč: iz nič kaj narediti, nikdar pa ne o delu človekovem, ki ne more ničesar narediti, da ne bi rabil kake žd prej obstoječe snovi ali kakega orodja. V prvih besedah svoje zgodbe nam torej Mojzes določno napoveduje, da je Bog začetnik vsega sveta in vseh stvari, ki je vse ustvaril, t.j. naredil iz nič. Preden je bil svet, ni bilo ničesar razen Boga. Na njegovo vsemogočno besedo je pa postal svet, kakor pravi psalmist: "Rekel je, in je bilo, zapovedal je, in je bilo ustvarjeno." (Ps. 32, 9)

O tej resnici je bil kaj živo prepričan judovski narod. To pre-pričanje nam pač najlepše razodeva makabejska mati, ki je zaklicala svojemu otroku, katerega je dal kralj Antioh pred njenimi očmi

trpinčiti in umoriti: „Prosim te, dete, ozri se na nebo in zemljo in vse kar je, in spoznaj, da je Bog te reči in ves človeški rod naredil iz nič.“ (II. Mak. 7, 28.) V knjigi modrosti beremo dalje: „Saj je vse ustvaril, da biva, in zdrave je naredil vse stvari na svetu...“ (1, 14). Tudi Jezus Kristus je to resnico kaj določno napovedal, ko je rekel: „Poveljuj me z ono slavo, katero sem imel pri tebi, preden je bil svet.“ (Jan. 17, 5.) S temi besedami nam jasno napoveduje, da ni bilo nobene stvari, preden je bil svet, da je bil sam Bog, ki je torej moral svet iz nič narediti. Komu niso znane besede sv. apostola Janeza: „V začetku je bila Beseda, in Beseda je bila pri Bogu, in Bog je bila Beseda... Vse je po nji storjeno in brez nje ni nič storjenega, kar je storjenega“ (Jan. 1, 1-4), v katerih nam razodeva dovolj različno isto resnico.

Isto prepričanje najdemo tudi pri drugih narodih, kakor smo že prej omenili. Pri Grkih pravi Aristotel: „Starodavno je mnenje, katero smo prejeli od svojih prednikov, da je Bog naredil vse stvari.“ (O svetu. VI.) — „Trdno je prepričanje,“ pravi pisatelj Maksim iz Tira, „ne samo vseh učenjakov, ampak tudi vseh narodov, da je sam Bog stvarnik vseh stvari.“ (Dissert. I.)

Tudi cerkveni očetje nam kaj pogosto oznanjajo resnico, da je Bog ustvaril svet, da je vse naredil iz nič. Kaj lepo pravi tu sv. Avguštin: „Bog je svet naredil iz nič; ali hočeš mar to tajiti, pa mi povej, kdo je prinesel kamene na ramenih? Kdo je nosil stroške? Kdo je pomagal Gospodu pri njegovem delu?“

Zato je tudi sv. cerkev to resnico, katero nam tako določno napoveduje sv. pismo, na mnogih cerkvenih zborih proglasila kot versko resnico. Posebno določno nam jo oznanja na četrtem lateranskem cerkvenem zboru: „Eden je stvarnik vseh reči, ki je s svojo vsemogočno močjo v začetku ustvaril vse stvari.“ — „Ako kdo ne veruje, da je Bog svet in vse stvari v njem iz nič naredil, bodi izobčen,“ je določila na zadnjem vatikanskem cerkvenem zboru. Isto resnico nas uči izpovedati v raznih veroizpovedih ali verah, n. pr. v apostolski veritd.

Ali mar zdrava pamet nasprotuje tej resnici? Niti najmanj, marveč nam jo še kaj izdatno potrjuje. V petem delu smo se prepričali, da svet ni večn, da je moral enkrat postati. Pa kako naj bi bil postal? Ali se je sam naredil? Potem bi bil prej, preden je bil, a to ni mogoče. Zato ga je moralo narediti drugo bitje, ki je večno, namreč Bog. Ali ga je pa naredil iz kake snovi? Ne, saj nobene snovi ni bilo, preden je bil svet, ali snov, iz katere je svet, ker nobena snov ni večna. Ali ga je pa morda Bog naredil iz sebe, iz svojega bitja, kakor zraste veja iz drevesa, kakor porodi žival mladiče? Tudi ne, ker Bog ne more ničesar vzeti iz svojega bitja. On je enostavno bitje, ki ni sestavljeno iz več delov. Kjer je Bog, je povsod ves. Ako bi bil Bog svet naredil iz svojega bitja, potem bi bil ves v svetu, svet torej neskončen. Svet pa ni neskončen, ampak omejen, zato ga tudi Bog ni mogel narediti iz svojega bitja. Torej nam ne preostane drugo, kakor da rečemo, da je Bog svet naredil iz nič ali ustvaril, to se pravi, ne da bi bil pri tem rabil kako snov; da je svet postal, ko ga prej ni bilo, ne njega in nobene snovi.

Ali pa poročemo, da to Bogu ni mogoče? Kdo bi mogel kaj takega trditi, saj je vsemogočen! On bi niti vsemogočen ne bil, kakor dobro pripomni sv. Avguštin, ako bi bil potreboval snovi za stvarjenje sveta, kakor potrebuje človek prej obstoječe snovi za svoje delovanje. „Les pomaga mizarju,“ so njegove besede, „srebro srebrarju. Ako je Bog za to, kar je hotel storiti, potreboval reči, katere ni sam naredil, potem niti vsemogočen ni bil.“ (De gen. cont. Man. 1, 6.) Kot najpopolnejše bitje more Bog storiti vse, kar je sploh mogoče. Sedanji svet je gotovo mogoč, ker v resnici biva. Zato je mogel Bog svet ustvariti ali iz nič narediti. In ker svet ni mogel drugače postati, kot da ga je Bog naredil iz nič, zato moramo reči, da je Bog ustvaril svet.

To je tako očitno, da so bili celo brezumni učenjaki primorani priznati to resnico. „Stvarjenje se povsem ujema z našo pamejo,“ pravi brezverec Didrot (Diderot — Encyclop. art. Creat.). — „Da je Bog ustvaril svet,“ pravi D'Alambert (D'alamber), „je resnica, katero nas uči sama pamet, je neizogibna posledica resnice, da biva Bog.“ (De l'abus etc.) — „Ne samo vera, ampak tudi zdrava pamet nas uči,“ pravi učeni D'Argens (Daržan), „da je Bog stvarnik sveta... Vsa bitja iz nič.“ (Jud. lettre, lett. 84.)

Ako zavržemo to resnico, potem si na noben način ne moremo razlagati, kako je svet postal. Ako zavržemo to resnico, nam je odprta le trojna pot, namreč da rečemo: ali je Bog iz večne snovi ali materije naredil svet, ali da je snov večna, in da se je sama od sebe razvila v sedanjí svet, ali pa, da sta svet in Bog eno, da je svet nekak vidni pojav božjega bitja.

Prvo, kar so učili nekdanji grški in rimski modrijani, ni mogoče. Ako bi bila snov večna, potem bi bila neodvisna kot sam Bog. Bog bi torej ne imel nobene pravice do nje, zato bi tudi iz nje ne mogel narediti sveta, ker bi večna snov, kakor pravi Tertulijan, ne bila Bogu podložna. Zato je rekel sv. Justin: „Nad neustvarjeno snovjo bi Bog ne bil imel nobene oblasti.“ Ako bi zraven Boga bila tudi večna, sama od sebe obstoječa snov, potem bi Bog nehal biti Bog, zakaj Boga si mislimo neskončno popolno bitje, od katerega je vse odvisno; najvišje bitje, kateremu je vse podložno. Večna snov ali materija bi pa bila neodvisna sama Bog, torej Bogu kar nič podložna, Bog bi torej nehal biti najpopolnejše, povsem neodvisno bitje — torej nehal biti Bog, kar pa ni mogoče. — Zato ne moremo reči, da bi bil Bog iz večne snovi naredil svet.

Se manj pa moremo trditi, kakor trde takozvani materialisti (ki se ravno raditega tako imenujejo, ker jim je materija ali snov nekako njihov Bog), da je snov, da so njeni najmanjši deli, takozvani atomi, večni, in da so se ti atomi tekom časa združili v sedanjí svet. Najprej je že to nad vse čudno, da ti ljudje (ki bi se tako radi znebili Boga večinoma radi svoje pokvarjenosti), toliko vedo povedati o teh atomih, katerih sploh ni mogoče videti, ker so tako majhni. Pri verskih resnicah pravijo, da ne verujejo, česar ne vidijo; atomov ne vidijo, pa vendar verujejo vanje in vedo toliko o njih povedati.

Kolikoli nedostlednost! Potem pa naravnost ni mogoče, da bi bila snov večna ali večni atomi. — Neovržno je pravilo, da se mirno bivajoče telo samo od sebe ne more začeti gibati, ampak da mora to gibanje vselej provzročiti kako drugo bitje, in nasprotno, da gibanje se telo ne more priti do miru, ako tega ne provzroči kako drugo bitje. To pravilo nam potrjuje skušnja, n. pr.: Kamen se ne premakne sam od sebe, ako ga kdo ne premakne.

Ako je torej snov večna, večni atomi, potem je le dvoje mogoče: ali so od vekomaj mirni, ali se pa od vekomaj gibljejo. Prvo ni mogoče, da bi bili atomi od vekomaj mirni, ker bi bili mirni tudi še sedaj, a mi opazujemo povsod gibanje. Ako govorimo o gibanju, ne mislimo samo na gibanje v ožjem pomenu, kakor se n. pr. giblje človek ali žival ali zvezde na nebesu, ampak sploh na vse delovanje v naravi. Tu pa kaj lahko zapazimo neprestano gibanje. Gibanje je neprestano pod zemljo, kjer se neprestano delajo kristali, razkrojuje deževnica itd.; neprestano na zemlji, pri rastlinah, ki rastejo, cvetijo itd. Kako je postalo to gibanje? Snov se ni mogla začeti sama od sebe gibati, ker ji gibanje ni bistveno. (Glej 5. del, str. 10.) „Zato,“ pravi učeni Du Bois Reymond, „ker gibanje ni bistveno materiji, veleva zakon vzročnosti (po katerem ima vsak učinek svoj vzrok), da ali vzamemo večnost gibanja ali pa materijo priznati bivanje naravnega bitja, ki je dalo gibanju materije početek.“ Atomi se gibljejo neprestano; ako torej nočemo reči, da jih je Bog začel gibati, potem moramo reči, da je to gibanje večno.

Ali pa moremo in smemo kaj takega trditi? Niti najmanj. Ako rečemo, da je gibanje večno, je to ravno toliko, kakor če rečemo, da je vrsta gibnih členov neskončna; n. pr.: ako nočemo reči, da je Bog ustvaril prvo kozo, potem moramo reči, da je kozo prušla iz jajca, jajce zvalila kozoš id. nazaj brez prenehanja. Neskončna vrsta gibnih členov je torej neskončna vrsta kozoš in jajo, od katerih je eden od drugega prejel svoje življenje. Ali pa moremo govoriti o taki neskončni vrsti? Tudi o tem smo že govorili v 5. delu ter pokazali, da neskončna vrsta ni mogoča (glej stran 10 in dalje), da bi na svetu sploh ne bilo gibanja, ako bi vrsta teh členov bila neskončna. Zgled nam bo to pojasnil. V vrsti stoji 100 mož, ki se drug drugega drže za roko. Ako potegnem prvega, bo ta potegnil drugega itd. Preden devetindvedeseteri potegne zadnjega, preide pač že nekaj časa, četudi le nekaj minut. Čim več mož bi bilo v vrsti, tem pozneje bi predzadnji potegnil zadnjega. Ako si pa to vrsto mislimo neskončno, potem bi niti nikdar ne dočakali, da bi predzadnji potegnil zadnjega. Ista je pri atomih. Ako si mislimo neskončno vrsto bitij, ki so si drug drugemu delila gibanje, potem bi se sedanji atomi sploh nikdar ne bili začeli gibati. Ker se pa gibljejo, potem moramo reči, da se je to gibanje tudi začelo, da je to gibanje provzročilo drugo bitje, namreč Bog.

Torej je le Bog mogel iz snovi narediti sedanji svet. To nam kaj živo priča lepi red v naravi, katerega je moglo provzročiti le neskončno razumno bitje. Razen tega bivajo na svetu stvari, ki niso samo iz snovi, ampak imajo tudi duha. Tega pač ni mogla narediti

snov, ker duh nima nič snovi ali materije. Česar pa stvar nima, tega tudi dati ne more, zato moramo reči, da se sedanji svet na noben način ni mogel sam od sebe razviti iz materije ali snovi.

Najmanj pa moremo reči, da sta Bog in svet eno in isto bitje, kakor uče takozvani panteisti, ki se vsled tega tudi tako imenujejo, ker jim je vesoljstvo (pan) njihov Bog. Svet je tako izpremenljiv, Bog pa mora biti neizpremenljiv; svet je ves sestavljen iz mnogih delov, Bog pa mora biti enostavno bitje; na svetu bivajo bitja, ki izvršujejo najgrše pregrehe, Bog pa mora biti neskončno svet. Zato nas en sam pogled v svet uči, da svet ne more biti sam Bog, ali da bi se bil svet sam razvil iz Boga, kakor smo že prej pokazali.

Ne preostane nam torej drugega, kot da priznamo, kakor nas uči sv. vera, da je moral Bog svet iz nič narediti ali ustvariti, sicer bi ga niti sedaj ne bilo. Ali tu se oglasi kaka modra glavica in pravi: Povsem neovržno je pravilo: iz nič ni nič; kako je torej mogel Bog svet narediti iz nič. Seveda, ako bi bil Bog tako slaboten kot človek, bi ne mogel sveta iz nič narediti, ali mi ne smemo Boga soditi po svojih slabih močeh, Bog je vsemočen, torej je tudi mogel svet ustvariti. Seveda bi ne bilo mogoče, ako bi rekli, da je Bog naredil, da je „nič“ postal nekaj. To tudi Bogu ni mogoče. Nič ostane nič. Ali sv. vera ne uči tega, ampak ona nas le uči, da je Bog naredil svet, ko ga prej ni bilo; to je pa mogoče vsemogočnemu Bogu, sicer bi niti sveta ne bilo.

„Ali tega ne morem umeti,“ oglasi se drug, „kako bi bil Bog svet iz nič naredil, zato tudi tega ne verjamem.“ — Nespameten ugovor! Dragi moj! Koliko je reči in stvari na svetu, katerih ne umeš, pa vendar verjameš, da je n. pr. gorkota. Ali veš, kaj je gorkota? In vendar verjameš, da biva, ker jo čutiš. Ali mar veš, kako se jedi, katere zaužiješ, izpremené v tvoje meso? In vendar si pričnan, da se to zgodi, ker to sam vidiš. Glej, ko že najnavadnejših reči ne umeš, pa bi hotel razumeti stvarjenje! „Res je,“ pravi kaj lepo brezumni Bayle, „da si mi s svojim razumom ne moremo napraviti jasnega pojma o stvarjenju (da bi je mogli umeti). Pa kaj? Ali je bomo zaradi tega zavrgli in se potopili v morje neizogibnih nezmisli,“ (katerim se ne moremo izogniti, ako nočemo priznati stvarjenja).

Zato je povsem pametno, da uklonimo svoj razum sv. veri ter priznamo resnico, katera nam oznanja, da je Bog vse ustvaril, t. j. iz nič naredil. Pač so tu umesne besede, ki jih pripisujejo sv. Janezu Krizostomu: „Ako ni temelja, kako da stoji hiša? Ako ni podladje, kako more plavati ladja? Ako ni zidarja, odkod hiša? Ako ni kmetiča, odkod snopje? Ako nihče ne skrbi, kako da je za vse prekrbljeno? Ako ni voznika, kako da se voz giblje? Ako ni stavbenika, kdo je naredil nebesni obok? Ako ni zlatarja, kdo je zlato ploščo, solnce postavil na nebo? Ako nihče ne skrbi za svetlobo, kdo je dal srebrno nočno luč, mesec? Vse, kar je in kar se godi na svetu, vse provzroči kdo — samo svet naj bi bival, ne da bi ga bil kdo provzročil in ohranil? Ti bivaš v hiši božji in nočeš priznati, da je hiša božja. Bodi vsaj hvaležen in spoznaj to, ali pa pojdi iz hiše“ (in Ps. 13).

3. V šestih dneh.

*Ta podoba ima toliko resničnega, da z ozirom na starodavno stališče še danes lahko trdimo: „Mojzes je bil naj-večji geolog vseh časov.“
(*Quenstedt, Die Schöpfung der Erde.* 1882. Str. 8.)

V začetku je Bog iz nič naredil nebo in zemljo ali svet. Ali je pa bil ta svet že takšen, kakršen je dandanes? Na to nam odgovarja Mojzes takoj v naslednji vrstici, ko pravi: „Zemlja je je pa bila pušta in prazna,“ ali z drugo besedo: še ni imela ne oblike in tudi ne stvari, kakršne ima sedaj. To lahko posnamemo tudi iz Mojzevih besed, ki pravi, da je Bog solncu določil šete četrti dan njegov prostor na nebesu. Zato lahko rečemo, da je Bog v začetku ustvaril snov, iz katere je potem dovršil sedANJI svet. V tej snovi je bil sedANJI svet nekako tako, kot drevo v semenu. Zato je tudi sv. Avguštin rekel, da je Bog vse hkrati ustvaril (omnia simul).

Kakšna je pa bila ta prvotna snov? Tudi to moremo vsaj nekoliko posneti iz Mojzevih besed. Mojzes pravi: Zemlja je bila pušta in prazna (inanis et vacua). Ako pogledaš v posodo, ki je prazna, kaj vidiš? Nič. Ako primeš z roko, zopet ne čutiš nič. Ali je pa kaka snov taka, da se ne vidi in ne čuti? Ali ni tak plin? Plina ne vidiš, pa ga tudi z rokami ne čutiš, plin je nekako prazen. Isto nam tudi napoveduje prva beseda „inanis“, ki se kaj lahko rabi za plin. Rimski pesnik imenuje senco „inanis“ (inanes umbres). Z besedami: pušta in prazna, nam je torej hotel Mojzes razodeti, da je bila prvotna snov podobna plinu, da je bil ves svet v začetku velika gruča plina. — Čudovito! Isto uče tudi novodobni učenjaki. Dandanes se je namreč večina učenjakov poprijela razlaganja o početku sveta, ki sta je podala Kant in Laplace (Lapies). Po njihovem mnenju je bil ves svet v začetku velikanska plinovita kroglja ali masa, ki je bila razprostrta v velikem prostoru. Ta plinovita gruča se je vedno bolj in bolj zgoščevala in se začela vrteti.

Pa kdo je provzročil to vrtenje? Ali mar snov sama od sebe? Da se snov ni mogla začeti sama od sebe vrteti, smo se prepričali že v prejšnjem poglavju. Kdo je pa provzročil to gibanje? Odgovor nam dajo učenjaki, takozvani enciklopedisti iz 18. stoletja, ki pravijo: „Ker se snov sama od sebe ne more gibati, zato je moralo to gibanje provzročiti drugo bitje. To bitje pa ne more biti telesno, materijelno (iz snovi), ampak mora biti to, kar mi imenujemo „duh“. (Encycl. art. Mater.) In glej, Mojzes pravi: „Duh božji se je razprostiral nad vodami.“ Kaj ne, kako lepo se sklada nauk Mojzesov z nauki učenjakov! In ta naj bi bil le človeško delo?

To se pa tudi kaj lepo kaže v naslednjih vrsticah, v katerih nam Mojzes popisuje, kako je Bog iz prvotne snovi dovršil sedANJI svet. Mojzes nam pripoveduje, da je Bog to delo izvršil v šestih dneh.

Kakšni so pa bili ti dnevi? Ali mar taki, kakršne imamo sedaj, namreč dnevi 24 ur? Sv. cerkev ni tu ničesar določila, ampak nam prepušča vso prostost, da si te dneve tolmačimo kakor hočemo. Neka-

feri so trdili, da so to navadni dnevi, kakršne imamo dandanes (Bosizio, Trisl, in dr.), drugi zopet pravijo, da pomenjajo manj ali več časa trajajoče dobe. Prvo mnenje je dandanes popolnoma zavrženo. Učeni katoliški pisatelj Schanz piše: „Dobesedno razlaganje sv. pisma o šestidnevem stvarjenju, katero naj bi bil Bog izvršil v šestih dnevih po 24 ur, pobija vsako in vsa dejstva geologije in paleontologije.“

[Veda, ki se bavi s preiskovanjem prazgodovinskih bitij.] (Schanz. Apol. des Christ. III. izd. 1903. I. Str. 643.) Večina se je že od nekdaj odločila za drugo, da ti „dnevi“ pomenjajo dalje časa trajajoče dobe. Že sv. Klemen Aleksandrijski, Origen, sv. Avguštin, Krizostom in drugi so učili tako. Tudi sv. pismo rabi pogosto besedo „dan“ (jom), v pomenu manj ali več časa trajajoče dobe. Tako govore preroki o dnevu Gospodovem, ki pač ni dan 24 ur. Isto razodeva tudi Mojzes, ker govori o dnevu, ko še ni bilo solnca, ki loči dan in noč. Pozneje tudi vse stvarjenje pripisuje enemu dnevu, rekoč: „O dnevu, ko je Bog ustvaril nebo in zemljo,“ (II, 4.) Sv. pismo samo nas uči, da je pred Bogom „en dan kot tisoč let in tisoč let kot en dan.“ (Ps. 90.)

Da pa rabi Mojzes besedo „dan“, si pa tudi lahko razlagamo na drugi način. Kaj je storil Bog, kadar je hotel prerokom razodeti prihodnje reči? Ali jim ni prihodnjih reči kazal v podobah! Ko je hotel razodeti preroku Danijelu vrsto mogočnih kraljestev, ki naj bi pripravljala svet na Odršenikov prihod, ali je mar povedal preroku zgodovino asirskega, perzijskega, grškega, rimskega kraljestva? Ne, ampak v podobi mu je pokazal prihodnost. Pokaže se mu v prikazni mogočen steber, ki je bil iz zlata, srebra, kovine in železa. Od gore se odtrga kamenček, se zaleži v steber in ga podere. Ta kamenček vzraste v velik hrib, ki napolnjuje vso zemljo. V tej podobi mu je pokazal usodo omenjenih kraljestev, katere je pomenjalo zlato, srebro, kovina in železo. Kamenček pa je pomenjal kraljestvo Jezusovo, ki bo premagalo ves svet. V drugi podobi mu je isto zgodbo pokazal v štirih živalih. Tudi sv. Janezu Evangelistu je pokazal nebeško kraljestvo v podobi mesta, sezidanega iz dragih kamenov.

Tako je Bog govoril človeškemu rodu, kadar mu je hotel napovedati prihodnost. Isto se je torej moglo zgoditi tudi, bodisi pri Adamu ali pri Mojzesu. V podobah mu je Bog pokazal, kako je dovršil svet. Morda mu je ravno v šestih dneh, vsak dan po eno podobo, pokazal zgodbo o stvarjenju sveta — zato rabi Mojzes besedo „dan“ in govori o večeru in jutru. To, kar je pa videl Mojzes en gledališču. Ako greš v gledališče, boš videl v kratkem času, v nekaterih urah dogodke, ki so se vršili morda več let. Da pa Mojzes govori ravno o šestih dnevih in pravi, da je Bog sedmi dan počival, zato je zopet imel gotovo določen namen. Njegov namen pri spisovanju te zgodbe je bil verski pouk. In ravno s to razdelitvijo je gotovo hotel utemeljiti teden s šestimi delavniki in sedmim praznikom, ki naj bi bil določen počitku.

Naj se torej Mojzesov dan razlaga kakor hoče, to je gotovo, da je Bog polagoma v večjih dobah dovršil sedANJI svet. To se tudi najbolje ujema s splošnim delovanjem božjim. Bog

je takorekoč počasen pri svojem delovanju. On usadi želod, iz katerega se šele po dolgih letih razvije mogočen hrast. Že toliko tisoč let deluje le po počasnih naravnih močeh in zakonih, zato je skoraj gotovo, da je tudi v začetku tako storil, da je polagoma iz snovi, v začetku ustvarjene, dovršil sedanjí svet. Kako počasen je bil takorekoč pri delu odrešenja. Adamu je takoj po grehu napovedal Odrešenika in Adam je menil, da ga bo videl, a od njega do Odrešenika je preteklo do 4000 let. Abrahamu ponovi obljubo in Abraham se že raduje, da je prišel njegov dan. David ga z veseljem pozdravlja, menec, da je že tu. Prerok Malahija že kliče: „Že prihaja,“ in vendar je preteklo od njega do Zveličarjvega prihoda do 400 let. Tako je počasi pripravljaval svet na objavljenega Odrešenika. Kaj bi ne bil istega storil, ko je pripravljaval zemljo za njegovega gospodarja — človeka?

Kaj pa pravijo učenjaki k tem šestim dobam stvarjenja sveta? O kolikokrat so že menili, da so jo popolnoma na laž postavili — a prazno je bilo njihovo veselje. Poudarjamo sicer, da se nam na te učenjake ni veliko zanašati, in res je, kar pravi učeni Cotta: „Prvi početek zemlje nam je nereshljiva zastavica,“ vendar se nauki pre mnogih današnjih učenjakov kaj lepo skladajo s sv. pismom, tako da prvi učeni Quenstedt o Mojzesovi zgodbi: „Ta podoba ima toliko resničnega na sebi, da moremo z ozirom na njeno starodavnost še danes trditi: Mojzes (pred 3400 leti) je bil največji geolog vseh časov.“ (Schöpfung der Erde, str. 8. — Geologi se imenujejo tisti učenjaki, ki preiskujejo zemljo, njene posamezne plasti itd.)

Ko je bil Bog ustvaril snov sveta, pravi Mojzes, je Bog najprej naredil svetlobo, zakaj svetloba je prvi pogoj vsega življenja. A že te prve besede Mojzesove so provzročile veliko hrupa. Že pogan Celzij in krivoverni manihejci so se vanje zaletavali, pozneje se jim je posmehovaje pridružil Voltaire s svojimi pristaši, češ, kako je bilo pač to mogoče, da je bila svetloba pred solncem, ki je po Mojzesovih besedah bilo šele četrta dan postavljeno na nebes. A dandanes so učenjaki dokazali, da je morala biti svetloba ustvarjena pred solncem, pred zemljo, ker se je le pod vplivom svetlobe mogla razvijati plinovina sveta. Dajje nas pa tudi učé, da je tudi brez solnca mogoča svetloba. Kdo ne pozna električne svetlobe? Kdo ni že slišal o „severni luči“, ki sije na tečajih zemlje po zimi, ko se tam solnce niti ne pokaže? O tej svetlobi piše učeni Humboldt: „Kar tej naravni prikazni daje posebno važnost, je to, da mora planet, da mora zemlja razen solnične svetlobe imeti tudi svojo svetlobo.“ (Kosmos I., str. 207.) Kdo še ni videl, kako se v poletnih večerih oblačno nebo večkrat sveti po več minut?

Sicer si pa Mojzesove besede razlagamo lahko tudi na ta način, da solnce v početku vsled oblakov, goste megle, ki je obdajala zemljo, ni bilo vidno na zemlji, in da je šele četrta dan postalo popolnoma vidno. Sicer pa niti te razlage ni treba. Povsem naravno je, da je solnce šele četrta dan dobilo svojo obliko in svoj prostor na nebesu. Ves svet je bil namreč v početku velikanska goreča gruča, ki se je naglo sukala. Vsled vrtenja so se posamezni deli odtrgali od gruce.

Takakoš je bila tudi zemlja in morda tudi še solnce. Čim manjši je bil kos, tem prej se je zgostil in ohladil. Ker je pa zemlja veliko manjša od solnca, zato se je prej ohladila in postala taka, kakršna je sedaj, kot pa solnce, ki je šele četrta dan postalo trdo, kakršno je sedaj. Isto opazujemo pri mesecu. Ker je mesec še manjši od zemlje, zato je že sedaj, kakor sploh trdijo, popolnoma mrtev, dovršil takorekoč svoje delo. Do tega pričanja je prišel sloveči zvezdoslovec Laplace, strasten nasprotnik sv. katoliške vere in cerkve. On bi se bil pač najsrčnejšega štel, ako bi bil mogel sv. pismo postaviti na laž. A v svojem preiskovanju je prišel do prepričanja, da govori sv. pismo resnico, da je solnce šele četrta dan začelo sijati na zemljo, da ni bila zemlja šele za solncem ustvarjena, da ni dobila za njim svojo dosedanjo obliko, ampak narobe, da je solnce šele za zemljo dobilo svojo dosedanjo obliko. Stirišoč let po Mojzesu nastopi torej učenjak v Parizu, ki zaničljivo gleda nanj, a je naposled pri moran priznati, da ima prav. Ali ni to čudovito? In sv. pismo naj bi ne bilo božja beseda!

Slednjič nas učenjaki učé, da je morala že pred solncem biti svetloba, ker so našli v najnižjih plasteh zemlje velikanska drevesa, ki se dandanašnji tudi v najgorkejših krajih naše zemlje ne razvijejo do tolike velikosti. Tako je imela n. pr. naša praprota tedaj velikost naših dreves. Taka drevesa so našli po vsi zemlji. Iz tega sklepajo, da je bila pred solncem druga svetloba, veliko gorkejša od solnične, ki je vedno svetila in to po vsi zemlji enakomerno. Rastlinoslovci (botaniki) so preiskali ona drevesa in so spoznali, da so zrastle v veliki gorkoti, a da se jih ni dotaknil solnični žarek. Glej, kako se ujema sv. pismo z nauki učenjakovi!

Drugi dan, pravi Mojzes, je Bog ločil vode od vodá in med njimi naredil trdino („firmament“). Veda pa pravi: Ko se je bila prvotna snov sveta pod vplivom svetlobe zgostila, je imela veliko gorkoto. Bila je žareča gruča ali masa stopljenih kovin, gorečih plinov. Gosta sopara se je dvigala iz te goreče snovi do gotove visočine, kjer se je shladila in zopet padla na kroglo. To se je večkrat ponavljalo. V tej vročini ni mogel bivati ne človek, ne žival, ne kaka rastlina. Ni bilo še zraka, zato bi se bilo moralo vse podušiti. Kaj se je moralo zgoditi? Sopara, ki se je dvigala iz goreče krogle, je morala obviseti v višini in se ne več povrniti na zemljo. Da se je pa to zgodilo, moral je prostor med zemljo in soparo v višini napolniti zrak. Zračna plast, ki obdaja zemljo, je kakor mogočen obok, ki vzdržuje soparo v višini v podobi oblakov, in tudi vodi na zemlji brani, da ne gre v višavo. Mojzes pa pravi: „Bog je naredil trdino in ločil vode, ki so bile pod trdino, od vodá, ki so bile nad trdino,“ to je med vodo, ki je na zemlji, in med vodo, ki je v oblakih. Zračna plast, katera obdaja zemljo, je v resnici nekaj trdnega, ker nosi v višini oblake, takorekoč cela morja.

Tretji dan reče Bog: „Zberó naj se vode, ki so pod nebom, v en kraj in naj se prikaže suho. In suho je imenoval Bog zemljo, stoke voda pa je imenoval morja... In je rekel: Zemlja naj rodi travo, ki zeleni in dela seme, in rodovitno drevje, ki rodi sad po svojem

plemenu, katerega seme bodi v njem na zemlji.“ (I. Mojz. 1, 9—11.) Učenjaki pa pravijo: Zemlja se je polagoma shladila in naredila trdo skorjo. Kakor se na jabolku, ako se posuši, naredijo grbe na koži, tako so se tudi na zemlji, kolikor bolj se je shladila in skrčila, naredile takorekoč grbe, hribi in doline. Zemlja je bila v sredini še vsa goreča, kakor je še sedaj, a tedaj v veliko večji meri. Ogenj je večkrat vzdignil zgornjo skorjo in tudi na ta način so postale gore in zraven njih doline. Voda, ki je pokrivala zemljo, se je začela zbirati v globinah, in tako se je prikazala suha zemlja. Komaj se je pokazala suha zemlja, že se je pokrila vsa z zelenjavo. To nam potrjujejo učenjaki, ki so preiskali spodnje plasti zemlje, v katerih se nahajajo premogovniki, ki niso drugega kakor okamenele rastline. Njihova preiskovanja so pokazala, da se je zemlja, komaj se je pokazala iz vode, pokrila z rastlinami, ki so rastle zelo bujno. Mahovi, katere danes komaj zapazimo z drobnogledom, so tedaj dosegli višino do 100 črevljev. Naša sedanja praprotna je bila tedaj debela do enega metra, nekatere trave visoke kakor sedaj hrast. Zrak je bil tedaj poln ogljikove kisline, človek bi se bil v njem zadušil. A te velikanske rastline so použile to kisline in tako zrak očistile in pripravile za človeka in živali. A čudovito, te rastline ne kažejo cveta. Kako to? Solnce jih še ni obsevalo. V nobenem času,“ pravi učen Hugo Miller, „še ni videla zemlja takih rastlin.“ Vse te rastline razodevajo, da so rastle v senci in ne v solnčni svetlobi. „Kjer ni solnčne luči,“ pravi naravoslovec Pozzi, „se sicer rastlina hitreje in bujneje razvija, a ostane mehka in mesnata, ne da bi bila dobila trdega lesa.“ In ravno take rastline kaže najnižja plast zemlje, kakor se je bila razvila v dobi, katero pripisuje Mojzes tretjemu dnevu. Zopet popolno soglasje vede s sv. pismom!

Četrty dan je Bog naredil sonce in mesec, da ločita dan in noč in letne čase. Mojzes tu pravi: „je naredil,“ in ne „ustvaril“. To pa zaradi tega, ker je bilo sonce že prej ustvarjeno, a še ni imelo te oblike, kakršno ima sedaj, in tudi vsled goste megle ni moglo obsevaty zemlje. Zemlja je sicer rodila rastline, a le take, ki nam očitno razodevajo, da so rastle v senci. Gorkote pa je imela dovolj, ker je bila znotraj vsa žareča, podobna topli gredici, kakršne imajo vrtnarji, ki po zimi vzgajajo rastline. Zato so tudi te rastline tako bujno rasle, ker je bila zemlja veliko gorkejša kot je sedaj. Šele četrty dan so se raztagale megle, ki so zakrivalo sonce, in sonce je začelo obsevaty zemljo. Učenjaki tudi trdijo, da sonce prej še ni bilo tako tesno združeno, da ni imelo takšne oblike, kakršno ima sedaj. Njegova svetloba ni bila bela, ampak temnordeča. Šele po tretji dobi je postala bela in mogla tudi mesecu dajati svetlobo. Zato pravi Mojzes, da je Bog četrty dan dovršil sonce. Ako bi bil Mojzes že prvi dan govoril o soncu in rekel, da ga je Bog šele četrty dan dovršil, bi bi bili pač Izraelci menili, da ga Bog ni mogel dovršiti.

Torej, kakor vidiš, je Mojzes že pred kakimi 4000 leti povedal to, kar so učenjaki šele dandanes po tolikih žmotah in trudih našli. On je pač vedel, kakor vsak otrok, da sonce loči noč in dan in letne čase, a kako je mogel vedeti, da sonce ni pred četrty dnevom

stijajo na zemljo in da ni bilo takoj takšno, kakršno je sedaj? Ali se ne razodeva tu očito roka božja, ali ne priča to, da je sv. pismo res delo božje? Zlasti se pa moramo čuditi, da Mojzes solnce ne imenuje luč (hebr. „hor“) ampak otrodje luči (hebr. „mahor“). Tako visoko se še do današnjih dni ni povzpел noben učenjak, šele današnje dni se je to posrečilo učenjakom. In sv. pismo naj bi bilo le človeško delo?

Ko pa je Gospod zemljo okrasil z rastlinami, je pa, kakor nam pripoveduje Mojzes, ustvaril živali, in sicer ribe v vodi in ptice pod nebom. Kako to, da samo te? Zakaj ni vseh živali naenkrat postavil na zemljo? Tudi tu se zopet živo kaže, da je sv. pismo beseda božja. Učenjaki so namreč prišli do prepričanja, da je bilo v tej dobi še toliko ogljika, da bi v njem živali, ki žive na suhem, še ne mogle obstati. Zato najprej ustvari vodne živali, ki so mogle obstati v kljub obilemu ogljiku. Potem ustvari ptice pod nebom in šele šesti dan živali, ki žive na suhem, in naposled človeka. Geologija, ki je preiskala posamezne plasti naše zemlje, nas uči ravno isto kot sv. pismo. Učeni naravoslovec Pfaff pravi: „Najprej so bile ustvarjene rastline, potem živali, in sicer najprej vodne, potem šele one, ki živijo na suhem, zlasti sesalke, in slednjic človek.“ (Schöpfungsgg., str. 615.)

Kakor je torej očitno, se sv. pismo v glavnih potezah popolnoma sklada z nauki učenjakov. Ako se pa v kakih posameznostih ne sklada, moramo pomisliti, kakor smo že omenili, da sv. pismo noče učiti naravoslovja, da ni učenjaška razprava, ampak da mu je glavni namen verski pouk, in potem pa tudi, da veda ni nezmojljiva, da učenjaki vsega ne vedo. Marsikaj so že zametovali, zlasti kar uči sv. pismo, a so dandanes zopet morali priznati. Le želety je, da se veda čim bolj izpopolni, zakaj čimbolj se bo izpopolnila, tembolj očitno se bo pokazala resničnost sv. pisma. Nam pa zadoščaj že to, kar smo doslej slišali, da pritrdimo nekemu učenjaku, ki pravi: „Ako knjiga, ki je bila spisana v času, ko naravoslovje še ni poznalo skoraj nobenega napredka, v kratkih besedah uči najčudovitejše reči, do katerih je bilo mogoče priti po izrednem napredku, kakršnen je bil v 18. stoletju; ako se njene besede skladajo z dejstvi, o katerih tedaj, da, celo do danes ni nihče vedel in jih niti slutil ni...“ potem moramo priznati, da je ta knjiga več kot človeško delo.“ (Boubee, Geol. element., str. 86. po Hett.)

4. Odkod življenje?

„Mi zametujemo nauk o samosvoji tvoritvi kot stalno zavržen nauk.“
(*Quatrefoages; Revue de deux Mondes*
1861, str. 157.)

Kopernik, eden najslavnejših zvezdoslovcev, je bil kanonik v mestu Frauenburgu na vzhodnjem Pruskem. V tamošnji stolnici hranijo mnogotere znamenitosti. Nekoč je cerkveni služabnik neki družbi razkazoval znamenitosti. Pri enem oltarju jih opozori na svetinje. Neki gospod začne ugovarjati, češ, da je dvomljivo, ali so to res prave svetinje, ali ne. Vodnik mu odvrne: „Moj gospod, cerkveno potrdilo izključuje

vsak dvom." A gospod ga zavrne: "Cerkveno potrdilo mi ne zadostuje." Potem pride družba v Zagrad, kjer vzame vodnik iz omare, v kateri je bilo polno stare šare, dolgo cev iz pločevine, rekoč: "Gospoda, tu je posebna znamenitost, namreč ostanek (cev) od Kopernikovega daljnogleda." Vsi hočejo imeti to znamenitost v rokah. Oni gospod pa pravi: "Kako morete pač tako imeniten zgodovinski ostanek pustiti ležati med tako šaro?" Tu se pa zasmeje cerkvenik rekoč: "Moj gospod! Daljnogled so izumili šele 60 let po Kopernikovi smrti. Vi ste sedaj takoj verjeti. A ko sem vam prej pravil o cerkvenih rečeh in sem se skliceval na stoletno cerkveno pričevanje, niste hoteli verjeti. To cev so rabili pri izdelovanju sveč in le za šalo sem jo pokazal. Gospoda mi bo že oprostila to šalo; kdor pozna zgodovino, je pač takoj vedel, da sem se le šalil." Onega dvomljivca so te besede spekle tako, da jo je takoj odkril. Cerkvenemu potrdilu ni hotel verjeti, a verjel je največjo nezmisel. Pa kolikokrat se to zgodi v življenju, zlasti današnje dni. Resnic, katere nas uči sv. cerkev, ki so povsem potrjene, marsikdo noče verovati, a veruje največjo nezmisel in budalost. Zlasti nam zgodba o stvarjenju sveta nudi priložnost, da pokažemo bravecem tri, recimo budalosti, katere verujejo mnogi, samo da bi se izognili resnicam sv. vere, ki so povsem potrjene, da bi se iznebili njim neljubega Boga.

Veda je, kakor smo omenili v petem delu, dokazala, da na zemlji o gotovem času vsled velike toplote ni moglo bivati nobeno živo bitje, ne človek, ne žival in tudi ne rastline. Ker je zemlja v početku žarela, niti nobena kal ni mogla v nji obstati. Zato je nastalo vprašanje: Kako so postale rastline in živali, in kako je prišel človek na zemljo? Sv. pismo in po njem nam odgovarja sv. cerkev, da je Bog ustvaril rastline in živali in človeka. A to mnogim ni všeč. Nekaterim brani napuh, drugim njihova razuzdanost, da bi sprejeli to resnico. Ako je namreč Bog vse ustvaril, potem je vse božja last. Potem je tudi človek popolna last božja in kot taka ima dolžnosti do njega. Ker bi se nekateri radi iznebili teh dolžnosti, bi se radi tudi iznebili njim neljubega Boga, zato zametujejo nauk sv. vere, da je Bog ustvaril rastline, živali in človeka. Ali pa mar verujejo kaj pametnejšega od te resnice? Nasprotno! Godi se jim kakor omenjenemu gospodu. Namesto resnic, ki se kar najbolj strinjajo z zdravom pametjo, verujejo največje nezmisli in budalosti.

Vse stvari na svetu so sestavljene iz skoraj enih in istih snovi, n. pr. iz vodika, kisika, dušika, ogljika itd. A dasiravno so skoro iz istih snovi, je vendar velika razlika med njimi. Nekatere ne kažejo prav nič življenja, n. pr. kamen, ki se tudi za ped ne premakne sam od sebe; kamor ga položiš, tam ti ostane. Te stvari imenujemo neorganična bitja. Nekaj življenja pa imajo že rastline. Dasi ostanejo na istem mestu, kamor jih posadiš, vendar se gibljejo na kvišku, rastejo in se razvijajo. A pri tem gibanju ne čutijo ničesar, ne vidijo, ne slišijo itd. Več življenja je pri živalih, ki se gibljejo na vse strani, a tudi čutijo, namreč vidijo, slišijo, čutijo bolečine itd. Višji od živali je človek, ki ima vse te lastnosti, a razen teh še razum. Vse te stvari, ki imajo kolikor toliko življenja, se imenujejo organična bitja.

Ako zopet vsa organična bitja primerjamo med seboj in z neorganičnimi, zapazimo, da so tako čudovito lepo urejena, da je ena stvar popolnejša od druge, ena višja od druge. Vse stvari stopajo v popolnosti takorekoč po lestvici navzgor. Tako imamo n. pr. živali, ki so zelo podobne rastlinam. Nekaj časa so jih celo prištevali med rastline, a natančnejše preiskave so pokazale, da so živali. Nekatere živali imajo le en čut, druge dva, druge zopet vse; nekatere žive le v vodi, druge le na suhem; druge zopet deloma v vodi, deloma na suhem. Okolnost, da si rastline in živali po stopinjah stediijo v popolnosti, je napotila nekatere, da so izumili nauk, po katerem so se hoteli iznebiti Boga. Rekli so namreč: V začetku se je iz mrtve snovi razvila ena ali več vrst živih bitij. Ta bitja so se sama od sebe izpopolnjevala in tako so se takorekoč po stopinjah razvijale rastline, iz nižjih višje, iz manj popolnih popolnejše. Iz rastlin so se zopet same od sebe razvile živali, v začetku nepopolne, postale so vedno popolnejše, in iz najpopolnejše živali se je razvil človek.

Ako bi že rekli, da je Bog dal snovi to posebno lastnost in moč, da so se iz nje razvile rastline in živali in sicer le nekatere vrste rastlin in živali, tem pa zopet to moč, da so se vedno izpopolnjevale ter iz njih razvile vse druge rastline in živali, bi sicer ta nauk ne nasprotoval sv. veri, ker sv. pismo nič ne pove, kako je Bog ustvaril rastline in živali. Tudi bi ta nauk kar nič ne nasprotoval Bogu, nič ne zmanjšal njegove slave, njegove neskončne modrosti, kakor kaj dobro piše jezuit O. Hammerstein: "Ako Stvarnik posameznih vrst živali ni ustvaril v njihovi sedanjji obliki, ampak je dal, da so se po samostojnem razvijanju tekom dolgih vrst razvile v današnji obliko, je njegova modrost in moč le še večja. Ko bi se torej nauk o razvijanju živali in rastlin v gotovih mejah uresničil, bi se s tem stvarnik nikakor ne odstranil (kakor bi bil nepotreben), marveč bi bil nasprotno vsemoder in vsemogočen stvarnik kot prvi vzrok za razvijanje organskih vrst le še bolj potreben in neizogiben. Pri-mera nam bo stvar pojasnila. Igravec na biljardu bi rad 100 krogel pahnil na različna mesta. Ali je treba več spretnosti, če pahne vsako krogljo posebej na odmenjeno mesto, ali če s sunljajem ene same vseh drugih 99 vodi tja, kjer jih hoče imeti?" (Gottesbew. 6. Aufl. Trier 1903, str. 150.) Slično piše tudi učeni jezuit Wasman: "Brez skrbi lahko dalje zasledujemo pot tega razvijanja (descendence), ne da bi na krščanski veri trpeli škodo! Nasprotno — in to je moje popolno prepričanje — božja moč in modrost se v svetlejši luči razodeva v tem, da je z naravnimi vzroki razvijanja provzročila toliko različne živali in rastline, kot s tem, ako bi jih bila neposredno ustvarila." (Stim. aus M. Laach 1903 I, str. 563.) Zato vidimo, da so se zadnje čase jeli že poleg imenovanega Wasmana tudi drugi katoliški učenjaki poprijemati tega nauka. Nasprotniki sv. vere pa bi se radi iznebili njim tako neljubega Boga, zato pravijo, da se je to razvijanje izvršilo kar samo od sebe brez Boga po zgolj zunanjih vzrokih. Ta nauk je pa naravnost nespamet in nezmisel.

Ves njihov nauk razdelimo na tri dele, oziroma tri vprašanja, namreč: 1. Ali so se mogla živa bitja razviti slučajno sama od sebe

iz mrtve snovi, po samosvoji stvoritvi, kakor pravijo („generatio aequivoce, spontanea“) — 2. Ali so sedanje vrste živali in rastlin mogle postati na ta način, da so se same od sebe slučajno razvile ena iz druge, le iz nekaterih vrst? — 3. Ali se je mogle človek razviti iz živali, oziroma opice? Na prvi dve vprašanji odgovorimo v tem, na tretje pa v naslednjem delu.

Ali je mogoče, da so se iz mrtve snovi razvila živa bitja po samosvoji stvoritvi?

Nekdaj je bilo splošno prepričanje, da se bolha sama od sebe zaredi v prahu, miš v starih cunjah itd. Tudi učenjaki so bili o tem prepričani. Dandanes je to mnenje le med preprostim ljudstvom, učenjaki so to mnenje opustili. A v začetku, pravijo, se je pa to vendarle zgodilo. Profesor Huxley je bil že našel tisto snov, iz katere so se po njegovem mnenju bila sama od sebe razvila prva živa bitja. Angleška naravoslovca Thomson in Carpenter sta namreč našla v biskajskem zalivu na Francoskem v morju neko slez, ki sta jo poslala raznim učenjakom in med njimi tudi Tomažu Huxley, da bi jo preiskali. Ta preišče to slez, jo imenuje batbij ter oznani vsemu svetu, da je to tista snov, iz katere se je razvilo vse življenje na zemlji. A le prekmalo je minula njegova slava. Sam je bil primoran prekratiti vso stvar v angleškem časopisu „Nature“ z dne 19. avg. 1875: „Profesor Thomson mi sporoča, da se vkljub njegovemu trudu ni posrečilo najti živega batbija, in da resno mislim, da stvar, kateri sem dal to ime, ni drugega kot žvepleno kislino apno...“ blato nekaterih morskkih živali, pravi gips.

Veri nasprotna veda pa s tem še ni vrgla svojih pušk v koruzo. Našla je po svojem zastopniku Häckelnu zopet v morju neke rastline, ki so (kakor las) podobne tanki cevi in živali, ki nimajo nobenega čuta, ne oči, ne ušes itd., in so le majhen mehurček, ki ima v premeru tisočinko milimetra. Te rastline in živali se pomnožijo s tem, da se razdele. Take, pravijo, so bile prve rastline in živali na zemlji. Imenujejo jih „protiste, amebe, monere“. Te rastline in živali pa naj bi se bile po njihovem mnenju same od sebe razvile iz mrtve snovi.

A tudi tu so se opekli, zakaj vsi pravi učenjaki, temeljiti naravoslovci, imajo sicer te rastline in živalice za najnižjo stopinjo v rastlinstvu in živalstvu, a nikdar ne kot pradede organskega življenja. Isto smoto so imeli z neko živalico, katero so imenovali z visokoletečim frazo: „eozoon canadense“, to se pravi po naše „kanadska zarja življenja“. Leta 1863 je našel naravoslovec Logan v Kanadi okamenel ostanek, kakor je menil sam in drugi naravoslovci „korenno-nožca“ (majhna za čudo enostavna pravzaprav iz žive, na pol tekoče, gibke živalske slezi obstoječa žival) in to v najstarejši plasti zemlje (v takozvani lavrenski formaciji). To „živalico“ so takoj naravoslovci, ki bi se tako radi iznebili Boga, proglasili za začetnika, pradedca vsega življenja na zemlji. Nastal je hud boj med učenjaki. Pa kaka je bila posledica? Prišli so do prepričanja, da ona „živalica“ niti žival ni bila, ampak le neka rudninska zmes, ki nikdar ni imela življenja v sebi. Vrhu tega se je pozneje dokazalo, da ona plast, v kateri je ta „živalica“ ležala, niti ni najstarejša, ampak iz veliko poznejše

dobe. Tako jim je zopet en up splaval po vodi. — Ali je torej sploh mogoče, da bi se bilo iz mrtve snovi samo od sebe razvilo življenje na zemlji?

Da to ni mogoče, nam razodeva že razloček med mrtvo snovjo in rastlinami ter živalmi. — Snov (materija) je mrtva. Kamen ostane kamor hočeš, ne bo se premaknil, tudi ne za ped. Kamen ostane vedno tak, kakršen je sam od sebe, ne raste in se tudi ne zmanjša. Kako dobro bi bilo, ako bi se snov sama od sebe pomnoževala, potem bi bil lahko kmalu bogat, zadostovala bi ti ena kronica. Ta bi se sama pomnožila.

Vse drugače pa je pri rastlinah in živalih. Res je, da so rastline in živali iz istih snovi, kakor je n. pr. kamen ali druga mrtva materija. A rastline in živali imajo še nekaj več. Rastlina raste, se razvija, cvete, rodi sad — ima torej že nekaj življenja. Tudi žival raste, rodi — ima tudi življenje, a zraven ima še čute. Žival vidi,liši, čuti bolečine, česar pri rastlini ni. Rastline in živali imajo torej življenje, se pomnožujejo — tega mrtva snov nima. Kako bi se bila torej mogla iz mrtve snovi sama od sebe razviti rastlina ali žival? Česar stvar nima, tega pač ne more dati. Mrtva snov nima življenja, torej ga tudi ni mogla dati rastlinam in živalim. (Ako ti nimaš kronice v žepu, je pač ne moreš iz žepa vzeti in komu podariti.) Zato se rastline in živali same od sebe nikakor niso mogle razviti iz mrtve snovi.

V tem nas potrjuje tudi vsakdanja skušnja. Ako vzameš kos mesa in ga zaviješ v gosto mrežico, se ti ne bo zaredil v njem noben mrček, črviček, ako ga postaviš na sonce. Vse polno se ti jih pa zaredi, ako postaviš meso brez mrežice na sonce. V prvem slučaju muha ni mogla vsled mrežice do mesa, zato se v njem niso zaredili črvički, medtem ko so se zaredili v drugem slučaju, ko so imele muhe prost pristop. Dobro kuhane in zaprte jedi ostanejo nepokvarjene po več let, ne da bi splesnile ali da bi se v njih zaredila kaka žival. Vse to nam priča, da se žival ali rastlina (plesnoba so majhne glivice) ne more sama od sebe razviti iz mrtve snovi. Prav natančne poskuse je v tem oziru napravil sloveči zdravnik Ludovik Pastér (Pasteur). Vzel je vodo, jo dejal v posodo, katero je dobro zamašil in potem zavrel vodo. Tako ni mogel zrak do nje in vročina je pomorila vsa živa bitja, ki so bila v nji. In glej, čez leto in dan se v vodi ni pokazalo nobeno živo bitje, ne rastlina, ne žival, dasi je sicer v vsaki kapljici na stotine malih živalic ali močelk (infuzorij). Ko je pa v to vodo pustil le za trenotek zrak, bila je polna živalic. Potem je v tako zavreto vodo pustil zrak skozi žarečo cevko, in zopet se v vodi ni pokazalo nobena živa stvar. Isto se je pokazalo, ko je pustil zrak do zavrete vode skozi cevko, v kateri je bila strelina pavola. Potem je pa malo časa pustil navadni zrak do vode, in glej, voda je bila polna majhnih živalic, katere z drobnogledom navadno zapazimo v vsaki kapljici vode. V prvem slučaju je žareča cevka zamorila kali ali zarod, v drugem jim je pa ubranila pristop strelina pavola, zato se v vodi ni pokazala nobena živa stvar. Tako je bilo dokazano, da se iz mrtve snovi ne razvije sama od sebe nobena stvar, ne rastlina.

ne žival. Slične in še bolj natančne poskuse je napravil profesor Tyndal v Londonu ter prišel do istega prepričanja, da se iz mrtve snovi ne morejo razviti same od sebe rastline in živali, naj so še tako majhne, da je torej nespameten nauk o „samosvoji stvoritvi“ („generatio aequivoa, ali spontanea“) kakor ga imenujejo.

Ako bi bilo to mogoče, zakaj pa učenjaki, ki dobro poznajo snovi, iz katerih so sestavljene posamezne rastline in živali, iz teh snovi sami ne naredijo le najmanjše žive stvari, bodisi rastline ali živali, ali najmanjši del kake rastline ali živali, n. pr. le en list ali le en ud? Zato so tudi vsi pametni in nepristranski učenjaki, katerih ne zadržuje napuh ali npravna pokvarjenost, zavrgli nauk o samosvoji stvoritvi. — Tako pravi učenj Liebig: „Nobenemu kemiku se še ni posrečilo, da bi bil v svoji delavnici naredil le eno celico (najmanjši del rastline), le eno mišico, en sam živec; skratka, nobenemu se še ni posrečilo, da bi bil naredil tudi le najmanjši del živega organizma (živali ali rastline), kaj še cel organizem (celo rastlino ali žival).“

Eden prvih francoskih naravoslovcev pravi: „Le na dvojni način si moremo razlagati, kako so postale rastline in živali (organična bitja): Ali so se razvila iz mrtve snovi po samosvoji stvoritvi ali jih je pa ustvaril Bog. Po samosvoji stvoritvi? Kdo bi jo pripoznal? Vsa je pa pobija ... Edino le nevednost se je poprijemlje, skušanja jo pa zamuje. Torej je ni.“ (Ex. d. lib. Dar., str. 68.) Celo sam Darwin se po vprašuje: „Ali imamo le eno dejstvo, ki bi nas potrjevalo v veri, da se je iz mrtve snovi razvilo samo od sebe živo bitje?“ In sam odgovarja, da takega dejstva nimamo. (Athenaeum, 25. apr. 1863, str. 554.) Njegov pristaš Burmeister obžaluje, da mora zavreči nauk o samosvoji stvoritvi.

Rastline in živali se niso mogle same od sebe, kar slučajno, razviti iz mrtve snovi, ampak ustvariti jih je moral sam Bog. Pa kako je to storil? Sv. pismo nam tega ne pove. Zato si to lahko razlagamo kakor hočemo, a vendar da ne izključujemo Boga in da ne trdimo kaj takega, kar bi naravnost nasprotovalo povsem dokazanemu nauku o posvetne vede, zlasti naravoslovja, saj nam Bog govori tudi po naravi. Splošno velja danes pravilo naravoslovca Geoffroy de Sainte Hilaire (Zofroa de Sent Ilér): „Omne vivum ex vivo,“ to se pravi: „Živo bitje se rodi le iz živega bitja.“ „Ker pa prva živa stvar ni mogla biti rojena (n. pr. jajce), ampak je morala biti roditeljica (kura), ki ni bila rojena, zato moramo reči,“ pravi profesor vseučilišča v Turinu, Ghiringello, „da je Bog ustvaril življenje (namreč prve rastline in živali) že razvito.“

Isto je kaj dobro povedala neka mati svojemu sinu, ki se je delal hudo učenega ter trdil, da je svet postal sam od sebe in da ga ni ustvaril Bog. „Ako to tako dobro veš,“ mu pravi mati, „pa mi povej, kaj je bilo prej, ali jajce ali kokoš?“ Sin odvrne: „Jajce je bilo pač prej, saj piščeta pridejo iz jajčka.“ — „Pa kako bi bilo to mogoče,“ odvrne mati, „saj pride jajce od kokoši, torej je pač kokoš morala biti prej od jajca.“ Dijak odvrne: „Mati, imate pa vendarle morda prav.“ In mati zopet pravi: „Pomisli pa zopet, da kokoši ni, ako se ne izvali iz jajčka.“ Sedaj dijak obmolkne osramoten. Ni

vedel, kaj bi rekel materi. Mati pa pravi: „Nikdar ne boš tega vedel, ako ne veruješ v stvarnika. Ves svet je uganka. Le vera nam reši to uganko in nas stori v resnici modre.“

5. Odkod vrste?

„Darvinov nauk lahko primerjamo rešitvi deski, ki drži nad vodo človeka, ki bi se sicer potopil.“ (Darvinist Klaus.)

Bržčas si že videl kake orgle od znotraj. Tu vidiš polno piščalk, ki so lepo postavljene po vrstah tako, da večja piščalka stoji zraven nekoliko manjše, in zraven nje stoji zopet nekoliko večja. Kaj bi rekel, ako bi trdili, da so se večje piščalke same od sebe slučajno razvile iz nekoliko manjših? Kaj bi rekel, ako bi trdili, da se je nekoč slučajno iz lesa sestavila ena zelo majhna piščalka, iz te so se pa polagoma razvile vse druge, večje iz manjših po vrsti. Gotovo bi rekel: Ta je pa že prazna, pisatelj se hoče iz mene norčevati. A glej, nekaj sličnega trde ljudje, ki bi se radi iznebili Boga. Sv. pismo pravi, da je Bog naredil rastline in živali po njihovih vrstah in plemenu. Sv. pismo sicer ne pove, kako se je to zgodilo, a toliko je določno povedano, da je Bog provzročil vse vrste rasti in živali. A nekateri bi se radi iznebili njim neljubega Boga.

Kako naj bi si pa potem razlagali, kako so postale vse neštete vrste živali in rasti (dandanes štejejo do 150.000 vrst rasti in do 200.000 vrst živali)? V tej zadevi so se zatekli k nauku angleškega naravoslovca, že večkrat imenovanega Darvina, ki pravi, da so se posamezne vrste živali in rasti polagoma razvile ena iz druge, popneje iz manj popolnih.

Ako namreč opazujemo vrste živali in rasti, vidimo isto kakor pri orglah. Zraven manj popolnih stoji nekoliko popolnejše, in zraven teh zopet nekoliko popolnejše. To jih je napotilo, da so začeli učiti, da so se vse vrste polagoma same od sebe razvile iz ene ali le nekaterih vrst, popolnejše iz manj popolnih. Ta nauk so učili nekateri že prejšnje čase, posebno pa se ga je prijel imenovani Darwin (1879). On sicer v začetku ni tajil stvarnika. V svoji knjigi (Entstehungen der Arten, preložil Dr. Brown, str. 488) pravi: „Jaz mislim, da izvirajo skoraj gotovo vsa organska bitja iz ene vrste, kateri je stvarnik vdihnil življenje.“ Pozneje je pa, prevzet od slavospeva, katerega so mu peli ljudje, ki so se s pomočjo njegovega nauka hoteli rešiti njim neljubega Boga, takorekoč zavrgel Boga, češ, da se o njem ne more nič gotovega vedeti.

Tu se seveda natančno ne moremo baviti z njegovim naukom. Kdor se hoče o tem natančneje poučiti, naj vzame v roko knjigo, ki se posebno s tem peča. Tu zadoščaj, da dokažemo, da ni mogoče, da bi se bile posamezne vrste rasti in živali kar same od sebe, slučajno razvile ena iz druge.

Ako vidiš umetno podobo, lep kip, železniški stroj, uro ali kako drugo umetno delo, te pač nihče ne bo mogel prepričati, da je to

postalo samo od sebe slučajno, n. pr. da so barve same od sebe prifrcale na platno in se združile v lepo sliko. Zdrava pamet te uči, da je moralo to narediti razumno bitje. Kaj je pa tudi najumetnejše človeško delo proti najmanjši rastlinici ali živali, ali najmanjšemu delu kake živali ali rastline! Koliko večja umetnija je od najumetnejšega človeškega dela! Zato so celo brezverci iz takih najmanjših stvari izvajali dokaz, da mora bivati Bog, ki je moral tako umetno narediti te stvari, katere je moglo narediti le neskončno razumno bitje. Tako je Voltaire iz ene žuželke izvajal dokaz, da biva Bog; Diderot iz enega metulja, Cicero iz človeškega očesa (De nat. deo. 2, 57). Te stvari se torej niso niso niso narediti same od sebe.

Sedaj te pa vprašam: Ali je treba manj umetnosti, da iz umetnega dela kdo naredi še umetnejše delo? Kakor je treba umetnosti, razumnosti, da se naredi umetno delo, ravno tako je treba razumnosti, da se to delo predela v še umetnejše delo. Kolika nespamet je torej, ako pravijo, da so se posamezne vrste same od sebe slučajno razvile ena iz druge. Ako se posamezne stvari niso mogle same razviti iz mrtve snovi, so se tem manj mogle same od sebe izpopolniti. V tem nas potrjuje tudi vsakdanja izkušnja. Ako bi se bile vrste rastlin in živali razvile same od sebe ena iz druge, potem bi pač morali imeti kake sledove o tem razvijanju; n. pr.: žival, ki bi bila pol konja, pol vola, rastline, ki bi bile na pol pšenica, na pol rž itd. Ako so se prej razvile, zakaj se pa sedaj pred našimi očmi ne razvijajo več, saj so naravni zakoni vedno isti.

A takih sledov nimamo. Res je, da se pri nekaterih vrstah kažejo neke izpremembe, a te niso toliko, da bi tvorile novo vrsto. Vrtnar n. pr. vzgoji iz navadnih cvetlic svetlice s polnim cvetom, z raznobarnim cvetom. Živinorejec ravno tako s križanjem provzroči razne izpremembe, n. pr. oplemeni domače živali. Iz navadnih golobov se dajo vzgojiti golobi gošavci. Ako žival ali rastlina izpremeni podnebnje, tudi pokaže nekatere izpremembe, n. pr.: ovca v Afriki izgubi volno, prašič pa dobi v severnih krajih volno med ščetine. A vse te izpremembe ne tvorijo nove vrste in le toliko časa trajajo, dokler posega vmes človeška roka. Same sebi prepuščene pa kaj kmalu izgube te razlike. Vzgojevalec golobov ti sicer vzgoji goloba (n. pr. angleški John Sebright) z določeno barvo perja ali kljunovo obliko, a vendar se mu še ni posrečilo, da bi bil iz goloba vzgojil petelina ali le goloba s petelinovim grebenom.

Ako se žival ali rastlina izpremeni vsled izpremembe kraja ali podnebja, ni ta izprememba nikdar tolika, da bi tvorila novo vrsto. Ako n. pr. ovca v Afriki izgubi volno, ni jenišla biti ovca, ampak ostane ista pohlevna ovca kakor je bila prej. Te izpremembe tvorijo le novo pasmo, a nikdar nove vrste. Kakor znamo, imamo razne pasme domačih živali, n. pr. simentalsko, muricodolsko goved itd. Vsakdo pa ve, da je muricodolska krava ravno tako krava kot simentalska. Te pasme imajo sicer nekaj razlik med seboj, a te niso toliko, da bi n. pr. kravo izpremenile v kobilo. Pa tudi te pasme ostanejo le toliko časa, dokler vodi človek križanje in oplemenjevanje. Same sebi prepuščene izgube te izpremembe in se povrnejo k navadni pasmi. Tako

na pr. imamo v turški Aziji in v Južni Ameriki le eno vrsto psov, ker so bili psi sami sebi prepuščeni. Iz vsega tega je razvidno, da se vrste dandanes ne izpreminjajo toliko, da bi se iz njih razvile nove vrste. Narava nam kar nič ne razodeva, da bi imela možnost izpreminjati vrste, iz manj popolnih razviti popolnejše rastline ali živali. Nasprotno nam vsa narava razodeva, da deluje le v tem zmislu, da bi ohranila obstoječe vrste.

Ako nanreč križamo, t. j. plemensko mešamo, živali ali rastline različnih vrst, ne dobimo nobenega zaroda, ali pa zarod, ki je le kvečjemu do tretjega roda plodovit; saj je znano, da imajo polutani le redko mladiče. Živali različne vrste se pa same med seboj skoraj nikoli ne križajo. Pod enim kamenom živi vse polno živali različnih vrst, a te se nikdar ne pomešajo med seboj. Vse to nam živo priča, da se posamezne vrste nikakor niso mogle same od sebe razviti ena iz druge. Tu pravi sloveči naravoslovec Pfaff: »S čudovito doslednostjo vidimo v naravi, da se trudi, da bi zabranila, da bi postale nove vrste. Lahko rečemo, da je narava storila vse, da bi vrste ohranila stalne in neizpremenjene.« Tudi sloveči petrograjski učenjak C. L. pl. Bär pravi: »Prej poginejo vrste, kot pa da bi naredile novo vrsto.«

V tem nas potrjuje tudi zgodovina, ki nam kaže, da so vrste ostale iste, kar biva človek na zemlji. Sloveča starodavna naravoslovca Aristotel in Plinij nam opisujeta rastline in živali svojega časa, ki se kar nič ne razločujejo od današnjih. Na spomenikih v Asiriji, Indiji, na Kitajskem vidimo naslikane živali in rastline, ki so povsem take, kakršne so dandanes. V egiptovskih grobovih so našli ohranjene balzamovane živali: krokodile, mačke, ptice, ki se v ničemer ne razlikujejo od današnjih. Istotako so našli semena raznih žitnih vrst, ki so ravno taka kot današnja. In te rastline in živali so stare do 4000 let. Torej se vrste v tem ogromnem času niso kar nič izpremenile. V stavbah na kolih, katere so rabili ljudje v prvih časih človeškega rodu, so našli v Čurškem jezeru (Svica) rogove in kosti živali, katere so bile enake današnjim. Nekatere cedre na Libanonu (široke do 12 m) so stare do 3000 let, a so ravno take, kakor njihov zarod. V Normandiji je hrast (širok 11 m) star do 4000 let, ki se pa kar nič ne razlikuje od današnjih hrastov. Sličnih dejstev in zgledov bi lahko navedli še več.

Kaj nam pričajo vsa ta dejstva? Ali ne, da so vrste ostale iste, kar je zemlja v sedanjem stanu? Kako bi se bile torej mogle posamezne vrste razviti ena iz druge, ker so vrste vedno enake? A tu si pomagajo iz zadrege s tem, da pravijo: Res je, vrste so iste, odkar je zemlja v današnjem stanu. Gotovo se je pa to prej zgodilo. Geologija (veda, ki se peča s proučevanjem posameznih plasti naše zemlje) nam je odprla zemljo in nam kaže do 30.000 vrst rastlin in živali. Ali razodevajo te vrste, da bi se bile razvile ena iz druge? Ako bi se bilo to zgodilo, potem bi morali najti omenjene prehode od ene vrste do druge, sledove, ki kažejo, kako se je razvila ena vrsta iz druge. A teh sledov ni. Nikjer ne najdemo napol dovršene ribe, ali ptice, ali martinčka, ali kaj takega. Vsaka vrsta, katero najdemo, je popolnoma dovršena, popolnoma sposobna za kraj, v

katerem je živila. Nekatero vrste, katerih ostanke najdemo v zemlji, so sicer popolnoma izumrle, a namesto njih ne najdemo drugih, ki bi se bile iz njih razvile, ampak povsem drugačne. V isti dobi najdemo zraven manj popolnih živali ali rastlin tudi najpopolnejše. Takoj za najnižjimi se pokažejo najbolj razvite ribe (somi) in takoj za temi, brez kakega prehoda, sesalke in fe prej kot ptice. Vse to nam očitno priča, da se posamezne vrste niso mogle razviti ena iz druge. „Nič ne zasluži bolj naše pozornosti,“ pravi sloveči naravoslovec Agassiz, „kakor to, da se v isti plasti naše zemlje najdejo vse devetere vrste vretenčarjev.“ (Med vretenčarje prištevajo sesalce, ptice, ribe itd.) Kako bi se bile torej mogle druga iz druge razviti, ako so v istem času živele že popolnoma razvite. Zato pravi eden prvih učenjakov v tej stroki, Barrende: „Vse te prikazni (da se namreč različne vrste najdejo istodobno popolnoma razvite) nasprotujejo v polni meri nauku, da bi se bile polagoma razvile ena iz druge. To bi se bilo moglo zgoditi le po prehodnih oblikah, a od teh ni nikjer sledu.“

Slednjič pa še opozarjamo na važno dejstvo. Ako bi se bile vrste vedno izpopolnjevale, kakšne vrste bi pač morali imeti sedaj? Po pretoku toliklega časa bi sploh ne imeli več manj popolnih rastlin ali živali, ampak le najpopolnejše. Iz vseh črvov bi se bili že razvili krokodili ali ptice itd. A ravno nasprotno vidimo. Še vedno imamo zraven manj popolnih tudi popolnejše vrste. In če še opozorimo na velikanski razloček med posameznimi vrstami, n. pr. med črvom in krokodilom, med žabo in volom itd., moramo reči, da človek pač ne more trditi, da bi se bile posamezne vrste razvile ena iz druge popolnoma same od sebe.

Preden končamo to poglavje, še eno vprašanje: Ali so se mogle iz rastlin razviti živali, kar bi se bilo moralo zgoditi po Darvinovem nauku? Da to ni bilo mogoče, nam kaže že razlika med živalmi in rastlinami. Rastlina ničesar ne čuti, ne vidi, ne sliši in se tudi prosto ne giblje. Rastlina se povsem drugače hrani kot pa žival, skoraj bi rekli, povsem na nasprotni način. Rastlina jemlje svojo hrano iz vode, zemlje in zraka. Žival se pa hrani od rastlin in živali. Rastlina diha v se ogljikovo kislino in iz sebe diha kisik, žival pa diha v se kisik, in iz sebe ogljikovo kislino. Rastline dajejo torej hrano živalim, živali pa rastlinam zrak. Vse to nam jasno razodeva, da se žival ni mogla razviti iz rastline.

Bodisi, da torej opazujemo posamezne vrste med seboj, ali da primerjamo rastline in živali, vse nam kaj živo oznanja, da se vse te stvari niso mogle razviti ena iz druge po zgolj zunanjih vzrokih, zakaj narava nam ne nudi nobenega dokaza za to, marveč nam še nudi dokaze proti temu. Zato moramo reči, da je stvarnik moral ustvariti živali in rastline in provzročiti posamezne vrste rastlin in živali. Zato se tudi vsi trezni učenjaki odvrtačejo od Darvinovega nauka in ga zametujejo. Že omenjeni Agassiz pravi: „Nobene krivice ne storimo Darvinovemu nauku, ako pravimo, da je le domišljija, in ako tajamo, da bi bil prava posledica uspehov novodobne vede.“

7 To kar Darwin zanikuje, je resnica,“ pravi D. Archiac, istotako sloveč naravoslovec. Večkrat imenovani Virchow pravi o naukih

načelnovih, pristaša Darvinovega, da se upirajo na sanje in na znano nezmožljivost njegovo. (Die Freiheit der Wiss., Berlin 1877.) Häckel je hotel celo s sleparijami prepričati svet o njegovem nauku. Te sleparije so se mu dokazale, zato govori Virchow o njegovi nezmožljivosti. Pfaff imenuje Darvinov nauk „kopico praznih podujem in navostij“. (Schöpfungsg. II. izd. 1877. Frankfurt. Str. 704.) Francoski naravoslovec De Valroger (Valrožé) pravi: „Skoraj vsi tisti, ki morejo soditi o tej stvari, Flourens Milne Eduard, Brouignas, D. Archiac itd. nasprotujejo Darvinovemu nauku s toliko odločnostjo, da je to v resnici v čast francoski deželi.“ (Le genèse des especes; Paris, 1873, str. 130.)

Učenjaki, in to pravi in trezni, ki so brez predsodkov, potrjujejo edino pameten nauk, da je Bog provzročitelj rastlin, živali in tudi posameznih vrst rastlin in živali. Kako je pa Bog to storil, tega nam sv. pismo ne pove in to tudi nima s sv. vero nič opraviti. Zato smejo učenjaki učiti, kar jim drago, samo da to potrdijo z nepobitnimi dokazi in da ne izključujejo Boga. A ravno tega bi se radi iznebili nekateri ljudje. Tu si pa z drugim ne morejo pomagati, kakor z nezmisljivo. Darvinov nauk jim je takorekoč rešina deska, katere se poprimajo, da bi se ne potopili, zakaj če nečejjo Boga, potem jim ne preostane drugo, kot da se poprimajo Darvinovega nauka, katerega niti sam Darwin ne podpira niti z enim do ločnim dokazom. Ako bereš Darvinove knjige, ne najdeš nobenega pravega dokaza, ampak se vedno ponavljajo besede: Zdi se mi ... menim ... skoraj gotovo ... najverjetneje je ... itd. Sami izrazi, ki nam očitno razodevajo, da niti sam Darwin ni bil docela prepričan o svojem nauku, kaj šele njegovi pristaši! Tajni svetnik Schaffhausen, profesor na vseučilišču v Brnu, piše: „Darvin si nasprotuje samemu sebi ... On pozabi, da je zraven izpremenljivih vrst tudi stanovitnost.“ Dobro, dasi nekoliko robato, je povedal bernski profesor dr. Becker darvinistu Dodel, ki je rekel: „Dajte nam kosček snovi in mi vam vse stvarstvo ponaredimo.“ — „Da, gospod profesor, z jezikom! Reči je lahko, a storiti drugače. Vsi naši tovariši bi morali ugovarjati v imenu resne vede proti tej učenjaški slepariji.“

6. Zakaj in čemu?

„Gospod je vse naredil zaradi sebe.“ (Preg. 16, 4.)

„Rekel je in je bilo; zapovedal je in je bilo ustvarjeno,“ pravi psalmist o Bogu (Ps. 148, 5). Stvarniku vsega sveta. Kakor mogočen kralj, ki z eno besedo, takorekoč z enim migljanjem svojih ustnic provzroči, da se premakne nešteta armada in hodi določeno pot, enako je vsemogočni kralj nebes in zemlje provzročil, da so stopila na svet vsa nešteta bitja. Toda pri njem, da po človeško govorim, niti ustnic ni bilo treba premakniti, marveč je zadostovalo, da je le hotel, in vse je bilo, komaj in kakor je hotel.

Kako mogočen kralj je torej naš nebeški Oče! „Ti si vse ustvaril,“ slavé ga angeli v nebesih po besedah sv. pisma (Skr. razod.

4, 11), "in vse je po tvoji volji postalo." Sv. pismo sicer pravi, da je Bog rekel: "Bodi luč," a te besede rabi le zato, da bi nam v podobi opisalo njegovo vsemogočno voljo, ki ne rabi besed, da se zgodi, kar hoče.

Kaj je Boga napotilo, da je ustvaril ves svet? Ali ga je mar potreboval? Ako človek naredi kako stvar, jo naredi, ker jo potrebuje, bodisi da z njo odvrne kaj hudega, ali da si z njo nakloni kako dobroto, da ima od nje kak dobiček. Ali je mar ista bila pri Bogu? Sv. vera nas uči, da si od Boga ne smemo in ne moremo kaj takega misliti, ker je najpopolnejše bitje, ki ne potrebuje nobene reči. "Moj Bog si ti," kliče psalmist, "ker ne potrebuješ mojega blaga." (Ps. 15, 2.) Ko bi potreboval kako reč, bi ne bil niti Bog, to je, najpopolnejše, povsem neodvisno bitje. Kar bi namreč potreboval, tega bi mu nedostajalo k njegovi popolnosti, torej bi ne bil neskončno popoln.

Pa stvar mnogokrat naredi kako reč, ne samo da bi nadomestila, česar ji je nedostajalo, ampak da bi delila od tega, česar ima v obliči, ker čuti v sebi neko notranjo potrebo, deliti od tega, česar ima v izobilju. Pri stvarniku vsega sveta pa tudi te notranje potrebe ni bilo, on je marveč popolnoma prostovoljno ustvaril svet. "Vse, kar hoče, stori Gospod v nebesih, na zemlji, v morju in v vseh globočinah," nas uči psalmist (134, 6) in nam sploh napoveduje sv. pismo na mnogih mestih, zlasti ko nas opozarja, da je v svojem delovanju povsem neodvisen in neomejen. "On deluje vse po sklepih svoje volje," pravi sv. apostol Pavel (Ef. 1, 11). Isto so učili tudi cerkveni očeti, katerih soglasno prepričanje nam izraža sv. Irenej v besedah: "Vse je naredil s prostostjo in kakor je hotel." (Ad. haer. 2, 30, 9.) Zato je tudi sv. cerkev izjavila na vatikanskem zboru, da ni Bog ustvaril sveta, da bi pomnožil svojo blaženost, in tudi ne, da bi dosegel svojo popolnost, ampak popolnoma prostovoljno, da bi jo razodel, ter izključuje iz svoje srede tistega, ki bi trdil, da Bog ni z voljo prosto vsakršne sile ustvaril sveta, ampak da ga je bil primoran ustvariti. (Const. I. cap. I.; can. 5.)

Naša pamet pač nima vzroka protiviti se temu nauku, ki je popolnoma jaseń. Kakor hitro bi bil Bog primoran svet ustvariti, bi ne bil povsem prost, neodvisen, torej tudi ne pravi Bog, to je najpopolnejše, povsem neodvisno bitje. Ker je torej Bog najpopolnejše bitje, ki ničesar ne potrebuje ne k svojemu bitju, ne k svoji blaženosti, ker on nobene sile ne more poznati, zato je moral svet povsem prostovoljno ustvariti.

Čemu ga je pa ustvaril? Kakšen namen je odločil svojim stvarem, kakšno nalogo jim je odmenil? Ako opazujemo človekovo delovanje, kaj lahko opazimo, da ima pri vsakem delu določen namen, zavoljo katerega isto izvršuje, in sicer je vedno neko dobro, katero išče v svojem delu, bodisi dozdevno ali resnično dobro. Ako pa že pаметen človek dela tako, koliko bolj šele Bog. Tudi on je v svojem delu takorekoč iskal neko dobro. Pa katero je to dobro? Čim bolj polnejši je človek, tem popolnejše je tudi dobro, katero išče v svojem delu, toliko plemenitejši je njegov namen. Bog kot najpopolnejše bitje

je torej moral imeti najpopolnejši namen, iskati v svojem delu najpopolnejše dobro. To najpopolnejše dobro, ta največja dobrota je pa on sam. Bog je torej moral ves svet ustvariti zavoljo samega sebe.

Ako bi bil iskal v svojem delu dobro, ki je zunaj njega, od njega različno, potem bi bil nekako odvisen od tega, kar pa pri njem ni mogoče, ker je povsem neodvisen. Bog je torej moral svet ustvariti zaradi samega sebe, "nas uči sv. pismo, "tudi hudobneže za hudi dan sodbe." (Preg. 16, 4.) — "Izpreobrnite se k meni," nam kliče Gospod po preroku Izajju, "in rešeni bodete vse pokrajine zemlje; ker jaz sem Bog in nihče drugi ne. Priselgel sem pri samemu sebi, pravica beseda gre iz mojnih ust in se ne vrne, da se bo meni uklanjalo vsako koleno in prisegel vsaki jezik." (Iz. 45, 22—24.) — "Zakaj iz njega in po njem in v njem je vse; njemu slava na veke," uči nas tudi sv. apostol Pavel. (Rimlj. 11, 36.) Mnogokrat pravi sicer sv. pismo, da je Bog ustvaril svet v blagor stvarem, v njihovo srečo, toda vedno tudi poudarja, da je bil njegov glavni namen njegova lastna čast in slava.

In tako mora tudi biti. Bog kot najpopolnejše bitje mora imeti le najpopolnejši, najvišji namen. Čast božja je pa neprimerno višja od sreče stvari. Ako bi bil Bog svet ustvaril v prvi vrsti v njihov blagor, v njihovo srečo, potem bi morale vse stvari ta namen tudi vselej doseči, vse bi morale biti srečne, sicer bi Bog nehal biti najpopolnejše, vsemogočno bitje, ako bi se njegov glavni namen ne uresničil.

En sam pogled v svet nas pa prepriča, da mnoge stvari ne dosežejo in tudi ne morejo doseči sreče. Med nerazumnimi bitji jih je veliko, ki niso popolne in razodevajo mnogotere pomanjkljivosti. Koliko je na tem svetu nesrečnih ljudi, koliko jih je večno nesrečnih v peklju. Ako bi bil Bog svet v prvi vrsti ustvaril, da bi stvari storili srečne, potem bi to nasprotovalo njegovi vsemogočnosti in modrosti, ako bi stvari tega glavnega namena ne dosegle. Sploh si od Boga, najpopolnejšega bitja, ne moremo misliti, da bi mogel imeti, recimo, tako nizkoten namen, da bi bil svet ustvaril le v to, da bi bil nekako kuhinja in klet, ki naj bi delila hrano njegovim stvarem. Ne, Bog je moral svetu določiti najvišji namen, in to je on sam, on ga je moral ustvariti v svojo čast in slavo. Vsaka stvar, ki torej biva na svetu, je za njega ustvarjena, ona biva in mora bivati in delovati ter svoje moči uporabljati v prvi vrsti le za njega, v njegovo čast in slavo.

Ne smemo si pa seveda pri tem domišljevati, da ima on pri tem takorekoč kaj dobička. On ničesar ne izgubi in tudi ničesar ne pridobi, če ga ves svet časti ali mu odreče to čast in slavo, kakor tudi solnce ničesar ne pridobi, četudi obseva ves svet ali tisoč svetov. Še nespametneje bi pa bilo, ako bi kdo rekel, da je Bog razodel nekako sebičnost, ko je ves svet v prvi vrsti ustvaril v svojo čast. Kaj takega je mogoče misliti le pri ljudeh, ki lahko kaj pridobijo ali izgube, nemogoče je pa to pri Bogu, ki ne more ničesar pridobiti, ne izgubiti. Sicer je pa le v dobiček stvarem, zlasti razumnim, ako izvršujejo ta namen. Čim bolj ga namreč časte, tem večjo srečo si pripravljajo samim sebi.

Poglejmo še, kako stvari na svetu izvršujejo njim določen namen, kako takorekoč iz vesoljstva odmeva slavaspev božji. Vsaka stvar je ustvarjena v čast božjo. Ta svoj namen pa izpolni s tem, da izvršuje to, za kar jo je Bog ustvaril. Vse stvari so kakor služabniki kakega mogočnega gospodarja, katerim je natančno določeno opravilo, ki se pa tudi potrjuje najnatančneje izpolniti voljo svojega gospodarja. Zvezde na nebu gredo svoja pota. Niti za korak ne odstopijo od njih. Ob določenem času stoje tudi na določenem mestu, kakor smo že opetovano opozorili. Pod zemljo se neprestano narejajo rudnine, na zemlji neprestano rastejo in se razvijajo rastline. Živali napolnjujejo zrak in globočine morja in vse kote zemlje. Na njej zopet izvršujejo ljudje najrazličnejše posle. S tem pa, ko tako natančno izvršujejo njim izročeni posel, hvalijo Boga in ga časte s svojo pokorščino. Njihova lepota in druge lastnosti oznanjajo njegovo popolnost, njegove lastnosti, njegovo vsemogočnost in modrost, njegovo brezkončno ljubezen in dobrotljivost.

Vsaka stvar je takorekoč ena črka v veliki knjigi narave, v kateri se slavi in časti Stvarnik. Kako lepo nam to oznanja psalmist, ki pravi: „Nebesa pripovedujejo slavo božjo in nebes oznanja dela njegovih rok.“ (Ps. 18, 1.) — „Kar je nevidnega na njem,“ zaklical je tudi sv. apostol Pavel Rimljanom, „se od stvarjenja sveta spozna in vidi v tem, kar je ustvarjenega.“ (Rimlj. 1, 20.) Slavo in čast božjo oznanjajo in množe stvari pa tudi s tem, da izvršujejo tudi med seboj posle, katere jim je Bog odločil, za katere jih je ustvaril.

Po nauku sv. pisma je zemlja nekako središče vsega stvarstva. Za njo so deloma določene zvezde. Mnogim se bo morda čudno zddevalo, da bi bila zemlja, ki je takorekoč le majhna pičica v neznanem vesoljstvu, središče vesoljstva. Toda sv. pismo nas to jasno uči, ko nam kaže, da ji je Bog že od začetka razodeval posebno skrb in jo nekako odlikoval pred vsemi drugimi svetovnimi telesi. Ko je postavil sonce in mesec na nebu, je določil, da naj ločita noč in dan in naj bodo v znamenje časom in dnevom in letom, da naj svetlijo na nebesu in razsvetljujejo zemljo.“ (I. Mojz. 1, 14, 15.) Sv. pismo nam pripoveduje dalje, da je zemljo obljubil z ljudmi, katere je ustvaril po svoji podobi. Na zemljo je poslal svojega edino rojenega Sina in ji sploh razodeval svojo posebno skrb in ljubezen. Na tem pa, ali je zemlja manjša ali večja od drugih svetovnih teles, pač ni toliko ležeče. Kolikokrat je že Bog najnižjega povišal do najvišjih mest in sploh, bi rekel, je to v njegovi naravi, kakor nas uči apostol. Doktor nam torej veda ne bo navedla boljšega razloga kot je ta, da je zemlja eden najmanjših svetovnih teles, bomo vedno trdili po nauku sv. pisma, da je zemlja nekako središče sveta, srce vesoljstva. Zemlja je nekako Betlehem stvarjenja. Le en Betlehem si je izbral Gospod, da se je tam rodil, dasi je bil ta kraj najmanjši izmed mest Judeje. Tam se je izvršila usoda človeškega rodu, tam urednili naklepi božjega usmiljenja. Slično je tudi zemlja središče vseh zvezd na nebu.

Kakor je pa zemlja središče vesoljstva, tako je tudi človek srce in središče zemlje. Kaj jasno nam to naznanja sv. pismo, ki imenuje

človeka kralja, katerega sam Bog nekako vpelje v njegovo kraljestvo, v njegovo palačo. „Naredimo človeka,“ pravi presv. Trojica, „naj gospoduje čez ribe v morju in ptice pod nebom, čez zverino in vso zemljo, čez vso laznino, ki se giblje po zemlji.“ (I. Mojz. 1, 26.) „Gospod mu je dal raj, da ga obdeluje in ohrani“ (2, 15). Ko greši, ne zadene prokletstvo samo njega, ampak s seboj potegne vso naravo, ki z njim vred vdihuje in pričakuje odrešenja iz prokletstva. Usoda zemlje je najtesneje združena z njegovo usodo. Ko pride konec njegovih dni, prišel bo tudi konec zemlje.

Da, človek, in najsí bo tudi najnižji, je v resnici kralj zemlje. To nam očitno razodeva najnavadnejša reč. Poglej dečka, ki jí kos kruha, katerega si mu dal; on je mlad kralj, dasi se tega ne zaveda, da mu služi vse stvarstvo, celo sam Bog. 1. Da se je naredil ta košček kruha, je bilo treba moke. Pek je moral moko ugnesti; treba je bilo vode, peči za peko, drv za kurjavo; mlina, da se je žito zmlelo; kamenov, lesa, železa, da so postavili mlin; vode, vetra, živali, ki ženejo mlin; ljudi, da so ga sezidali, in ki so potrebovali raznih znanih, drugih ljudi, ki so jih vladali; moka potrebuje vreče, v katere se spravljajo; za vreče platna, za platno tkalca, tkalcu niti, za niti predice, za predice prediva, za predivo lanu. — 2. Za košček kruha je treba žita, za žito delavcev, ki ga sejejo, pluga, konjev, ki ga podporjejo; zemlje, v katero se seje; solnca, ki je ogreva, dežja, ki mu daje rasti; za dež je bilo treba oblakov, za oblake rek in morja; za reke je bilo treba gorá, v katerih izvirajo, ravnin po katerih tečejo; vetrov, ki vodijo oblake. Za žito je treba štirih letnih časov: jeseni za setev; zime, da se zemlja počije; pomladi za rasti; poletja, da dozori. — 3. Košček kruha potrebuje dalje žanjice, da žito požanjejo, mlatičev, da ga omlatijo. V ta namen je zopet treba srpov, cepcev in drugega orodja. Da so se srpi naredili, je bilo treba železa, katero kopljejo rudarji, kovači obdelajo, kleparji je pripravijo in mu dajo obliko srpa, kose itd. Cepec se dela iz lesa, les je treba posekati in rokodelc ga mora izdelati. Pek, ki naredi kruh, delavec, ki seje, žanje, mlati, mlinar in vsi drugi potrebujejo obleke. To obleko pa zopet napravi cela vrsta ljudi: klobučarji, krojači, črevljarji. Da pa morejo napraviti obleko, potrebujejo zopet raznih reči: volne, kože, usnja itd., katero zopet izdelujejo in pripravljajo razni ljudje. En stan potrebuje drugega in tako dalje noter do najvišjih in najnižjih, do posvetne gosposke, ki daje postave, da varuje imetje posameznikov. Da se pa postave izvršujejo, je treba ljudi, ki poznajo postave, ki se jih morajo naučiti. V to nam je zopet treba knjig, šol, učiteljev. Da pa kmetič more žito pridelati, mora bivati tudi v deželi mir pred zunanjimi sovražniki. V ta namen je pa treba vojakov, vojašnic, trdnjav, topov itd. — 4. Da se je naredil košček kruha, pa ni bilo treba samo zrnja, iz katerega se je naredila moka, ampak tudi zrnja, ki se je posejalo, in da se je moglo to posejati, je bilo treba zopet zrnja, iz katerega je to zrnje izrastlo in tako dalje. Treba je bilo naposled Boga, ki je prvo zrnje ustvaril in mu dal rasti.

Glej torej, da se je naredil en sam košček kruha, je bilo takorekoč treba v ta namen dela nebes, zemlje, vode, rek, bi, vseh stvari,

da, celo samega Boga. Človek, ki ga uživa, uživa takorekoč ves svet. Uživajo ga sicer tudi živali, a človek se zaveda vsega, česar je bilo treba, da se je naredil. — Vse se torej giblje za človeka, vse mu je pokorno, on je v resnici središče, kralj zemlje.

Kakor je pa zemlja ustvarjena za človeka, tako je človek ustvarjen za Boga. On je v prvi vrsti poklican, da izvršuje ta glavni namen vsega stvarstva, da Boga časti in slavi. On mora kot kralj vseh stvari stopiti pred prestol najvišjega in ga častiti v njihovem imenu. Stvari so nezmožne, da bi ga častile tako, kakor se mu spodobi in je njemu všeč. Stvari nimajo razuma, da bi ga spoznale, srca, da bi ga ljubile; jezika, da bi ga povelečevale; nimajo prostosti, da bi ga molile; ne poznajo ne sebe ne svojih popolnosti. Vse to pa ima človek, zato ga mora on v njihovem imenu spoznavati, ljubiti, povelečevati, moliti, ker je on edino zmožen za to, in ker rabi vse stvari, a one ne rabijo njega. On je oltar vsega stvarstva, na katerega vsaka stvar polaga svoj dar. Kakor je v starem zakonu veliki duhoven na ramaš nosil imena vseh dvanajstih rodov ter za nje in v njihovem imenu stopil v najsvetejše, ravno tako stoji človek kot veliki duhoven vsega stvarstva pred obličjem božjim. Vse se suče in giblje okrog njega. Zato se bosta tudi nebo in zemlja, kadar bosta s človeškim rodom očiščena greha in sprejela blagoslov odrešenja Jezusa Kristusa, izpremenila v novo nebo in novo zemljo.

Tako izvršuje vse stvarstvo in človeški rod namen, za katerega ju je odločil Bog. Vse stvari časte in slave Boga, ki jih je ustvaril, v prvi vrsti ga pa časti in slavi ali bi ga vsaj moral častiti in slaviti človek. Po tem krščanskem nauku je ves svet veličastno in krasno delo. Najvišjega in vsaka stvar je v njem blažena in srečna, ako izvršuje svoj namen, zavoljo katerega jo je Bog ustvaril. Človek pa, ki na ta način služi Bogu in izvršuje svojo nalogo, svoj poklic, bo sprejel največjo srečo in blaženost v nebesih, kjer bo v krogu angelov večno hvalil in slavil svojega Stvarnika. Tam bo v resnici in popolnoma srečen, ko bo gledal svojega Stvarnika od obličja do obličja, zakaj minulo bo zanj vse posvetno, ki je nepopolno, negotovo in vedno združeno z muko.

Ako pa človek ni hotel izvrševati tega svojega poklica na zemlji in je brez pokore in popoljšanja zapustil zemljo, potem pa ne bo dosegel svojega cilja, večne sreče in blaženosti, ampak bo pahnjen v večni pekel, kjer bo moral trpeti najstrašnejše muke. A tudi tu se bo izpolnil prvi in glavni namen, zaradi katerega ga je Bog ustvaril. On ne bo sicer slavil Boga, toda njegova muka, njegovo strašno trpljenje bo oznanjevalo veličanstvo božje in njegovo neskončno pravičnost. Nebesa s svojimi izvoljenci, kakor tudi pekel s svojimi pogubljenimi, bosta večno trajala v čast in slavo božjo.

To je namen stvarjenja, kakor nam ga oznanja sv. vera in kateremu mora pritrditi tudi zdrava pamet. Kako vzvišen, kako tolažilen nauk! V luči tega nauka zadobi svet, zlasti naše življenje, vse drugačno podobo. Stvarnik nam je dal razum ter nas s tem odlikoval pred vsemi stvarmi na zemlji, da s pametjo in prosto voljo storimo to, kar one prisljigene stori. Človek je kralj zemlje, da, je tudi njen

duhovnik. Ne slepa usoda, ne temna neznana moč, ampak Bog nas je postavil na zemljo, nas ustvaril pametne stvari, da smo mu v prostovoljni ljubezni vdani. V srce nam je položil hrepenenje, ki teži po njem, da bi ga videli, popolnoma posedli. To teženje, to hrepenenje nas vnema, da ga s tem večjim veseljem častimo, mu služimo vse svoje življenje, dokler v večnosti v njem ne najdemo popolne blaženosti. O, v luči tega nauka nam je življenje jasno. Naše življenje ima namen, kakor si veličastnejšega, lepšega, boljšega niti misliti ne moremo!

Pa kako tolažilen je tudi ta nauk! Mnogokrat čujemo kakega človeka, katerega je zadela bridka usoda, tožiti: Čemu sem na svetu? Ali bi ne bilo tisočkrat bolje, ko bi ne bil rojen? Take misli in tožbe so veliko razžaljene božje in izvirajo odtod, ker nima človek svojega namena pred očmi. Namen našega življenja ni v nas, ni v naši sreči in našem blagostanju, ampak v Bogu, ki je nas ustvaril v svojo čast in slavo. V njegovih očeh ni in tudi ne more biti življenja, ki bi ne imelo namena. Vsak človek je takorekoč en glas v velikem slavospěvu, ki naj se dviga iz zemlje proti nebu. Ako je življenje človekovo tudi le nepretirgana vrsta bridkosti in težav, vendar ima tudi to določeno namen, namreč da človek s potrpežljivostjo časti in slavi svojega Boga. Tudi najbolj zaničevani jetnik in hudodelec, ki je v verige vkovan, bi moral v čast božjo in za pokoro za svoje grehe nositi svoje breme, dokler je to Bogu dopadljivo.

Ako se te torej poloti otožnost in nezadovoljnost in se ti vse tvoje življenje zdi prazno in brezpomembno, spomni se tega nauka in zakličti: „Jaz sem ustvarjen v čast božjo!“ Tako reci zlasti, ako si ubog in reven. Pred Bogom je vsak velik. Najvišji je pred njim tisti, ki najbolje izvršuje svoj namen na zemlji, in naj si bo še tako skrit pred svetom, še tako ubog in reven. Ako te obišče trpljenje, naj te ta nauk vnema, da potrpežljivo prenašaš vse bridkosti in težave. Ozri se proti nebu in proti njemu, ki ti je breme naložil. Čim potrpežljivejši boš prenašal breme, tem večjo čast in slavo mu skazuješ, tem večja sreča in blaženost te čaka pri njem onkraj groba.

7. Očetova skrb.

V usodi človekovi vlada modra dobrotljivost.“
(Herder, *Ideen zur Phil. d. Gen. Kürschner's Kl. IV. 637.*)

Pravim starišem ni dovolj, da so otroku dali življenje, marveč tudi še dalje zanj skrb, da mu toliko časa preskrbijo potrebne hrane, obleke in drugega, dokler si tega sam ne more preskrbeti. Kolika nezmisel je torej, ako se nekateri tako daleč izpozabijo, da trdijo o Bogu, najboljšem, najpopolnejšem Očetu, da se za ustvarjeni svet kar nič ne briga. On je starišem zasadil v srce toliko skrb, da njihovega otroka, sam bi pa nikake ne imel za svojega takorekoč otroka, za ustvarjeni svet. Ravno nasprotno, kolikor višji, popolnejši je od človeka, tem večja je tudi njegova skrb. V tem nas potrjuje tudi sv. vera,

ki nas določno uči, da Bog skrbi za ustvarjeni svet. Ta njegova skrb se pa razodeva na dvojen način, namreč: 1. da vse ohranja, in 2. vse vlada in vodi do njegova cilja.

Da Bog ohranja vse reči, nam jasno napoveduje sv. pismo. „Kako bi moglo kaj obstati brez tvoje volje?“ beremo v knjigi močdnosti (11, 26). Edino le volja božja vzdržuje svet. Kakor hitro bi Bog ne hotel sveta, bi svet takoj razpadel v nič, bi nehajl biti, kakor vsatne studence, kakor se posuši potok. O Sinu božjem pravi sv. apostol, da „kakor je bil po njem ustvarjen svet, tako tudi on vse nosi (ohranjuje) z besedo svoje moči (vsemogočnosti).“ (Hebr. 1, 3). Po njegovih besedah se v ohranjevanju sveta ravno tako razodeva vsemogočnost božja kot v njegovem stvarjenju. Na drugem mestu nas zatrjuje isti apostol, da je vse po njem ustvarjeno in da vse po njem obstoji. (Kol. 1, 16. 17.) Isto nam napoveduje sam Jezus Kristus, ki pravi o svojem Očetu, da tudi še sedaj vedno deluje: „Moj Oče deluje človej, in tudi jaz delujem.“ (Jan. 5, 17.) Zato tudi sv. pismo delovanje narave in njenih moči naravnost pripisuje Bogu, ko pravi: „On pokriva nebo z oblaki in pripravlja zemlji dež. On daje travo rasti na gorah, in zelišča človeku v porabo.“ (Ps. 146, 8.) — „Vse stvari pričakujejo od tebe,“ piše tako lepo psalmist, „da jim daš jed o pravem času; ko jim daješ, pobirajo; ko jim odpiraš svojo roko, se vsi nastujejo z dobroto. Ako pa svoj obraz obrneš od njih, se prestrašijo; ako jim sapa vzameš, poginejo in se zopet povrnejo v prah. Izposlišaj svojega duha, in so ustvarjene, in obnavljaš obličje zemlje.“ (Ps. 103, 27—30.)

Kdo ne pozna prekrasnih, tolažbe polnih besed Gospodovih? Ne skrbite za svoje življenje, kaj boste jedli, tudi ne za svoje telo, kaj boste oblačili. Ali ni življenje več kot jed in telo več kot oblačilo (češ, ako vam je to dal Bog, dal vam bo tudi jed in oblačilo)? Poglejte ptice pod nebom, ki ne sejejo in ne žanjejo in ne spravljajo v žitnice; in vaš Oče nebeski jih živi. Ali niste vi veliko več od teh? Kdo pa izmed vas more s svojo skrbjo pridejati le en komolec k svoji dolgoti (človek brez Boga ne more čisto nič). In za obleko kaj skrbite? Poglejte lilije na polju, kako rastejo, ne delajo in ne predejo; pa vam povem, da še Salomon v vsi svoji časti ni bil tako oblečen, kakor ena izmed njih. Če pa travo na polju, katera danes stoji in se jutri v peč vrže, Bog tako oblači, koliko bolj bo vas, maloverni.“ (Mat. 6, 25—30.) Zato nam tudi sv. apostol Peter opominja, da „vso skrb vrizimo na Gospoda, zakaj njemu je skrb za nas.“ (I. Pet. 5, 7.)

Z določnimi besedami nam tudi sv. pismo napoveduje, da nam Bog deli vse potrebne moči, da moremo doseči svoj cilj, svoje zveličanje. „Nihče ne pride k meni,“ nas zatrjuje Gospod, „ako ga Oče, ki me je poslal, ne vleče.“ (Jan. 6, 44.) — „Naša zmoglost je iz Boga“ (II. Kor. 3, 5), kliče sv. apostol Korinčanom, „ker sami od sebe ne moremo ničesar. Bog je, ki dela v vas hoteli in dopolniti po svoji dobri volji.“ (Filip. 2, 13.) To se pravi, on nam pomaga, da dobro hočemo in tudi izvršimo ter tako dosežemo svoje zveličanje.

Kako živo nam isto napoveduje pogled v svet. Zvezde na nebu hodijo toliko tisoč let vedno ista pota. Stvari na svetu ostanejo stoletja

in stoletja vedno enake. Človeški rod se je vkljub tolikim nezgodam in nesrečam ohranil do današnjega dne. Narava vseh stvari je vedno ista. Ali je mar to vse samo od sebe? Ako se ura skoraj eno leto ne more ohraniti v dobrem stanu, da bi je ne dobil urar v roke, ako se hiša, še tako trdno sezidana, dolgo ne more ohraniti v takem stanu, da bi ne potrebovala popravila, pa naj bi ves svet vedno enak ostal, ne da bi kdo zanj skrbel! O, zdrava pamet je primorana pritrlditi veri, ki nas uči, da Bog neprestano skrbi za ustvarjeni svet s tem, da ga neprenehoma ohranjuje.

On pa tudi vlada ves svet, to se pravi, on vodi vse stvari tako, da dosežejo svoj cilj, da vse store, kar imajo storiti po svoji naravi. O tem smo natančneje govorili že v četrtem delu. (Slučaj ali kaj.) Bilo je l. 1787, ko so nekega dne pometali kanjenci neko ulico na Dunaju. Mimo pride lepo oblečen dijak. Komaj ugleda kanjence, skoči k enemu izmed njih ter mu spoštljivo poljubi roko. To je iz okna videl svetnik baron pl. Kressel. Takoj da poklicati mladeniča k sebi ter ga vpraša, zakaj da je kanjencu poljubil roko. Ves presenečen zakliče mladenič: „Ta kanjenc so vendar moj oče!“ Ganjen od tolike otroške ljubezni je svetnik povedal ves dogodek cesarju, ki je zapovedal, da naj se prva izpraznjena ustanova podeli onemu mladeniču.

Čemu ta zgodba? Glej, dragi bravec, tudi ti imaš v nebesih dobrega, da, najboljšega Očeta, ki ti je storil neprimerno več kot oni oče svojemu sinu. Za te je ustvaril zemljo, za te jo pogrnil z vsem, kar potrebuješ. Neprenehoma za te skrbi, da niti las ne pade iz tvoje glave brez njegove volje. Kralja te je postavil, da ti služijo vse stvari. V svojo čast te je ustvaril. Postavil te je na zemljo, da ga spoznaš, častiš, ga ljubiš in mu služiš. Ali bi mu mogel to odreči? Ako je oni sin svojemu tako ubogemu, zaničevanemu očetu razodel toliko spoštovanja, ljubezni, koliko bolj si šele ti to dolžan storiti svojemu najboljšemu Očetu, ki je najvišji kralj nebes in zemlje. Ravno današnje dni, ko svet več noče poznati svojega najboljšega Očeta, ko ga noče spoznavati, se ga takorekoč sramuje, imaš kaj lepo priliko, da po zgledu onega mladeniča razodeneš svojemu najboljšemu Očetu svoje spoštovanje in ljubezen. Prepričan smes biti, da bo to tudi tebi prineslo obilno plačilo, te privedlo do prave in največje sreče.

Dvanajsti del.

Nevidni svet.

1. Duhovi.

Ako opazujemo posamezne stvari na naši zemlji, kaj lahko zapazimo, kakor smo že večkrat opozorili, da so lepo razvrščene, da druga drugo presegajo v popolnosti, da nekako stopajo kakor po lestevici v popolnosti od manj popolne do popolnejše, od nižje do višje. Na najnižji stopinji je pač kamen, ki ne razodeva prav nobenega življenja. Na višji stopinji je že rastlina, ki razodeva že nekaj življenja, še višja je žival, ki ima čute in se giblje na vse strani. Med živalmi je pa zopet velika razlika. Pri črvu je videti, kakor da bi nič ne videl in ne slisal, in le počasi se giblje v prahu. Polž ima pa že tipalnice in hišo, v katero se lahko skrrije. Riba ima oči in ušesa, namesto nog ima pa le kratke plavute. Med ribo in četveronogati živalmi so morskí psi, ki žive sedaj v vodi, sedaj na suhem, in ki imajo nekaj podobnosti z ribami, nekaj pa z živalmi, ki žive na suhem. Kolika razlika je zopet med četveronogati živalmi! Na najvišji stopinji med njimi in že nekoliko človeku podobna je optica, zlasti takozvani orangutang, ki že lahko pokončno hodi. Prvo mesto med zemskimi stvarmi pa zavzema človek. Nikjer ni takorekoč pustil Bog kako vrzel.

Kakor je pa med kamenom in človekom neizmeren razloček, tako in še večji je razloček med človekom in Bogom. Ako je pa med kamenom in človekom toliko stvari, ki se takorekoč po stopinjah v popolnosti približujejo človeku, si pač ne moremo misliti, da bi med človekom in Bogom ne bilo nobene stvari, ki bi bila višja od človeka in se v popolnosti vedno bolj približevala Bogu. Ako je toliko stvari, ki imajo le telo, morajo pač bivati tudi stvari, ki imajo

„Prikazal se mu je pa angel Gospodov.“
(Luk. 1, 11.)

le duha, a ne telesa. Na to vprašanje nam daje sv. vera določen odgovor, ko nas uči, da bivajo angeli, t. j. bitija, ki imajo um in prosto voljo, telesa pa ne, torej zgolj duhovi.

Kaj so angeli? Beseda angel prihaja od latinske besede „angelus“ in pomenja toliko kot „poslanec“. Zato se tudi beseda „angel“ pogosto rabi v sv. pismu za duhovnike, ki so tudi poslanci božji. V prvi vrsti pa rabi sv. pismo to besedo za neumrjoče duhove, višje od človeka, ki so določeni v to, da izpolnjujejo kot božji služabniki njegovo voljo. Zato pravi sv. Avguštin: „Angel je ime za službo, ne za naravo (namreč angelov). Ako vprašaš za ime, se glasi „duh“. Ako pa vprašaš za službo, se imenuje angel“ (in Ps. 103).

Ali bivajo angeli? „Da bivajo angeli, vemo iz vere in ne smemo dvomiti“, pravi sv. Avguštin. Sv. cerkev nam to določno napoveduje v veroizpovedi (fakozvani nicejsko-konstantinopolitanski), katero moli mašnik pri sv. maši: „Verujem v Boga... stvarnika nebes in zemlje, vseh vidnih in nevidnih stvari,“ kjer imenuje z besedo „nevidne stvari“ ravno angele. Se določneje se je pa izjavila na 4. latranskem cerkvenem zboru, na katerem je določila, da je Bog v svoji vsemočnosti ustvaril oboje stvari, namreč telesne in duhovne, angelske namreč in zemске, in potem človeške, ki so iz obeh združene.

O angelih nam pa tudi določno govori sv. pismo stare in nove zaveze. „Skoraj vsaka stran sv. pisma, pravi sv. Gregor, „nam priča, da bivajo angeli.“ (Greg. Hom. 34. in Evangel.) Takoj na prvih straneh beremo o anđelu kerubimu, ki je čuval raj. Angel se prikaže Abrahamu, ki hoče darovati svojega sina; Hagari, ki v puščavi umira od žeje in lakote. Trije angeli pridejo k Abrahamu; dva obiščeta Sodomo in Gomoro, da rešita Lota in njegovo družino. Očak Jakob vidi angele po lestevici prihajati iz neba in odhajati v nebo. Angel pomori Davidovo vojsko zaradi njegovega napuha. V tretji knjigi kraljev nam pripoveduje prerok: „Videl sem Gospoda sedeti na prestolu in vso četo angelov, ki ga je obdajala od leve in desne.“ (III. Kralj. 22, 19.) V knjigi Jobovi beremo: „Ali je človek pravičen v primeri z Bogom, ali je mož čistejši od Stvarnika? Glej, ti, ki mu služijo, niso stanoviti in v svojih angelih je našel hudobije. Koliko bolj bodo ti, ki prebivajo v inatih kočah, ki imajo prsteno podlago (hudče), pokončani kot molji.“ (4, 17—19.) Tu pač očitvidno govori sv. pismo o bitjih, ki so nižja od Boga, vendar višja od človeka.

Istotako najdemo tudi v novem zakonu mnogo mest, ki nam govore o angelih. Angel Gabriel oznani Mariji rojstvo Jezusa Kristusa. (Luk. 1, 26 nasl.) Angel oznani rojstvo sv. Janeza Krstnika. Angeli pozdravljajo neverojnega Zveličarja. Sam Jezus Kristus nas zatrjuje od otrok, da gledajo njihovi angeli obličje nebeskega Očeta. (Mat. 18, 10.) Sv. apostol Pavel nas uči, da Jezus Kristus nadkrijuje angele: „Kateremu izmed angelov je rekel Bog: Ti si moj sin, danes sem te rodil? Molijo naj ga vsi angeli božji. Kateremu izmed angelov: Sedi se na mojo desnico! Ali niso vsi služuči duhovi? Bog ni angelom podrgel prihodnjega sveta.“ (Hebr. 1, 5. 13. 14; 2, 5.) Toda dovolj. Ni nam pač mogoče navesti vseh mest sv. pisma, v katerih govori o angelih.

Kako bi torej mogli dvomiti, da v resnici bivajo! Ali more mar zdrava pamet nasprotovati tej resnici? Niti najmanj! Dasi sicer ne more dokazati te resnice, vendar kaj lahko spozna, da je povsem princrno božji neskončni modrosti, da bivajo tudi angeli. Bog je hotel namreč pri stvarjenju sveta razodeli svoje bitje, svojo dobrotljivost in neskončno popolnost. Stvarstvo naj bi bilo nekaka podoba njegovega bitja. Ta podoba bi pa bila zelo pomanjkljiva, ako bi ne bivali duhovi, ki bi oznanjali njega, najpopolnejšega duha. Razen tega nam tudi, kakor smo takoj v začetku opozorili, prelepi red v naravi oznanja, da morajo tudi med človekom in Bogom bivati bitja, ki so višja od človeka in se vedno bolj približujejo Bogu, ker sicer bi nekaj manjkalo v stvarstvu k njegovi popolnosti in dovršenosti. Zato pravi tudi sv. Tomaž Akvinski: "Popolnost sveta zahteva nekatera (zgolj) duhovna bitja." (S. 1, qu. 50, a. 1.) /

Kakšni so pa angeli? Sv. pismo jih imenuje duhove, t. j. bitja, ki nimajo telesa. "Ali niso vsi služeci duhovi?" pravi sv. apostol Pavel. (Hebr. 1, 14.) Jezus Kristus sam nas uči: "Duh pa nima mesa, ne kosti." (Luk. 24, 39.) Nekateri cerkveni očetje so sicer menili, da imajo angeli nekaka prozorna telesa, toda sv. cerkev se je že zgodaj izjavila na več cerkvenih zborih, da angeli nimajo teles, in da si le začasno privzamejo vsled božjega dopuščenja telesa, da morejo s človekom občevati. Ako si pa privzamejo človeško telo, se ne združijo tako z njim, kakor se n. pr. v človeku združi duša s telesom. Angeli ostanejo duhovi, dasi si začasno privzamejo vidno telo. "Vam se je zdelo, da jem in pijem," je rekel Rafael Tobiju, "toda jaz se poslužujem jedi in pišace, katere ne vidijo ljudje." Jezus je tudi rekel o angelih, da "se ne ženijo in može," kar nam pač določno napoveduje, da angeli nimajo teles. Istitako nam pripoveduje sv. pismo, da se angeli naglo gibljejo od kraja do kraja, da so sedaj tu sedaj tam, kar je pač mogoče le duhovom.

Že to, da so angeli duhovi, jih visoko povzdiguje nad človeka, zakaj duh je popolnejši od bitja, ki ima duha in telo. Še bolj jih pa povzdigujejo nad človeka lastnosti, katere je Stvarnik podelil njihovemu duhu, ali tem duhovom. Njihovo spoznanje daleč presega spoznanje človekovo. To je razodel sam Jezus Kristus, ki pravi o poslednjem dnevu, da zanj ne vedo niti angeli v nebesih, ampak samo Oče nebeski. Ako na pr. pravim bolniku, da za njegovo bolezen niti zdravnik ne ve, s tem pač očitno razodenem, da zdravnik bolje pozna boleznik kot jaz ali kak drug človek. Ko je torej Jezus rekel, da niti angeli ne vedo časa naslednjega dne, je pač očitno razodel, da angeli več vedo kot druge stvari, kot ljudje; da je čas naslednjega dne tolika skrivnost, da tudi angeli pri svoji visoki vrednosti zanj ne vedo. Da imajo angeli visoko spoznanje, spoznamo tudi iz mnogih dogodkov, katere nam pripoveduje sv. pismo. Angel Gabriel je na pr. Čahariju in blaženi Devici Mariji napovedal prihodnje reči.

Temu se nam pa ni čuditi, saj se že človek povzpne do visokega spoznanja, koliko višje se morejo šele povzpeti angeli, ki so duhovi, ki veliko več vidijo in veliko lažje spoznavajo reči, ker jih ne ovira telo, ker jim spoznanja ne zatemnjujejo strasti in druge

Čemu so angeli? Seveda je tudi njihovemu spoznanju določena meja. Angeli so tudi omejene stvari, ki se na noben način ne morejo povzpeti do neomejenega spoznanja. Prihodnjih reči, ki so povsem odvisne od človekove proste volje, na noben način ne morejo spoznati, ako jim tega ne razodene sam Bog. Ravno tako so jim prikriti naše misli, ako jih na noben način ne razodevamo na zunaj. "Prihodnje reči in srca spoznava le Bog," pravi sv. Atanazij, "niti angeli ne morejo videti skrivnosti srca in prihodnjih reči."

Kakor jim je pa dano višje spoznanje, tako jim je tudi podeljena višja moč kot jo ima človek. "Hvalite Gospoda vsi njegovi angeli, ki z veliko močjo izvršujete njegovo voljo," pravi psalmist. (Ps. 102, 20.) Sv. pismo imenuje nekatero angele "moči in vojskine trume." Gospodove, ki se kot take tudi razodevajo v mnogih dogodkih. En angel je v eni noči, po besedah sv. pisma, pomiril 185.000 Asircev v Senaheribovem taboru. (Iz. 37, 36.) En angel pomori vse prvorojence v Egiptu. Angel varuje tri mladeniče v ognjeni peči (Dan. 3, 49); nese preroka Habakuka k Danijelu v levnjak; reši sv. Petra iz ječe (Dej. ap. 5, 19, 20). Sama dejstva, ki nam pričajo za veliko moč angelov. Da so angeli neumrjoči duhovi, da imajo prosto voljo, nam pač ni treba še poudarjati, saj so višji od človeka, ki je neumrjoč po svojem duhu, ki ima um in prosto voljo.

Doslej navedeni darovi so naravni, ker si brez njih angela niti misliti ne moremo. Te jim je bil Bog nekoliko primoran dati, ako je hotel angela ustvariti. Tudi s temi darovi bi bili angeli lahko dosegli visoko stopinjo popolnosti, katero imenujemo naravno blaženost. V veliko višji meri kot človek so lahko spoznali Boga. Do tega spoznanja so se povzpeli brez truda. Dasi so v tem spoznanju uživali že precejšno srečo, vendar ni bila popolna ta sreča, zlasti ker je bila še negotova, ker so bili v nevarnosti jo izgubiti. Neskončno dobrotljivi Bog jih je pa hotel privesti do popolne nadnaravne sreče, zato jim je podelil tudi nadnaravne darove. Kakor splošno uče cerkveni učeniki, je vsem podelil posvečujočo milost, ki naj bi jih vodila k popolni nadnaravni sreči in blaženosti pred obličjem božjim. To posnamemo lahko iz besed Gospodovih: "Hudobni duh ni obstal v resnici." (Jan. 8, 44.) "Resnica" pomenja nadnaravno združenje z Bogom. — Bog je prvega človeka okrasil s posvečujočo milostjo božjo, ko ga je bil ustvaril. Kako bi pač mogli misliti, da je bil manj darčljiv do svojih angelov, ki so višji od človeka. — Zato pravi sv. Avguštin: "Bog je bil v angelih, ustvarjajoč njih naravo in deleč jim svojo milost." (De civ. Dei 12, 9.)

Čemu je Bog ustvaril te veličastne, tako visoko nad človekom stoječe stvari? Kar velja o svetu in o vseh stvareh, isto velja tudi o angelih. Kakor je Bog vse stvari ustvaril v prvi vrsti v svojo čast, tako je tudi angelom določil isti namen. Angeli so najpopolnejše podedbe božje, ki nam najbolj živo oznanjajo njegovo neskončno popolnost, dobrotljivost in mogočnost. V njegovi bližini bivajoči, ga neprenehoma hvalijo in časte. Noč in dan, da po človeško govorimo, obdajajo njegov prestol, slaveč ga, vedno pripravljene, da kot njegovi služabniki oznanjajo ljudem njegovo voljo ter izpolnjujejo njegova

povelja. Kakor je pa Bog v drugi vrsti vse ustvaril v blagor stvarjen, zlasti razumnim, tako je tudi angele ustvaril v blagor stvarjen, zlasti razumnim, namreč človeku, kakor bomo videli pozneje.

Koliko angelov je ustvaril Bog? Na to vprašanje nam sicer sv. pismo ne daje določnega odgovora, vendar nam pa napoveduje, da je njihovo število zelo veliko. "Tisočkrat tisoč mu je streglo," beremo pri preroku Danijelu, "in tisoč milijonov jih je stalo okrog njega." (Dan. 7, 10.) Ko je hotel sv. Peter z mečem braniti Gospoda v vrtu Getzemani, mu je Gospod zaklical: "Kaj meniš, da ne morem Očeta prositi, in bi mi zdaj poslal več kot dvanajst legij angelov?" (Mat. 26, 53.) S temi besedami je pač Gospod razodel, da je število angelov zelo veliko. Tudi na drugih mestih govori sv. pismo o nebeških vojnih trumah; imenuje devet vrst (korov) angelov ter s tem razodeva, da je njihovo število zelo veliko.

Ako je Bog ta svet napolnil s tolikim številom najrazličnejših stvari, ki so vse lepo razvrščene, si lahko mislimo, da je z istim ali še večjim številom stvari napolnil takorekoč svojo palačo. Ako je človeka postavil kralja tolikim stvarjem, ali si je pač mogoče misliti, da bi ne bil svojega prestola obdal z enakim ali večjim številom zvestih služabnikov?

Ako malo premotrimo vse doslej povedano, s kolikim spoštovanjem nas mora pač to napolniti do nebeskega Očeta, najvišjega kralja nebes in zemlje! Kolikor več služabnikov ima kak kralj, čim imenitnejši so ti služabniki, tem večje spoštovanje, tem večjo čast ima med ljudmi. Koliko čast in spoštovanje je zaslužil šele vsemogočni kralj nebes in zemlje, kateremu služijo v tolikem številu tako imenitni služabniki. Ako mu ti noč in dan prepevajo slavo, koliko boji se šele spodobiti, da ga slavi in povečuje ubogi človek. Koliko voda ima šele on pridružiti se tem nebeškim četam ter z njimi klicati: "Amen. Hvala in slava in modrost in zahvala, čast in krepost in moč bodi našemu Bogu od vekomaj do vekomaj. Amen." (Skriv. raz. 7, 12.)

2. Boj v nebesih.

*Nastal je pa boj v nebesih."
(Skriv. raz. 12, 7.)

"Ne bo kronan, kdor se ni postavno bojeval," pravi sv. apostol. (II. Tim. 2, 5.) Kako resnične so te besede, nam priča že zgodba angelov. Bogato jih je bil Stvarnik obdaroval, dal jim je bil darove, ki so jim delili posebno srečo in jih vodili do popolne, nadnaravne sreče. To srečo so morali zaslužiti, sicer bi ne bila nikdar popolna, ker je sreča le tedaj popolna, ako je zaslužena, ako je plačilo. Zato je Bog dopustil, da so si mogli to srečo nekako zaslužiti. Tudi nje je morala izkušnja preizkusiti, je-li so vredni tolike sreče ali ne. Ta izkušnja pač ni bila zanje težavna, saj so bili tako bogato obdarjeni, da jim je bilo skoraj nemogoče zgrešiti prave poti. Človek bi naravnost sodil, da je tudi pri takih možnostih niso izgrešili. Toda sv. vera nas uči, da je mnogo angelov izgrešilo pravo pot, veliko jih padlo, padlo tako globoko, kakor so prej visoko stali.

Sv. vera nam to napoveduje, upiraje se na sv. pismo, ki na več mestih govori o padcu angelov. To nam naznanjajo že prej navedene besede Gospodove, da hudobni duh ni obstal v resnici. Sv. apostol Peter nas uči: "Bog ni prizanesel angelom, ki so gršili." (II. Pet. 2, 4.) Apostol Juda govori o angelih, ki niso ohranili svojega prvaštva. (Jud. 6.) Tudi v starem zakonu pravi Job, da je Bog tudi pri angelih našel hudobijo. (Job 4, 18.)

V skrivnem razodetju nam opisuje sv. apostol Janez veliki boj, ki je bil v nebesih: "Nastal je pa v nebesih velik boj. Mihael in njegovi angeli so se bojevali z drakonom, in drakon se je bojeval in njegovi angeli. In niso premagali in njih se ni več našlo v nebesih. Isti veliki drakon (zmaj), stara kača, ki se imenuje hudobni duh, je bil doli pahnjn, in satan, ki zapeljuje svet; doli je bil pahnjn na zemljo, in njegovi angeli so bili z njim doli vrženi." (Skriv. raz. 12, 7—9.) S temi besedami je pač določno napovedano, da nekateri angeli niso prestali izkušnje, ampak so padli iz svoje visokosti.

S čim so se pa pregrešili angeli? Da o kakem mesenem grehu ne more biti govora, je pač samoobsebi umevno, ker angeli nimajo teles, torej tudi o mesenem poželjenju ne moremo govoriti. Njihov greh je moral biti torej greh duha. Greh duha v pravem pomenu je pa napuh. Vsled tega splošno uče cerkveni učniki, da so angeli gršili z napuhom. Že modrc sv. pisma nas uči, da je napuh začetek vseh pregeh. (Ekl. 10, 14.) Sicer veljajo te besede o ljudeh, a uporabljamo jih lahko in to še v večji meri na angele, ker je bila pri njih veliko večja prilika za napuh, kot je pri človeku, ker so veliko višji od njega, ker so bili veliko bogateje obdarjeni od njega. Da so se angeli pregrešili z napuhom, posnamemo tudi iz besed preroka Izaije in Ezekijela, ki sicer veljajo krajema iz Fire in Babilona, a se splošno uporabljajo na hudobne angele. O kralju Babelonskem pravi Izaija: "Kako si ti padla, jutranja zvezda, z neba? Kako si na zemljo padel... ki si v svojem srcu reke: V nebo pojdem, nad zvezdami božjimi bom postavil svoj prestol, sedel bom na gori zaveze na strani proti severu, pojdem na višavo oblakov in bom enak najvišjemu." (Iz. 14, 12.) O drugem pravi prerok Ezekijel: "V tvoji lepoti se je povzdignilo tvoje srce, izgubil si svojo modrost v svoji lepoti; na tla sem te vrgel." (Ez. 28, 17.) Sicer pa ni toliko na tem, kako so gršili, toliko je gotovo, da so pozabili, da so ustvarjena bitja, ki so povsem odvisna od Boga, njemu dolžna spoštovanje in pokorščino. Kar se zgodi pri vsakem grehu, zgodilo se je tudi pri grehu angelov. Angeli so se odvrnili od Boga, sami sebe so hoteli postaviti na njegovo mesto, to je gotovo. Kako so pa to storili, na tem pač ni toliko ležeče. Gršili so, to nam zadostuje, to je določen nauk sv. vere. Sv. cerkev se je namreč določno izjavila na 4. lateranskem cerkvenem zboru, da so bili satan in drugi hudobni angeli od Boga sicer ustvarjeni dobri, a da so sami od sebe postali hudobni. Temu nauku mora pritrčiti tudi zdrava pamet, ki si sicer ne more drugače razlagati bivanja hudobnih duhov, ki je povsem gotovo. Ali mar more reči, da je Bog ustvaril angele hudobne? To bi naravnost nasprotovalo njegovi brezkončni svetosti in dobrotljivosti. To bi bilo najhujše

žaljenje neskončno svetega in dobrotljivega Boga. Bog je po svoji naravi moral angele ustvariti dobre, ampak ti so sami od sebe postali slabi.

Kakšne posledice pa je imela izkušnja za angele? Angele, ki so ostali zvesti Stvarniku, ki se niso odvrgli od njega, je Bog nekako popolnoma priklopil na se. Najprej jih je utrdil v dobrem, da jim ni več mogoče grešiti. Njim se ni več bati za prihodnost, na veke so preskrbljeni, in sicer uživajo Boga, ga gledajo od obličja, ga popolno spoznajo, ljubijo, in v tem uživajo nepopisno, popolno srečo, katere ne morejo več izgubiti. Sv. pismo nam določno oznanja, da dobri angeli gledajo Boga od obličja do obličja. Jezus Kristus sam pravi: "Angeli njihovi (otrok) gledajo v nebesih neprestano obličje njihovega Očeta." (Mat. 18, 10.) Ko opisuje srečo izvoljencev, jo primerja sreči angelov, rekoč: "Ne morejo več umreti in so angelom enaki, otroci božji, ker so otroci vstajenja." (Luk. 20, 36.) Apostol naravnost imenuje izvoljence "izvoljene angele, angele luči" (1. Tim. 5, 21; II. Kor. 11, 14). Preroki in tudi sv. apostol Janez so v svojem zamaknjenju gledali angele pred prestolom Najvišjega ter jih čuli slavo prepevati Gospodu, rekoč: "Svet, svet, svet si ti, Gospod vojnih trum." (Skr. raz. 4, 8.) Nepopisna je sicer njihova sreča, a morejo si jo še povečati, ker popolni račun bo šele poslednji dan, kakor sklepamo iz besed sv. Petra, da je Bog ohranil hudobne angele za poslednji dan. Slednjic je pa Bog povzdignil tudi naravne lastnosti angelov, jim podelil še višje spoznanje, še višjo moč.

Kakor je pa Bog iz ene strani obilo poplačal zveste angele, tako je iz druge strani najstrožje kaznoval hudobne angele. Ker so se sami odvrgli od Boga, se je tudi Bog popolnoma odvrgel od njih. Njihova volja se je utrdila v hudem, da ne morejo storiti do 10. "Oni sicer verujejo, a le, da se tresejo, da preklinjajo Boga." (Jak. 2, 19.) V najstrašnejši obupnosti žive; razjeda jih zavist; napolnjeni so s hudobijo, kateri nikdar več ne morejo dati slovesa. Noben človeški jezik ne more popisati strašne nestrče, v katero je greh pahnil hudobne angele. Razen te nespokornosti, trdovratnosti, jim je greh prinesel tudi večni pekel, v katerega jih je pahnil Stvarnik, ki ga je zanje moral ustvariti. Strašne muke trpe tu, a te muke bodo svojo pravo mero, kakor smo že prej omenili, dosegle šele poslednji dan. Njihove naravne moči so jim sicer ostale, toda zašle so na napačno pot, katere ne morejo več zapustiti. Bog jim je dal te moči, da bi ga z njimi slavili in častili. Ker so se pa sami odvrgli od Boga, so tudi te moči dobile povsem nasprotno smer, da iščejo in delajo le to, kar nasprotuje Bogu. Iz tega sledi tudi, da hudobni angeli ne morejo več spoznati nadnaravne resnice.

Dasi so pa bili hudobni angeli pahnjeni v pekel in bodo po vesoljni sodbi le tam trpeli svojo kazen, vendar bivajo nekateri vsaj semintja na zemlji. To lahko posnamemo iz besed apostolovih: "Ni se nam bojevati zoper meso in kri, ampak zoper oblastva in moči, zoper poglavarje tega temnega sveta, zoper hudobne duhove v podneblju" (Ef. 6, 12), in iz besed Petrovih, "da hodi hudobni duh okrog kakor rjovec lev in išče, koga bi požrl." (1. Pet. 5, 8.) O tem

se bomo še pozneje prepricali, ko bomo govorili o svojem sovražniku, ki nam skuša na vse načine škodovati. Svededa se s tem, da zapuste pekel, njihov položaj kar nič ne izpremeni, marveč tipe iste bolečine in muke, kakor v peklu.

Tako visoko stoječ angel, tako bogato obdarovan, da mu skoraj ni bilo mogoče grešiti, pa pade tako globoko! Kolik opomin za nas; slabotne stvari, da se ne povzdiguemo, ne zanašamo na svoje moči! Ako je ona svetla jutranja zvezda, Lucifer, padla iz neba, koliko lažje pademo šele mi, ubogi zemejski črvi! "Ruina majorum, sit minorum cautela," nam kaže tu sv. Gregorij (padeč višjih naj bo nauk za nižje), in sv. Bernard nas opominja: "Ako Bog ni prizanesel napuhnjnim angelom (svojim najiminentnejšim stvarim), koliko manj bo šele tebi, gniloba in črv!"

3. Zvest tovariš.

Clej, jaz pošljem svojega angela, da hodi pred teboj in te varuje na potu, in te pripelje v kraj, (II. Mojz. 23, 20.) pravil."

Vsakemu izmed čitateljev je pač znana ganljiva dogodbica o mladem Tobiju, katerega je nadangel Rafael v vidni podobi spremljal na njegovem potovanju, ga obvaroval vsake nezgode ter ga srečno zopet pripeljal nazaj k očetu. Res srečen je bil mladenič, ki je imel tako dobrega tovariša, tako zvestega, mogočnega prijatelja! Kdo bi si pač na potu svojega življenja, na katerem nam preti toliko nevarnosti za dušo in telo, ne želel sličnega tovariša, enako zvestega in mogočnega prijatelja? Kako lepa, dobrodejna luč je pač sv. vera, ki nam razsvetljuje tmine našega življenja, zakaj ona nas uči, da je nam nebeški Oče izpolnil to željo, še preden smo jo mogli imeti. Iz ene strani nam ob roki sv. pisma napoveduje, da vsi dobri angeli skrbijo za zveščanje naše duše ter nam pomagajo pri tem opravilu, iz druge strani nas pa še zatrjuje, da je Bog vsakemu izmed nas dal, kakor Tobiju, zvestega, mogočnega in dobrega tovariša, prijatelja, ki nas v nevidni podobi spremlja po vseh potih našega življenja ter skrbi za naš časni in večni blagor.

Prvi nauk, da so nam vsi angeli naklonjeni v ljubezni, in da skrbijo za naše časno in večno dobro, nam sv. pismo napoveduje z določnimi besedami ter nam potrjuje z mnogimi dejstvi. "Ali niso vsi služeči duhovi," nas zatrjuje apostol, "poslani v to, da služijo tistim, ki bodo podedovali zveščanje?" (Hebr. 1, 14.) Isto nam razodevajo besede Gospodove, ki pravi: "Povem vam, da tako bo v nebesih večje veselje nad enim grešnikom, kateri se izpokori." (Luk. 15, 7.) Ako se angeli tega vesele, da se grešnik izpreobrne, nam očividno razodevajo, da jim je kaj mar za naš telesni in dušni blagor. Kako živo so pokazali pri dogodkih, ki se ticejo našega odrešenja, Gospod so namreč sodelovali, n. pr.: pri rojstvu, trpljenju, vstajenju, Gospodovem itd. Ko se v Betlehemu rodi božje dete, veseli pojejo: "Slava Bogu na visavah." Ali se je mar za nje rodilo to dete? Niti najmanj,

marveč za nas, in vendar se toliko vesele in hvalijo Boga. Koliko nas torej ljubijo, koliko jim pač more biti mar za naše zveličanje! Temu se nam pač ni čuditi. „Ako je Bog svojega lastnega Sina poslal v naše odrešenje,“ tako piše sv. Avguštin, „kako bi se mogli čuditi, da se tudi njegovih služabniki toliko trudijo za naš blagor.“ Bog je angele ustvaril v svojo čast. S čim bi pa bolje mogli pospeševati njegovo čast, kakor s tem, da ga molijo in kolikor mogoče več ljudi privedejo v nebesa, da se torej brigajo za naš časn in večni blagor.

Jezus Kristus je zapovedal ljubezen do bližnjega. Kako bi si mogli misliti, da angeli, te najpopolnejše stvari, ne poznajo te ljubezni. Kdo jim je pa bližji od človeka? Angeli ljubijo nad vse svojega Boga. Zato morajo tudi ljubiti vse, kar je njemu podobno, kar nanj spominja. Človek je pa podoba božja; zato so angeli nekako primorani človeka ljubiti in to tem bolj, čim čistejša, popolnejša je v človeku podoba božja, čim manj je oskrunjena po grehu. Odtod prihaja, da angeli razodevajo toliko skrb do nedolžnih otrok, ljubljenčev božjih! Ali ni to kaj živ opomin tudi za te?

Ako pa angeli toliko delujejo za človeka, ako namesto Boga izvršujejo njegova opravila, ne smemo pač misliti, da to Bogu jemlje čast, ali da s tem kratijo človeku prostost. Ako angeli namesto Boga izvrše nekatera opravila, kar nič ne kratijo njegovega veličastva, kakor nekateri mislijo, marveč je še povečajo. Kdaj se pač v večji meri pokaže veličastvo kraljevo: Ali tedaj, kadar sam izvrši vsa opravila, ali pa tedaj, kadar ima za to na razpolago na tisoče služabnikov, ki izvršujejo njegove posle? Vsak pameten človek poreče, da v drugem slučaju. — Ravno tako angeli ne kratijo človeku prostosti, ako ga vodijo k dobremu, ako skrbé za njegovo zveličanje, saj ga ne silijo. Vsak ve iz svoje izkušnje, da je storil tako, kakor je sam hotel, dasi ga je angel dovolj razumljivo odvrčeval od onega dejanja.

Dasi so vsi angeli polni ljubezni do nas, dasi se vsi trudijo za naš časn in večni blagor, vendar je Bog, kakor nas uči sv. pismo, tudi posamezne dežele, mesta, pokrajine, cerkve in celo tudi posamezne ljudi izročil varstvu posameznim angelom. Zlasti poslednje, da ima vsak človek, zlasti vsak vernik, svojega angela, ki ga varuje, angela varuha, je določen nauk sv. pisma, ki nam ga oznanja v besedah in dejanjih. „Hudo ne bo prišlo do tebe,“ nas zatrjuje psalmist, „in šiba se ne bo približala tvojemu šotoru. Zakaj svojim angelom je zapovedal radi tebe, da te varujejo na vseh tvojih potih. Na rokah te bodo nosili, da kje z nogo ne zadeneš ob kamen.“ (Ps. 90, 11. 12.) — „Glejte,“ nas svari Gospod, „da ne pohujšate katerega teh malih; povem vam, da njihovi angeli gledajo obličje mojega Očeta, ki je v nebesih.“ (Mat. 18, 10.) Očak Jakob nam pripoveduje prebivavcem mesta Bétulije, da jo je angel Gospodov varoval, „ko sem šla od tod (v tabor Holofernov) in tam bivala in se od onod vrnila.“ (Jud. 13, 20.) Sličnih zgledov nam sv. pismo nudi v obilici. Ni jih pač treba vseh navesti, saj nam zadostujejo že ti, da nas prepričajo o omenjenem nauku. Zato vidimo, da so bili kristjani

vseh časov prepričani, da ima vsak človek ali vsaj vernik svojega angela. Prvi kristjani so to očitno razodeli, ko se je vrnil apostol Peter iz ječe in prišel v hišo Marije, matere Janeza s primkom Marka. Vsi ondi zbrani so namreč menili: „Njegov angel je.“ (Dej. ap. 12, 15.) To živo prepričanje nam razodevajo tudi cerkveni očetje. Sv. Bazilij nas uči: „Da, vsakemu verniku stoji ob strani angel, ki vodi kakor učitelj in pastir njegovo življenje, ne more pač nihče oporekati, ako se spominja besed Gospodovih: ne zaničujte teh malih...; tudi psalmist govori (33, 8): Angel Gospodov se bo postavil okrog njih, ki se ga boje, in jih bo otel, — in več sličnega.“ (Cont. Eunom. III.) Sv. Hieronim pravi, razlagajoč besede sv. evangelija (Mat. 18): „Velika je čast duš, katerih vsaka ima od svojega rojstva za varuha odločenega angela.“ (Lib. III. in Mat. 18.) — Da, še celo pri poganih najdemo prepričanje, da ima vsak človek svojega angela varuha. Rimljani ga imenujejo „genius“ (Horacij: „Scit genius, natalis comes, qui temperat astrum“), Grki pa „demonij“ (*daimonion*). Ne smemo si pa misliti, da bi bila sv. cerkev ta nauk sprejela od poganov. Ravno nasprotno se je moralo zgoditi, zakaj sv. pismo, ki nam govori o angelih varihih, je starejše od vseh spisov poganskih pesnikov in modrijanov.

Sv. vera nas torej z določnimi besedami uči, da imamo kakor mladi Tobija mogočnega in zvestega tovariša, ki nas spremlja na vseh potih našega življenja ter nas varuje vsega hudega na duši in telesu.

Pred vsem nas angel varih opominja, odvrčaje od hudega in vneza k dobremu. Ne stori sicer tega v vidni podobi, ne z glasnimi besedami, vendar pa tako, da ga lahko, če le hočemo, umemo. On namreč provzroči, da se v nas vzbude take misli ali čutila, ki nas nagnejo, da ne storimo tega, kar bi nam škodovalo. Človek se n. pr. bliža kraju, kjer mu preti velika nevarnost. Tu mu angel varih vzbudi strah, ki ga prežene od onega kraja. Ako nam morejo celo zunanje mrtve stvari vzbuditi misli in želje, kaj bi tega pač ne mogli angeli, ki sami to provzročé s svojim delovanjem, kar vzbude one mrtve stvari. Ako nam morejo drugi ljudje z besedami in znamenji v naši duši vzbuditi razne podobe, kaj bi tega ne mogli angeli, ki so višji od ljudi? O nekem možu na Švicarskem se pripoveduje, da je некоč delal v kleti. Ko je ravno prav pridno delal, se mu zdi, da mu je nekdo zaklical: „Pojdi ven, kamen bo doli padel!“ Ravno nad njim je namreč bil velik kamen v zidu. Mož natančno preišče kamen, ga skuša premakniti, a kamen se ne premakne. Mirno dela dalje. Komaj je zopet izkopal nekoliko zemlje, že začuje zopet isti glas. Sedaj pa mož zapusti delo in gre iz kleti. Komaj pride iz kleti, že začuje ropot. Kamen se je bil v resnici odločil od zidu in padel ravno na isto mesto, kjer je mož prej delal. Ves prevzet od strahu pade mož na kolena, zahvali Boga in angela varuha, ki sta ga tako očitno obvarovala nesreče. Angel je opomnil stotnika Kornelija, da naj pokliče sv. Petra k sebi, da ga bo poučil v verskih resnicah in privedel na pravo pot. (Dej. ap. 10.)

Angel varih nosi dalje naše molitve pred prestol Najvišjega ter prosi za nas. „Kadar si molil s solzami,“ je rekel Rafael Tobiju, „in

pokopaval mrljice, sem jaz nosil tvoje molitve pred Gospoda.“ (Tob. 12, 12.) V skrivnem razodetju beremo „da je stopil angel pred kadilni oltar, imel je zlato kadilnico in mu je bilo dano veliko kadila, da položi molitve vseh svetnikov na zlati oltar; ki je pred božjim prestolom. In dim kadila (namreč molitev) se je kvišku dvigal z molitvami svetnikov iz roke angelov pred Boga.“ (Skr. raz. 8, 3. 4.)

S tem pa seveda ni rečeno, da Bog ne ve za naše molitve, ampak le, da angeli združujejo svoje priprošnje z našimi molitvami, jim tako delijo večjo moč ter provzročijo, da so Bogu tem bolj všeč, in da jih tem raje in preje usliši. Ako imaš n. pr. kako prošnjo do vladarja, boš morda dosegel kar prosiš, ako prošnjo sam vložiš. Veliko gotoveje pa boš to dosegel, ako svojo prošnjo izročiš kakemu človeku, ki je v posebni milosti pri vladarju, da jo on njemu izroči ter še zraven s svojo besedo priporoči. Ista je pri Bogu in njegovih angelih, ki mu izročajo naše prošnje. Zato moli tudi mašnik pri sv. maši: „Naj se ti darovi prinese po rokah tvojega svetega angela na tvoj prevzvišeni oltar, pred tvoje veličastvo.“ Dasi je sv. daritev že sama na sebi Bogu vedno prijetna in dopadljiva, vendar mu postane bolj ali manj prijetnejša, čim večja ali manjša je pobožnost navzočih vernikov.

Slednjic nas angeli varujejo na duši in telesu. Že po Mojzesu je Bog napovedal izraelskemu narodu: „Glej, jaz pošljem svojega angela, da hodi pred teboj in te varuje na potu in te pripelje v kraj, katerega sem pripravil.“ (II. Mojz. 23, 20.) Pomoč angela varuha opeva tudi psalmist v besedah: „Zloba ne pride k tebi, in šiba se ne bliža tvojemu šotoru, zakaj angelom svojim je zapovedal zastran tebe, naj te varujejo na vseh tvojih poteh. Na rokah te bodo nosili, da morda ob kamen ne zadeneš s svojo nogo.“ (Ps. 90, 10—12.) Naj torej človek čuje ali spi, vedno ga varuje angel, vedno mu stoji ob strani ter od njega odvrta vse hudo za dušo in telo. Kako čudovito se je to pokazalo že pri Lotu in njegovi družini. Ko se je približal trenutek strašne sodbe nad mestima Sodomo in Gomoro, ko se je že jejo nebo rdečiti in oznanjati prihod strašne kazni, prihitela sta angela k Lotu ter mu rekla: „Vstani, vzemi svojo ženo in dve hčeri, ki jih imaš, da tudi ti ne pogineš s pregrešnim mestom vred.“ (I. Mojz. 19, 15.) Kako ljubeznivo je vodil angel Rafael mladčeta Tobijo, kako skrbno ga je varoval, da se mu ni pripetila nobena nesreča.

Isto skrb je razodel tudi nekemu zdravniku. Pred več leti, tako je pripovedoval v neki družbi ta zdravnik, sem bil nastavljen v mestu B. Uradniki smo se redno shajali vsaki večer v neki gostilni. Tako tudi isti večer, ki mi ostane v trajnem spominu. Zunaj je bilo mrzlo in deževno, prava novembra noč. Ob 10. uri se poslovim, ker sem moral drugi dan na vse jutro iti na službeno potovanje. V mislih zatopljen grem počasno in popolnoma sam po ulici. V tem trenutku stopi mesec izza oblakov in jaz zapazim v svoje veliko začudenje na drugi strani ulice človeka, ki je bil popolnoma tak, kakor jaz. Nisem sicer strahopetec, toda v tem trenutku me obide groza in jaz obstojim. A tudi moj tovariš obstoji. Ko se nekoliko strahu otremem, hitim s podvo. eno naglostjo proti svojemu stanovanju. A tudi moj tovariš se je z mano

vred požuril. Šele ko zagledam hišo in v njej luč, se nekoliko pomirim. Še par korakov in jaz sem bil pri vratih. A tu me že prihitel moj tovariš. Preden se zaznam, je že stal na pragu, odprl dur, stopil v vežo ter jih za seboj zaprl. Od vsega ves prevzet, mu ne morem slediti. Tu že začujem svojo gospodinjjo, ki me je vprašala, ali naj mi v moji sobi napravi večerjo.

Ravno pred mojo sobo je stala lipa. Nekaj mi prigovarja, da naj grem na lipo, da bom videl, kaj se bo zgodilo. To tudi v resnici storim. Duh — oprostite mi to besedo — je hodil po moji sobi gori in dol kakor jaz in se je v njem popolnoma domačega razodeval. Tu prinese moja gospodinja večerjo ter jo postavi na mizo, reče lahko noč in odide. Moj tovariš ni razodel posebnega teka, zakaj nobene jedi se ni dotaknil; potem vzame luč in izgine v moji spalnici.

Vse to sem gledal z vedno večjo pozornostjo; večkrat se mi je zdelo, da se mi sanja. Ne vem sam, kako sem prišel iz drevesa, le to vem, da me je groza izpreletavala, da sem hitel in naposled se znašel zopet med svojimi tovariši, ki so bili še zbrani v gostilni. Pri mojem vstopu vsi skočijo kvišku ter me povprašujejo, kaj da se je zgodilo. Povem jim vse, kaj se je zgodilo. Vsi hočejo iti z menoj nazaj v moje stanovanje, toda jaz jim rečem, da naj gredo sami, jaz pa hočem in moram tu ostati. Nekateri se v resnici podajo na pot, drugi me pa spravijo v posteljo... Drugo jutro se pozno vzbudim, solnce mi je že sijalo na posteljo. Tu pa že potrika nekdo na vrata in v sobo stopita dva mojih prijateljev. Podata mi roko ter me vprašata, če se kaj dobro počutim. V njihovih besedah se je razodevala neka posebna notranja vznemirjenost, da sem jih začuden pogledal. Včeraj zvečer je pa bila res prava neumnost, jima rečem, ko sem bil vstal in se oblačil. Toda prijatelja zmajeta z ramami in nič ne rečeta. Ko se napravim, grem z njima v jedilno sobo, kjer najdem zbranih več prijateljev. Neka posebna resnoba se je brala na njihovih obrazih. Vsak mi poda slovesno svojo roko. Kaj pa je to, vprašam ves začuden in prestrašen. „Danes pa gremo s teboj v tvoje stanovanje, mi reko, saj se še spominjaš?“ „Da, — ali niste bili včeraj zvečer tam?“ Na to mi nič ne odvrnejo, ampak mi le rečejo, da naj grem sam pogledat. Vzamejo me v sredo in vsi gremo proti mojemu stanovanju. Tu mi prihitel gospodinja vsa objokana nasproti. „Kaj je vendar, za božjo voljo?“ zakličem. A ona si obrise oči in pokaže proti mojemu stanovanju. Jaz grem naprej, moji prijatelji mi sledijo. Na mizi je bila še vsa večerja — vse popolnoma odprem. Pa kakšen prizor se mi odpre. — tistem na kljuko in tu se mi — pokadi pred očmi. Z nogo pahnem vrata ter jih popolnoma odprem. Pa kakšen prizor se mi odpre. — Ves otrpljen obstojim. Moja postelja je bila pokopana pod razvalinami. Strop se je bil vdrl na njo!... Čudežno sem bil otet. Oni ponočni tovariš pa je bil moj angel varih. Mojo podobno je na se vzeli; s tem me je preplašil in zmotil mojo gospodinjjo, mene pa obvaroval gotove smrti.“ (Leo, št. 35, 1. 1880.)

Kako lepa, kako blažilna je pač resnica o angelu varihu, katero nam sv. pismo in sv. očete tako določno oznanjajo, kateri pa tudi zdrava pamet nima niti najmanjšega povoda ugovarjati, ker jo iz-

kušnja očitvidno potrjuje. Pred vsem povzdiguje ta resnica nekako naše oči od zemskega proti nebu. Ko nas toliko reči, toliko telesnih potrebščin, kakor hrana, obleka, stanovanje, gorkota in druge, nekako vedajo na to ubogo zemsko grudo, nas tesna vez z angeli povzdiguje nad njo. Ona v nas vzbuja takorekoč nebeškega duha, ga oživlja, ko nas neprenehoma opominja, da naš pravi dom, da naša prava očetova hiša ni ta uboga zemlja, ampak onkraj groba, nad oblaki pri neštetih četah angelov. "Kdor uživa kruh angelov, pač ne more imeti veselja nad lučinami, katere jedo živali." (Luk. 15, 16.) Dalje nas mora ta resnica vnetati k dobremu, da vedno bolj in bolj rastemo v čednostih in krepostih. Kaj? Angeli, višja, mogočnejša bitja, katerim se ni bati za njihovo izveličanje, čuvajo nad tabo, čuvajo nad tvojo nedolžnostjo. Oni čuvajo, in ti, za katerega se trudijo, pa spis. Oni se trudijo s toliko ljubeznivostjo in marljivostjo, ti pa si mlačen, brezskrben, lahkomisljen. Oni razodevajo toliko vnevaro za tvoje zveličanje, ti je pa lahkomisljeno postavljaš v nevarnost. Oni se trudijo, da te rešijo izkušnjav in nevarnosti, ti se pa sam brez pomisleka vanje podajaš. Ti si grešil, tvoj angel varih žaluje, ti se pa lahkomisljeno smeješ. Ti se boriš z vsemi močmi, nikar ne obupaj, ne vrzi od sebe orožja, saj je poleg tebe neviden pomočnik; ki te podpira in ne bo dopustil, da bi te sovražnik premagal. Torej pogum; zmaga ti je v zvezi s tolikim pomočnikom gotova! V resnici, nauk o angelu varihu nam mora vzbuditi pogum ter nas bodriti, da vedno pogumneje stopamo od čednosti do čednosti ter se vedno bolj bližamo svojemu cilju.

Zlasti nam je pa ta resnica v veliko tolažbo v bridkosti in težavah tega življenja. Pretežni del človeškega rodu je vedno v težavah in nadlogah in tu se kaj rada vzbudi nevolja in zavist do onih, ki so v boljših razmerah. A ravno misel na angela varuha more človeka najuspešneje potolažiti. Misel na angela varuha pravi ubogemu, da se ga v nebesih v ljubezni spominja dober oče, naj je tudi na svetu še tako zapuščen. Če mu tudi ni podelil toliko bogastva, toliko časti kot bogatino, vendar mu je dal angela varuha kot onemu ter s tem razodel, da je njegova duša ravno toliko vredna v njegovih očeh kot bogatinova. Kakor pa nauk o angelu varihu iz ene strani tolaži uboega človeka, tako iz druge strani opominja bogatina ter ga spominja visoke časti uboščka. Najsi tudi ubožec nima posvetnega premoženja, vendar ima za svojega varuha kneza nebeškega. Kako bi torej mogel zanicevati človeka, katerega angel tako visoko časti! Koliko vrednost daje ta nauk otrokom v obeh staršev, sploh človeku v obeh bližnjega. Koliko odgovornost jim oznanja, ako provzročijo, da je angelovo delovanje pri otroku, pri bližnjiku brezuspešno, prazno! Kako imenitnega tožnika si pripravlja za dan sodbe!

Ko se je mladi Tobija v spremstvu Rafaelovem srečno povrnil na svoj dom, je rekel očetu: "Oče, kakšno plačilo mu bomo dali? Ali kaj more biti vredno njegovih dobrot? Zdravega me je tja in nazaj pripeljal... mene je obvaroval, da me ni riba požrla, tudi tebi je pomagal, da vidiš svetlobo neba, in z vsemi dobrotami smo po njem napolnjeni. Kaj mu bomo mogli za to vrednega dati?" (Tob.

matf. 12, 2-3.) Ali nismo tudi mi pri pogledu na doslej obravnavani nauk primorani isto reči kot mladi Tobija? Tudi nam je angel zvest tovariš, dober prijatelj, kaj smo mu torej dolžni storiti? Ali ne pred vsem, da ga spoštujemo? Tu veljajo besede sv. Bernarda: "Na vsakem kraju, na vsakem prostoru spoštuj svojega angela... ne upaj si pred njim, česar si pred menoj ne upaš." (Serm. 12. in Ps. 90, n. 6.) Spoštujemo pa tudi angela svojega bližnjega. Ali se boš mar drznil z njim se bojevati, ki je močnejši od tebe? Ako pa bližnjega zapeljuješ v greh, ali se ne bojuješ z njim? Ti hočeš bližnjega privedi v pogubljenje, on bi ga pa rad pridobil za večno zveličanje. Ali se to ne pravi njemu nasprotovati? Kako bi se pač mogel drzniti, tako mogočnemu angelu nasprotovati? Spoštuj torej angela, bodisi svojega, bodisi angela svojega bližnjega!

Bodi pa tudi hvaležen svojemu angelu varihu. Razodevaj svojo hvaležnost bodisi v besedah, v molitvi, ali pa v dejanju. Zjutraj, ko se prebudiš, in zvečer, preden se podaš k počitku, misli na njega, ki ti je po dnevu ali po noči stal ob strani in te varoval vsake ne-zgode. V koliki ljubezni je bil David naklonjen Jonatanu, ki ga je obvaroval marsikatero nesrečo, koliko večjo hvaležnost bi moral šele ti imeti do svojega angela varuha, ki te obvaruje vsake nesreče, ako le hočeš.

Zato se pa tudi pogosto k njemu zatekaj v molitvi ter ga prosi potrebne pomoči. Dasi je sam že od sebe pripravljen ti pomagati, zateči mu je to sam Bog naročil, vendar hoče, da se tudi sam k njemu zatečiš ter ga tudi prosiš. Bog tudi deli svoje milosti v prvi vrsti tistim, kateri ga zanje prosijo. Toda ko angela prosiš, da naj ti zvesto stoji ob strani, glej, da ga pa z dejanji in grešnim življenjem ne odganjaš od sebe. "Kakor dim prežene bučele," pravi sv. Bazilij, "in slab duh golobe, enako odžene slabi duh greha angele, katerim smo izročeni." (In Ps. 33, 5.)

Stlednjč bodi pa tudi angelom pokoren, kadar te opominjajo, svare, k dobremu vnamajo. To pokorščino terja od nas sam Bog, ki je rekel izraelstkemu ljudstvu v puščavi: "Glej, jaz pošljem svojega angela, da hodi pred teboj in te varuje na potu, in te pripelje v kraj, katerega sem pripravil. Glej nanj in poslušaj njegov glas, in nikar ga ne zaničuj, ker ne bo prizanesel, kadar grešiš, in moje ime je v njem. Ako poslušaš njegov glas in storiš vse, kar rečem, bom so-vražnik tvojim sovražnikom in bom tepel, ki tebe tepo." (II. Mojz. 23, 20—22.) Bog je tako dobrotljiv, in mi bi mu mogli odrekati pokorščino?

Ako bi kraljevi sin opravljal dela uboega rokodelca, ga sam varoval in branil, kako bi pač rokodelec z veseljem poslušal svojega varuha in izvrševal vse njegove želje in povelja! Glej, za te pa tako skrbi nebeški knez! Iz ljubezni do tebe je prevzel vso skrb za tebe, z vsemi močmi se trudi, da bi te privedel k tvojemu naj-boljšemu Očetu, do prave, popolne sreče, pa bi mu ne hotel biti pokoren? Ali ima mar on kaj od tega? Ali ni le tvoja korist? Glej torej, koliko vzroka imaš, da si mu tudi ti hvaležen, in da to svojo hvaležnost razodevaš zlasti s pokorščino.

4. Človekov nasprotnik.

Hudobni duh, vaš nasprotnik,
hodi okrog in išče, koga bi požrl.“
(I. Pet. 5. 8.)

„Ni se nam bojevati zoper meso in kri, ampak zoper poglavarstva in oblasti, zoper gospodarstva tega temnega sveta, zoper hudobne duhove v ozračju,“ piše sv. apostol Pavel Efežanom (Ef. 6, 12) ter nam s tem napoveduje, da imamo tudi nevidne sovražnike v hudobnih duhovih, kakor imamo v dobrih angelih varihe in zaščitnike. Hudobni duh (vrag ali hudčič), kolikorkrat se sliši dandanes ta beseda, dasi se ravno tisti, ki jo tako pogosto rabijo, kaj radi ponašajo s svojo olikanostjo in s svojo nevero. Čudno, dasi viraga taje, vendar ga tolikokrat imenujejo! Dasi nas sv. vera uči, da imamo v dobrih angelih najboljšje prijatelje, varihe in pomočnike, se vendar le pogosto zatekajo ljudje k hudobnim angelom ter jih nekako kličejo na pomoč. Kolika nespamet! Za prve kakor za druge in sploh za vsakega bo torej dobro, da si ogledamo, kaj nam sv. vera in zdrava pamet oznanjata o hudobnih angelih.

Na vprašanje: Ali so hudobni duhovi, bi nam pač ne bi bilo treba odgovarjati, saj to že sledi iz nauka, da so se mnogi angeli odvrnili od Boga in bili od njega zavrženi v pekel. Vendar, ker je ta nauk velike važnosti, poglejmo, kako nam sv. pismo, sploh razodejaje, oznanja bivanje hudobnih duhov. Izmed mnogih mest sv. pisma naj tu navedemo le najpoglavitejša. V priliki o dobrem semenu in plevelu pravi Gospod: „Njiva je svet, dobro seme so pa otroci in kraljestva. Ljulika so otroci hudobe. Sovražnik pa, ki jo je vsejal, je hudič.“ (Mat. 13, 38. 39.) — Judom kliče: „Ko bi bil Bog vaš oče, bi tudi vi mene ljubili ... Vi ste iz očeta hudobnega duha in hočete izpolnjevati želje svojega očeta.“ (Jan. 8, 42. 44.) Ali ni tu Gospod dovolj razločno govoril o hudobnem duhu kot o bitju, ki v resnici biva? Isto nam oznanjajo tudi apostoli. Evangelist Janez piše v svojem prvem listu: „Kdor dela greh, je od hudobnega duha, zakaj hudobni duh greši od početka.“ (I. Jan. 3, 8.) Za bivanje hudobnega duha nam pričajo tudi obilna obsedenja, o katerih nam pripoveduje sv. pismo.

Ker pa sv. pismo tako določno govori o hudobnem duhu, zato je bila tudi sv. cerkev vse čase prepričana o njegovem bivanju. Ker so verniki vse čase tako trdno v to verovali, se ji niti ni zdelo potrebno to posebno proglasiti kot versko resnico, da biva hudobni duh. Svoje prepričanje je pač najbolj živo razodela v obredu in in molitvah pri zarotanju hudobnega duha. Do novjših časov sploh nihče ni dvomil o njegovem bivanju. Šele novejši čas je v svoji „prosvetljenosti“ začel tajiti njegovo bivanje, a le, da v svojih dejanjih toliko gotoveje zapade njegovi oblasti.

Tudi zdrava pamet ne more ugovarjati nauku o bivanju hudobnega duha. Kako naj si pač razlaga marsikatero pojave, ki ne morejo prihajati ne od Boga, ne od človeka. Kolikorkrat na pr. se v človeku vzbude brez njegovega vpliva čustva, misli, tako grde, umazane, strašne, da ga obdaja groza! Kdo jih je provzročil? Od Boga niso,

od človeka ne, torej jih je moralo provzročiti drugo duhovno bitje, ki more vplivati na našo dušo, to je hudobni duh. — Res, da ne moremo umeti, kako hudobni duh in sploh duhovi delujejo, a zaradi tega še nimamo vzroka, da bi jih sploh tajili, saj tudi pameti ne moremo utajiti pri človeku, ker je ne vidimo. O bivanju hudobnih duhov nam govori tudi zgodba, ki pripoveduje dejstva povsem potrjena o prikazanju hudobnega duha. Ne rečemo, da so vse prikazni, o katerih beremo tu in tam, resnične, a nekatere se vendar ne dajo zavreči, ker so povsem potrjene. Zlasti zanesljiva so poročila iz življenja francoskega župnika, častitljivega Janeza Vianeya, katere nam podaja pisec, ki je sam bival z omenjenim župnikom in bil tudi oči-videc opisanih dogodkov. (Monnin, Leb. des Pfarr. v. Ars. Schwann. Köln, str. 228—251.) Izmed mnogih dogodkov naj navedemo samo enega. Po vasi Ars (na južnem Francoskem v bližini Lyona) je bilo splošno znano, da mora njeni župnik Vianej veliko trpeti pred hudobnim duhom, ki se je na vse načine trudil, da bi oviral njegovo uspešno delovanje za zveličanje duš. Mnogi so se seveda norčevali iz takih govoric in naravnost tajili, da bi bilo to od hudobnega duha. Tudi nekateri duhovniki niso hoteli verovati, ampak so prikazni pripisovali Vianejevi slabosti, ker je cele noči molil in spovedoval ter se mnogo postil.

Bilo je l. 1826. V neki vasi blizu Arsa (Saint Priviers sur Moignan) je živel v istem času častitljiv župnik, Granger (Granzé) po imenu, ki se je takoj izpočetka oklenil župnika Vianeya. To leto so bili pri njem misijonarji, ki so vodili o priliki sv. leta duhovne vaje. Granger je bil prepričan, da bi svojim faranom veliko odtegnil, ako bi ne povabil tudi svojega prijatelja Vianeya, da bi sodeloval. Prosi ga torej za to in Vianej mu tudi ustreže. Tri tedne biva v Saint Priviers, večkrat pridiguje in zelo veliko spoveduje. Ker se je veliko govorilo o tem, da hudobni duh nadleguje Vianeya, rečejo mu tovariši v šali: „No, no, ljubi gospod, delaj kakor drugi, hrani se boljše, to je najboljšje sredstvo, pa bodo minule vse prikazni.“ — Neki večer ga zopet prav zelo napadejo; razprava o tej zadevi je bila tako huda, da je semintja padla kaka zanj ne zelo prijetna beseda. Dobri župnik ni odvrnil niti besedice na vse to; mirno gre v svojo sobo, ne da bi se čutil ali razodel, da je kaj užaljen. Par trenutkov pozneje si tudi drugi gospodje želijo lahko noč ter se podajo k počitku. Proti polnoči pa vsi naenkrat kvišku planejo. Strašen ropot je napolnjeval celo hišo. V župnišču je bilo v trenutku vse na nogah, vrata so se odpirala in zapirala, okna so sklepatala, zidovi se tresli in strašno pokanje se je čulo, kakor da bi se hotela hiša podreti. Spomnijo se, da jim je arski župnik rekel: „Ne čudite se, ako boste morda slišali ropot.“ Vse hiti v njegovo sobo. A glej, ko je vse na nogah, le on mirno leži v postelji in spi. „Vstani vendar,“ mu zakličejo, „saj se bo župnišče podrl!“ — „O že vem, kaj je to,“ odvrne; „le pojdite mirno spat, ničesar se vam ni bat.“ — Vsi se pomirijo in ropot v resnici poneha. Uro pozneje, ko je bilo vse potihnilo, se oglasi hišni zvonec. Vianej vstane in najde pri vratih človeka, ki je bil več milij daleč prišel, da se pri njem izpove. — Eden misijonarjev, Cheralon,

star vojak, je bil od tega dogodka tako prevzet, da je pristavil, ko ga je pripovedoval: "Bogu sem obljubil, da se ne bom nikdar več norčeval iz takih dogodeb; o župniku arstlem sem pa prepričan, da je svetnik." — Ako nam torej tako potrjeno dejstvo pričča za bivanje hudobnih duhov, kako bi ga pač pameten človek mogel tajiti. Sicer nam pa mora zadostovati že pričevanje sv. pisma, ki je vzvišeno nad vsakim dvomom.

Ti duhovi, za katerih bivanje nam pričujeta vera in pamet, se pa ne imenujejo zastoj "hudobni". Oni to ime v polni meri zaslužijo, bodisi, ker so se odvrnili od Boga in ostanejo v svoji hudobiji na veke, bodisi, ker so zakleti sovražniki človekovi, kateremu žele na vsak način škodovati, zlasti ga vekomaj pogubiti. — Tudi to nam sv. pismo oznanja na neštetih mestih, bodisi v besedah ali v dogodkih. — Ali ni bil že prvi greh delo hudobnega duha? "Hudobni duh je govoril po kači," pravi sv. Avguštin, "rabil jo je za svoje orodje." (De Gen. 11, 27.) Modrc sv. pisma nam pričuje: "Bog je ustvaril človeka neumrjčega in po svoji podobi in slinčnosti ga je naredil; toda po nevoščljivosti hudobnega duha je prišla smrt na svet." (Mod. 2, 23. 24.) — V priliki o sejalcu in semenu nas zatrjuje Gospod, da vzame hudobni duh marsikomu seme božje besede iz srca (Luk. 8, 12); da je med pšenico nasejal ljuliko; da je hotel apostole presejati kot pšenico (22, 31), kar se mu je deloma tudi posrečilo pri Petru, ki je Gospoda zatajil, in popolnoma pri Judu, ki ga je izdal. Apostol opominja Efežane, da naj oblečejo orožje božje, da bodo mogli obstati pred zalezovanjem hudobnega duha (Ef. 6, 11), in sv. Peter nam kliče: "Zato bodite trezni in čujte, zakaj vaš sovražnik, hudobni duh, hodi okoli kakor rjoveč lev in išče, koga bi požrl." (I. Pet. 5, 8.) Zato tudi Gospod prosi Očeta, da naj varuje apostole "hudega", namreč hudobnega duha ter jih uči moliti, "reši nas hudega". Davida je hudobni duh premotil, da je dal ljudstvo šteti (I. Kron. 21, 1); Ananiju je satan premotil srce, po besedah sv. Petra, da je lagal sv. Duhu (Dej. ap. 5, 3); celo našega Gospoda Jezusa Kristusa se je predrznil nadlegovati in ga skušati v greh. (Mat. 4.)

Isti glas, kakor iz sv. pisma, nam odmeva iz ust cerkvenih očetov. Sv. Irenej piše: "Hudobni duh odpadnik more le to, kar je delal od početka: zapeljivati in skušati človeka, da bi prestopil zapovedi božje ter polagoma zasleplil njhova srca." (Ad. haer. V.) Isto prepričanje nam razodeva tudi sv. cerkev, ki se je izjavila na 4. lateranskem cerkvenem zboru, da je "človek grešil, zapeljan po hudobnem duhu." Mimogrede omenja tudi na tridentinskem zboru hudobnega duha, ter ga imenuje "staro kačo, sovražnika človeškega rodu". Tako določnemu nauku sv. pisma in sv. cerkve zdrava pamet pač ne more oporekati.

Ako pomislimo, da je hudobni duh lahkomišljeno zapravil največjo srečo, katero pa človek še lahko doseže; ako imamo dalje pred očmi, da je hudobni duh poln hudobije in zavisti, se pač ne bomo čudili, ako se na vse načine trudi, da bi človeka odvrnil od večne sreče, da bi ga pogubil, privedel v svojo lastno nesrečo. Hudobni duh se je s svojim grehom popolnoma ločil od Boga ter

ga sovraži nad vse. Ako pa sovraži Boga, ali ne bo v svoji polni hudobiji sovražil vsega, kar ga spominja na Boga, kar je njemu podobno, namreč človeka, ter mu skušal škodovati? Ako toliko sovraži Boga, ali se ne bo potrudil, da zmanjša, kolikor je v njegovih močeh, njegovo čiščenje, ali ne bo v ta namen kolikor več mogoče ljudi odvrnil od njegove službe? "Satana boli," pravi Tertulijan, "da bo njega in njegove angele sodil služabnik Kristusov, zato ga opazuje in zalezuje od vseh strani, če bi mogel njegove oči preslepti z meseno poželjivostjo, ali njegovo srce navezati na posvetno veselje ali izpodkropati njegovo vero s posvetnim strahom, ali ga speljati na napačno pot s krivicami." (De poen. c. 7.)

Da more hudobni duh človeku škodovati, pač ne moremo dvomiti. Vsi angeli so že po svojih naravnih darovih veliko višji od človeka. Teh naravnih darov pa hudobni angeli tudi po grehu niso izgubili, kakor nas zatrjuje papež Benedikt XIV. Kako bi nam torej ne mogli škodovati! Ako nam škoduje že človek, kolikor več nam more škodovati šele hudobni duh, ki ima večje zmožnosti od človeka. Kako dobro se mora pač zdati hudobnemu duhu, da so zlasti sedanje čase jeli ljudje dvomiti, da biva in da more škodovati. Na ta način naredi lahko še veliko, več škode. Sovražnik najde le malo odpora tam, kjer se ga ne boje, niti nanj ne mislijo, in vsled tega tudi ni česar ne store, da bi se ga ubranili. Skrajno nespametno in tudi zelo nevarno bi torej bilo, ako bi se vdali domišljiji, da nam hudobni duh ne more, noče škodovati, ali da ga celo ni. On nam more, hoče škodovati in nam tudi v resnici škoduje na telesu in na duši. Koliko škode je že provzročil na duši ljudem! O tem pač živo govorijo ona mesta sv. pisma, katera smo prej navedli. Pri kolikih se mu je že posrečilo, da jim je vzel besedo božjo iz srca, da jim je oslepil srce, vzbudil hudobne misli in želje, ki so jih pripeljale v grehe in naposled v večno pogubljenje. "Ker proti Bogu ničesar ne more storiti," pravi sv. Bazilij, "zato vso svojo strast obrača proti ljudem." Kolikim je škodoval že tudi na telesu! Saj nam sv. pismo pripoveduje o Jobu, kateremu je vzel vse premoženje, provzročil razne boleznine in nesreče. Samega Sinu božjega je vzel in nesel na vrh templja. (Mat. 4, 5.)

Seveda si ne smemo misliti, da bi imel hudobni duh neomejeno oblast nad človekom. Njegova škodoželjna oblast je povsem odvisna od Boga. Kaj primerno primeru rabi sv. Avguštin, ki ga primerja "na verigi privezanemu psu." Kdaj škoduje tak pes? Takrat, kadar se mu človek preveč približa, ali pa če mu gospodar odveže verigo. Ista je s hudobnim duhom. On je povsem odvisen od Boga, svojega gospodarja, in ne more samovoljno rabiti svojih moči. Le v toliko more vplivati na človeka ali mu škodovati, v kolikor mu to dopusti Bog, ali mu vsaj tega ne zabrani. — Tu nam je zlasti ločiti med časnimi nesrečami in zapeljivanjem v greh. Prve mu Bog naravnost dopusti ali celo zapove, da naj jih človeku provzroči. Človek namreč z grehom zasluži kazen. To kazen mu pa Bog lahko pošlje tudi po hudobnem duhu, kateremu naroči, da naj ga obišče z nesrečami. Lahko pa tudi naroči hudobnemu duhu, da naj pravičnega človeka obišče z nesrečami, da ga poizkusi, da mu da priliko, da si pridobi več zaslužnja ter se uri v

čednostih, kakor na pr. kaže zgodba pobožnega Joba. Nikdar pa ne more Bog hudobnemu duhu naravnost dopustiti ali celo zapovedati, da naj človeka zapeleje v greh, ker bi na ta način bil kriv greha. On torej tega ne more naravnost privoliti ali zapovedati, ampak more to le v toliko dopustiti, v kolikor hudobnemu duhu tega ne zabrani.

Tu je pa zopet človek, ki hudobnemu duhu odveže verige ali pa se mu preveč približa, ko namreč sam privoli v njegove skušnjave. Naj je skušnjava še tolika, vendar ne more duši škodovati, dokler človek vanjo ne privoli. Bog sicer hudobnemu duhu ne zabrani, da bi ne deloval na spomin in domišljijo človekovo ter mu vzbudil razne skušnjave, a nad voljo človekovo mu ni dal nobene oblasti. Ako pa človek sam svojo voljo izroči hudobnemu duhu, potem je pa sam kriv, ako mu hudobni duh škoduje. V vsakem oziru, bodisi v časnih nestrčah, bodisi v zapeljevanju, so pa hudobnemu duhu stavišne meje, katerih ne more in ne sme prekorčiti. Te meje mu pa določuje zopet le njegov gospodar, Bog. To je Bog očitno razodel pri Jobu. Bog je namreč rekel satanu: „Glej, vse kar ima, je v tvojih rokah, samo črezenj ne stezaj rok.“ Bog mu je torej dal oblast črez časne reči, in hudobni duh v resnici ni prestopil določenih mej. Vdrugeč mu pa Bog reče: „Glej, v tvoji roki je, vendar ohrani njegovo dušo.“ Satan je šel ter Joba udaril z najhujšimi tui, od podpiatov do njegovega temena. (Job 2, 7.) Ravno tako mu tudi v zapeljevanju ne dopusti prestopiti določenih mej. Le v toliko mu Bog ne zabrani, človeka skušati, v kolikor more človek prenašati. Ako bi namreč dopustil, da bi človeka skušal črez njegove moči, bi nekako kriv postal greha človekovega.

Čemu pa vendar Bog dopusti hudobnemu duhu, da toliko zalezuje človeka? Tu velja isto, kar smo povedali na vprašanje: Čemu dopusti Bog na svetu greh? (I. zvezek, str. 146.) Bog je namreč toliko mogočen, da more tudi hudo obrniti na dobro.

Zalezovanja hudobnega duha na poseben način povečujejo Boga, njegovo vsemogočnost, modrost in dobrotljivost. Naj človek v skušnjavah zmaga ali podleže, vendar se pri tem očitno pokaže božja vsemogočnost. Ako zmaga, zmaga po svojih močeh in po močeh milosti božje. V obojem slučaju se kaže božja vsemogočnost, ki je človeku podelila toliko moč. Ako pa podleže, se pa zopet razodene, ko se človek dvigne iz globokega prepada greha.

Kakor pa hudobni duh napada posamezne, tako napada tudi celo cerkev. Kako živo se zlasti pri njej razodeva in povečuje božja vsemogočnost, ako cerkve vse peklenske moči ne morejo poročiti. Kakor pričata nebo in zemlja za katoliško cerkev kot božje delo, tako pričata zanjo tudi pekel s svojimi napadi in zalezovanjem. Istotako se tudi pri satanovem zalezovanju pokaže modrost božja v tepi luči. Ako človek premaga skušnjave, mu hudobija satanova pripomore do večjega zasluženja, do večje stopinje v čednostih, ako pa pade, ima zopet na razpolago sredstva, katera mu je pripravila neskončna modrost božja, da se povzdigne iz groba pregreh. In če človek vidi, kako ljubeznivo mu Bog pomaga v skušnjavah, s katerimi si more pomnožiti zasluženje, kako mu deli potrebne in zadostne

pripončke, da se jim more ustavititi in jih premagati, ali ne bo hvatili neskončne dobrotljivosti božje? In če smo padli, ali se ne kaže očitno njegova dobrotljivost, ker nam je vsak trenotek pripravljen pomagati iz satanove sužnosti?

Preden končamo to poglavje, imamo še nekoliko izpregovoriti o obsedenih. Hudobni duh ne more namreč samo našemu telesu škodovati, ampak more si je celo, seveda z dopuščanjem božjim, izbrati za svoje prebivališče, to je, on more človeka obsesti. Takih obsedenecv je bilo zlasti za časa Kristusovega in prve čase krščanstva zelo obilo. Ker sv. evangelij pogosto govori o njih in ker jih nekateri pristejajo med naravne boleznii, zato naj v kratkem pogledamo, ali so bile to res navadne boleznii, n. pr. histerija, mesečnost, živčna bolezen itd.

Kdor le malo natančneje prebere poročila sv. pisma o obsedenih, se bo kaj kmalu prepričal, da obsedanja niso bila naravna bolezen, ampak da so bila to, kar napoveduje ime, da je namreč v dotičnih osebah bival hudobni duh ter vplival na njihovo telo in dušo.

Izmed mnogih slučajev, o katerih govore evangeliji, naj omenimo samo štiri, oziroma pet. V sinagogi v Kafarnavnu je Gospod izgnal nečistega duha, ki je mučil nekega moža. Sv. evangelist pravi določno, da je nečisti duh zavpil: „Kaj je nam in tebi, Jezus Nazareški? Ali si nas prišel pogubiti? Vem, kdo si, Svetnik božji.“ Jezus mu zažuga, rekoč: „Obmolni in pojdi iz človeka.“ In nečisti duh ga je tugal, je velik glas zagnal in šel iz njega. (Mark. 1, 23—27.) — V Geražanski deželi je Jezus oprostil moža hudobnih duhov, ki so šli v svinje, katere so se vrgle v morje in utonile. (Luk. 8, 26 nasl.) Tudi pri tem možu se oglasi eden hudobnih duhov na vprašanje Gospodovo, kdo da je, ter pravi: „Legijon“. Mož je bil namreč obseden od mnogih hudobnih duhov. — Pri evangelistu Mateju beremo o dečku, katerega je Gospod oprostil hudobnega duha pod goro Tabor. (Mat. 17, 14 nasl.) Znan je tudi dogodek o kananejski ženi, katera je s svojo nadležnostjo, oziroma živo vero, Gospoda izprosila, da ji je hčer osvobodil hudobnega duha. Apostoli sami se proti Gospodu pošnašajo, da so jim hudobni duhovi pokorni, in sv. apostol Pavel reši deklco v Thiatiri hudobnega duha. (Dej. ap. 16, 16. 18.)

Ta in druga poročila nam jasno pričajo, da nam ni mogoče misliti na kako naravno bolezen, ampak da so bili dotični res obsedeni od hudobnega duha. Poročevalci natančno ločijo obsedenec od drugih bolnikov, n. pr. bromih, mesečnih itd. Obsedenost ne more biti kaka posebna bolezen, zakaj vedno se razodeva na drugačen način. Zdaj je ž njo združena norost, zdaj slepota, gluhost; zdaj razodeva obsedenec v sebi neki posebni nagon, ki ga sili, da naj se vrže v vodo ali ogenj.

Po spricevanju vseh evangelistov so hudobni duhovi govorili, kakor smo pripomnili, in ne obsedeni. Kako bi se bil pac mogel obsedenec imenovati legijon, to je velika množica, ker je bil le en sam. Kdaj je še bolezen govorila? Kdaj je legija boleznii mučila človeka? Dalje nam v poročilih evangelistov nekatere okoliščine naznanjajo, da govore le o hudobnem duhu. Pri evangelistu Mateju

beremo: „Kadar je nečisti duh šel iz človeka, hodi po suhih krajih, in išče pokoja, in ga ne najde.“ (Mat. 12, 43.) Ali mar boleznj hodijo po suhih krajih, kadar so človeka zapustile? Za časa Kristusovega obso bili Judje splošno prepričani, da more hudobni duh človeka obsesti. Jezus pa ni te vere zavrgel, ampak jim je šele upiraje se na to verno dokazal, da je pravi Bog. „Ako pa jaz z Duhom božjim izganjam hudobne duhove,“ jim je zaklical, „potem je v resnici kra-ijestvo božje prišlo k vam.“ (Mat. 12, 28.) Ako bi bila obsedenost le prazna vera, kako bi si mogli misliti, da bi se bil Jezus opiral na njo?

Zato tudi vidimo, da cerkveni očetej kar nič ne dvomijo nad temi pojavi hudobnega duha, marveč se celo nasproti poganom sklicujejo na moč, katero imajo kristjani nad hudobnimi duhovi. V imenu pod Poncijem Pilatom krizanega Jezusa, „pravi modrijan in mučenec Justin,“ so ozdravili in še ozdravijo marsikateri izmed naših kristjanov po vsem svetu in tudi v vašem mestu mnogo takih, katere so mučili hudobni duhovi, tako da so bili hudobni duhovi premagani in izgnani, dasi oni drugi zagovorniki in čarodeji niso mogli ozdraviti.“ (Apol. II.) Še odločneje govori Tertulijan, ko razpravlja o nespameti poganskih bogov. „Postavite pred svoja sodišča od hudobnega duha obsedenega. Kakor hitro mu bo eden izmed kristjanov zapovedal, da naj govori, se bo ta ravno tako resnično razodel hudobnega duha, kakor se sicer imenuje boga... Ako ne, bodo ti (katere imate vi za bogove), ker se ne upajo, kristjani se lagati, priznali, da so hudobni duhovi, potem na mestu prelijte kri tega nesramnega kristjana.“ (Apol. 23.) Kako bi se krščanski pisatelj bil pač mogel sklicevati na dejstva, s katerimi je hotel dokazati resničnost krščanstva in nespamet poganstva, ako bi ta dejstva ne bila povsem resnična! Celo odpadnik Julijan se ni upiral Kristusu priznati oblasti nad hudobnimi duhovi. (Cyr. Alex. adv. Jul. 6.)

Sv. Avguštin nam pripoveduje v svoji knjigi (De civ. Dei I. 22, c. 8.) pretresljiv slučaj obsedenja.

V mestu Cezareji v Kapadociji (Mali Aziji) je bivala precej imovita družina, mati, sedem sinov in tri hčere. Najstarejši sin se je nekoga dne toliko izpozabil, da je celo udaril svojo mater; drugi otroci so to videli, a so molčali, ne da bi mu bili ubranili. Mati sklene, da jih bo preklela. Vsa razjarjena hiti h krstnemu kamenu, ga obseže ter prosi Boga, da naj njeni otroci postanejo svarilen zgled vsem ljudem, da naj nikjer ne najdejo miru. Kar je mati želela, to se je tudi uresničilo. Najstarejši in za njim vsi po vrsti se začnejo tresti, kakor gnani od furij se razkrope na vse strani. Šesti, po imenu Pavel, je bil ozdravljen s svojo sestro Paladijo vpriču sv. Avguština od sv. Štefana. Drugi je ozdravel v Raveni pri sv. Lovrencu.

Slednjic je pa tudi sv. cerkev vse čase razodevala svoje pričanje, da more hudobni duh človeka obsesti, in da ga tudi v resnici obsede, ker je postavila in ohranila do danes nižji red eksorcistov (zarotiteljev) in obred zarotenja. Res je, da se dandanes ne dogodi tolikokrat, da bi hudobni duh koga obsedel, kot se je to dogajalo o času Kristusovem, vendar zaradi tega še ne smemo dvomiti, da more hudobni duh obsesti človeka. Ako je bilo ob Kristusovem

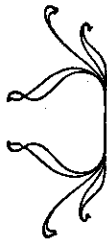
času toliko obsedenih, je to Bog dopustil, da se je Jezus Kristus očitno pokazal gospodarja vseh stvari, torej tudi hudobnih duhov. On je prišel na svet, da stre oblast hudobnega duha, da reši človeka iz njegove sužnosti. Kaj čudo, ako je hudobni duh napel vse sile, preden je moral takorekoč zapustiti svoj prestol na zemlji, ki je bila doslej v njegovi sužnosti (primerjaj žalostno življenje poganikov o Kristusovem prihodu)! Ista se godi še dandanes pri nevernikih, h katerim pridejo misijonarji, da bi jih pridobili za krščanstvo. Najhujši nasprotnik jim je hudobni duh, ki na vse načine nasprotuje njihovu vemu delu.

Več takih zgledov nam nudijo poročila misijonarjev (glej „Kath. Missionen“, Freiburg. Herder). Tudi najnovejši čas se je dogodilo tako obsedenje na Bavarskem, v vasi Oberottermühle. Mjinar Zilk je od 10. februarja 1891 zapazil na svojem najstarejšem sinu Mihaelu ne navadne pojave. Nobene molitve ni mogel opraviti, pa tudi sploh ne slišati, da se ga ni polotila nenavadna togota. V svoji bližini ni trpel nobene blagoslovljene reči, do starišev se je skrajno nespodobno vedel. Ves obraz se mu je tako izpremenil, da je bilo takoj opaziti, da se je na njem nekaj izrednega dogodilo. Kadar je moral deček iti mimo cerkve ali križa ali podobe Matere božje, je postal ves ne-miren in je kakor mrtev padel na tla. Morali so ga nesiti mimo takih reči, sicer ni mogel dalje. Na stotine ljudi je zapazilo, da je deček v cerkvi razodeval strašen nemir, zlasti med povzdigovanjem, in da svojih oči, ki so bile vedno zaprte, nikdar ni mogel obrniti proti velikemu oltarju. Spodaj omenjeni P. Avrelijan sam pripomni: „Kadar sem dečka poškrupil z blagoslovljeno vodo, je skakal kot besen, miren je pa bil, ako sem vzel navadno vodo. Isto se je zgodilo, če sem nad njim molil latinske molitve, ali pa bral kaj drugega v latinskem jeziku.“ Žalostni stan je trpel do pol leta. Najprej so stariši iskali pomoči pri zdravnikih, seveda brezuspešno. Potem so se pa obrnili na župnika Seitz v Dürwangen, potem na avgsburškega škofa Pankracija, ki so se prepričali domalega, da je bil deček obsejen. Vsled tega je škof iz Eichstättta pooblastil kapucina P. Remigija in P. Avrelijana v mestu Wemding, da naj nad dečkom izvršita slovesno cerkveno zarotenje. To se je zgodilo dne 13. in 14. julija 1891 vpriču starišev in več drugih moških prič. Po tej zarotitvi pa so izginili vsi prejšnji pojavi. Deček je bil popolnoma tak, kot je bil pred obsedenjem. — Kaj dobro sklepa P. Avrelijan svoje poročilo o zarotitvi s sledečimi besedami: Sloves o tem dogodku se je razširil po vsej okolici. Katoličani kakor protestanti so čuli o tem dogodku, podobnem čudežu, zakaj deček je bil najmanj deset ur na okrog znan, a nič se ni upal zavreči tega dejstva. To bi mogel storiti le kak popolnoma neveren človek. Kdor bi hotel tajiti obsedenje v naših dneh, ta bi s tem razodel, da je odpadel od nauka katoliške cerkve. Veroval bo v obsedenje šele tedaj, kadar bo v oblasti hudobnega duha v peklu. Za se pa imam dostojanstvo dveh škofov. (Natančen popis glej „Kath. Kirchenzeitung“, 1892, str. 38 i. d.)

Res strašen, nevaren sovražnik je hudobni duh. Ali smo pa mar popolnoma izročeni njegovim napadom, ne da bi imeli orožja, s ka-

terim bi se mogli braniti zoper njega? Kakor nam sv. vera oznanja, da je on naš strasten sovražnik, ki išče le našo pogubo, tako nam iz druge strani podaja orožje, s katerim se moremo braniti. Med prve pripomočke prištevamo molitev. Kolikokrat nas na to opozarja naš božji Zveličar sam!

Sv. cerkev nam pomaga s svojimi blagoslovili ter nam podaja blagoslovljene reči, s katerimi moremo prepoditi svojega nasprotnika. Zlasti nas pa opozarja, da naj čujemo sami nad seboj ter se ogibamo priložnosti, ki so za hudobnega duha ugodna priložila, da nas more napasti. Kakor nas opominja Gospod: „Čujte in molite, da ne padete v skušnjavo.“ enako nam kliče sv. Peter: „Bodite trezni in čujite, ker vaš nasprotnik, hudobni duh, hodi okoli kakor rjoveč lev in išče, koga bi požrl.“ (I. Pet. 5, 8.) Tu pač veljajo besede sv. Bernarda: „Velika nevarnost je, tolikokrat, da, neprestano se bojevati zoper zvičajnost satanovo, katerega ne vidimo, katerega narava in dolga vaja oborožuje z zvitostjo. Toda na nas je ležece, ako hočemo biti premagani. Sovražnik more sicer vzbuditi skušnjavo, toda tebi je na prosto dano, da privoliš ali se ustaviš. V tvoji oblasti je, da se sovražniku pokoriš, da je vse le tebi v korist.“ (Sermo 5. de quad. n. 3.)

Trinajsti del.

Prevažna vprašanja.

1. Odkod sem?

„Iz enega je Bog naredil ves
človeški rod.“ (Dej. ap. 17, 26.)

cerkvi sv. Pavla v Londonu, katero so Angličani (protestantje) napravili nekako za pokopališče slavnih mož, se na marmornati grobni plošči berejo besede: „Dubius vixi. Incertus morior. Quo eam, nescio.“ — V dvomu sem živel. V negotovosti umrjem. Kam grem, ne vem.“ Pač čuden napis! Ali more katoliški kristijan tako govoriti, ali bi si pač mogel dati napisati na grob take besede? Gotovo ne, zakaj sv. vera mu daje na vsa ta prevažna vprašanja: Odkod sem, kaj sem, kam grem, čemu sem, najpovolnejši odgovor, ki se povsem strinja z zdravo pametjo. Predvsem poglejmo, kakšen odgovor nam dajeta vera in zdrava pamet na vprašanje: Odkod sem?

Sv. vera nam odpira prve strani sv. pisma ter nam kot odgovor na omenjeno vprašanje kaže besede Mojzesove: „In (Bog) reče: Naredimo človeka po svoji podobi in sličnosti, da gospoduje ribam morja in pticam neba, in živalim, in vsi zemlji, in vsi lazni, ki se giblje po zemlji. In Bog je ustvaril človeka po svoji podobi; po božji podobi ga je ustvaril, moža in ženo ju je ustvaril.“ (I. Mojz. 1, 26. 27.) V drugem poglavju pa pravi: „Gospod je torej naredil človeka iz ila zemlje in je vdihnil v njegovo obličje duha življenja in bil je človek živa stvar.“ (I. Mojz. 2, 7.) Skoraj isto nam pripoveduje sv. pismo o stvarjenju drugega človeka, t. j. žene. „Ni dobro človeku samemu biti,“ je namreč rekel Gospod, „naredimo mu pomočnico njemu enako. Gospod Bog je torej poslal spanje Adamu; ko je bil zaspal, vzame mu eno izmed njegovih reber ter napolni z mesom

njegovo mesto. In Gospod Bog je iz rebra, katero je bil vzel iz Adama, naredil ženo.“ (I. Mojz. 2, 18—22).

Kaj nam napoveduje sv. pismo s temi besedami? S temi povsem jasnimi in določnimi besedami nam napoveduje dvojno resnico, namreč: 1. da je Bog sam neposredno ustvaril, t. j. iz nič naredil človeško dušo, in 2. da mu je tudi neposredno naredil telo iz prej obstoječe snovi.

Prvo, da je Bog ustvaril človeku dušo, sledi iz besed: Bog je ustvaril človeka po svoji podobi, in sicer iz besede „ustvaril“ (v hebrejskem „bara“, kakor smo že v drugem delu opozorili), ki vselej v sv. pismu pomenja iz nič kaj narediti, t. j. provzročiti, da biva kaka stvar, ki prej na noben način ni bivala. Kaj pa je Bog naredil iz nič? Ali mar celega človeka, saj pravi sv. pismo: Bog je ustvaril človeka. Tu moramo pripomniti, da beseda „človek“ v sv. pismu in sploh v vsakdanjem govorjenju pomeni troje, namreč: ali samo človekovo telo, na pr.: kadar pravimo, tega ali onega človeka so pokopali, ker so pokopali le njegovo telo; ali pomenja le človekovo dušo, na pr.: kadar pravimo, ta človek je šel v nebesa, ker je v resnici šla v nebesa le njegova duša, telo se je pa pokopalo v zemljo; ali pa slednjič pomenja celega človeka, telo in dušo, na pr.: kadar pravimo, ta ali oni človek je velik govornik, ker to velja o telesu in duši. Kaj hoče torej sv. pismo označiti, ko pravi: „Bog je ustvaril človeka.“ Ali mar njegovo telo? Niti najmanj, saj telo samo ne more biti podoba božja, ker je Bog duh. Razen tega nas pa tudi na drugem mestu uči, da je Bog telo naredil iz ila zemlje. Ko torej pravi sv. pismo, da je Bog „človeka“ ustvaril po svoji podobi, nas določno uči, da je sam, neposredno iz nič naredil človeku dušo. To sledi tudi iz besed: „Bog je dihnil v njegovo obličje duha življenja in bil je človek živa stvar.“ (I. Mojz. 2, 7) V teh besedah je določno napovedano, da je Bog sam, neposredno, človeku dal dušo. Pa odkod jo je vzel? Ali se je mar razvila iz njegovega bitja, kakor veja zraste iz drevesa? To je nemogoče, ker sicer bi bila istega bitja kot on, božja, a Bog je neizpremenljiv, ki ničesar ne more pridobiti, ničesar ne izgubiti, kar pa človeška duša ni, ki na pr. napreduje v čednostih, v znosti itd. Ali je mar en del njegovega bitja? Še manj, saj je Bog enostavno bitje, ki se ne da razdeliti v več delov. Ker se torej duša ni razvila iz Boga, ker ni del njegovega bitja, nam preostane le še en način: Bog je namreč moral dušo ustvariti, t. j. iz nič narediti, ko jo je vdihnil v človeka.

V tem se tudi razodeva razloček med človeško dušo in živalsko živiljsko močjo. Ko je Bog ustvaril živali, je samo snovi dal moč, da je iz nje nastala živa žival, s snovjo je tudi duša postala, zato duša živalska tudi s snovjo pogine. Ko pa ustvari človeka, mu sam vdihne dušo, ki je torej povsem drugačna od snovi, neodvisna od nje. Brez nje je prišla v človeka, torej tudi brez nje lahko ostane.

Kaj pa veda, ali mar more tajiti, da je duša ustvarjena od Boga? Naravoslovci, ki preiskujejo naravo, pač tega ne morejo ne dokazati, ne zavreči, saj s svojimi orodji ne morejo otipati duše, torej tudi ne morejo dokazati ali zanikati njen izvir. S tem vpra-

šanjem se morata baviti le bogoslovec in modroslovec. Ta dva pa morata priznati, da je morala človekova duša le na ta način postati, da jo je Bog ustvaril. Ker duša ni iz snovi (materije), ker je enostavno bitje (kakor smo že dokazali v tretjem delu), zato se ni mogla razviti ne iz snovi, ne iz živali, niti se ni mogla razviti iz Boga, zato morata priznati oba, da mora imeti svoj izvor edino le v Bogu, ki jo je ustvaril, t. j. naredil iz nič, provzročil, da je bivala, ko ni prej bivala na noben način.

Druga resnica, katero nam sv. pismo napoveduje v besedah, v začetku navedenih, je pa, da je Bog sam neposredno naredil človeško telo iz ila, iz že prej obstoječe snovi, torej ne naravnost ustvaril. Da je Bog človeško telo naredil iz ila, nam dovolj jasno napoveduje sv. pismo v besedah: „Gospod je torej naredil človeka iz ila zemlje.“ Da ta beseda „človek“ ne pomenja človekove duše, je pač očividno, saj sv. pismo pripoveduje, da je Bog človeško dušo sam vdihnil v človeka. Potem je pa tudi razvidno iz tega, da je človeška duša duh, ki ne more imeti svojega izvora iz ila zemlje, iz snovi. Beseda „človek“ torej pomenja človekovo telo, in sv. pismo nas z onimi besedami uči, da je Bog človeku naredil telo iz ila. V tem nas potrjuje tudi izkušnja. Kemiki, ki so razkrojili človeško telo v njegove najmanjše dele, so se prepričali, da je sestavljeno iz samih zemeljskih snovi, na pr.: kislika, dušika, vodika, fosfora, klora, broma itd.

A sv. pismo nas ne uči samo, da je Bog naredil iz ila človeško telo, marveč nam tudi napoveduje, da je to on sam neposredno izvršil, t. j. s posebnim dejanjem. Nekateri bi namreč radi Darvinovo teorijo, da se je človek razvil iz optice, ali sploh iz živali, spravili v soglasje s sv. pismom ter uče, da je Bog snovi dal to posebno moč, da se je polagama iz nje, in sicer iz najpopolnejše živali, razvilo človeško telo, kateremu je on potem vdihnil dušo. Ta nauk bi sicer naravnost ne nasprotoval sv. pismu, vendar imamo dovolj razlogov, ki nam pričajo, da je Bog neposredno naredil tudi človeško telo. Da, kakor bomo videli v naslednjem poglavju, se veda dandanes z vsemi svojimi uspehi še ne more ponasati, da bi mogla ta nauk dokazati, marveč mora s slavnim svojim zastopnikom Virhovom priznati: „Jaz moram izjaviti, da nas je vsak pozitiven napredek, katerega smo storili na polju prehistorične (predzgodovinske) antropologije, še oddaljil od dokaza te zveze (med človekom in opico).“ [Bericht über die Naturforschervers. im J. 1877, 50.]

Ako pa pravimo, da je Bog neposredno naredil človeško telo, si ne smemo Boga misliti kakor kakega kiparja, ki iz kamena izklesje človeško podobo, ali kakor kakega otroka, ki po zimi iz snega naredi možica. Z onimi besedami hočemo le reči, da je Bog rekel, hotel, da bodi iz ila človeško truplo. Ko se je na njegovo povelje iz ila naredilo človeško truplo, mu je vdihnil dušo. V tem nas potrjuje sv. pismo v že omenjenih besedah, ki dovolj razločno in jasno opisujejo stvarjenje prvega človeka. Mojzes nam v oni prigodbi popisuje zgodovinsko dejstvo. Zato ne smemo njegovim besedam dajati drugačnega pomena, kakor ga imajo na prvi pogled. Pri zgodovinskih dejstvih poročevalci nikdar ne govore v podobah, ampak pripove-

dujejo dejstvo s takimi besedami, ki na prvi pogled oznanjajo to, kar hočejo povedati. — Ta nauk nam tudi potrjuje stvarjenje prve žene. Ako je Bog ženo neposredno ustvaril, koliko bolj smemo šele to trditi o prvem možu, saj je mož odličnejši od žene. Dalje nam sv. pismo isto oznanja tudi na drugih mestih. V Jobovi knjigi beremo: „Tvoje roke so me naredile, in so me vsega krog in krog upodobile... Spomni se me, prosim, da si me kakor ilovico izdelal, in me boš zopet v prah izpremenil.“ (Job 10, 8. 9.) Kako živo opisuje tu Job stvarjenje človekovo, kakor da bi je bil sam gledal, kako Bog iz ilovice dela človekovo truplo! Kako določno in jasno napoveduje, da je sam Bog neposredno naredil človeku telo. — Isto nam napoveduje tudi psalmist v 102. psalmu: „On (Bog) ve, kakšne smo stvari; on se spominja, da smo prah.“ (Ps. 102, 14.) Psalmist hoče reči, da je Bog nekako primoran posebno usmiljenje izkazati človeku, ker ve, da ga je z nekako posebno skrbjo naredil; ker je on v prvi vrsti njegov oče.

Na te in druge besede sv. pisma oprti, so tudi cerkveni očete vedno učili, da je človeško telo bilo neposredno od Boga narajeno iz prej obstoječe snovi, t. j. iz ila zemlje. Kolinski provincialni cerkveni zbor (1. 1860) uči tudi: „Prvi stariši so bili neposredno od Boga ustvarjeni. Zaradi tega izjavljamo, da nasprotujejo sv. pismu in sv. veri tisti, ki trde, da se je človeško telo razvilo iz snovi, tako, da se je iz nepopolnega razvilo popolnejše bitje, in naposled človeško telo.“

Določeno nauk sv. pisma je torej, da je Bog neposredno ustvaril človeško dušo in neposredno naredil tudi telo iz prej obstoječe snovi. Ker pa je duša imenitnejši del v človeku, zato pravimo, Bog je ustvaril prva človeka, od katerih izvira ves človeški rod. Ako se torej človek vpraša: Od kod sem, odgovarja mu sv. vera: Od Boga! — Določno je to napovedala sv. cerkev na četrtem lateranskem cerkvenem zboru, kjer je slovesno izjavila: „Trdno verujemo in spoznamo, da je en začetnik vsega, stvarnik vseh vidnih in nevidnih, duhovnih in telesnih bitij, ki je s svojo vsemogočnostjo takoj ob začetku časa iz nič naredil obojno stvar, duhovno in telesno, angelsko namreč in zemsko, in potem človeško, takorekoč skupno, obstoječe iz duha in telesa.“

Ali mar more zdrava pamet temu nauku oporekati? Ali mu ne mora pritrčiti, in sicer z veseljem pritrčiti? Ako namreč pomislimo, kako vzvišen je človek nad vsemi vidnimi stvarmi, kako daleč presega vsa druga vidna bitja, potem si pač lahko mislimo, da je to krasno, vzvišeno delo moralo priti neposredno iz rok božjih. Da, z veseljem mora pritrčiti zdrava pamet temu nauku, zakaj nič ne podziguje človeka v toliki meri kot prepričanje: Jaz sem delo vse-mogočnega Boga, kateri me je nekako s posebno marljivostjo naredil. Kaj je pač primernejše, kaj se bolj strinja z zdravno pametjo, ali da je človek delo božje, ali da je le sad slepega slučajja, ali celo, da se je razvil iz opice? Seveda bi vsaka pamet rada pritrčila temu nauku, ako bi je ne motile strasti, ako bi ta nauk ne imel nobenega vpliva na življenje. Toda ravno radi tega, ker ima ta nauk največji pomen za človekovo življenje, zato se mu upira pamet, katero slepijo strasti.

Ako sem namreč delo božje, potem sem popolnoma njegova last, popolnoma v njegovi oblasti, od njega odvisen. Kakor ima lončar v popolni oblasti lonec, katerega je sam naredil, tako in še bolj je človek kot delo božje popolnoma v njegovi oblasti; zakaj on ni samo naredil te prstene posode, t. j. človeka, marveč je ustvaril tudi snov, iz katere se je naredila posoda. A ravno radi tega, ker nekateri nočejo imeti Boga za svojega gospodarja, ker nočejo biti pokorni njegovim zapovedim, zato ugovarjajo temu nauku in si postaneč človekov razlagajo brez Boga, da se je namreč sam od sebe razvil, bodisi iz mrtve snovi ali iz najpopolnejše živali, namrač opice. O tem bomo govorili v naslednjem poglavju.

Zdaj si nekoliko natančneje ogledimo stvarjenje prve žene, v katero se je že zaletaval zlobni Voltér in se zlasti današnje dni zaletava brezverni svet, češ, to je že preveč otročje, da bi bil Bog iz Adamovega rebra ustvaril prvo ženo. Voltér ni mogel umeti, kako da se ni Adam zbudil iz spanja, ko mu je Bog vzel rebro. Revček naj bi bil počakal do danes, pa bi bil videl, kako zdravniki v spanju, katero povzročijo s kloroformjem in drugimi sredstvi (cocain), človeku odrežejo ne samo rebro, ampak celo roko, nogo, popravijo želodec itd. Kar je mogoče zdravnikom, pa naj bi bilo nemogoče vsemogocnemu Bogu. Sicer si pa tega spanja ne smemo misliti kot navadno spanje, ampak le kot nekako zamaknjenje, v katerem je Adam dobro vedel, kaj se ž njim godi. Zato je tudi rekel, ko mu je Bog pripeljal ženo: „To je sedaj kost iz mojih kosti, in meso iz mojega mesa; imenovala se bo možinja, ker je iz moža vzeta.“ (1. Mojz. 2, 23.)

Res je, da se nam stvarjenje prve žene iz Adamove kosti zdi na prvi pogled nekako čudno, rekli bi, da je Boga poniževalno, toda če stvar natančneje pomislimo, izprevidimo, da je bilo to kaj primerno. Najprej moramo opozoriti, da Bog vselej tako dela, kadar izvršuje kako delo, ki je v zvezi s človekom, da namreč vzvišeno združuje z nizkim. Človeka ustvari po svoji podobi in sličnosti, a vkljub temu mu naredi telo iz ila, katero potem oživi s svojim božjim duhom. Ko izkuša človeka v raj, ga izkuša s tako malenkostno stvarjo, drevesom, sadom in kačo. Ko Jezus Kristus ozdravi sleporojenega človeka, pljuene v prah in mu pomaže kraj očes. Kadar hoče sploh človeka povisati, ga prej ponižuje. Kako bi se mogli torej čuditi, da je isto storil, ko je ustvaril prvo ženo. Kakor vselej, tako nam je tudi ob tej priliki hotel dati kaj lepe nauke, katere navaja sv. Tomaž Akvinski (1. qu. 92. a. 2. 3). Kakor nas uči ta angelski učenik, je bilo kaj umestno, da je Bog naredil ženo iz Adamovega telesa in zlasti iz Adamovega rebra. Ko je ženo naredil takorekoč iz Adamovega telesa, je hotel razodeti dostojanstvo prvega človeka, da bi bil namreč on, ki je po božji podobi ustvarjen, početnik človeškega rodu, kot je Bog početnik vseh stvari. Vsled tega pravi tudi sv. apostol Pavel: „Bog je iz enega naredil ves človeški rod.“ (Dej. ap. 17, 26.) Dalje je ženo naredil iz moža, da bi mož ženo bolj ljubil, ter da bi se je neločljivo oklenil. Zato je tudi rekel Adam: „Zaradi tega bo zapustil človek očeta in mater in se držal svoje žene, in bodeta dva v enem mesu.“ (1. Mojz. 2, 24.) Dalje je stvarjenje žene iz Adama

bilo povsem primerno, ker uči, da morata mož in žena skupaj bivati, ne samo, da se človeški rod množi, ampak da se ustanovi družina, v kateri ima vsak svoje odločeno opravilo, in v kateri je mož glava žene. Slednjic pa tudi stvarjenje žene iz moza predpodablja sv. cerkev, ki ima svoj početek od Kristusa.

Povsem primerno je pa bilo tudi, kakor nas uči isti učenik, da je Bog naredil ženo iz Adamovega rebra. To naj bi namreč oznanjalo tesno družabno zvezo, ki naj biva med možem in ženo; žena naj ne gospoduje nad možem, ker Bog ni žene naredil iz Adamove glave, pa tudi mož ne sme imeti žene za sužnjico, ker je ni Bog naredil iz Adamovih nog. To je imel tudi apostol pred očmi, ko je pisal Timoteju: „Ženska naj se mirno uči z vso podložnostjo. Nikdar ne dopuščaj, da bi žena učila (namreč v cerkvi), niti gospodovala možu, ampak naj bo tiha. Adam je bil prvi ustvarjen, potem Eva. Adam ni bil zapeljan, marveč je bila žena zapeljana v greh.“ (I. Tim. 2, 12—14.) Ko je torej Bog ženo ustvaril iz Adamovega rebra, je hotel označiti njeno staljšo naprami možu in v družini. Ali ni to povsem primerno? Kako bi se pač mogla zdrava pamet protiviti takemu nauku? Ali ne mora marveč občudovati božjo modrost, ki na tako preprost način uči človeka, kaj je podlaga njegove družinske sreče in sploh vsega blagostanja. Ako bo imel mož vedno pred očmi, da je žena takorekoč del njegovega telesa, da je Bog ženo naredil iz rebra, ki je najbližji srca, ali ne bo to zanj opomin, da jo ljubi? In žena, ako se bo tega zavedala, ali ne bo pokorna možu, mu z vsem srcem v vsej zvestobi vdana in podložna? Celó brezumni Voltér je priznal, da je v ti zgodbi čudovito lep opomin k nerazločljivi edinosti, ki mora vladati v zakonu, in k iskreni ljubezni, ki naj ohrani nerazvezljivo združene zakonske.

Ali ne vidimo, da se ravno današnje dni ne zametuje samo omenjena preprosta zgodbica o stvarjenju žene, ampak da se, čimbolj se širi nevera, tudi zametujejo posledice, ki izvirajo iz zgodbi?

2. Človek in opica.

„Resnično, mi še nismo izven lepe misli pisatelja Geneze (prve Mojzesove knjige), da je Bog prvemu človeku vdihnil svoj dih.“

(*Otto Henne Am Rhein, v časopisu „Unsere Zeit“, 1881, str. 177.*)

V početku ni Darwin svojega nauka (takozvano descendenčno teorijo) uporabljal na človeka in ni tajil, da bi bil Bog neposredno ustvaril človeka. V svoji poznejši knjigi (*Abstammung des Menschen*) pa je uporabil svoj nauk tudi na človeka ter rekel, da se je človek sam od sebe čisto naravnim putem razvil iz najpopolnejše opice. Ta nauk je bil šele voda na mlin tistih ljudi, ki bi se radi iznebili Boga. Z največjo navdušenostjo se ga je svet poprijel, saj je tako postal žival in lahko živel kot žival, da, še slabše od živali. Pač se tu v polni meri uresničujejo besede sv. pisma: „Človek, ki je

v časti,“ ne pomisli, enak je neumnim živalim in je njim podoben.“ (Ps. 48, 13.) Kaj je pač častnejše za človeka, da je potomec opic ali delo, otrok božji? Kaj se bolj strinja z našo pametjo, prvo ali drugo? Pa kako naj bi se bil človek razvil iz opice ali živali?

V daljni dčzeli, ležečo med Afriko in Indijo, Lemurijo, je bila opica (ali cela vrsta opic) prisiljena zapustiti drevesa, na katerih žive opice, ker na njih ni več našla potrebne hrane. Ker je bila primorana po tleh iskati si hrane, se je polagoma navadila hoditi po zadnjih nogah, oziroma rokah. Srednjih rok ni več stegovala, ker ni plezala po drevesih, zato so se ji te skrčile. Ker je morala ležati na trdih tleh, se ji je obrabila na eni strani dlaka, potem na drugi, in naposled je izgubila vso dlako. Ravnotako se ji je izgubil rep, ker ga ni več rabila. Te izpremembe so podedovali mladiči. A pri tem ni obstal, ampak se je razvijal dalje. Najprej je opustil režanje in se začel ljubko smehljati. Ko se je enkrat toliko razvil, je začel misliti. Vsled tega so rastle možgani. Potomci so dobivali vedno večje možgane. Tako se je polagoma iz opice razvil človek, kakršen je sedaj. Tako si nekateri po Darwinovem nauku razlagajo pričetek človeka in človeškega rodu. Kaj ne, kako znajo lepo pripovedovati, kakor da bi bili zraven, ko se je to godilo.

Človek bi se res smejal tej velikanski domišljiji, ko bi stvar ne bila tako silno resna. Zakaj? Ta nauk se takorekoč bliskoma širi in je že zašel tudi med preprosto ljudstvo. Človek bi se smejal temu nauku, ako bi ne bile tako strašne posledice, katere v resnici izvajajo ljudje iz njega. Ako je človek le žival, ki se je sama od sebe razvila, potem ni Boga, ni večnosti; potem je človek narejen le za ta svet in more le na tem svetu iskati svojo srečo; potem ima vsak človek enake pravice do vseh stvari na zemlji; potem je vsaka zasebna last tatvina; potem so vsi ljudje enakopravni itd. Glej, kako se dosledno iz tega nauka izvaja socializem in anarhizem, ki preti podreti vse temelje človeške družbe.

Ako je človek le žival, potem sme tudi živeti kakor žival, potem je poštenost prazna beseda, saj je žival ne pozna, potem ima tisti večjo pravico, ki ima večjo moč; potem sme človek odstraniti svojega bližnjega, ako mu je na potu in slabši od njega itd. Da, človek bi se smejal tem izrodkom človeške domišljije, ako bi ne imeli tako strašnih posledic, ako bi se tako zelo ne širili. Ta nauk je pač voda na mlin za tiste, ki bi se radi iznebili njim neljubega Boga in dolžnosti do njega. Ako bi ta nauk ne nasprotoval sv. veri, bi ga ves svet zasmehoval in zametoval, a ker nasprotuje sv. veri, zato se ga mnogi z veseljem oklepajo. Le premnogi so žalibog le preveč podobni onemu gospodu (o katerem smo govorili v enajstem delu), ki rajne veruje največjo nezmysel, kot pa jasni nauk sv. pisma, ki se pač najlepše strinja z zdravom pametjo.

Kako bi se bil pač mogel človek razviti iz živali? Da je to nemogoče, kaže nam že velikanska telesna razlika med človekom in živaljo, oziroma opico, na katero smo že opozorili v petem oddelku našega dela. Ako bi se bil razvil iz opice, morali bi pač najti kak sled o takem razvijanju, na pr.: pol človeka,

pol opice. A sloveča naravoslovca Virchow in Ranke nas zatrjuje, da takega sledu ni najti. Zlasti pa se kaže velikanska razlika med človekom in opico, ako upoštevamo, da ima človek pamet in prosto voljo, žival pa ne.

Dandanes se sicer veliko govori o živalski pameti, na pr. o modrosti psa itd., ker bi nekateri tako radi naredili iz človeka žival, iz živali pa človeka. Živali izvrše v resnici nekatera, bi rekeli, pametna dejanja. A iz teh nikakor ne moremo sklepati, da imajo pamet. Žival v svojih dejanjih išče zlasti dvojnega, namreč, da si pridobi potrebne hrane, in da ohrani svoj rod. Dejanja, katera stori iz tega namena, so kaj pametna. A te izvršuje le zaradi tega, ker jo k temu goní instinkt, t. j. notranji nagon. Ta nagon je nekako nezmojljiv, a zaradi tega še ne moremo reči, da ima žival pamet. Ako le malo opazujemo delovanje živali in človekovo, se kaj lahko o tem pričamo. Žival pri svojih delih ne ve, čemu tako o dela, ako ravno dela, bi rekli, povsem pametno. Kokoš grebe na vrtu. To je kaj umestno, saj na ta način dobi hrano. Ali pa ve, čemu to dela? Postavi kokoš v sobo in ravno tako ti bo brskala po dilah kakor na vrtu. Ako bi imela pamet in bi vedela čemu brska, potem bi pač po dilah ne brskala; in če jo postaviš na kup pšenice, ti bo ravno tako brskala, dasi ji je to nepotrebno. Žveri zlomijo tudi mrtvemu piču peroti, dasi ji je to nepotrebno, ker jim mrtva ptica ne more več uiti. Kokoš marsikaj, takorekoč pametnega stori, na pr.: skliče svoja piščeta, ako vidi sokola, a kako nespametno se razodene, ker vali tudi na belem kamenu, ki ima obliko jajca. Ali si kdaj opazoval kokljo? Ako ji gospodinja vzame jajca, na katerih je sedela, naj jo poliva z vodo, naj stori kar hoče, vse nič ne pomaga, koklja ne bo menjala kloči. Ako je potekel čas, v katerem bi bila morala sedeti na jajcih, gre kokoš zopet po dvorišču, kliče, vabi, razprostira svoje peroti, kakor da bi imela kakih dvajset piščet. Ali je mar to pametno? Ali ne kaže to očitno, da nima pameti? Ako zapreš ptico selivko nekoliko v kletko, postane ob času, ko se ptice selijo v druge kraje, tako nemirna, da se ubije na stenah kletke. Ako bi bila pametna, bi pač vedela, da ne more iz kletke. Opice se sicer grejejo pri ognju, katerega so ljudje pustili, a nikdar jim še ni prišlo na misel, da bi nova drva naložile na ogenj, kadar hoče pogasiti.

Vse to nam pač jasno razodeva, da živali ne vedo, čemu delajo tako, kakor delajo, da torej nimajo pameti. Človek pa ima svoj namen pred očmi, in po tem namenu uredi potrebna sredstva. Živali sicer izvršujejo nekatera, takorekoč zelo pametna dejanja, prave umetnjije, a te nam kar nič ne razodevajo pameti v živali. Ako bi iz tega sklepali na pamet, potem bi morali reči, da imajo živali, in to najnižje, veliko več pameti kot človek, ker nekateri izvrše dela, na pr. čebele, kakršnih noben človek ni sposoben pri vsi svoji umetnosti popolnoma ponarediti. A ravno ta dela nam kaj živo razodevajo, da žival nima pameti. Živali se namreč teh del niso priučile, ampak jih znajo takoj izvrševati, komaj ko pridejo na svet. Človek pa pride po svojem in to po dolgotrajnem trudu do tega, da izvršuje umetna dela.

Vsaka žival ima svojo posebno spretnost. Čebelica zna kaj spretno graditi svoje celice, pajek spretni mrežo, slavec prepevati, a nikdar se pa še ni priučila čebela prestí, pajek graditi celice itd. Človek je pa sposoben vsega se priučiti. On zida hiše, cerkve, mostove, ladje; on gradi iz vsakovrstnega gradiva. Slavec poje vedno le eno in isto pesem, koliko pesmi je pa že izumil človek. Dà, še več. Človek je izumil razna glasbena orodja, n. pr. gosle, citre, glasovir itd. Kaj takega niti ena žival, tudi najpopolnejša, ni izvršila. Žival, kar zna, to zna, ona kar nič ne napreduje. Čebela dela svoje celice sedaj ravno tako, kakor pred 3000 leti. Kolik je pa napredek človeškega rodu! Kdo ga ne občuduje zlasti današnje dni! Res je, da se dajo živali priučiti (dresirati), da izvršujejo razna dela, katerih sicer ne delajo, na pr. da pes hodi po zadnjih nogah, da opica ziblje otroke, a iz tega nikakor ne moremo sklepati, da bi imela žival pamet. Tako so na pr. že naučili psa, da so mu dali košaro z denarjem in da je šel po meso. Ako bi imel pamet, bi bil pač spoznal, da se za denar dobi meso, in bi bil ukradel denar ter si kupil mesa, ki ga tako rad je. Nobeni ptici še ni prišlo na misel, da bi si bila sama odprla kletko, kar bi pač mogla storiti, ako bi imela pamet.

Vse to nam jasno priča, da ima človek pamet, žival pa ne. Kako bi se bil torej mogel človek razviti iz opice?

Zato nam priča tudi govornica človekova, s katero razodeva svoje misli z določnimi besedami. Da bi svoje misli tudi drugim, sotnim razodel in jih ohranil za poznejše čase, je izumil črke. O tem pri živali niti sledu ni. Žival sicer z raznimi glasovi razodeva svoja čutila, a to še ni nobena govornica. Nekateri živali se sicer priučijo izgovarjati nekatero besede, a same ne vedo, kaj izgovarjajo. To nam sicer razodeva, da imajo nekateri živali organe (ude), sposobne za govorjenje, na pr. z opičnim organom bi človek lahko govoril, toda žival ne more govoriti, ker ne ve ničesar povedati, ker nima pameti. Zato pravi sloveči jezikoslovec Maks Müller: „Jaz si ne morem razlagati, kako bi se bila govornica razvila iz tega, kar imajo živali, in če ji tudi v ta namen damo milijone let časa.“

Velikansk razloček se kaže med človekom in živaljo tudi v tem, da ima človek prosto voljo, žival pa ne. Človek na dano vprašanje lahko odgovori ali pa molči, on lahko premaga svojo jezo; četudi lačen, lahko opusti jed, t. j. se posti; on lahko dela proti svoji naravi, jo lahko ukonča z nenravnostjo, nezmernostjo ali samomorom. O človeku ne moremo nikdar z gotovostjo reči, tako ali tako bo naredil. Kdo ne ve, kako se izpreminjajo ljudje? Kaj pa žival? Ona ne pozna posta. Ako je lačna je in mora jesti, ako ima kaj. Nikdar pa ne dela žival proti svoji naravi. Ako je še tako lačna, ne bo jedla, kar bi ji utegnilo škodovati. Kako na pr. izbira krava na paši. Res je, da na pr. mačko navadimo, da se ne bo dotaknila ptiča. A to ne razodeva pameti, ne proste volje. Mačka se le boji udarcev, in ta nagon, ki jo odvrcaje od kazni, je hujsi, kot nagon, ki jo sili, da bi potolažila svojo lakoto, umorila ptiča. Ako živali do smrti branijo svoje mladice, store to zaradi tega, ker jih k temu priganja nagon, ki jih vodi, da ohranijo svoj rod. Ta nagon je pa večji kot nagon,

ki jih vodi, da bi obranile same sebe. Človek se lahko privadi in pa tudi odvadi raznih navad, ne pa žival.

Vsa ta dejstva nam očitno pričajo, da ima človek pamet in prostovoljo, žival pa ne. Kako bi se torej mogel človek razviti iz živali in to sam od sebe brez Boga? Tudi sloveči naravoslovci so prišli do prepričanja, da je med človekom in najpopolnejšo živaljo tako velik prepad, da bi ga stvar sama od sebe na noben način ne mogla prekoračiti. Sloveči naravoslovec pl. Meyer piše: „Med človekom in najbolj razvito živaljo je brezдно, katerega ne more nobena stvar napolniti. Duševna zmožnost, ki je izvestno del njegovega bitja, se pač pri človeku v nobeni reči v toliki meri ne razodeva, kot v tem, da spoznava svojega vsemogočnega stvarnika, da preiskava zakone o vesoljstvu, in da naravne moči uporablja v svojo službo.“ (Die Reptilien, str. 115.) — „Kar je bistveno človeku,“ piše učeni Giebel, „to je njegov duh; v primeri z njim izgube vsi znaki živalstva svojo veljavo. Vsaka stvar se more meriti le s stvarjo nji enako, kamen s kamenom, rastlina z rastlino, žival z živaljo, človek s človekom.“ (Tagesfragen, str. 50.) Ako je torej med človekom in živaljo tolik razloček, neprekoračljiv prepad, kako bi se bil pač mogel človek razviti iz živali?

Nekateri sicer uče, da je Bog človeku ustvaril dušo, a da se je po njegovi volji človeško truplo razvilo iz najpopolnejše živali. Ta nauk bi sicer toliko ne nasprotoval sv. pismu, ki ne pove naravnost, kako je Bog prvemu človeku naredil telo, vendar nasprotuje vedi, po kolikor more to do današnjega dne dokazati. — V prvi vrsti nas uči današnja izkušnja, da se ni mogel človek razviti iz živali, zakaj človek rodi le človeka, opica le opico. Naj so tudi vsa umetna sredstva uporabili, vendar niso mogli priti do drugačnega zaključka.

Kakor izkušnja, tako nasprotuje nauku nasprotnikov sv. vere tudi zgodovina in geologija, ki ne vesta ničesar povedati o kakem bitju, ki bi bilo na pol človek, na pol opica, kakršno bitje bi pač moralo bivati kdaj na svetu, ako bi se bil človek razvil iz opice. (Glej II. zvezek, str. 25.) Zato vidimo, da so tudi naši nasprotniki prišli do prepričanja, da je Darwinov nauk le gola podujema (domišljija), ki se dandanes na noben način ne more dokazati. Tako na pr. piše učenjak Fogazzaro: „Nauk, da se je razvil človek iz opice, še ni dokazan; najbrže se tudi zanesljivo nikdar ne bo dal dokazati.“ Predsednik antropološkega društva v Londonu, I' Hunt, piše: „Darwinizem je morda resničen, ako se uporablja na živali in rastline, toda če se uporablja na človeka, nima za se niti enega dejstva.“ (Dally, L'ordres des primates, str. 36, Par. 1888.) Istotako se je izjavil francoski učenjak, naravoslovec Quatrefages (Katriž): „Ne da bi se oziral na bogoslovne in modroslovne razloge, že samo iz vednostnega (naravoslovnega) stališča moram priznati, da nima nauk, ki uči, da se je človek razvil, bodisi iz opice, bodisi iz morskega psa, ali iz druge katerekoli živali, nobene podlage na kakem dejstvu, ki bi mogel prenesti znanstveno kritiko, da se na noben način ne more vzdržavati, da je le gola šala, ki se ne more vesno vzeti.“ (Rapport sur le progress de l'Anthrop.) Resni učenjaki torej morajo ta nauk zavreči.

3. Prva človeka.

„Divjak ni nič drugega kot propal človek.“
(De Maître II, 17.)

„Tvoje roke so me naredile in so me vsega krog in krog upobile... Spomni se, da si me kakor ilovico izdela, in me boš zopet v prah izpremenil,“ kliče Job svojemu stvarniku (Job 10, 9), in tudi mi moramo po navodilu sv. vere in zdrave pameti enako klicati. Prvi človek je prišel neposredno iz rok božjih. A tu nam je odgovoriti na drugo vprašanje: Kakšen je bil ta človek, oziroma prva človeka, ki ju je Bog postavil na zemljo? Tisti, ki bi bili tako radi potomci opic, opisujejo prvega človeka ali prve ljudi kot divjake, podobne živalim, ki so se šele tekom tisočletij sami od sebe povzdignili do sedanje kulture (omike). Po njihovem mnenju se ljudje v početku niso dosti ločili od živali; bivali so v gozdu ter se živili od lova rib in gozdnih živali. Šele polagoma so se združili v družine in občin, začeli obdelovati polje, izvrševati razna rokodelstva in napolnili se tudi jeli pečati z vedo in umetnostjo. Ta nauk podajajo nekateri tudi v lepši obliki. Pripovedujejo namreč o dobi, ko je človek živel še v otroški nedolžnosti, kot pravi otrok narave. Šele polagoma so se v njem vzbudile strasti in tako je prišla hudobija na svet. S svojimi močmi so se sicer povzpeli do višje stopinje omike, ki pa ni povečala sreče teh naravnih otrok, marveč jo še zmanjšala. V tej obliki je zlasti ta nauk oznanjal francoski brezverec Rusó (Rousseau). Tudi današnje dni je zelo razširjen, zlasti se nanj upira brezverna vzgoja, ki pravi, da je glavni namen vzgoje človeka privedi nazaj do onega prvotnega stanja, da se mora v otroku izobraziti čista narava človekova. Zlasti takozvani Froebelovi otroški vrtci temeljujejo na tem napačnem nauku.

Vprašanje torej nastane: Ali se je res človek sam od sebe razvil iz divjaka v omikanega človeka? To vprašanje moramo naravnost zanikati, zakaj sv. vera nas uči ob roki sv. pisma, da je človek stopil na svet kot popolnoma razvito bitje, in da je pozneje vsled greha padel na nižjo stopinjo, postal siromak. Pred vsem nas že sv. pismo samo uči, da sta bila prva človeka popolnoma razvita, povsem sposobna za življenje na zemlji. Sv. pismo nas namreč uči: „Bog je človeka ustvaril iz prsti po svoji podobi (I. Mojz. 1, 27; 2, 7)... Ustvaril je iz njega pomočnico njemu podobno, dal jima je pamet in jezik, in oči, in ušesa, in srce, da sta mislila; in napolnil ju je z modrim naukom, ustvaril jima je učenost duha, z občutljivostjo je njuno srce napolnil in jima je pokazal dobro in hudo.“ (I. Mojz. 2, 21 nasl.; Sir. 17, 1—6.) Tu nam sv. pismo kaže naravnost samega Boga kot učitelja prvih ljudi. On jim je dal dušne in telesne zmožnosti, a jih je tudi sam učil jih rabiti. Sami od sebe bi nikdar ne bili prišli do tega, da bi jih znali prav rabiti, na pr. učil jih je govoriti, vsaj na ta način, da jim je podelil isto milost kot apostolom na binkoštni praznik itd. „Njih oči so videle njegovo veličastvo,“ pravi modrc, „in njih ušesa so slišala njegov častitljivi glas, ter jim je rekel: Varujte se vsake krivice. Tudi je vsakateremu izmed njih zapovedal skrbeti za bližnjega.“ (Sir.

17, 11. 12.) Ko je Bog prva človeka ustvaril, je pred nju pripeljal živali, "da bi videl, kako jih bo imenoval; zakaj, kakor je Adam imenoval sleherni žival, tako ji je bilo ime." (I. Mojz. 2, 19.) Kako bi bil pač mogel Adam imenovati vse živali, ako bi bil popolnoma samemu sebi prepuščen, čisto nerazvit, divjak!

Dalje nas potrjuje tudi zgodovina, da sta morala biti popolnoma razvita, in da se človek sam od sebe ni mogel povzpeti do sedanje omike. Nikdar in nikjer še niso našli človeka v popolnoma naravnem stanju, čiste ga otroka naravnega, o katerem sanjarijo naši nasprotniki. Pri vseh narodih živi trdno prepričanje, kakor bomo pozneje obširneje pokazali, da so bili prvi časi človeštva zlati, najboljši, in da se človeški rod ni sam od sebe povzpел do današnje omike, ampak nasprotno iz prvotne omike padel v strašno razuzdanost in divjost, kakršno smo videli ob Kristusovem prihodu, iz katere mu je zopet krščanstvo pomagalo ter ga privedlo do današnje omike. Čim bolj gremo v zgodovini narodov nazaj, tem čistejši pojem najdemo o Bogu, kakor smo že enkrat opozorili. Vsi jezikoslovci, ki proučavajo jezike posameznih narodov in jih primerjajo med seboj, morajo priznati, da je jezik tem čistejši, tem popolnejši, čim preje je narod živel. Jezik divjakov ni jezik, ki se razvija, ampak je le iz boljšega stana propadli človek. Vera, jezik, razne šege in običaji, sploh vse navade nam pričajo pri raznih narodih, da so ostanki boljših časov. Ako vzamemo najbolj omikane narode starega sveta, na pr.: Grke, Rimljane, lahko pri vsakem dokazemo, odkod so dobili svojo omiko, da so jo namreč dobili iz vzhoda, kjer je tekla zibelka človeškemu rodu. Rimljani so jo dobili od Grkov, ti zopet od Feničanov in Egipčanov, ti pa zopet kakor Kitajci in Japonci iz vzhoda. — Ne, ne, čisto naravnih narodov, ki bi se bili sami od sebe povzpeli na najvišjo stopinjo omike, svet še ni videl. Tega ni sposoben niti en sam človek, kaj šele ves narod. Ali nam tega ne potrjuje vsakdanja izkušnja? Kaj bi pač bilo z otrokom, ako ga prepustiš samemu sebi? Ali ne bo poginil? Ista kot z otrokom, bi bila tudi z odraslim človekom, ako bi bil popoln divjak, takozvani "čist otrok narave".

V gozdih avcyronskih (na Francoskem) so našli lovci dvanajstletnega dečka, ki je pobiral želod in koreninice, od katerih je živel. Ko jih zagleda, uide na drevo. Odtod ga peljejo v sirotišnico v Rodez, odtod v gluhoemnico v Pariz. Zdravnik Pinel, ki je imel ž njim opraviti, nam ga tako-le opisuje: "Njegovi čuti so bili vsled brezdelavnosti tako propadli, da je bil v tem oziru mnogo slabejši od nekaterih naših domačih živali. Oči so mu obledele, brez kakega izraza so blodile od ene reči na drugo, ne da bi obvisle ali se ustavile pri kaki reči; tako malo so bile vajene, da niso razločevale slikanih reči od pravih. Ušesa niso bila občutljiva za velik šum, na pr. za zelo glasno godbo. Njegov glas je bil popolnoma nerazvit; iz njegovega grla so prišli glasovi vedno enaki... z eno besedo: vse njegovo bitje je bilo čisto živalsko." Bil je popoln bebec. Vodja zavoda za gluhoemne v Parizu, Itard, ki je imel s tem dečkom opraviti, pravi: "Človek je v stanju čiste narave nižji od mnogih živali. Nravna

prečnost, ki je, kakor trdijo, človeku naravna, ne more obstati kakor le s pomočjo družbene omike. Jaz sem prepričan, ko bi se od zgodnje mladosti dva otroka, moškega in ženskega spola, popolnoma odločila od ljudi, in bi se na drugi strani isto storilo z dvema četveronogatima živalima, da bi se poslednji veliko višje povzpeli od prvih, izbrali boljša sredstva, da si preskrbite potrebni živež in ohranite sebe in svoje mladice." (Maigno, Splend. d. fed. I. 223.)

Tu je pač očiten dokaz, da se človek samemu sebi prepuščen ni mogel razviti do današnje omike. Na Nemškem so blizu mesta Nürnberg našli šestnajstletnega mladeniča Gasparja Hauser, ki je blodil po gozdih in se skoro popolnoma ločil od človeške družbe. Ni bil še popolnoma čist sin narave, znal je še izgovarjati nekatere besede, toda njegove duševne zmožnosti so bile strašno propadle. Videti je bil popoln bebec ali norec. Toda ni bil ne eno ne drugo, zakaj pod vodstvom Dr. Daumerja je čudovito napredoval v učenju. Kaj premore pouk! Kaj pa je človek brez pouka? Sam od sebe bi se noben človek ne mogel povzpeti do kake omike, kaj šele ves narod. V ta namen je vedno treba tujega vpliva, zunanjega nagona; sam od sebe se človek ne more pač nič povzpeti na višjo stopinjo.

Zato je moral celo sloviti Büchner priznati, "da bi se Evropejec še ne bil rešil spon (vezi) svoje divje narave, da niso od časa do časa prihajala etruška plemena v njegove kraje." — Angleški naravoslovec Huxley pravi določno: "Mutec, naj imajo njegovi možgani še toliko velikost in njegove duševne zmožnosti še toliko naravno moč, bi vendar ne razodeval veliko večje razumnosti kakor kak orangutang ali šimpanz, ako bi bil vedno v družbi edino le sebi enakih." Mutec, ki biva vedno le med mutci, ostane mutec. Človek v stanju čiste narave je mutec, kako bi se bil torej mogel povzpeti sam od sebe do sedanje omike? Sam od sebe bi se niti govoriti ne naučil. Kako bi se bil torej mogel človek razviti iz opice? "Ako hočemo misliti, da je prvi človek bil kot otrok ustvarjen," pravi Maks Müller, "in da je polagoma razvil svoje duševne in telesne moči, potem ne moremo umeti, kako je mogel le en dan živeti brez nadnaravne moči." (Wissenschaft der Sprache. 295.)

Priznati moramo torej, da je Bog moral človeka postaviti na svet povsem razvitega, v čvrsti mladeniški dobi, da je mogel izvršiti nalogo, katero mu je poveril Stvarnik. Naj sklenem z besedami slovečega grofa de Maistre: "Propadli človek je moral pasti iz visokega, to je iz prvotnega stanja bistroumnosti in vede. Bolj kot katerikoli spominke nam priča 'govorica' — jezik — govorjenje — za prvo svetljenost, ki je razsvetljevala zibelko človeškega rodu. Ako v tem oziru glede izvira govornice naše stoletje noče priznati resnice, je edino le to vzrok, ker se zelo boji jo najti. Jeziki so imeli svoj početek, a beseda ga ni imela, niti s človekom. Ena reč je morala biti pred drugo, zato beseda ni drugače mogoča kot po Besedi (božji)." (Abendst. v. Peter. I. 121.) Bog je torej moral prvi učiti človeški rod, ž njim občevariti ter mu podati prvo podlago k poznejšemu napredku. Kolikor bolj se približuje Bogu — krščanstvu, tem večji je njegov napredek, čim bolj se oddaljuje od njega, tem bolj propada.

4. Potomci ene dvojice.

¹In je ustvaril iz enega človeka ves človeški rod, da biva po vsej zemlji.“ (Dej. ap. 17, 26.)

Ako opazujemo človeški rod, zdi se nam na prvi pogled, da se ljudje zelo razlikujejo med seboj. Razlikujejo se po barvi, po obliki glave itd. Zato so naravoslovci razdelili človeški rod v plemena, nekateri v pet, drugi v tri. Pri tej razdelitvi so se ozirali na kožno barvo, na obliko glave in kakovost las. Splošno dclijo človeški rod na pet plemen: Kavkaško ali belo plemo, h kateremu prištevajo prebivavce Evrope, severnega obrežja Afrike, Azije do mongolskih gorā. To plemo ima belo kožno barvo, (jajčasto) okroglasto glavo in mehke gladke lase. Mongolsko (rumeno) plemo ima rumenkasto kožo, strumenaste lase, skoro četverooglato glavo, napašev stoječe oči. K temu plemenu prištevajo prebivavce severne in vzhodne Azije. Tretje plemo je ameriškansko, ki ima rdečkasto kožo, črne strumenaste lase. Četrto je etijopsko ali zamorsko (črno) plemo, ima črno kožo, koderaste, volnaste lase, ozko, od strani stisnjeno glavo, izbuljeno lice in napašev stoječe zobe. K temu plemenu prištevajo prebivavce osrednje Afrike in nekaterih otokov v severni Avstraliji. Slednjič je malajsko plemo, ki ima umazano črne lase, ozko glavo, volnaste lase. Semkaj prištevajo prebivavce Avstralije.

Ta razlika, po kateri delijo učenjaki človeški rod v več plemen, je pa napotila zopet nekatere, da hočejo postaviti sv. pismo na laž. Sv. pismo nas namreč uči, da ima ves človeški rod svoj izvir iz ene dvojice ljudi, namreč od Adama in Eve. A ti bi pa radi zavrgli ta nauk, češ, ker je tolika razlika med ljudmi, nikakor ne more ves človeški rod izvirati od ene dvojice. Kaj ne, čudovito! Pri rastlinah in živalih, kjer opazujemo tako očitno različno, trdijo, da so se vse razvile iz ene ali le nekaterih vrst, pri človeku pa ravno nasprotno. Ali se ne kaže tu očitno, da jim ni za drugo, kakor samo edino za to, da nasprotujejo sv. veri, in da so pripravljeni raje verovati največjo nezmysel, kot pa določne in jasne resnice sv. vere. Ali izvira torej človeški rod iz ene dvojice ljudi, namreč od Adama in Eve?

Sv. pismo temu določno pritrjuje: „Bog je ustvaril človeka po svoji podobi,“ nam pripoveduje, „po podobi božji ga je ustvaril; moža in ženo ju je ustvaril. In Bog ju je blagoslovil in rekel: Rastita in množita se, in napolnita zemljo ter si jo podvrzita.“ (I. Mojz. 1, 27. 28.) Tudi sv. apostol Pavel oznanja isti nauk v Atenah, rekoč o Bogu: „On daje življenje in dih in vse. In je ustvaril iz enega ves človeški rod, da prebiva po vsej zemlji.“ (Dej. ap. 17, 25. 26.) Na tej resnici temelji tudi nauk sv. cerkve o izvirmem grehu in odrešenju. Le ako ves človeški rod izvira od ene dvojice, je mogel greh te dvojice s svojimi nasledki preiti na ves človeški rod. Ako bi ves človeški rod izviral iz več družin, in bi bila le ena grešila, potem bi bili le nekateri ljudje podedovali greh in njegove nasledke — a te nasledke opazamo pri vsem človeškem rodu. Zato uči sv. Cerkev, da ves človeški

rod izvira iz ene družine. To prepričanje nahajamo v splošnem pri vseh narodih. Opozorim tu na Indijance, ki žive v Ameriki. Njihova starodavna izročila pripovedujejo, da je Bog ustvaril prva človeka, katerima je bilo ime Adama in Iva ali Prakriti, t. j. mati vseh živih, kar pomeni tudi hebrejsko ime Haja (Eva). Kako lepo se to izročilo ujema s sv. pismom! Ravno tako so tudi učenjaki našli pri drugih narodih, da se njihova izročila kaj lepo ujemajo s sv. pismom, da namreč ves človeški rod izvira iz ene družine. Pa to nas uči tudi zdrava pamet, zlasti nas v tem potrjujejo učenjaki, ki so natančno opazovali človeški rod ter dognali, da je ves človeški rod le ena vrsta, da je v bistvenem popolnoma enak, in da so one razlike nebitvene in postranske. Že pri živalih smo rekli, da je najgotovješe znamenje, da so ene vrste, ako so med seboj plodovite in je tudi njihov zarod takorekoč neskončno plodovit. Ako namreč križamo (spolno mešamo) živali raznih vrst, te živali ali nimajo zaroda ali pa imajo zarod, ki črez nekaj časa izumre. Tega pri človeškem rodu ni. Vsa plemena so med seboj rodovitna in brezmejno plodovit je tudi njihov zarod. Zato mora biti ves človeški rod le ene vrste, le ena družina. „Stanovitna plodovitost raznih plemen,“ pravi učeni Dr. Jaines (Žém), „je najtehtnejši dokaz, da je človeški rod le ene vrste.“ (Jaines, Moise et Darwin, pag. 288.) Ako je pa le ena družina, potem pač more izvirati iz ene dvojice — Adama in Eve.

V tem nas tudi potrjuje sestav človeškega telesa, ki je pri vseh ljudeh eden in isti. Pri vseh ljudeh najdemo ene in iste dele telesa na enem in istem prostoru, v istem razmerju; glavo, roki, nogi, čreves, število in lego kosti itd. Velikost je povprečno pri vseh ista, pri vseh ista pokončna hoja. Kako vse drugače je pri živalih, ki so različne vrste, kolika razlika je med njimi. Pri živalih očitno vidimo, da se niso mogle razviti iz ene vrste. Nasprotno pa pri človeku kaj lahko sklepamo iz te podobnosti, da so ene vrste, vsi ena družina.

Pri vseh ljudeh najdemo povprečno isto dolgost življenja, obiskujejo jih iste bolezni, imajo isto gorkoto krvi, isto število udarcev žile. Vsak človek se porodi v istem času. Te enakosti ne najdemo nikjer pri živalih, še v istem rodu ne. Človek živi v vsakem podnebj, ne pa živali, ki so navezane na določeno podnebe. Ako žival nesemo na drugo podnebe, večinoma izumre, človek se pa privadi na vsako podnebe. Živali je določena hrana, človek pa se privadi na vsako hrano.

Isto enakost, kakor glede telesa, najdemo tudi glede duševnih zmognostih pri vseh ljudeh. Pri vseh ljudeh najdemo razum, prosto voljo. Vsi ljudje razločujejo med dobrim in hudobnim, imajo hrepenenje po sreči, ljubijo lepoto, resnico. Tudi najbolj divji narodi se dajo izobraziti, kakor nam pričajo zlasti poročila misijonarjev in njihovo delovanje, ki ni brezuspešno. Že večkrat smo tudi omenili, da najdemo pri vseh narodih vero v Boga, v neumrjčnost duše itd. Preiskavanja so celo dognala, da je vera človeškega rodu tem čistejša, čim bolj gremo nazaj, in da so prvotno vsi narodi verovali le v enega Boga. Vse to nam zopet priča, da je ves človeški rod le ena družina. Istotako nas tudi uče jeziki vseh narodov človeškega rodu.

1492. prišel tja, saj je Amerika povsem ločena od Azije, kjer je po besedah sv. pisma tekla zibelka človeškega rodu.² Človeka, ki ne pozna zemljepisja in zgodovine, kaj lahko pre-moti ta ugovor, da začne dvomiti nad resničnostjo sv. pisma. A ta ugovor je povsem ničel.

Vzemi v roko zemljevid, pa se boš kaj kmalu prepričal, da so mogli ljudje priti iz Azije v Ameriko. V severu se namreč Amerika skoro dotika Azije. Loči ju le takozvana Behringova cesta, to je voda, ki je široka le 30 milj in ima vmes polno otokov. Brez posebne nevarnosti so ljudje lahko v čolnih prišli iz Azije v Ameriko po tej cesti, ki je še razen tega mnogokrat pokrita z debelim ledom, da še čolna ni bilo treba. Da so pa čolne rabili že v starodavnih časih, nam potrjuje zgodovina. Razen tega pa še trdita učenjaka, Rus Krakenikov in Prus Steller, da je bila Amerika svoje dni zvezana z Azijo po ozkem medmorju (suhi zemlji), da so torej prebivalci Azije po suhi zemlji mogli priti v Ameriko. To medmorje se je pozneje pogreznilo vsled potresov, ki so kaj pogosti na Kamčatki, t. j. na delu Azije, ki je najbližji Ameriki v onem delu. Nekaj sličnega imamo pri Siciliji, pri Angleški deželi, pri Spaniji. Te dežele so bile nekdanj združene s celino, Sicilija z Italijo, Angleška z Evropo, Spanija z Afriko, zdaj jih pa loči ozko medmorje (moirska ožina). Razen tega nas tudi zgodovina uči, da so prišli ljudje že pred Kolumbom v Ameriko. Sloveči učenjak Pezono dokazuje, da so Skandinavci poznali Ameriko že prej kot Kolumb, da so Egiptčani in Feničani hodili v Ameriko že pred Kristusom. Sloveči Despuignes (Despinj) dokazuje, da so imeli Kitajci že do petega stoletja kaj živahno kup-čijo z Amerikanci. Sami Amerikanci priznavajo, da ni Amerika njihova takorekoč rodna zemlja, ampak poučeni po starodavnih zanesljivih izročilih trdijo, da so prišli razni rodovi iz Sibirije po Behringovi cesti (rod Parvinov itd.). Peruanci so tudi pravili Spancenem, ko so bili prišli ti v Ameriko, da so bili prišli pred mnogimi stoletji ljudje na ladjah. Tudi pravljice in razne navade prebivalcev Severne Amerike, ki se kaj lepo strinjajo z onimi prebivalcev Azije, nam pričajo, da so prvi prebivalci Amerike prišli od zahoda, t. j. iz Azije, kjer je tekla zibelka človeškega rodu. Ista je s prebivalci Oceanije, t. j. otokov, ki so v Tišem morju med Avstralijo, Azijo in Ameriko. Tudi ti otoki, katerih je precejšnje število, so morali biti nekdanj zdrušeni z Avstralijo in Azijo. Prebivalci teh otokov pripovedujejo po svojih izročilih, da so njihovi predniki prišli od vzhoda ali severa. Sloveči potovavec Rienza, ki je temeljito proučeval Oceanijo, pravi, da so si prebivalci teh otokov tako podobni v vseh rečeh, da jih moramo imenovati rodove enega in istega naroda. Tudi izkopavanja nam potrjujejo, da so prebivalci Amerike in Oceanije prišli iz Azije ali Amerike (v Oceanijo). Kako nespameten je torej omenjeni ugovor, da nasprotuje sv. pismo dejstvu, da je Kolumb našel ljudi v Ameriki.

A drugi zopet zmaje z glavo, češ, kako bi bilo mogoče, da bi od ene dvojice izviralo toliko število ljudi (1500 milijonov), kakršno je dandanes. Tudi temu se nam ni čuditi, ako pomislimo, da so ljudje bili v početku veliko bolj zdravi, močni, da so veliko dalj časa živeli

Čim bolj gremo nazaj v zgodovini, opažamo, da se jeziki takorekoč približujejo eden drugemu, in da smo nekako primorani reči, da so se vsi jeziki razvili iz enega jezika. Zopet očiten dokaz, da so vsi ljudje le ena vrsta, ena družina, ki mora imeti svoj izvir v eni dvojici.

Omenjene razlike, po katerih dele človeški rod v razna plemena, pa niso tolike in take, da bi mogli iz njih sklepati, da bi ne bili vsi ljudje le ene vrste, le ena družina. To se kaže zlasti v tem, da omenjene razlike ne najdemo izključno le pri eni vrsti ali drugi, ampak najdemo jih tudi pri vseh drugih.

Najpoglavitejši znak plemena je kožna barva. A iz različne barve ne moremo sklepati na različno vrsto ljudi, zakaj beli niso samo Evropejci, bele najdemo tudi Arabce, zlasti ženske, ki so vedno zakrpite. Črno ni samo etiopsko plemo, črno-rjave najdemo tudi Kitajce; črnkasti so tudi Evropejci, zlasti v južnih krajih, na pr. na Spanskem. To in zlasti naravoslovje nas uči, da različno barvo provzročí deloma podnebje, deloma hrana človekova in drugi vzroki, ki niso še povsem dognani. Učeni naravoslovec Burdach pravi: »Vsi otroci imajo v materinem telesu in takoj po rojstvu rdečo kožo; šele polagoma postane otrok zamorčev črn, Evropejec bel, mongolcev rumenkast.« (Anthropologie, str. 702.)

Tudi iz oblike lobanje (glave) ne moremo sklepati na različno vrsto, saj se v istem plemenu, da, celo v isti rodbini najdejo ljudje, ki imajo glave kaj različne oblike. Učeni Pruner-Bey je preiskal in premeril do 60.000 lobanj in kaj je našel? Največjo razliko v istem plemenu, a največjo sličnost, ako je primerjal različna plemena. Tudi Burmeister, naš nasprotnik, pravi, da je razdelitev ljudi po obliki glave nedostatna. Ako bi hoteli ločiti ljudi po obliki glave in iz nje sklepati na različno vrsto, potem bi mnogokrat morali reči, da so otroci iste družine različne vrste, ker se tako zelo ločijo po obliki glave. A to je seveda nespametno. Tudi glede oblike obraza velja isto. Ne samo pri kavkaškem plemenu, ki ima najlepše obraze, ampak tudi pri drugih plemenih najdemo tepe obraze. Da je ista glede las, pač vsakdo ve. Kodrastih las ne najdemo samo pri zamorcih, mnogokrat jih vidimo tudi pri Evropejcih in drugih plemenih. Nekateri se upirajo na to, da zamorci nimajo brade in iz tega sklepajo, da so ljudje nižje vrste. Pa kako nespametno je to! Potem bi bile ženske tudi druga vrsta ljudi kot moški. Pa to tudi ni res, da bi črnci ne imeli brade. Imajo jo, dasi ne tako dolgo in takšno kot Evropejci. Mnogi pa imajo popolnoma tako tepe in dolgo brado kot Evropejci. Očividno je torej, da iz teh razlik ne moremo sklepati, da bi bili ljudje več vrst. Ravno nasprotno. Ker ti znaki niso izključno le pri enem ali drugem plemenu, zato še dandanes ni dognano, v koliko plemen naj bi se razdelil človeški rod. Ravno to nam je pa tudi priča, da so vsi ljudje le ena vrsta, le ena družina, ker se niti en določen znak ne more najti, po katerem bi bilo mogoče ločiti ljudi. Ako so pa vsi ljudje ena družina, potem pač ne moremo oporekati, da človeški rod ne izvira iz ene dvojice, Adama in Eve.

Ali tu se oglasi kaka modra glava, rekoč: »Kako je pa bilo mogoče, da je Kristof Kolumb našel ljudi v Ameriki, ko... je bil

in se vsled tega veliko bolj množili. Leta 1589 se je pri nekem otoku razbila ladja. Na otok se je rešila ena sama angleška družina. In že l. 1667, torej čez 80 let, je našla holandska ladja, ki je bila prišla do tega otoka, na njem 12.000 prebivavcev, ki so vsi izvirali od štirih mater. Kako bi torej ne mogel iz ene dvojice v tolikih tisočletjih izvirati sedanjí številni človeški rod. Ako le vzamemo, da ima ena družina od 25. do 50. leta le šest otrok, potem je že 425 let po vesoljnem potopu mogel šteti človeški rod do 800 milijonov ljudi. Učeni Burdach pravi: „V Evropi ima povprečno ena zakonska dvojica štiri otroke. Ako je bila, kakor je povsem mogoče, le ena dvojica ljudi ustvarjena, in ako se je množila s svojimi potomci v tej meri, potem je bilo že v tisoč letih dvakrat toliko ljudi na zemlji kakor jih je sedaj.“ (Burdach, Anthropologie, str. 704.) Nekateri se tudi spotikajo nad besedami sv. pisma, da se je Kajin, ko je bil umoril brata, baš, da bi ga ljudje ne umorili, in da je pri svojem begu iz očetove hiše sezidal mesto, češ, potem je bilo že več ljudi na svetu in ne samo Adam in Eva in Kajin. A tudi ta ugovor je nesparten, saj nam sv. pismo nikjer ne pravi, da sta Adam in Eva imela le dva sina, namreč Kajna in Abela. Tudi ni nikjer povedano, koliko časa je bilo preteklo do Kajnovega uboja in koliko je preteklo časa, preden je Kajin ubežal in sezidal mesto.

Prazni so torej vsi ugovori proti sv. pismu, ki nas uči, da je človeški rod potomec le ene dvojice, Adama in Eve. Nasprotno nas ves človeški rod uči, da je le ene vrste, le ena družina in da se je mogel razviti iz ene dvojice.

5. Starost človeškega rodu.

⁷Za nespametne ali ničemerne in predrzne ljudi moramo imeti tiste, ki nam hočejo pokazati 470.000 let stare spomenike. (Cicero. De div. I, 19.)

Svet ni od vekomaj, pa tudi človeški rod ne. Oba imata svoj začetek. A kdaj je postal svet, kdaj je stopil prvi človek na zemljo? Nekateri poganski narodi so menili, da je svet star več milijonov let. Tako govoré Indijanci o štirih milijonih let, Kitajci o treh, Japonci o dveh itd. Tudi nekateri novodobni učenjaki prištevajo človeškemu rodu neznansko starost. Mnogi hočejo s tem zavreči sv. pismo, ki po njihovem mnenju svetu in človeškemu rodu ne pripisuje tolike starosti. A to je povsem nespametno. Sv. pismo ne daje nobenega določnega odgovora na vprašanje: Koliko je star svet in človeški rod? Zato svetu lahko pripisujemo še tako veliko starost, ne da bi s tem nasprotovali sv. pismu. Kakor smo namreč že prej omenili, nam sv. pismo pripoveduje, da je Bog v začetku ustvaril snov neba in zemlje, a nič ne pove, koliko časa je preteklo do prvega dne, ko je ustvaril svetlobo. Potem smo se prepričali, da Mojzesovi šesteri dnevi, v katerih je Bog dovršil svet, ne pomenjajo 24 ur trajajoče dneve, ampak manj ali več časa trajajoče dobe. Mojzes nam le pove, da je Bog v šestih dobah dovršil sedamj svet, a v drugem nam pre-

pušča popolno prostost, da določimo svetu starost kakršno hočemo. Tudi glede starosti človeškega rodu nam sv. pismo ne daje določnega odgovora. Vendar pa lahko iz nekaterih okoliščin sklepamo, koliko časa je že približno minilo, odkar je zemlja v sedanjí obliki in odkar biva človek na njej. Iz rodovnikov, katere našteva sv. pismo od Adama do Kristusa, so nekateri izračunali, da biva človek približno kakih 6000 let na zemlji.

Najprej opozarjamo, da ti rodovniki niso povsem zanesljivi, ker niso popolni. Ne naštevajo namreč vseh rodov, ampak imenujejo le najimnimejše može, mnogokrat imenujejo zraven pradedá prvnuka, kakor da bi bila oče in sin. Razen tega se je kaj lahko pri prepisovanju vrnila kaka pomota, ker so se nekdanj številá označevala s črkami. Vsled tega štejemó do 150 razlaganj sv. pisma glede starosti človeškega rodu.

Sicer se pa skoro vsi učenjaki strinjajo s sv. pismom, da je človeški rod star približno okrog 6000 let. — Kakor je čitatelju gotovo znano, nosijo vode s seboj obilo peska, katerega potem pri izlivu v morje nakopíjajo. Vsled tega so marsikatera mesta, ki so bila nekdanj pri morju, sedaj od njega precej oddaljena, na pr. mesto Adria na Laškem, ki je sedaj štiri ure od morja oddaljeno, je bilo za Rimljanov kdaj tik morja, zdaj je pa dve uri od njega oddaljeno. Tekom časa je namreč reka Nil nanesla toliko peska in blata, da je popolnoma zasula morje pri izlivu. Te zasilpe so učenjaki preiskali in iz njih izračunali starost človeškega rodu. Kako? Pri izlivu reke Loire (Loar, na Francoskem) v morje so l. 1876 čistili lukó, katero je bila reka na omenjeni način zasula. V globočini $7\frac{1}{2}$ m so našli rimski denar iz tretjega stoletja, v globočini 10 m dva meča in eno bodalo iz broná. Iz tega so sklepali, da je reka visočino $7\frac{1}{2}$ m peska nanesla v 1600 letih visočino 10 m pa kvečjemu v 2300 letih, ker je bilo ono orožje približno toliko staro. Iz tega so pa tudi sklepali, da je reka popolnoma enakomerno zasipala lukó, ker je $7\frac{1}{2}$ m zasula v 1600 letih, deset metrov pa v polovico več letih, torej 1600 — 800 ali približno 2300 letih. Razen tega so tudi pri zasipu zapazili popolnoma enakomerne plasti, namreč po 3 m debele plasti, ki so ležale ena nad drugo. Iz tega so potem izračunali, da je ves zasip nastal v kakih 6000 letih. Ker se je pa zasip začel delati tedaj, ko je dobila zemlja sedanjó obliko in ko je stopil človek na njo, zato prištevajo človeškemu rodu starost kakih 6000 let, kar tudi oznanja sv. pismo. Slično so učenjaki starost človeškega rodu preračunili iz drugih dejstev. Vsi se večinoma strinjajo v tem, da je človeški rod star od pet do sedem tisoč let.

„Vsa številá,“ pravi učeni naravoslovec Pfaff, „katera navajajo za starost človeškega rodu, so zelo negotova, najbolj zanesljiva ne pressegajo 5000—7000 let.“ (Die neuesten Forsch. und Theorien auf dem Gebiete der Schöpfungsgesch., str. 76.) Pa kakor rečeno, sv. pismo nam nič določnega ne pove; a tudi v tem, kar nam pove, se večinoma strinjajo učenjaki. Učeni Rosellini, ki je preiskal egipčanske spomenike in iz njih izračunal starost človeškega rodu, pravi: „Ni si

mogoče misliti lepšega soglasja, kakor je med zgodovino egipčansko in časoslovljem (podatki sv. pisma, katere nam daje o starosti človeškega rodu) sv. pisma. (I monumenti dell'Egitto II. 83.)

Mimoogrede naj tu še nekoliko izpregovorimo o starosti posameznih ljudi v prvi dobi človeškega rodu, v katero se nekateri zaletavajo. V prvi dobi človeškega rodu so očaki, kakor nas uči sv. pismo, dosegli toliko starost, kakršne zdaj nihče več ne doseže, na pr. Adam je živel 930 let, Matuzalem 969 let, vsi drugi, razen Henoha, nad 700 let. Sv. pismo sicer določeno govori, da nam teh let ni mogoče drugače umeti, kakor kot navadna leta, kakršna imamo sedaj, vendar pravijo nekateri, da pomenijo ta leta le naše mesece. Ko bi to veljalo, potem bi bil Malateel imel sinove že v šestem, Faieg celo v tretjem letu. Ali je mar to mogoče? Sicer nam pa ni treba teh let na ta način razlagati, marveč si kaj lahko mislimo, da so bile povsem navadna leta, kakršna imamo sedaj. Ako namreč pomislimo, da je bil tedaj človeški rod v polni moči, še nepokvarjen, je pač mogoč doseči visoko starost. Tedaj še ni poznal raznih stvari, katere mu sedaj krajšajo življenje, na pr. kave, čaja, pijače, zlasti žganja i. dr. Lahko si pa tudi mislimo, da je Bog ocakom zato podelil daljše življenje, da bi prej obljubil svet, in da bi človeškemu rodu tem čisteje ohranil svoj nauk, katerega je bil dal ocakom. Sicer je pa tudi lahko, da je bilo vreme, podnebje in druge okolnosti pred vesoljnim potopom povsem drugačne kakor pozneje. Takoj po tem potopu zapazimo namreč, da se je začela krajšati življenska doba človeškega rodu. Že očak Jakob nam določeno razodeva, da je vedel za visoko starost svojih prednikov, ko pravi: »Stointrideset let je mojega potovanja; malo jih je, pa hudih, in ne dosežejo dni mojih očetov, v katerih so potovali.« (I. Mojz. 47, 9.) Ako še sedaj marsikateri ljudje dosežejo visoko starost tudi nad sto let, kaj bi pred tolikim časom, ko je bil človeški rod še v mladeniški moči, ne bili mogli doseči starosti, katero jim pripisuje sv. pismo, posebno ker so jih tedaj mnoge okolnosti v tem podpirale.

6. Kaj sem?

»Razumna duša in meso je človek.«
(Symb. Athanas.)

Ni ga pač važnejšega vprašanja, kot je vprašanje: »Kaj sem?« zakaj po njem, oziroma po odgovoru na to vprašanje uravnava človek vse svoje življenje. Ako je le žival, kaj čudo, ako živi uprav živalsko. Zato se je človek vedno bavil s tem vprašanjem. Kakor je poganski modrijan Sokrat svojim učencem zabičeval kot glavno pravilo: »Spoznavaj samega sebe,« tako je eden prvih krščanskih učenjakov, sv. Avguštin, molil: »Gospod, daj da spoznam samega sebe.« Kaj bi se torej i mi ne bavili s tem vprašanjem ter ga zlasti stavili svoji nezmotljivi učiteljici sv. veri, oziroma sv. katoliški cerkvi, posebno ker današnje dni čujemo tako različne odgovore na omenjeno vprašanje. Nekaterim (takozvanim materijalistom) je človek

je najbolj dovršena žival, ki se bistveno ne razlikuje od drugih živali. Nekateri zopet previsoko povzdigujejo človeka ter bi iz človeka radi naredili nekakega boga, ker učijo, da v človeku biva del božjega bitja. Kaj nam torej odgovarja sv. vera, kaj zdrava pamet na vprašanje: »Kaj sem,« ali še boljše rečeno: »Iz česa sem?« Ali mar pritrjuje sv. vera omim naukom? Niti najmanj, marveč nam odgovarja po takozvani Atanzijevi veroizpovedi: »Razumna duša in meso je človek,« ter nas s tem uči, da je človek iz dveh delov: telesa in neumrjočee, razumne duše, ki je vir človekovega življenja in vsega njegovega delovanja. Na dano vprašanje nam torej sv. vera oznanja trojno resnico, namreč: 1. Da ima človek razen telesa eno dušo, ki je vir njegovega življenja in delovanja, ali z drugo besedo, ki je oblika človekovega telesa. 2. Da je ta duša razumna, t. j. da ima um in prosto voljo. 3. Da je ta duša neumrjoča. To trojno resnico nam popolnoma določno oznanja v prvi vrsti sv. pismo. Zlasti določne so tu besede, s katerimi nam popisuje sv. pismo stvarjenje prvega človeka, katere smo navedli v prvem poglavju. Kakor bremo ondi, je Bog najprej naredil človeško telo, potem je vanj vdihnil dušo in šele potem je bil človek živa stvar. Tu nam pač jasno napoveduje, da ima človek telo in dušo, in da je duša poglavitnejši del v človeku, ker šele ona provzroči, da je človek to, kar je, namreč človek.

»Spominjaj se svojega stvarnika v dnevih mladosti,« nam kliče Pridigar, »preden se povrne prah v zemljo, iz katere je, in se povrne duh k Bogu, ki ga je dal« (12, 7). Ali ne govori tu modre določno od dveh delov v človeku, od telesa, ki je prah (kakor nas uči vsakdanja izkušnja, ako pogledamo v kak grob) in od duše, ki je od Boga in se po človekovi smrti k njemu povrne? Posebno določno govori naš božji Zveličar, ko pravi: »Ne bojte se tistih, kateri umore telo, duše pa ne morejo umoriti; bojte se veliko bolj tistega, ki more telo in dušo pahnuti v pekel.« (Mat. 10, 28.) Ali niso to povsem jasne besede, v katerih nam oznanja, da ima človek dušo in telo, ki sta bistveno različna, in da je ta duša neumrjoča? »Kaj pomaga človeku, če si ves svet pridobi« (namreč za telo), nas zatrjuje na drugem mestu, »ako pa na svoji duši škodo trpi.« (Mark. 8, 36.) Ko je Gospod obudil Jairovo hčer, pravi evangelist: »Njen duh se je povrnil in je takoj vstala.« (Luk. 8, 55.) — In sv. Pavel zatrjuje ljudi, ki so prepllašeni gledali Evtiha, ki je bil padel iz tretjega nadstropja, in menili, da je mrtev: »Ne bojte se, zakaj njegova duša je še v njem.« (Dej. ap. 20, 10.) »Kakor je telo brez duše mrtvo,« nas uči tudi sv. apostol Jakob, »tako je vera brez del mrtva« (2, 26). V vseh teh in drugih izrekih, katerih bi lahko na stotine navedli iz sv. pisma, nam sv. pismo dovolj razločno oznanja, da je človek iz telesa in neumrjočee, razumne duše, ki je oblika telesa.

Ako pa Gospod pravi: »Ljubi Gospoda, svojega Boga, iz vsega svojega srca, iz vse svoje duše in iz vse svoje pameti« (Mat. 22, 37), ali če pravi apostol: »On pa, Bog miru, naj vas posveti, da vsega svojega duha, svojo dušo in svoje telo brezmadežno ohranite za prihod našega Gospoda Jezusa Kristusa« (I. Tes. 5, 23), nas to ne sme motiti, ker se naša duša imenuje sedaj duh, ker provzroči vse duševno

delovanje človekovo, sedaj dušo, ker oživlja njegovo telo, srce, ker predčuje njegovo voljo. Tu se ne govori o treh delih človekove narave, ampak o trojnem delovanju ene in iste duše.

Zato so se tudi vsi cerkveni očetje poprijeli teh resnic ter jih enoglasno učili, in tudi sv. Cerkev jih je oznanjala vse čase, zlasti slovesno izpovedala na cerkvenih zborih. Navedli smo že nauk četrtega lateranskega cerkvenega zbora, na katerem je sv. Cerkev izjavila, da je človek iz telesa in razumne duše. Na kalcedonskem cerkvenem zboru izjavlja, da je Jezus Kristus (pravi Bog in pa tudi) pravi človek, t. j. bitje iz telesa in razumne duše. Istotako pravi na četrtim carigraskem cerkvenem zboru: „Kakor učita novi in stari zakon, ima človek eno razumno in pametno dušo,“ ter izključuje tiste, ki bi drugače učili. Posebno določno pa uči na vijenskem (Wienne l. 1311) cerkvenem zboru, da si je Jezus Kristus privzel človeško naravo, namreč „trpljenja zmazano telo in razumno ali pametno dušo, ki je sama po sebi neposredna oblika telesa.“ Nasproti Günterju, ki je učil, da so v človeku dve duši, je sv. oče Pij IX. izjavil, „da je človek bitje, ki je iz dveh delov, telesa in duše, in sicer razumne, ki je sama po sebi neposredna oblika telesa.“ — Na petem lateranskem cerkvenem zboru pa sv. Cerkev izključuje iz svoje srede vse tiste, ki uče, „da je razumna duša umrjoča.“

To je torej nauk sv. vere: Človek ima telo in eno dušo, ki se bistveno razlikuje od telesa ter ga oživlja; da je ta duša razumna, ki ima um in prosto voljo, in slednjič, da je duša neumrjoča. S tem je pač dovolj določno tudi označeno, da se človek bistveno razlikuje od živali, da torej ni le najbolj razvita žival, kakor bi nekateri radi imeli.

Kaj pa pravi k temu zdrava pamet? Naravnost moremo trditi, da je tudi ona primorana pritrditi temu nauku. Že pogled na človekovo telo nas mora pred vsem prepričati, da človek ni le gola materija, le žival, ampak da je za kaj višjega določen. Ne bomo tu ponavljali, kar smo že opetovano povedali o človekovem telesu, ki že po svojem telesnem sestavu razodeva toliko čudov, da ga imenujejo učenjaki „majhen svet“, ker so v njem združena vsa čuda, katera vidimo po vsem svetu razdeljena na posameznih stvarih. Kaj nam pripoveduje o človeku že njegova pokončna hoja, njegovo proti nebu obrnjeno čelo in oko! — „Ozri se proti nebu, o človek, a kliče tu nemški pisatelj Herder, „in raduj se nezmerne prednosti, katero je Stvarnik sveta navezal na enostaven princip, tvojo pokončno hojo. Ako bi hodil sklonjen kot tiger... kje bi bila tvoja duševna moč, podoba božanstva nevidno v tebe vtopljenja?“ (Idee zur Phil. der Menschheit. Kurscherers Ausgabe IV, I. 125—126.) — „Vse na človeku ga oznanja gospodarja zemlje,“ pravi naravoslovec Buffon. „Vse nam kaže tudi v njegovi zunanosti, da presega vsa živa bitja; ravno se drži in kvišku, njegov nastop je zapovedujoč.“ — „Le človek ima pokončno hojo,“ je rekel že poganski modrijan Aristotel, „ker je njegova narava in substancija božja.“

Še jasnejše pa to spoznamo, ako človeka opazujemo v vsem njegovem življenju in delovanju. Tu nam bo pa treba nekoliko dalje

poseči. Kakor smo že večkrat opozorili, opazujemo v stvarstvu ne-kako štiri kraljestva, ki se razlikujejo zlasti v tem, da razodevajo manj ali več življenja. Na najnižji stopinji so stvari, ki ne razodevajo prav nobenega življenja, ki se same iz sebe in od sebe kar nič ne gibajo, na pr. kamen, ki se le premakne, ako ga druga stvar premakne. Te stvari imenujemo neorganizirana bitja. Višji od njih so že rastline, ki razodevajo že nekaj življenja, se gibljejo same od sebe in iz sebe, namreč rastejo, cvetijo, delajo sad. Se na višji stopinji so živali, ki poleg tega še čutijo. Na najvišji stopinji med telesnimi bitji je pa človek, ki razodeva najpopolnejše življenje, ker se giblje, čuti, misli. Vse te stvari, ki pa razodevajo kolikor toliko življenja, pa imenujemo organizirana bitja. Sedaj pa vprašam: Ali je kaj razločka med organiziranimi in neorganiziranimi bitji in v čem je ta razloček? Že prvi pogled nam kaže, da je razloček, in sicer v tem, da imajo ene in druge, druge ga pa nimajo. Kaj pa provzroča to življenje? Ali mar samo materija (snov), iz katere so sestavljene? Gotovo ne, saj bi potem tudi neorganizirana bitja morala imeti življenje kakor organizirana, ker so iz istih snovi sestavljene kot te. Zato mora bivati v organiziranih bitjih še nekaj drugega, neka druga moč, ki provzroča to gibanje, življenje. To moč pa imenujemo življenski princip.

Vse organizirano življenje, bodisi pri rastlinah ali živalih ali pri človeku, mora torej imeti svoj izvor v posebni moči, v takozvanem življenskem principu (duši), ki je višja od snovi. To potrjujejo poskusi učenjakov, naravoslovcov. Vse stvari so že razkrojili na najmanjše dele. Dobro poznajo vse snovi, iz katerih so sestavljene vsaj nekatere rastline, živali in človek. A vkljub temu se jim do danes še ni posrečilo iz teh delov sestaviti enega živega bitja, bodisi rastline ali živali ali celo človeka, in tudi ne najmanjšega dela organiziranih bitij, na pr. le enega peresca, enega uda itd. Ako bi bila organizirana bitja le iz materije in bi materija (snov) edina provzročila njihovo življenje, gibanje, potem bi pač mogli sestaviti iz snovi živo bitje. A ker tega ne morejo, je očitno, da je v teh stvareh razen materije še druga moč, ki jim daje življenje, da biva torej v njih posebna moč, ki to provzroča, namreč življenski princip ali duša. Isto nam napovedujejo tudi še druga dejstva, po katerih se razlikujejo organizirana bitja od neorganiziranih. Ali si mar že kdaj slišal, da je kak kamen, ali goldinar, ali kako drugo neorganizirano bitje imelo mladice? Te pa imajo vsa organizirana bitja. Rastline rodijo seme, iz katerega vzraste nova rastlina; živali rode mladice, človek rodi otroke. Kaj provzroči to množenje? Ali mar samo materija ali snov? Potem bi moral tudi kamen ali cekin imeti mlade.

Ali si mar že kdaj slišal, da bi kamen jedel travo, ali da je treba kronicce nakrmiti itd.? Vsa organizirana bitja pa potrebujejo hrane. Rastlina jo vzame iz zemlje, žival si jo poišče, in da jo človek rabi — veš dobro sam. Čemu ta razloček? Ako bi bila organizirana bitja samo materija kot neorganizirana, bi ravno tako kot one ne potrebovale hrane. Ali si že kdaj mislil na to, zakaj se kri v telesu ne strdi, ampak se pretaka po vseh žilah? Ako jo vzameš iz telesa, se ti takoj strdi, kaj da se v telesu ne strdi? — Tvoj želodec vse prebavi, tudi

surovo meso, če ga ješ. Kaj da pa želodec samega sebe ne prebavi? Ako bi tu delovala edino le materija (snov), bi se pač to moralo zgoditi. Ali te ne uči tudi to, da mora v telesu bivati neka moč, ki zabrani, da se kri ne strdi, ampak jo takorekoč goni po žilah; da želodec ne prebavi samega sebe. Se na nekaj naj opozorimo. Nekatera bitja so si v svojem prvem početku, takorekoč v kali, povsem enaka. Kaj da se iz njih razvijejo povsem drugačna bitja? Ako bi sama materija delovala po naravnih zakonih, potem bi se pač v istih okoliščinah, pod enakimi pogoji morala razviti enaka bitja. Ali mar ne? „Spočetek pri vorticelah (mačelkah, infuzorijah, majhne živalice) ne razodeva ne v snovi, ne v obliki kakage razločka,“ pravi naravoslovec Giebel; „tudi najbolj tesnosrčna, prebrisana natančnost ga ne more najti, torej ga tudi ni. In vendar se razvijejo pod istimi pogoji, ne slučajno, ampak vedno po neizpremenljivih, stanovitnih zakonih povsem različne vorticele.“ (Tagesfragen aus der Naturgesch., str. 309.) Kaj sledi iz tega? Ali ne, da mora razen materije v organskih bitjih bivati še nekaj drugega, ki je različno od materije, kateri daje določeno obliko, življenje itd., — da mora torej bivati v njih posebna moč ali takozvani življenjski princip (duša).

Ako si niti gibanja ali življenja rastlin ne moremo razlagati brez posebne moči, brez posebnega življenjskega principa, kako bi si mogli šele razlagati življenje živali brez kakage principa, ker je njihovo življenje na višji stopinji kot življenje rastlin, ker živali čutijo, spoznavajo čutne stvari, česar pa rastline nimajo. Kako bi si pa mogli šele življenje človekovo razlagati brez posebne življenjske moči, ker toliko presega življenje vseh drugih organskih bitij. Posebno pri človeku se kaj živo kaže, da ni samo iz telesa, materije (snovi), marveč da ima tudi dušo, ki je bistveno (popolnoma v vsem svojem bitju) različna od telesa. Mnogo razlogov, ki nam za to pričajo, smo že navedli v I. zvezku (str. 89 in dalje). Opozorimo samo na človekovo samozavest, ki je najrši oreh za tiste, ki taje dušo v človeku. Človek se namreč zaveda vse dni svojega življenja, da je vedno en in isti. Kakor pravi v otročjih letih „jaz“, tako ponavlja v mladeniški, moški dobi in v starosti vedno en in isti „jaz“. On se dobro zaveda, da je ostal en in isti vse dni svojega življenja. Ali bi bilo pa to mogoče, ako bi bil človek le materija (snov)? Materija se namreč v človeku vedno izpreminja. Izpreminja se oblika telesa, izpreminja pa tudi vsa snov. Tekom sedmih ali celo manj let se človek, kakor je dokazano, ves izpremeni glede materije, tako da v sedmih letih ni prav nič več tiste materije, katero je imel pred tem časom. Ako bi torej bil človek le materija, ali bi se mogel zavedati, da je vedno eden in isti? Ali nas ne uči to kaj očividno, da mora v človeku bivati neko stalno bitje, ki se ne izpreminja, ki človeku daje življenje, provzroči njegovo delovanje? Ako te glava boli, če se urežeš v roko, udariš na nogo, kdo čuti to? Ali mar samo glava, samo roka, noga? Ali ne praviš: glava me boli, noga, roka me boli; jaz čutim bolečine v glavi, v roki, v nogi itd.? Eden in isti „jaz“ čuti bolečine na vsakem delu telesa. Jaz vidim prijatelja, jaz slišim prijetno godbo, jaz okušam jedi itd. Še več; v istem trenutku, ko

okušam jedi pri bogatem kosilu, slišim tudi prijetno godbo, se razgovarjam z drugimi gosti itd. Kaj sledi iz tega? Ali mar, da ima človek le telo, da so to učinki le snovi (materije)? Niti najmanj. Ravno to nas uči, da mora bivati v telesu nekaj drugega, ki je po vsem telesu eno in isto, a od njega različno, ki čuti, sliši itd. Ako bi namreč človek imel le telo, bil torej le snov ali materija, bi ne čutil samo „jaz“, ampak bi vsak del človeškega telesa sam za se čutil, roke bi čutile svoje bolečine, noge svoje itd., ker je telo sestavljeno iz mnogih delov, ki so povsem ločeni eden od drugega. Isto je tudi pri naših dejanjih. Naj stori človek karkoli hoče, vedno to pripisuje enemu in istemu „jaz“, na pr. jaz vidim, delam, sem to storil itd. Razen tega se še zaveda, da mnogo teh dejanj izvrši popolnoma prostovoljno, da jih lahko stori ali pa opusti. Materija ali snov pa izvršuje le gotova dejanja, na pr. s peresom je mogoče le pisati, z nožem rezati itd. Nihče ne more s peresom rezati, ali z nožem pisati, ampak v vseh zgolj materialnih bitjih. Te izvršujejo i ali se učijo itd. Človek ne prostovoljno, ampak prisiljeno. V gotoviji niso v njegovi oblasti, rija po gotovih zakonih, katerih ne more druga popolnoma v njegovi posodi z vodo, se mora voda iz' delo, človek preudarja, premišljuje, On pa dela kar hoče in kadar nima prostosti, je to brezpomembno. mogni reči, da je le materija suje razloge za in zoper, nam je očitna bivati v njegovem telesu čust, da lahko izbira med dejanji. in deluje povsem prostovoljno, kako dejanje, precej čuti v sebi bodisi ali z drugo besedo, da želje, ali pa neprijetno, žalost in kes, kakršno Toda, če imajo tudi slabo. Čemu to čustvo, ako je človek pri-

tem pa nazadnje res n'kor je storil? A ravno, ker ima človek to tudi živali imajo nekaj noben način ne more iztebiti iz sebe, je pač človekove. Živalska devek ni primoran ravno tako delati, kakor je navezana na telo, do, da ima prosto voljo. Res je, da ima na po njem delovati; brezfogov značaj (temperament), da nanj delujejo pri človeku. Njegovu temu se sam zaveda, da je navzlic vsemu temu stojna. Ona sicer i: Naj je človek še tako jezi vdan, vendar vsak a ona more tudi more tudi premagati, če le hoče. — Leta 1795 je stojen duh. Zues (na Francoskem) korporal (desetnik) Cambronne v tem, da ima č'ker je bil v pijanosti udari nekega častnika v obraz. le po telesnihil šele 20 let star, a hud pijanec. Njegov polkovnik ga Človek pa s' temu visoko cenil, ker je bil zelo nadarjen, prebrisan (načutne razprosil mu je pomiloščenje, a le pod gotovim pogojem.

Post namreč v ječi ter mu reče, da je prost, ako se ne bo več zmenil. „Gospod polkovnik, to ni mogoče!“ — „Ni mogoče, ako človekacin udeš smrti? Pomisli malo, jutri boš ustreljen!“ — „Glejte, Oba d polkovnik,“ pravi Cambronne, „ako bi se več ne hotel napiti, neč' roh ne smel vina piti, zakaj Cambronne in steklenica se imata duša rada, da se ne moreta ločiti, ako sta prišla skupaj.“ — „Ali se človek moreš vnu odpovedati?“ — „Popolnoma.“ — „Seveda!“ — ses' je sicer težavna reč, katero mi priporočate. Kaj, jaz naj bi več raz pil vina, nobene kapljice več,“ pravi Cambronne in zmajuje z glavo. praposed pa pravi: „Gospod polkovnik, vi ste tako dobri do mene, čaj bo torej, jaz prisegam, da v svojem življenju ne bom več pokusil

surovo meso, če ga ješ. Kaj da pa želodec kosilu, slišiš tudi prijetno godbo, se raz-
 Ako bi tu delovala edino le materija (snovna). Kaj sledi iz tega? Ali mar, da ima
 diši. Ali te ne uči tudi to, da mora v ti le snovi (materije)? Niti najmanj, da ima
 zabrani, da se kri ne strdi, ampak jo ta v telesu nekaj drugega, ki je po vsem
 želodec ne prebavi samega sebe. Se na na različno, ki čuti, sliši itd. Ravno
 tera bitja so si v svojem prvem početku telesa same za se se čutili. Ako bi nam-
 enaka. Kaj da se iz njih razvijejo povsreškega telesa, ki je po vsem
 sama materija delovala po naravnih zakonec? Niti najmanj, da ima
 okoličinah, pod enakimi pogoji moralne, ker je telo sestavljeno iz mnogih
 ne? »Společek pri vorticeah (mačelke) od drugega, ali se čuti, roke bi
 ne razodeva ne v snovi, ne v obliki ki delam, vedno to pripisuje enemu in
 slovec Giebel: »tudi najbolj tesnosrčančajan izvrši popolnoma prostovoljno
 more najti, torej ga tudi ni. In vendari. Materija ali snov pa izvršuje le
 ne slučajno, ampak vedno po neizm je mogoče le pisati, z nožem rezati
 povsem različne vorticele.« (Tagesfragezati, ali z nožem rezati, z nožem rezati
 kaj sledi iz tega? Ali ne, da mora re izvršuje, ali z nožem rezati, z nožem rezati
 bivati še nekaj drugega, ki je razli v snovi, ali z nožem rezati, z nožem rezati
 ločeno obliko, življenje itd. — da z nožem rezati, z nožem rezati
 moč ali takozvani življenjski princip, da je njegova duša, življenje le
 Ako si niti gibanja ali življenja od živalske duše, življenje le
 brez posebne moči, brez posebnega življenja svojimi telesnimi čuti, kar
 mogli šele razlagati življenje živali brezgona, nagon obraniti sebe
 njihovo življenje na višji stopinji kot živ. On pa hrpeni tudi po
 čuti, spoznavajo čutne stvari, česar pa rasateri na noben način ne
 pa mogli šele življenje človekovo razlagati učnosti. Koliko človek
 moči, ker toliko presega življenje vseh drugih na trud, zatajevanje
 sebno pri človeku se kaj živo kaže, da ni sie pripravljen darovati
 (snovi), marveč da ima tudi dušo, ki je bistve.— O slovecem slikarju
 svojem bitju) različna od telesa. Mnogo razloga bi mogoč napraviti
 čajo, smo že navedli v I. zvezku (str. 89 in dalje) Tietjan. Sloveči
 na človekovo samozavest, ki je najtrši oreh z olov, ko je spoznal
 človeku. Človek se namreč zaveda vse dni svojujejo za razne reči,
 vedno en in isti. Kakor pravi v otročjih letih »jaz«, nimajo prav nič.
 mladeniški, moški dobi in v starosti vedno en in isvezana na čute,
 dobro zaveda, da je ostal en in isti vse dni svojega ži rečeh.
 bilo pa to mogoče, ako bi bil človek le materija (snovnet, um, toda
 namreč v človeku vedno izpreminja. Izpreminja se oju tega dela.
 izpreminja pa tudi vsa snov. Tekom sedmih ali celo i se njegova
 človek, kakor je dokazano, ves izpremeni glede materije, teku nam
 sedmih letih ni prav nič več tiste materije, katero je imel pomenili,
 časom. Ako bi torej bil človek le materija, ali bi se mogel za da se
 da je vedno eden in isti? Ali nas ne uči to kaj očividno, da mli ne.
 človeku bivati neko stalno bitje, ki se ne izpreminja, ki človekličal
 življenje, provzroči njegovo delovanje? Ako te glava boli, č, da
 urežeš v roko, udariš na nogo, kdo čuti to? Ali mar samo gkvo.
 samo roka, noga? Ali ne praviš: glava me boli, noga, roka me b(9.)
 jaz čutim bolečine v glavi, v roki, v nogi itd.? Eden in isti, ja si
 čuti bolečine na vsakem delu telesa. Jaz vidim prijatelja, jaz slišiš.
 prijetno godbo, jaz okušam jedi itd. Se več; v istem trenutku, kd

so v človeku.
 Bog samemu sebi nasprotoval, ko nam je dal zapovedi,
 s kaznimi ali obljube plačilo? Čemu kazni, čemu
 sploh zapovedi, ako človek mora tako delati, kakor
 ugo besedo, ako človek nima proste volje? Pa kdo bi
 diši, saj človeku že notranja zavest napoveduje, da ima
 , da lahko izbira med dejanji; da v mnogih slučajih stori
 da lahko izbere med dejanji, ki si naravnost nasprotujejo;
 izvrši tisto, ki je njemu všeč; da dejanje, katero izvršuje,
 o opusti. Ko sedi doma v sobi in lenobo paseš, dobro veš,
 tudi lahko šel na izprehod, ali delal, ali se učil itd. Človek
 jnoma zaveda, da nekatera dejanja niso v njegovi oblasti,
 pretakanje krvi po žilah, a da so druga popolnoma v njegovi
 . Predeca se odloči za kako delo, človek preudarja, premišluje,
 i stori. Čemu to? Ako nima prostosti, je to brezpomembno.
 vno to, da človek pretresuje razloge za in zoper, nam je očitna
 a, da ima človek prostost, da lahko izbira med dejanji.

Kadar pa človek stori kako dejanje, precej čuti v sebi bcdisi
 ko prijetno čustvo, veselje, ali pa neprijetno, žalost in kes, kakršno
 je namreč delo, dobro ali slabo. Čemu to čustvo, ako je človek pri-
 moran tako storiti, kakor je storil? A ravno, ker ima človek to
 čustvo in ga tudi na noben način ne more iztrebiti iz sebe, je pač
 očiten dokaz, da človek ni primoran ravno tako delati, kakor
 dela, ali z drugo besedo, da ima prosto voljo. Res je, da ima na
 človeka velik vpliv njegov značaj (temperament), da nanj delujejo
 razni nagibi, a vkljub temu se sam zaveda, da je navzlic vsemu temu
 povsem prost, na pr.: Naj je človek še tako jezi vdan, vendar vsak
 dobro ve, da se more tudi premagati, če le hoče. — Leta 1795 je
 bil v mestu Nantes (na Francoskem) korporal (desetnik) Cambronne v
 smrt obsojen, ker je bil v pijanosti udaril nekega častnika v obraz.
 Desetnik je bil šele 20 let star, a hud pijanec. Njegov polkovnik ga
 je pa vkljub temu visoko cenil, ker je bil zelo nadarjen, prebrisan
 mladenič. Izprosil mu je pomiloščenje, a le pod gotovim pogojem.
 Obišče ga namreč v ječi ter mu reče, da je prost, ako se ne bo več
 upijanih. »Gospod polkovnik, to ni mogoče!« — »Ni mogoče, ako
 na ta način uideš smrti? Pomisli malo, jutri boš ustreljen!« — »Glejte,
 gospod polkovnik,« pravi Cambronne, »ako bi se več ne hotel napiti,
 bi sploh ne smel vina piti, zakaj Cambronne in steklenica se imata
 tako rada, da se ne moreta ločiti, ako sta pršla skupaj.« — »Ali se
 pa ne moreš vinu odpovedati?« — »Popolnoma?« — »Seveda!« —
 »To je sicer težavna reč, katero mi priporočate. Kaj, jaz naj bi več
 ne pil vina, nobene kapljice več,« pravi Cambronne in zmajuje z glavo.
 Naposled pa pravi: »Gospod polkovnik, vi ste tako dobri do mene,
 naj bo torej, jaz prisegam, da v svojem življenju ne bom več pokušil

vina." Drugi dan se je Cambronne povrnil k svojemu polku. Črez 25 let je bil Cambronne že general. V bitki pri Waterloo je pokazal posebno hrabrost, o kateri je govoril ves narod. Ko je propadla Napoleonovo cesarstvo, je zapustil javno življenje, ter mirno in tiho od vseh spoštovan in ljubljen živel v Parizu. Svojo obljubo je pa zvesto izpolnjeval do groba. Ali ni ta dogodka živ dokaz, da ima človek prosto voljo? Kaže nam pa tudi, kaj vse premore človek, ako le hoče.

Da ima človek prosto voljo, priča nam pa tudi razloček med človekovimi dejanji, od katerih imenujemo nekatera dovoljena, druga pa nedovoljena; prva sme izvršiti, drugih se pa mora ogibati. Tudi nasprotniki človekove prostosti priznavajo ta razloček, saj zahtevajo od svojih otrok, služabnikov, pokorščino, ljubezen, spoštovanje, zvestobo itd. Ako pa tega ne dosežejo, so jezni, kaznujejo, žali jih vsako razžaljenje, krivičnost, preganjanje itd. Kako bi pač mogli kaj takega zahtevati, ako bi človek ne bil gospodar svojih dejanj, ako bi se sam ne mogel odločiti za eno ali za drugo, ako bi vse stori le prisiljen; kako bi mogli pač kaj takega terjati, kako komu zameriti, ako jih razžali itd. Glej, kako celo nasprotniki, ki ločijo dejanja človekova v dovoljena in nedovoljena, očitno razodevajo, četudi ne z besedo, pač pa z dejanjem, da ima človek prosto voljo. O tem je bil vse čase prepričan človeški rod, saj je vedno učil, da ima vsak človek gotove dolžnosti in pravice. Kakšen pomen bi pa imelo to, ako bi človek ne imel proste volje, ako bi se sam od sebe ne mogel odločiti za eno ali drugo dejanje. Ali so mar že kdaj kaznovali kak stroj, ki je raztrgal človeka? Ali so mar že kdaj zaprli tigra, leva, ali kako drugo žival, ki je raztrgala človeka? Čemu pa zapirajo človeka, ki je izvršil kako hudodelstvo, ako se ne razlikuje od živali, ako ni prost?

Čemu postavlja človeški rod spomenike slovečim možem? Ako niso bili prosti, ako so bili primorani tako delati, kakor so delali, potem nimajo pač nobene zasluge, ne zaslužijo ne hvale, ne slave, ne spomenika. Ako je človek le stroj, zakaj ne postavijo spomenika kakemu železniškemu stroju, ki si je vendar veliko zaslug stekel, ko je prevozil toliko ljudi! — Toda človeški rod je vedno kaznoval hudodelce, vedno slavil slavne može v očitnem dokazu, da ima človek prosto voljo, da se lahko sam od sebe odloči za to ali drugo dejanje.

Ali ima mar žival tudi prosto voljo? Prostost je zmožnost izbirati med mnogimi dejanji. Ali pa more to žival? Ako bi mogla, potem bi pač morala poznati svoja dejanja, vedeti, v kaki zvezi so si med seboj, kake posledice imajo. A tega ne more spoznati, ker nima pameti, zato tudi ne more imeti proste volje. Že v drugem poglavju smo opozorili, da žival ne razodeva nobenega napredka. Kaj sledi iz tega? Ali ne, da nima proste volje? Ako bi imela prosto voljo, potem bi si pač mogla izbrati včasih kaj boljšega, porabiti kako boljše sredstvo. Ker pa ostane vedno na isti točki, je pač jasno, da nima proste volje. Sploh se pa o tem kaj lahko prepričamo, ako le malo opazujemo živali v njihovem delovanju. Kaj kmalu bomo spoznali, da se živali dajo voditi le od svojih čutov, od svojega

nagona (instinkta), da v istih okoliščinah store vedno isto. Ali pa moreš pri človeku naprej reči, kaj bo storil v istih okoliščinah? V istih okoliščinah dela danes tako, jutri pa drugače; ta tako, drugi pa zopet drugače. Ali ne priča vse to, da žival nima proste volje, človek jo pa ima? — Zato vidimo, da so vsi poganski modrijani pripisovali človeku prostost. Njihovo prepričanje izraža Seneka v besedah: „Česa ti je treba, da si dober? Samo hoteti, t.j. če le hočeš, pa si lahko dober.“ (Ep. 82.) „Video meliora proboque, deteriora sequor“ — „jaz vidim dobro in je tudi potrdim, a si izberem slabejše,“ poje pesnik Ovid ter s tem očitno razodeva prosto voljo človekovo. (Met. VII.) Isto prepričanje razodevajo tudi novodobni modroslovci. „Človekova prostost,“ pravi D'Alembert (Dalamber), „je povsem jasna, nepobitna in očitna resnica. Vsak modroslovec, kakor vsak človek, ako vpraša svojo zavest, mora priznati, da je prost.“ (Elem. phil.) Ako pa ima človek prosto voljo, žival pa ne, potem je pač očitno, da se človek loči od živali.

Dasi je jasno kot beli dan, da ima človek prosto voljo, vendar se najdejo zlasti dandanes ljudje, ki bi radi to utajili. Dandanes, ko se toliko govori o humaniteti (človokoljubju), nekaterim tako težko de, da se zapirajo hudodelci. Za prvo so jim ječe naredili čim boljše in lepše, a še več bi radi za nje stori, radi bi sploh vse ječe odpravili. Da bi se pa to zgodilo, uče, da človek ni prost, da hudodelci niso pravi hudodelci, ker niso tega prostovoljno stori, marvec prisiljeni. Posebno sta se za nje zavzela dva moža, Lah Lombroso in Belgijec Laveleye. Prvi je našel po mnogih preiskavah, da se nekateri pojavi, na pr. plašen pogled, kažejo skupno pri umobolnih in hudodelnikih. Kaj je iz tega sklepal? Hudodelci so povsem nedolžni po svojih hudobijah, oni so morali tako delati, ker imajo tako bolezen, ki jih sili k dejanjem, imajo takozvano „manijo“. No, lepa reč, seveda potem hudodelci niso za ječe, ampak za bolnišnice. Ali je pa mar učeni doktor prav sklepal? Ko bi tako sklepanje bilo pravo, potem bi tudi lahko rekli, da je človek petelin, saj imata oba nekatere znake skupno, na pr.: dvoje oči, dve nogi itd. Seveda nasprotnikom sv. vere je tudi tako nespametno sklepanje prav prišlo, ako je je le mogoče uporabiti zoper sv. vero. Drugi, Laveleye, je pa primerjal vsakoletna števila hudodelcev. Pri tem je našel, ali se mu je vsaj zdelo, da je našel, da se nekatera hudodelstva v gotovem številu vsako leto ponavljajo; iz tega je takoj sklepal, da se morajo dogoditi, da torej človek nima proste volje. To je bilo zopet nekaj za brezverni svet, ki razodeva toliko usmiljenja do ubogih jetnikov — hudodelcev, a zatira in preganja nedolžne redovnike, ki kakor nekdanj Judje, izpušča Barabo, zapira pa Kristusa! Ali je pa omenjeni učenjak prav sklepal? On je sklepal: Kar se redoma dogodi, to se mora dogoditi; hudodelstva se redoma dogodi, torej se morajo dogoditi. A tu je že prvi stavek povsem napačen. Res je sicer, kar se mora dogoditi, to se redoma dogodi, a ne narobe; na pr.: vsak normalen človek ima oči, a narobe ni res, da bi vsak človek bil normalen, ki ima oči, zakaj marsikateri ima oči, a nima posluha, nima zdrave pameti, torej ni normalen človek. Ako bi ti skozi celo leto vsak dan vstal ob štirih,

ali mar sledi iz tega, da nisi prost, da moraš tako storiti? Kaj ne, sam dobro veš, da to tudi lahko opustiš, da si torej prost, da imaš prosto voljo. Ako pa ima človek prosto voljo, žival pa ne, potem je pač očitno, da se človek bistveno razlikuje od živali, da je njegova duša povsem od snovi različno, neodvisno bitje, torej duh.

Ako še pristavimo, da ima človek vero v Boga, da razločuje med dobrim in hudobnim, cesar zaman iščeš pri živali, je pač jasno, da človek ni in ne more biti le žival, pa tudi, da človek ni samo telo, ampak da ima tudi dušo, ki je razumno in prosto bitje. Zdrava pamet nam torej v cellem obsegu potrjuje nauke sv. vere o duši. Ona nam pa tudi potrjuje, da je ta človekova duša neumrjoča, kakor nam oznanja sv. vera. Ker smo pa o tej stvari že govorili v prvem zvezku in ne kaže tega ponavljati, zato samo čitatelje opozarjamo na to, kar smo ondi povedali. (I zvezek, str. 99 in dalje). Preden pa sklenemo to poglavje, naj odgovorimo še na dvojno vprašanje.

Kje je duša v človeku? Ali je v možganih ali v srcu? Duša je duh, torej enostavno bitje, ki se ne da razdeliti. Ker pa duša oživlja vse telo, vsak najmanjši del, zato mora biti v vsakem delu telesa pričujoča, svoja različna dejanja izvrši pa le v udih, ki so za to primerni. Vendar pa ima zavest svoj sedež posebno v takozvani sivi tvarini v možganih, ker človek izgubi zavest, ako se rani to živo tvarino, ali če preveč krvi vanjo pride, in ker človek ne čuti bolečin na kakem udu, ako ta ud ni v zvezi s to tvarino. Duša sicer čuti bolečine tudi na nogah ali rokah, toda da se jih zaveda, provzroča zveza z možgani. Vsled tega čuti tudi vojak bolečine na nogi, dasi so mu jo odrezali, ker je bolečina v živcu, ki je vezal nogo z možgani, zavest pa to bolečino po pomoti, vsled navade, polaga v nogo. Da duša ne more bivati v udu, ki ni več sposoben za življenje, na pr. v odsekani roki ali nogi, je samo ob sebi umevno.

Druge vprašanje: Kako človek dobi dušo? Prvima človekoma je Bog neposredno ustvaril dušo, jo združil s telesom. Ali mar isto stori tudi pri njihovih potomcih? Nekateri so sicer učili, da stariši ne rode samo teles, marveč tudi dušo, toda sv. Cerkev se je izjavila, da Bog neposredno vsakemu človeku ustvari dušo ter jo združi s telesom. To že lahko posnamemo iz sv. pisma, kjer nas uči modrc: „Prah se povrne v zemljo, iz katere je, in duh se povrne k Bogu, ki ga je dal.“ Tu določeno razločuje med telesom in med dušo. O poslednji pa pravi, da je neposredno od Boga. Ko je v začetku ustvaril razne stvari, je pač vsako ustvaril na način, ki je njeni naravi najbolj prikladen. Rastline in živali je ustvaril nekako s pomočjo snovi, kateri je dal moč, da jih je rodila. Človeško dušo je pa ustvaril sam ter s tem razodel, da je ta način stvarjenja za njo najbolj primeren. Ako bi bila snov sposobna ali vsaj primerna, da rodi duše, bi bil pač Bog že v začetku dal snovi to moč. Ker pa tega niti v začetku ni storil, tudi gotovo sedaj ne stori, ali z drugo besedo: Bog tudi sedaj vsakemu človeku ustvari dušo. Sv. oče papež Anastazij II. je v svojem listu do galskih škofov izjavil, da je krivoverec, kdor uči, da bi duše nastale kakor telesa po roditvi. Poleg tega pa še uči, da po besedah Kristusovih, da „on in njegov Oče

nepréstano delujeta.“ Bog vsakemu človeku neposredno ustvari dušo. Isto oznanja tudi sv. Cerkev na petem lateranskem cerkvenem zboru, kjer naravnost uči, da Bog telesom „vdihne“, vlije dušo. Ko bi namreč Bog ne ustvaril duše, bi bilo le dvoje mogoče, da duša v človeku postane po delitvi ali po roditvi. A oboje ni mogoče. Duša ne postane po delitvi. Nekatere rastline se pomnožijo, ako jim odvzameš en del (vejico ali grm razdeliš na dva ali več delov) in ga vsadiš v zemljo. Ko si razdelil rastlino, si razdelil tudi življenski princip, moč, ki v vejici enako deluje kot v celem rastlini ter provzroči, da vzraste enaka rastlina. A pri človeku delitev ni mogoča, ker je njegova duša enostavno bitje. Kakor smo že opozorili, se človek zaveda le enega samega. En sam čuti po vsem telesu, torej mora tudi bitje, ki čuti, biti enostavno, nerazdeljivo, torej človekova duša ne more postati po delitvi. Ako so človeku odrezali roko, ta popolnoma odmre v znak, da se življenska moč v človeku ne da deliti. Ako se pa ne da deliti, potem tudi po delitvi ni postala, na pr. da bi sin dobil del očetove ali materine duše.

Pa tudi po roditvi ni mogla postati duša. Duša je duh, povsem različen od snovi. Vsled tega tudi ni mogla postati s pomočjo snovi. Cesar stvar nima, tega tudi dati ne more. Vsled tega se tudi duša ni mogla razviti iz snovi ali postati po roditvi. Ako pa ni postala ne po roditvi ne po delitvi, nam preostane le ena pot, postati more le po stvarjenju. Bog mora vsakemu človeku posebej ustvariti dušo. A kdaj? Kakor nas uči sv. pismo, je Bog v začetku ustvaril človeku najprej telo, potem mu je pa vdihnil dušo. Ako je bilo to najprimernejše tedaj, zakaj bi ne bilo sedaj? Ako je Bog v začetku tako storil, gotovo tudi sedaj tako dela, da truplu, ko je enkrat spočeto, vdahne dušo, ki potem provzroči, da se iz njega razvije človeško telo, ker je ona, kakor smo dokazali, oblika njegova.

Tega nauka se je poprijela tudi sv. Cerkev ter zavrgla nauk Origenov in drugih, ki so učili, da duše bivajo že pred telesom. Kakšen pomen bi pač imelo tako bivanje? Ako nimajo nobenega opravila, potem je njih bivanje brezkoristno. A Bog ne ustvarja bitij, ki bi ne imela nobenega pomena, nobenega namena. Sploh bi se pa človek moral spominjati, ako bi bila njegova duša že prej bivala, preden je bilo telo spočeto, a tega se nihče ne spominja. Sicer pa ni na tem toliko ležee, kdaj in kako dobi telo dušo, zadostuje nam, da vemo, da je človek bitje iz telesa in neumrjoče duše. Tega pa zdrava pamet ne more utajiti. Ako pa ni žival, pa tudi ne sme živeti kot žival, ampak mora tudi s svojim življenjem razodevati, da je najpopolnejša vidna stvar na zemlji. Kakor je vzvišen nad vsemi stvarmi, tako naj bo vzvišeno tudi njegovo življenje.

Na to je hotel nekako namigniti že poganski pesnik Ovidij. Ko je opisal stvarjenje sveta, rastlin in živali, pristavlja (Metamorphos):

Toda ni bilo še bitja, ki višje od drugih v časti, močjo voditi stvari bi z duhom globoko mističnim. Glej, tu stoji na zemljo zdaj človek, iz božjega vira. Druga ko bitja le sklonjena gledajo k zemlji, človeku dal je vzvišen pogled, dal gledati kvišku prot' nebu, gledati dal mu je proti zvezdam, odkoder je prišel.

7. Čemu sem?

*„Zemlja je le vadnica, pripravnicna.“
(Herder, Ideen zur Gesch. d. Mensch. IV. 231.)*

O sv. Bernardu beremo, da si je mnogokrat stavil vprašanje: „Bernarde, ad quid venisti?“ — „Bernard, čemu si prišel?“ Kdo more reči, da si še nikdar ni stavil istega vprašanja, vprašanja namreč: „Čemu sem?“ Komaj se človek začne zavedati svoje pameti, že se mu vrtva vprašanje: Čemu sem pač na svetu, kaj je moje opravilo tu na svetu? Kam grem, kaj je moj cilj? Čemu sem? O prevažno vprašanje! Popotnik, ki ima svoj cilj vedno pred očmi, skrbno pazi, da hodi vedno po pravem potu, skrbno povprašuje po njem ter se izogiba vsega, kar bi ga odvrnilo od njega. Kdo ne ve, da je tudi človek popotnik? Vsak dan mu to oznanja in potrjuje izkušnja. Kako potrebno je torej, da ve pravi odgovor na vprašanje: „Čemu sem?“ Kakšen odgovor nam daje na to vprašanje sv. vera in zdrava pamet?

Odgovor sv. vere nam oznanja katekizem v besedah: Bog je človeka ustvaril, da ga spoznava in časti, ga ljubi in mu služi ter se tako vedno zveliča. Kolikokrat nam oznanja isto tudi sv. pismo! Ko pošilja Gospod svoje učence v svet, jim zakliče: „Pojdite po vsem svetu in oznanjajte evanĝelij vsi stvarti. Kdor veruje in se da krstiti, bo zveličan, kdor pa ne veruje, bo pogubljen.“ (Mark. 16, 15. 16.) Ali nam tu ne napoveduje kaj določno, da je naša dolžnost, da spoznavamo Boga, verujemo vanj; zakaj, kako bi mogli verovati, ako ga ne spoznavamo? Na drugem mestu nas zatrjuje: „To je večno življenje, da spoznajo tebe, edinega pravega Boga, in njega, katerega si poslal, Jezusa Kristusa.“ (Jan. 17, 3.) — „Brez vere ni mogoče dospeti Bogu,“ nas zagotavlja sv. apostol. (Hebr. 11, 6.) Kakor pa smo dolžni spoznavati Boga, tako smo ga dolžni tudi ljubiti, svojo ljubezen zlasti s tem razodevati, da izpolnjujemo njegove zapovedi, da mu služimo. „Ljubi Gospoda svojega Boga...“ (Mat. 22, 37) nas uči Gospod Jezus Kristus ter nam ob enem napoveduje na drugem mestu: „Kdor ima moje zapovedi in jih izpolnjuje, ta je, ki me ljubi.“ (Jan. 14, 21.) Zato pravi modrc sv. pisma: „Boj se Boga in izpolnjuj njegove zapovedi; to je namreč ves človek“ (to se pravi: to je namen človekov, njegova glavna dolžnost). (Prid. 12, 13.) In Gospod nas zatrjuje: „Ne tisti, ki pravi: Gospod, Gospod, pojde v nebeško kraljestvo, ampak tisti, ki izpolnjuje voljo mojega Očeta, ki je v nebesih.“ (Mat. 7, 21.) Kakor nas uči sv. apostol Jakob, da je vera brez dobrih del mrtva, tako nas tudi zagotavlja sv. apostol Pavel, da „ne bodo opravičeni poslušavci, ampak izpolnjevalci postave.“ (Rimlj. 2, 13.) V sled tega nas tudi opominja: „Ali torej jeste ali pijete, ali kaj drugega delate, delajte vse v čast božjo.“ (1. Kor. 10, 31.) — Slednjič nas sv. vera tudi uči, da cilj našega potovanja ni ta svet, ni samo grob, ampak da je onkraj groba v večnosti, v hiši Očetovi, kjer nas čaka popolno spoznanje, popolna ljubezen, popolna sreča. Vera nas torej določno uči, da moramo delati za Boga, ker smo od Boga, da se enkrat z njim združimo v večnosti; da je on naš začetek in konec, \mathcal{A} (Alfa) in Ω (Omega), kakor pravi sv. pismo.

Ali mar more zdrava pamet nasprotovati temu nauku? O, če zdrava pamet le malo pomisli, se mora prepričati, da kakor je le Bog edino primeren začetek za človeka, tako je tudi le on za njega primeren konec ali cilj.

Pomisli, dragi bravec, kje si bil pred sto leti? Kaj ne, nikjer te ni bilo. Kdo je provzročil, da bivaš sedaj? Kdo ti je dal telo, kdo dal dušo? Kdo dal razne dušne in telesne spretnosti in zmožnosti? Ali mar edino le stariši? Čuj mater Makabejskih sinov, ki ti napoveduje to, kar te učita vera in pamet, ko pravi svojim otrokom: „Jaz vam nisem dala ne duha, ne duše, ne življenja, in tudi udov posameznega misem sama sktemila, ampak stvarnik sveta, ki upodobi človeka ob spočetju, in ki daje vsem rečem početek.“ (II. Mak. 7, 22—23.) O, tudi ti si primoran zaklicati s psalmistom: „Tvoje roke so me naredile in upodobile...“ (Ps. 118, 73.) „Ti, Gospod, si me upodobil in si položil na me svojo roko“ (me varuješ s svojo vsemožno roko). (Ps. 138, 5.) Bog je torej naš Oče, naš najboljši Oče in mi bi ga ne hoteli spoznavati? Kakor vsak otrok želi spoznati svojega očeta, tako je tudi naša dolžnost, da mi spoznavamo Boga.

Čemu nas je pa ustvaril? Ali nas je mar potreboval? Tudi brez nas bi bil popolnoma srečen. Zato nas zatrjuje: „Z večno ljubeznijo te ljubim“ (Jer. 31, 3), ter nam napoveduje, da ga je ljubezen vodila, da je nas ustvaril. In človek bi mu mogel odreči svojo ljubezen? Čegav je lonec, ki ga je lončar naredil? Komu mora pred vsem služiti? Ali ne lončarju? Ali ni povsem njegova last, s katero lahko naredi, kar hoče? Ali nisi tudi ti lončena (linata) posoda, katero je naredil vsemogočni Bog? Komu moraš torej v prvi vrsti služiti? Za koga moraš v prvi vrsti živeti, delati itd.? Ali ne za Boga? O, zdrava pamet je primorana reči s sv. pismom: „Vreden si, Gospod, naš Bog, sprejemati slavo in čast in moč; zakaj ti si vse ustvaril in po tvoji volji je bilo, in je bilo ustvarjeno.“ (Skr. raz. 4, 11.) Vse, kar smo in kar imamo, smo in imamo od Boga, zato smo pač dolžni vse posvetiti njegovi službi, v njegovo čast in slavo.

Od Boga smo, nas uči sv. vera in zdrava pamet, zato nam tudi napovedujeta, da smo za njega, da je on naš cilj in konec. Marsikateri iščejo svoj cilj na tem svetu, v posvetnih rečeh, toda vsa narava človekova nam priča, da ta svet ne more biti naš cilj. Vprašaj svoj razum, vprašaj svoje srce, in povedala ti bosta, da nisi samo za ta svet. S svojim razumom in svojim srcem človek išče resnico, lepoto in dobroto, a te žeje po resnici in sreči ne more pogasiti tu na svetu. Nobena stvar na svetu ga ne more za trajno in popolnoma zadovoljiti. Ali ga mar zadovoljijo denar? O, čim več ga ima človek, tem več ga hoče imeti. Ali mar čast? Kdo ne ve, da človek tu na svetu nikdar nima dovolj časti, da so in bodo ljudje hrepneli po večni časti; hoteli so in hočejo postati enaki Bogu. O, posvetna čast ne more napolniti našega srca, zato tudi ne more biti njegov cilj. Ali je mar drugače z mesenim uživanjem? Vsakdo ve, da tudi to ne more človeka za trajno in popolnoma zadovoljiti. Da človek ni za ta svet ustvarjen, da ne more imeti tu svojega cilja, je pač

očividno spoznal kralj Salomon: "Vsega, kar so poželele moje oči, jim ničesar nisem odrekel; svojemu srcu nisem branil, da bi ne uživalo sladnosti, in se razveseljevalo nad rečmi, ki sem jih bil na pravil..." Ali je pa bil zadovoljen, srečen? Nihi najmanj, sam nas zatrjuje: "In sem videl v vsem ničemurnost in obtežnost duha." (Prid. 2, 10-11.) O tem se je pač v polni meri prepričal tudi sv. Avguštin. Dolgo časa je menil, da je cilj človekov le tu na zemlji, da je tu le zato, da uživa zemške dobrote, a naposled je prišel do prepričanja, da to naravnost ni mogoče, ker posvetne stvari ne morejo trajno in popolnoma zadovoljiti človeka. Človeški um in srce težita po nemirljivi popolni sreči, po večni, brezkončni resnici — ta je pa edino le Bog. Zato je tudi sv. Avguštin po dolgih izkušnjah bil prisiljen priznati: "Fecisti nos ad te et inquietum est cor hominis, donec requiescat in te, o Deus!" (Naredil si nas za se in nemirno je človeško srce, dokler ne počiva v tebi, o Bog.) (1. lib. Confess.) Ali kakor je rekel sv. Stanislav Kostka: "Ad majora natus sum." Ne za ta svet, ne za te prazne minljive stvari, ampak za kaj višjega sem ustvarjen, namreč za Boga.

Kolika nezmisel, kako neopravičen je torej v začetku omenjeni grobni napis. Na ona vprašanja: "Kaj sem, odkod sem, čemu sem in kam grem," nam daje sv. vera najpopolnejši odgovor, ki se kar najbolje sklada z našo pametjo. Obe nam namreč napovedujeta, kar je učil že modrijan Platon: "Bog je začetek, središče in konec." (De leg. IV, 715.)

Brezverec Ingersoll, ki je po Severni Ameriki širil svojo nevero, je bil nekoč v izbrani družbi. Med gosti je bil tudi glavni protestantski pridigar v New-Yorku, Talmage. Ingersoll se je hotel s Talmagem, kakor navadno, pogovarjati o verskih zadevah. "Se mi ne ljubi. Sem preveč razburjen," odvrne Talmage. — "No, kaj pa se je zgodilo?" — "Mislite si, ko grem sem, pridem v umazano stransko ulico. Hrom berač je ravno ob berglah šepal po blatu. Par predrnih dečkov ga je zaničevalo in eden mu naposled izpodbije bergljo, da je berač padel v blato." — "Ničvredni ljudje," zakliče Ingersoll. "Ničvredni človek ste vi, Ingersoll," odvrne resno pridigar. "Ves človeški rod tava tu na svetu po blatu nesreč in greha. Edina podpora, ki nas varuje pred padcem, je vera v Boga in večnost; to vero pa vi iztrgavate ubogemu človeškemu rodu." — Ali mar ni imel prav? Kdor misli na svoj cilj, ta gleda svet v povsem drugačni luči.

Štirinajsti del.

Osodepolni padec.

1. Zlata doba.

"Vsa starodavna izročila segajo nazaj v dobo, v kateri je človek, prisedsi iz rok božjih, od njega neposredno prejemal vse resnice, katere so se tekom časa polagoma potemile in pokvarile. Bila je zlata doba, katero pesniki in sv. vera postavljajo na začetek zgodovine." (Cousin. *Intr. d. Hist. Lect. VII.*)

Aurea prima sata est aetas" (prva doba človeškega rodu je bila zlata), poje rimski pesnik Ovid, in isti glas nam odmeva iz vseh narodov sveta. "Aurea prima sata est aetas," pravi Voltér, "je geslo vseh narodov." (Essai sur le moeurs. V.) Starodavna izročila vseh narodov nam pripovedujejo, da je bil človek v svojem početku popolnoma srečen, da ni poznal trpljenja, ne bolezní, ne smrti, da je bival v krasnem kraju, kjer je imel v obilici vsega, česar je potreboval. Tako na pr. pripovedujejo stara izročila pri Parzih, da je Yrnia gospodoval črez vso zemljo, ki še ni poznala zla. Tedaj ni bilo mraza, ne vročine, ne teme, ne smrti. Na povelje Ormuzda (najvišjega malika) je napravil raj, kjer ni bilo smrti, ne trohnobe, večna luč je svetila in ljudje so živeli najkрасnejše življenje. Grški modrijan Platon pripoveduje o pradedih človeškega rodu, da je bil sam Bog njihov čuvaj, da so imeli v obilici sadov dreves. Z eno besedo, vsi narodi pripovedujejo, da je bila prva doba človeškega rodu najlepša, najsrčnejša, v resnici zlata. Ali so pa mar te pripovedke le sanjarije, gola domišljija, brez istinite podlage? Gotovo ne, saj priznava celo brezverni Renan, da mora to splošno prepričanje človeškega rodu imeti istinito podlago. (Hist. des lang. sém. 476.) V tem

nas potrjuje tudi sv. vera, ki nas ob roki sv. pisma uči, da imajo vse te pripovedke istinito jedro, katero so pa razni narodi po svoje nakitili tekom časov.

Kakor smo se prepričali v trinajstem delu, je sam Bog neposredno ustvaril človeka, t. j. iz nič mu naredil dušo, ko mu je bil prej iz snovi (ila) naredil telo. Prvi človek je bil torej neposredno delo božje. Kako je pač moralo biti dovršeno to delo, kako popolno telo, kako popolna duša; saj iz rok božjih ne pride nič nepopolnega. Umetnik, ki naredi kako podobo ali kip, vanjo takorekoč vlije svojo zmožnost. Kaj šele, ako kip izvrši s posebno marljivostjo! Najvišji umetnik pa je naredil prvima človekoma telo in dušo. Besede: „Naredimo človeka,“ nam pa napovedujejo, da se je tega dela nekako lotil s posebno vnemo, gorečnostjo, ljubeznijo. Kako dovršena sta morala torej priti iz njegovih rok telo in duša prvih dveh človekov. Sam Bog je rekel, ko je bil dovršil stvarjenje, da je vse prav dobro. „In Bog, je videl vse, kar je bil storil, in je bilo jako dobro.“ (1. Mojz. 1, 31.) Priznati pač moramo, da sta imela prva človeka ono popolnost, kakršno more sploh imeti ustvarjeno bitje.

Telo in dušo, dušne in telesne moči, namreč um in prosto voljo, čute in drugo, brez česar si človeka sploh misliti ne moremo, imenujemo naravne darove. Te je bil Bog nekako primoran dati človeku, ako je hotel ustvariti človeka, ker so ti darovi neobhodno potrebni deli njegove narave, brez njih si človeka niti misliti ne moremo. Več pa mu ni bil dolžan dati, torej bi ga bil tudi lahko ustvaril takšnega, kakršen se sedaj rodi. „Ako bi bila duša ne samo pred grehom, ampak od početka takšna, kakršna je druga po grehu postala,“ pravi sv. Avguštin, „bi vendar imela toliko dobroto, za katero bi morala biti stvarniku hvaležna, ker bi bila že pri svojem početku odličnejša od vsake druge stvari.“ (De lib. arb. 3, 20.) Isto prepričanje razodeva tudi prvak cerkvenih učnikov, sv. Tomaž Akvinski, ki uči, da bi bil Bog lahko ustvaril človeka, podvrženega trpljenju in smrti in poželjivosti, ker bi mu na ta način ničesar ne odtegnil, česar neobhodno zahteva človeška narava. (II. Sent. d. 31. qu. 1. a. 2.) Tudi sv. Cerkev je zavrgla nasprotni nauk nekaterih krivovercev, ki so učili, „da bi Bog ne bil mogel ustvariti človeka brez nadnaravnih milosti,“ zakaj tudi s samimi naravnimi darovi bi bil človek lahko dosegel svoji naravi primeren cilj, namreč spoznaval Boga, ga ljubil, izpolnjeval naravni zakon ter zaslužil primerno plačilo, ali v nasprotjem slučaju primerno kazen. Toda Bog je v svoji neizmerni ljubezni določil človeku višji cilj. On ga je hotel k sebi vzeti, postaviti za svojega otroka, za dediča svojega kraljestva, kjer ga bo gledal iz obljača in obližje, užival in ga ljubil. Določil mu je v svoji neizmerni ljubezni nadnaravni cilj, katerega bi s svojimi naravnimi močmi ali darovi ne mogel nikdar doseči. Zato mu je poleg naravnih darov podelil še nadnaravne darove, katerih pri človeku na noben način ne zahteva njegova narava. To nam določno napoveduje sv. pismo. Kakor uče cerkveni očete, nam to narekujejo že besede: „Naredimo človeka po svoji podobi in slinosti,“ ker namreč beseda „podoba“ pomenja naravne, beseda „slinost“ pa nadnaravne darove.

Že po svojih naravnih darovih je človek podoben Bogu; v prvi vrsti je duša podoba božja, ker je duh, ki ima um in prosto voljo, kakor je tudi Bog duh, ki ima najpopolnejši um in najpopolnejšo prosto voljo. Razen tega je pa človekova duša podobna Bogu po mnogih lastnostih, katere si more pridobiti, ki se v Bogu nahajajo v najvišji meri, na pr. po svoji pravičnosti, svetosti, vednosti, modrosti itd. Zlasti se pa podobnost človekova z Bogom razodeva v tem, da je človek gospodar zemlje, kakor je Bog gospodar vsega stvarstva. Zato tudi sv. pismo omenjenim besedam: „Naredimo človeka...“, pristavlja še pomenljive besede: „da gospoduje črez ribe v morju in ptice pod nebom in črez zverine in vsej zemlji, in vsej lazni, ki se giblje na zemlji.“ (1. Mojz. 1, 26.) Dasi je pa človek v prvi vrsti po svoji duši podoba božja, vendar se ta razodeva tudi po telesu. Duša bi pač sama po sebi kot duh ne mogla gospodovati vidnim stvarem, ampak more to gospodarstvo izvrševati le po vidnem telesu, torej po njem nekako razodevati podobo božjo.

Z nadnaravnimi darovi je pa Bog v svoji neskončni dobrotljivosti še višje povzdignil prvega človeka, ga še bolj storil sebi podobnega. Z njimi mu je poleg naravne podobe vtisnil še nadnaravno podobnost svojega bitja.

Med temi nadnaravnimi darovi je bila najpoglavitejša posvečujoča milost božja, s katero jima je okrasil dušo. Že modrci sv. pisma nas uči: „Le to sem našel, da je Bog naredil človeka pravega, in da se je sam zapletel v nešteta vprašanja.“ (Prid. 7, 30.) Se določneje nam o tej milosti govori sv. apostol Pavel, ki nas opominja: „Ponovite se v duhu svojega uma in oblecite novega človeka, kateri je po Bogu ustvarjen v pravičnosti in resnični svetosti.“ (Efež. 4, 23. 24.) Ako apostol pravi, da naj se povrnemo k prejšnji pravičnosti in svetosti, pač določno napoveduje, da je človek moral imeti v početku pravičnost in svetost, da je moral biti v stanu posvečujoče milosti božje. „Čuj,“ pravi tu sv. Avguštin, „kaj sledi: Oblecite novega človeka itd., glej, to je Adam izgubil po grehu.“ (Gen. ad lit. VI. 26.) Sploh nas sv. apostol večkrat opozarja, posebno v listu do Rimljanov, da je Jezus Kristus prenovitelj človeškega rodu, po katerem dobimo, kar smo po Adamu izgubili. Po Kristusu pa postanemo deležni posvečujoče milosti božje, torej smo to izgubili in Adam jo je prej za se in za svoje potomce prejel. V sled tega je tudi sv. Cerkev vse čase učila, da sta prva človeka prešla od Boga nadnaraven dar posvečujoče milosti božje. Na tridentinskem cerkvenem zboru izjavlja: „Kdor ne spoznava, da je Adam, ko je bil prestopil zapoved v raj, izgubil takoj svetost in pravičnost, v katero je bil postavljen, ... bodi izobčen.“

Ta posvečujoča milost božja je pa provzročila, da je bil prvi človek na poseben način otrok božji. Bil je sicer že vsled stvarjenja njegov otrok, ki je kazal podobo očetovo, a milost božja ga je še preustvarila v otroka, ki je še očitneje razodeval svojo slinost z Bogom. „Vsi, katere goni sv. Duh (se dajo voditi po sv. Duhu), so otroci božji,“ pravi sv. apostol Pavel. (Rimlj. 8, 14.) Kdor je pa v milosti božji, ta ima duha božjega v sebi, je torej otrok božji.

Kot otrok božji je pa prvi človek dobil pravico do nebeškega kraljestva, saj ima otrok pravico do očetove dedščine. "Ako (smo) otroci," pravi sv. apostol Pavel, "smo tudi dediči, namreč dediči božji, in sodediči Kristusovi." (Rimlj. 8, 17.) Po milosti božji je prvi človek dobil zmognost, kakršne nima njegova narava, da se je mogel višje povzpeti, kot je mogel človek po svoji naravi slutiti, kaj šele zahtevati ali pričakovati. Bog je takorekoč okrasil njegovo glavo s krono, ki mu je bila najlepši kras, ki je pa ravno tako malo spadala k njegovi naravi, kot venec k bitju otroka, ki ga nosi, zakaj, če ga tudi izgubi, ostane otrok; venec je le njegov kras, a ni del njegovega bitja.

Razen milosti božje je pa Bog prvemu človeku podelil še druge nadnaravne darove. Enega izmed teh nam napoveduje modrc sv. pisma v besedah: "Napolnil ju je z modrim naukom. Ustvaril jima je učnost duha, z občutljivostjo je napolnil njuno srce." (Sir. 17, 5—6.) S temi besedami nam pač razločno napoveduje, da sta imela prva človeka globoko spoznanje. Odkrit jima je bil ves svet, saj jima je Gospod rekel, da naj gospodujeta vsej zemlji, da naj si jo podvržeta. Kako bi bila pač mogla to storiti, ako bi jima ne bil odkrit ves svet, znane vse stvari, njihova narava, njihove moči. Kakšna gospodarja bi pač bila, ako bi ne bila dobro poznala podložnih jima stvari? Mar nam tega ne potrjujejo besede: "Bog je privedel k Adamu vse živali zemlje in ptice neba, in Adam je imenoval sleherno žival." Kako bi bil pač mogel Adam imenovati stvari, ako bi ne bil poznal njihove narave, saj nam ime (zlasti v hebrejščini) napoveduje naravo imenovane stvari. Koliko je bilo torej spoznanje prvih človekov! Že modrijan Pitagora je rekel, da je moral biti tisti silno moder, ki je prvi dal imena stvarem. Na globoko spoznanje prvih človekov imamo tudi sklepati iz besed Adamovih, ki je rekel, ko mu je Gospod naravnal ženo: "To je sedaj kost iz mojih kosti in meso iz mojega mesa; imenovala se bo možinja, ker je vzeta iz moža. Zaradi tega bo zapustil človek očeta in mater in se bo držal svoje žene in bodeta dva v enem mesu." (I. Mojz. 2, 23. 24.) Tu je Adam natančno opisal naravo svoje žene, njeno nalogo, opisal visoki, pomen krščanskega zakona. Prva človeka sta pa tudi spoznala svoj nadnaravni cilj in vse, kar sta morala vedeti, da dosežeta ta svoj cilj. To visoko vednost in globoko spoznanje je pa tudi nekako terjala naloga, katero sta imela izvršiti. Bila sta namreč vzgojitelja, učitelja človeškega rodu. Kot taka sta potrebovala vednosti v vsem, kar je potrebno za življenje, kakor tudi v dosegu nadnaravnega cilja, in sicer sta jo potrebovala takoj, ko sta stopila na svet, ker le tako sta se mogla ohraniti in tudi izvrševati svojo nalogo. Zato so tudi poganski modrijani enoglasno slavili visoko vednost in modrost svojih prvih starišev. Pesnik Lukan pravi o prvih stariših, da jim je Bog povedal vse, kar je treba vedeti. ("Dixit simul nascentibus auctor, quidquid scire licet." Lucanus-Farsalice.)

Tretji nadnaravni dar, katerega je Bog podelil prvemu človeku, nam napovedujejo besede sv. pisma: "Bila sta pa oba naga in se nista sramovala." (I. Mojz. 2, 25.) Iz teh besed namreč sklepamo, da

nista prva človeka v začetku poznala poželjivosti, da nista čutila boja med mesom in duhom. "Dasi sta imela živalsko telo," pravi sv. Avguštin, "vendar nista čutila v sebi nobenega nepokoja." Človeško meso se po svoji naravi vzdiguje zoper duha in mu hoče gospodariti. A pri prvih človekih je posebna milost božja zadrževala, mirila meso, da se ni vzdigovalo zoper duha. Kakor olje pomiri valove morja, tako je milost božja v prvem človeku umirila valove poželjivosti. Vsled te milosti je bila njuna volja nagnjena k dobremu, pokorna Bogu, kakor ji je bilo meso pokorno. Zato pravi tudi sv. pismo: "Samo to sem našel, da je Bog ustvaril človeka pravičnega." (Prid. 7, 30.) Pravična in sveta sta bila prva človeka. Krasila ju je posvečujoča milost božja, da sta bila otroka božja in imela pravico do nebeškega kraljestva. Vsa njuna dela so imela višjo vrednost in večjo zaslugi.

Pa brezkončno dobrotljivi Bog ni samo njuni duši podelil nadnaravnih darov, podelil jih je tudi telesu. Človeško telo je po svoji naravi umrljivo, ker je sestavljeno iz več delov. Človek umre, ker s svojo hrano, spanjem in dihanjem ne more popolnoma nadomestiti tega, kar porabi telo. A do prvih človekov ni imela smrt oblasti. Bog je dal duši posebno moč, da je mogla odvrčevati smrt od telesa, dokler je prišla na svet šele po grehu. — Bog je ustvaril uči sv. pismo, "smrt je prišla na svet šele po grehu." — Človeka neumrljivega in po svoji podobi in slinosti ga je naredil. Po zavisti hudobnega duha je pa smrt prišla na svet." (Modr. 2, 23. 24.) Isto oznanja tudi apostol Pavel Rimljanom, rekoč: "Kakor je po enem človeku prišel greh na svet, tako je po grehu prišla smrt." S temi besedami je prav očividno rečeno, da pred grehom smrti ni bilo. Isti je nauk cerkvenih očetov, isti sv. Cerkve, ki ga je določeno izrazil na tridentinskem cerkvenem zboru. Ako pa smrt ni imela nobene oblasti do prvih človekov, potem ju tudi niso nadlegovale bolezn, trpljenje in nadloge, katerih posledica je smrt.

Kakršna sta pa bila prva človeka, takšen je bil tudi obdajajoči ju svet. "Zasadil je pa Gospod Bog raj veselja od začetka," beremo v sv. pismu, "in je vanj postavil človeka, katerega je bil naredil." (I. Mojz. 2, 8.) Kaj pa pomenja beseda: raj veselja? Ali si naj mislimo z visoko ograjo obdan prekrasen vrt z najrazličnejšim drevjem? Ali morda ta beseda samo pomeni srečen stan prvih človekov na duši in na telesu? Sv. Avguštin nam odgovarja, da beseda "raj veselja" ne pomeni samo enega, niti samo drugega, ampak oboje skupaj. Raj veselja je v resnici določen kraj, saj imenuje sv. pismo reke, ki so tekle skozi raj, dve se še dandanes tako imenujeta (Eufrat in Tigris). S temi besedami je pač napovedan kraj, kjer je takorekoč tekla zibelka prvih ljudi in vsega človeškega rodu. A beseda "raj veselja" pomenja tudi ves prva človeka obdajajoči svet, vse stvarstvo, in sicer čisto, ne še z grehom oskrunjeno, s posebnim blagoslovom božjim okrašeno stvarstvo. Vse stvarstvo je pa v resnici bilo raj veselja za prva človeka, saj sta prva človeka v njem bila takorekoč kralja, neomejena gospodarja. Vse stvarstvo jima je bilo brez kakerega ugovora pokorno, radovoljno je izvrševalo njuna povelja, ni poznalo

strahu do človeka in tudi on ni poznal strahu do njega. Nikakor nimajo torej prav tisti, ki se posmejujejo nad rajem, kot kako izmišljeno stvarjo. "Tisti slikarji," pravi pravici Fr. pl. Mayer, "ki slikajo Trojo, katero oblegajo Grki s topovi (tedaj namreč še niso poznali topov), store pač manjše protislovje (nezmisel), kakor tisti, ki menijo, da je paradiz (raj) le gola domišljija." (Blätter für höhere Wahrheit, XI, 50.)

Res presrečna sta bila prva človeka. "Učenost," pravi sv. Gregor Naciancenski, "je med vsemi človeškimi dobrotami prva." Zato vidimo, koliko se trudijo ljudje, da bi si jo pridobili. Celo svoje življenje se mnogi trudijo, da bi si jo pridobili, a naposled so primorani priznati, da so jim zakrite le premnoge stvari. Presrečne bi se šteli, ako bi jim bila narava odkrita. To srečo sta pa uživala prva človeka. Poleg tega sta uživala največji mir v svojem notranjem kakor tudi v vnanjem svetu. Njuno srečo tako lepo opisuje sv. Jancz Krizostom: "Dokler prva človeka nista grešila, sta bila kakor angela v raju. V njiju ni gorela poželjivost, druge strasti ju niso nadlegovale. Naravnih potreb nista imela, ampak sta bila popolnoma nemumljiva in neumljiva; še celo oblačil nista potrebovala. Ker ni bil prišel še greh in še nista bila nepokorna, ju je oblačilo veličastvo, ki je od zgoraj, in zato se nista sramovala." (Hom. XV. in Gen. 4.) Kaj lepo piše o tej sreči tudi sv. Avguštin: "Človek je živ, kakor je hotel, dokler je hotel to, kar je Bog zapovedal. Hrana je bila ta, da ni stradal, pijača, da ni bil žejen. Ni se mu bilo bati bolezni od znotraj, nobenega udarca od zunaj. Največje zdravje je bivalo v telesu, največji mir v vsej duši, nobeno utrujenje ni motilo njegovega telesa, noben spanec ga ni nadlegoval zoper njegovo voljo." (De civ. Dei, 14, 26.)

Ali je pač mogoče, da bi človek mogel misliti, da je bil Bog dolžan to srečo podeliti človeku, da so bili ti darovi le naravni? Čuj apostola, ki nam kliče: "Gicjte, koliko ljubezen nam je izkazal Oče, da se imenujemo otroke božje in smo... Sedaj smo otroci božji, a še ni očito, kaj bomo. Vemo pa, da bomo, kadar pride, njemu podobni; zakaj gledali ga bomo, kakšen je." (1. Jan. 3, 1. 2.)

Ako vzame kralj otroka rokodelčevega za svojega, ako ga da primerno vzgojiti in ga določi za svojega naslednika na prestolu, kdo bi pač mogel reči, da je bil kralj to dolžan storiti? Kako bi mogli torej reči, da je bil Bog dolžan toliko povisati človeka, da ga je okrasil na duši in telesu ne le z naravnimi, marveč tudi z nadnaravnimi lastnostmi. Kako bi torej mogli reči, da so: posvečujoča milost božja, razsvetljenost duha, trdnost volje, neumrjčenost duše in telesa, in raj le naravni darovi? Ako bi bil Bog dal prvemu človeku le naravne darove, bi se vendar človek ne mogel pritožiti. "Ako bi bil človek tudi neveden in ubog prišel na svet," pravi sv. Avguštin, "bi vendar ne mogel grajati Boga, ampak hvaliti." Ko je torej Bog človeku podelil te nadnaravne darove, mu je razodel svojo neizrekljivo dobrotljivost, ker mu je dal, česar mu na noben način ni bil dolžan dati.

Ali je pa te darove namenil samo prvima človekoma? Sv. vera nas uči, da je Adam prejel te darove tudi za svoje potomce, za ves

človeški rod. Kakor velja plemstvo, katero cesar komu podeli, za njega in za vse njegove potomce, tako je tudi Bog plemstvo, katero je podelil Adamu, ko ga je po svoji milosti preustvaril v svojega otroka, dediča večnega kraljestva, okrasil z različnimi nadnaravnimi darovi, podelil ne samo njemu, ampak vsem njegovim potomcem. To posnamemo že iz besed, s katerimi je Bog prvega človeka postavil za gospodarja vsem stvarjem: "Rastita in množita se in napolnita zemljo ter si jo podrvizita, in gospodujta ribam v morju in pticam pod nebom in vsem živalim." (1. Mojz. 1, 28.) Tu določno izroča gospodarstvo prvima človekoma in njunemu zarodu. Ako pa gospodarstvo, potem je tudi posvečujočo milost božjo določil njunim potomcem, zakaj to je glavni pogoj tega gospodarstva. Isto sledi tudi iz Gospodovih besed: "Od vsega drevesa v vrtu jej, od drevesa spoznanja dobrega in hudega pa ne jej, zakaj kateri dan koli boš jedel, boš moral umreti." Tu Gospod naravnost napoveduje Adamu, da bo ohranil toliko časa neumljivost telesa, dokler ne bo grešil. Od Adama je bilo odvisno, koliko časa bo imel on in njegovi potomci dar neumrljivosti. Tudi sv. Cerkev se je na cerkvenih zborih izjavila, da je Adam prejel nadnaravne darove tudi za svoje potomce. Na cerkvenem zboru v mestu Orange (Oranž), na Francoskem, je izjavila, da je "človeška narava," torej ne samo Adam, prejela od Gospoda zveličanje, in na tridentinskem cerkvenem zboru je izjavila, da "Adam ni samo za se, ampak tudi za nas izgubil od Boga prejeto svetost in pravičnost," ako jo je pa izgubil za vse, jo je pač tudi dobil za vse. Ako je pa Adam dobil toliko srečo za vse, potem bi jo pač morali tudi mi vsi uživati. Ali jo pa uživamo?

2. Velikanska izpzememba.

Človek, rojen iz žene, živi le malo časa in mnogo nesreče ga obišče." (Job 14. 1.)

Presrečen je bil prvi človek. Ali je pa to vedno tako ostalo? En sam pogled na nas in nas obdajajoči svet nas takoj prepriča, da se je s človekom izvršila velikanska izpzememba. Zaman iščeš v njem glotokega spoznanja. Vsak dan lahko čujemo tožbe o človekovi nevednosti. Le premnoge reči so mu zakrite, in le z največjim trudom si pridobi spoznanje nekaterih reči. Dasi bi s svojo pametjo lahko našel Boga, vendar ga samemu sebi prepuščen le težko najde. Pa kakšne pojme ima o njem! Saj smo videli, da so mnogi častili po več bogov, katere so si sami narejali iz kamena ali lesa. Pa kako so jih mnogokrat častili! Z najostudnejšimi pregrehami, z največjimi nesramnostmi! O kako zelo je človeku otemnel razum! Ako zavrže vero, potem mora pri najvažnejših vprašanjih reči: Ne vemo in ne bomo vedeli.

Vsa narava mu je odrekla svojo pokorščino, le s silo jo privede do tega, da mu služi. Živali so njegove sovražnice. Celo krotke domače živali ga ne ubogajo vselej, divje pa hrepenijo po njegovi krvi.

Prej brez trpljenja, bolečin, žalosti, ga sedaj neprenehoma obiskujejo najrazličnejše bradkosti, trpljenja, in naposled se še oglasi strašna smrt. Zemlja je človeku res postala solzna dolina, saj s solzo pride na svet in s solzo jo zapusti. Njegovo srce ne more biti, da ga ne obdaja trnjeva krona. Malo veselja in dobrot mu nudi ta svet, a še te mu zagreni preteča mu smrt. Kar je rekel Job: „Človek je malo časa živi, a obišče ga veliko bede,“ to je kaj živo opisal tudi rimski pisatelj Plinij: „Človek je edino živo biče, katero narava golo postavi na mrzli svet, kjer je od prvega trenutka izročeno jokanju in vzdihovanju. Od vseh stvari ni nobeni odločno prečiti toliko solza; te solze se pa začnejo z njegovim življenjem. Smeš pa, o veliki bogovi, če se tudi pokaže pred navadnim časom, vendar se ne pokaže na ustnicah otrokovih pred štiridesetimi dnevi. S takimi upi leži zvezan na rokah in nogah; to biče, ki bo drugim začenja človek dooločalo zakone — se joče. Z muko in kaznimi začenja človek svoje življenje in vsa njegova pregreha je, da je bil rojen. Živali so v mnogem oziru srečnejše od ljudi. One so že po svojem rojstvu sposobne, da si ohranijo življenje, ne vedo za bradkost in stisko, one ne gledajo polne skrbi v prihodnost in brez muke vesti lahko vstrezajo svojemu poželjenju.“ (Hist. nat. VII.)

Ni ga več mru v zunanjem svetu — a izgubil se je tudi mir v njegovem notranjem. V njem biva veden boj med duhom in mesom in večje je njegovo nagnjenje k hudemu kot pa k dobremu. To nagnjenje se pokaže že v malem otroku in ne izgine v osivlem starčku. Kolikor bolj raste človek, toliko bolj raste tudi to nagnjenje. Tudi najboljša in najskrbnejša vzgoja ga ne more popolnoma zatreti, in tudi večletni boj mu ne vzame vseh moči. „Čut in misel človeškega srca sta že od mladosti nagnjena k hudemu,“ pravi že Mojzes (I. Mojz. 8, 21). Pritrjuje mu z določnimi besedami sv. apostol Pavel, ki pravi: „Jaz sem prodan pod greh. Kar delam, ne spoznam; ne storim namreč dobrega, kar hočem, ampak storim hudo, kar sovražim.“ (Rimlj. 7, 14, 15.) Isti glas nam odmeva iz spisov najstarejših modrijanov, kakor tudi novodobnih pisateljev. Večkrat sem v dolgih nočeh čuječ premišljeval vzroke človeških hudobij,“ piše pesnik Euripides. „Mi vidimo in delamo hudo, mi poznamo čednosti, a se vdajamo pregrehi. Življenje je posejano s klječmi, h katerim nas goni nevarno nagnjenje.“ (Hypol. II. dej., 2. prizor.) Rimski pesnik Ovid poje: „Jaz vidim dobro in je odobrujem, a vendar grem za hudim“ (Video meliora probique, deteriora sequor), in na drugem mestu: „Mi hrepenimo po prepovedanem in želimo, kar se nam je odreklo. Toliko bolj se nam ljubi, kolikor manj je dovoljeno.“ (Am. III. 4.) Rimski modrijan Seneka priznava: „Mi moramo isto o nas reči, da smo hudobni, da smo bili hudobni, in, nerad pristavljam, da bomo hudobni.“ (De Benef. I, 10.) To je tako očitno, da pravi grški pisatelj Tukidides, „da je veliki nes pametnejš tisti, ki bi ne hotel spoznati, da je človeški rod vedno k hudemu nagnjen.“ (De bell. Pelop. III, 45.) In pritriliti moramo Plutarhu, ki pravi, „da bi bil človek najbolj divja žival, ako bi nam stroga vzgoja ne prišla na pomoč.“ (De leg. 9, 854.) Toda, dovolj prič. saj nas o tem lahko prepričuje vsakdanja izkušnja.

Češ ta velikanska izprememba? Ali jo je mar edino le Bog provzročil? O, tega si ne moremo in tudi ne smemo misliti, saj je on ljubezen in svetost, ki ljubi vse dobro in sovraži vse hudo. Kako bi bilo mogoče, da bi bil on človeku dobro tako težavno storil, hudo pa tako lahko? On, neskončna dobrotljivost in ljubezen, naj bi bil človeku naložil toliko breme trpljenja, težav in nadlog? To je naravnost nemogoče, zato so si nekateri zraven dobrega Boga mislili še drugega boga, hudobnega, od katerega prihaja vse hudo. A tudi to je nemogoče, saj je Bog večno biče, ki mora biti najpopolnejše, brez sence, kake nepopolnosti, hudega. Ne, na tej izpremembi ne more biti vzrok edino le Bog. Zlasti z ozirom na hudobno nagnjenje človekovo so zopet drugi učili, da pride človek dober na svet, in da ga le človeška družba pokvari. Ta nauk je označeval na Francoskem Rusó (Rousseau) in je tudi našel obilo pristavev. In še danes temelji vsa brezverna vzgoja na njegovem nauku. Da je ta nauk popolnoma napačen, nam priča dejstvo, da je slabo nagnjenje v človeškem rodu splošno. Ne najdeš ga samo v odraslih, ampak razodeva se že pri otroku. Zato pravi kaj dobro francoski učenjak Le Play: „Naši očete so bili v to napačno tolmačenje človeške narave povsem zatelebani in so s tem nasprotovali izkušnji vseh časov. Najpreprostejša dojka in najbistroumnejša mati moreta vsaki čas opazovati, kako hudo (slabo) nagnjenje prevladuje že otroka. Veliki misleci, ki so sami opazovali otroško dobo, so prišli do istega zaključka. Vsi učitelji, ki so vzgojili imenitne može, so to le na ta način dosegli, da so z vso vnmemo zatirali huda nagnjenja svojih učencev.“ — Pa kake posledice bi lahko izvajali iz tega nauka, ako bi bil resničen. Ako je družba tako slaba, da pokvari otroka, potem proč ž njo; ako niso sedanje naprave v človeškem rodu nič vredne, potem jih je treba odpraviti. Kdo ne uvidi, da morajo iz tega nauka izvirati najstrašnejše posledice!

To nam kaj živo potrjuje zgodovina francoskega naroda, ki se je bil poprijel tega nauka in iz njega izvajal posledice. Opisuje nam jih omenjeni Le Play (Le Play): „Iz tega nauka, da pride človek dober na svet, nauka, ki nasprotuje zdravi pameti in izkušnji, so izvirala kakor iz umazanega vira mnogoštevilna pogubna načela, ki so provzročila francosko prekucijo in sedanje ponižanje francoskega naroda... Od tedaj so ta napačna načela svoje razdiralno delo nadaljevala, zavirala ves trud pametnega in pridnega naroda in so l. 1870 naredila francoski narod najnesrečnejšega izmed vseh narodov.“ (ko so namreč Nemci premagali Francoze). (Le Play, La reforme en Europe itd., str. 59.) Ako pa ima ta nauk tako zle posledice, kako bi pač mogel biti resničen? Sploh je pa ta nauk, da pride človek dober na svet, zavrnil že rimski modrijan Seneka: „Kaj se motimo? Hudo ne prihaja od zunaj, ampak je v našem notranjem.“ (Ep. 50.) Isto uči tudi novodobni modroslovec Kant. — Ali je, pa mar ta notranji boj le posledica tega, ker je človek iz telesa in duše? Tudi ne; ako bi bil ta boj povsem naraven, potem bi morale obe moči, hudo in dobro, imeti enako velikost. Nikakor bi si ne mogli razlagati, zakaj da je nagnjenje k hudemu večje kot pa nagnjenje k dobremu.

Ako pa to hudo nagnjenje, ako ta velikanska izprememba ne izvira od Boga, ako ne prihaja od zunaj, in je le v notranjem, potem jo je pač moral provzročiti sam človek. Tako je tudi sklepal človeški rod že od nekdaj. Prepričan je bil, da na človeku leži huda krivda, ki mu provzroča toliko gorja. To prepričanje je razodeval s svojimi spravilnimi daritvami, katere nahajamo pri vseh narodih. Prepričan je bil tudi, da že otrok pride s to krivdo na svet, zato je bilo pri mnogih narodih v navadi očiščevanje (lustra) otrok po rojstvu, obre-zovanje in dr. To prepričanje nam kaj določno napovedujejo tudi modrijani. Cicero piše: "Te zmote, ta beda človeškega življenja je vzbudila v duhovnih, ki so imeli nalogo razlagati božje skrivnosti, vero, da se v tem žalostnem stanu rodimo le v ta namen, da popravimo hudo pregreho, katero smo storili v boljšem življenju. In meni se zdi, pristavlja, da so vsaj nekoliko pravo zadeli." (Fragm. Hor-tensii.) Tudi Platon pravi: "V skrivnostih je nam izročeno, da smo tu v ječi, da popravimo star dolg." (Phaedon 82.)

Drugi so sicer učili, da tu trpimo za grehe, katere smo sami storili, ali katere je storila naša duša, preden se je združila s telesom. Toda ko bi to bilo, bi se pač morali zavedati greha, katerega smo storili, kraja, kjer se je to zgodilo itd. A tega se ne zavedamo. Krivično in nespamtno bi pa bilo, ako bi trpeli kazen za greh, katerega se niti ne zavedamo. Kakor je že iz tega razvidno, se je človeški rod vedno bavil z vprašanjem, odkod velikanska izprememba, katerega se je morala s človekom izvršiti, a sam s svojo pametjo ni in tudi nikdar ne bo našel povoljnega odgovora. Povoljni odgovor daje nam edino le sv. vera, ki nas uči, da je že prvi človek z grehom provzročil to velikansko izpremembo. Kako pa?

3. Poskušnja.

"Treba je bilo, da te je skušnjava izkusila." (Job. 12, 13.)

"Vzel je torej Bog človeka in ga je postavil v raj veselja, da bi ga obdeloval in varoval." (1. Mojz. 2, 15.) S temi besedami nas sv. pismo uči, da je Bog človeku dal nadnaravne darove, raj veselja, da se vedno bolj in bolj izpopolnjuje, vedno bolj vrednega stori popolnega združenja z njim, to je, gledati ga iz obličja v obličje, in da te darove tudi ohrani, obvaruje za svoje potomce. Presrečen je bil prvi človek, a to srečo si je moral takorekoč prislužiti, ako jo je hotel ohraniti sebi in svojim potomcem. Ako Bog podeli darove, združi z njimi tudi nalogo. Zato ga je dejal takorekoč na poskušnjo, da se odloči ali za njega ali pa proti njemu. Dal mu je pa zapoved: "Od vsega drevja rajskega jej, od drevesa spoznanja dobrega in hudega pa nikar ne jej! Zakaj, katerikoli dan boš jedel od njega, boš umrl smrti." (1. Mojz. 2, 16. 17.)

"Kako malenkostna, kako otročja zapoved," bo rekel marsikdo, kakor jih je že mnogo reklo. Zaničljivo se marsikateri rogajo tej zapovedi, češ, s takimi pravilnicami je mogoče slepiti le še otroke, ne pa razumnih ljudi. Kaj, od enega drevesa, oziroma njegovega sadu,

naj bi bila odvisna vsa sreča in nesreča prvega človeka in vsega človeškega rodu! Na prvi pogled se nam res zdi ta zapoved malenkostna, skoraj bi rekel, otročja, a če stvar trezno premislimo, ne bomo ničesar našli v njej, kar bi ne bilo primerno ali dostojno, bodisi za človeka, bodisi za Boga, marveč iz nje šele spoznamo brezkončno ljubezen in dobrotljivost božjo.

Ali je bila zapoved ali poskušnja potrebna? Bog je človeka tako bogato obdaril, da je bil le malo nižji od njega, saj mu je bila pokorna vsaka stvar. Kako lahko bi se bilo tu prigodilo, da bi si bil človek domišljeval, da je vse to le njegovo delo. A zapoved ga je spominjala, da je eden še višji od njega, od katerega je vse, in kateremu je tudi on dolžan izkazovati spoštovanje, ljubezen in pokorščino. "Adam bi ne bil mislil na to," pravi sv. Avguštin, "da je Bog njegov gospod, ako bi mu ta ne bil dal zapoved." (De Gen. ad 1. VIII. 13.) Tudi sv. Janez Krizostom pravi: "Kakor darežljiv gospod, ki svojih velikih in krasnih palač ne prepusti drugemu v porabo za vso ceno, kolikor so vredne, ampak le zahteva kako majhno priznanje, da si ohrani svoje dostojanstvo, in da se uživavec vedno zaveda, da ni on gospodar palač, ampak da jih le po dobroti in darežljivosti njegovi uživa, tako je tudi Bog storil s prvim človekom. Ko mu je izročil ves vidni svet, pripravil v raju prebivališče in mu dal njegove dragocenosti, mu je ne prepovedal sad drevesa, da se človek ne prevzame v napuhu, in da ne misli, da je vse, kar vidi s svojimi očmi, postalo po njem." (Hom. XVI. 6. in Genes.)

Bog je dal človeku prosto voljo. A kaj bi mu koristil ta dar, ako bi ne imel priložnosti ga rabiiti, se odločiti za Boga ali proti njemu. Bog je človeka ustvaril, da ga ljubi. A ljubezen se pokaže šele v poskušnji. Ako smo s kakim človekom sklenili prijateljstvo, ako koga ljubimo zaradi dobrot, katere smo prejeli od njega, ni pač nič posebnega, ako ga ljubimo, dokler ne poznamo boljšega od njega, od katerega bi mogli več pričakovati. Naša ljubezen in zvestoba se šele tedaj pokaže kot prava in stanovitna, ako mu ostanemo zvesti tudi tedaj, kadar se nam ponuja drug prijatelj, četudi le dozdnevno boljši, od katerega bi mogli več pričakovati. Sele poskušnja pokaže pravo ljubezen in zvestobo. Zato je morala tudi prvega človeka preskusiti poskušnja, da pokaže svojo ljubezen in zvestobo do Boga, da se odloči za njega ali proti njemu, ter se s tem skaže vrednega njegove ljubezni, njegovih darov.

Pa čemu tako malenkostna zapoved, od katere naj bi bila odvisna vsa sreča in nesreča prvega človeka in vsega človeškega rodu?

Kadar stopi mladenič med vojake, postavi se pred njega polkova zastava. Tu mora priseči, da bo vedno zvest ostal tej zastavi, da je ne bo nikdar zapustil, da jo bo branil do zadnje kapljice svoje krvi. Četudi je zastava vsa pretrgana in prestreljena, vendar jo vojak v vojski drži z zadnjimi močmi svojega telesa ter je ne izpusti, dokler mrtev ne pade na tla. Vojaku, ki je pogumno branil zastavo, vladar priprne na prsi križec za hrabrost ter ga poviša v službi. Vés narod ga proslavlja. Gorje mu pa, ako jo zapusti, zapadel je gotovi smrti. Vés narod ga zaničuje in izključi iz svoje srede kot šramotnega izda-

javca, beguna. Ali je pa mar le zastava, kos lesa in pobarvanega platna ali svile, za katero daruje vojak svoje življenje, od katere je odvisna njegova sreča ali nesreča, čast ali sramota? O ne, vsakdo ve, da je zastava sama na sebi malenkostna stvar, le podoba, ki pomenja vladarja in domovino. — Pečat je pač malenkostna stvar. Toda če vladar pritisne svoj pečat na kako listino, ta pečat oznanja vladarjevo voljo, ki potrjuje listino in ji daje veljavo. Pečat, malenkostna stvar, je nekako podoba vladarjeve oblasti. Slično je pri bankovcu, ki je papir kakor kak drug, a vendar ima svojo določeno veljavo, ker nosi znak, pečat vladarjev. — Ista je bila tudi z drevesom v rajju. Samo na sebi malenkostna stvar, je vendar prvemu človeku oznanjalo božje veličastvo, kateremu mora biti pokoren, kateremu je dolžan zvestobo, vdanost in ljubezen.

Malenkostna je res bila naloga prvega človeka, a ravno to nam kaj očitno razodeva božjo dobroto in ljubezen. Bog bi mu bil lahko dal veliko težjo nalogo. A tega ni storil, ker ga je hotel obvarovati nesreče. Ves raj mu je bil na razpolago, kako lahko bi se bil pač zdržal prepovedanega sadu. Lahko bi ga bil postavil takorekoč med sebe in hudobnim duhom ter mu zapovedal, da naj se odloči za enega ali za drugega. Ali tega ni storil, zakaj, ko bi se bil človek odločil za hudobnega duha, bi bil za vekomaj njemu zapadel, in Bog bi mu ne bil mogel odpustiti. Toda, ker mu je dal zapoved, da naj se zdrži prepovedanega sadu, mu je mogel pomagati, ako je ta zapoved prelomil. Njegova hudobija je bila na ta način manjša in božje usmiljenje mu jo je moglo odpustiti. — Kako bi se torej mogel pameten človek rogati zapovedi v rajju? Ali ni marveč primoran občudovati in hvaliti neskončno modrost in dobrotljivost božjo?

4. Padeč.

„Padeč človekov je temelj bogoslovja skoraj vseh starih narodov sveta.“
(*Voltaire, Essai sur le meurs. V.*)

Bog je prvega človeka postavil na poskušnjo, sv. vera nam pa oznanja, da prvi človek te poskušnje ni prestal, da ga je hudobni duh zapeljal v podobni kače ali skriti v kači, da je prestopil dano mu zapoved. (Glej Lampe, *Zgodbe sv. pisma I.*, str. 45 nasl.)

Tudi tej zgodbi se upira človeški razum, zato pravijo nekateri, da nam te zgodbe ni razumeti tako, kakor govorijo besede sv. pisma, ampak da se nam s temi besedami le v priliki oznanja, da sta se prva človeka na katerikoli način pregrešila proti Gospodu svojemu Bogu. Mnogi menijo, da je za temi besedami skrit nečisti greh, katerega sta storila prva človeka. To pa naravnost ni mogoče, ker je Bog prva človeka že v rajju združil v zakon ter jima zaklical: „Rasita in se množita!“ (1. Mojz. 1, 28.)

Sicer nam pa že vsa zgodba sama priča, da nam je vso stvar umeti tako, kakor jo pripoveduje sv. pismo. Ves dogodek se namreč tako preprosto pripoveduje, da si ni mogoče misliti, da bi bila v

teht beseda kaka prilika. Še bolj se o tem prepričamo, ako preudarimo vso zgodbo v njenih posameznih delih, ker nam takorekoč opisuje zgodbo vsakega greha. Poskušnja je bila takorekoč potrebna. Pa odkod naj bi bila prišla ta poskušnja ali izkušnjava? V njihovem notranjem se ni mogla vzbuditi, saj je bilo meso povsem pokorno duhu. Milost božja je krotila njihovo poželjivost, da se ni mogla vzbuditi. Zato je morala priti izkušnjava od zunaj. In sv. pismo nam pripoveduje o kači, ki se je prikazala pri prepovedanem sadu. Kdo pa je bil ta kača, ki je govorila, saj kače navadno ne govorijo? Že prej smo se prepričali, da je Bog ustvaril tudi angele, od katerih so se nekateri pregrešili in bili zavrženi iz nebes. Ti zavrženi duhovi sovražijo Boga in skušajo iz zavisti človeku škodovati ter ga privesti v isto nesrečo, v kateri so sami. Hudobni duh je torej vzel na se podobo kače ali pa kačo obsedel. Da mu je to mogoče, pač nihče ne more dvomiti, saj je hudobni duh že pogosto obsedel celo človeka in si tudi privzel podobo raznih stvari. Kaj pa, da Mojzes tega naravnost ne pove? Za to je imel jako tehtne vzroke. On ne omenja sploh stvarjenja in padca angelov niti z eno besedo, ker ni hotel svojega ljudstva postaviti v nevarnost, da bi se vdalo malikovanju. Izraelsko ljudstvo, ki je bilo sredi malikovavcev, je bilo kaj zelo nagnjeno k malikovanju. To nagnjenje je razodelo ob mnogih prilikah, na pr. ko je Mojzes šel na goro Sinaj. Kako lahko bi se bilo tu zgodilo, da bi bilo začelo angele po božje častiti, ako bi jih bil Mojzes le omenil ali opisal njihovo moč.

Hudobni duh, ki je oče laži, lažnik od začetka, je torej v podobi kače skušal prva človeka. Pa kako? Kdor je že smrtno grešil, našel bo v zgodbi sv. pisma o prvem grehu iste okoliščine. Najprej hudobni duh vzbudi v prvem človeku dvom nad božjo besedo, češ, saj ni tako, kakor je vama rekel Bog. Ali ni isto tudi začetek vsakega greha? Dokler je človeku zapoved božja gotova in jasna, se ne bo kmalu odločil, da bi jo prestopil. A kakor hitro začne dvomiti, je li to prepovedano ali ne, je storil že prvi korak h grehu. Toda če si človek tako misel hitro izbije iz glave, je premagal izkušnjavo. Gorje mu pa, če se mudi v tem dvomu, ako si začne zapoved ogledavati, ali ima zanj kaj koristi ali ne, je li on dolžan jo izpolnjevati itd. Kolikor dalje časa se mudi s takim premišljevanjem, tem bolj se približuje grehu. Ista je bila pri Evi. Namesto da bi se bila odstranila, ko ji je kača vzbujala dvome, da bi se bila s studom odvrnila od nje, se še začne s kačo pogovarjati, kača pa postaja vedno pogumnejša. Zdaj že naravnost Boga postavi na laž, rekoč: „Ne bosta umrla, ne.“ Ko Eva le še ne beži, prime jo za najobčutljivejšo stran, za napuh, ter ji napove veliko korist, ki jo čaka, ako prelomi zapoved božjo. „Bog ve, da katerikoli dan bosta jedla, se vama odpro oči in bosta kakor bogova spoznala dobro in zlo.“ Iz ene strani jima vzbudi napuh, kaže veliko korist, z druge strani jima pa jemlje ljubezen do Boga, katerega jima opiše nekako kot trdostrono bitje, ki jima je najboljše pridržal. Eva verjame in greh je že v srcu storjen. Le malo je še treba in storjen bo v dejanju. Tu se vzbudi vsled greha še poželjivost, ki je doslej mirovala. Eva pogleda sad in zdi se ji, da

je dober za jed in lep za oči in za pogled prijeten — in Eva vzame in je — ter greh v dejanju dovrši. Ali ni to živa podoba vsakega greha? Dvom, nevera, napuh, poželjivost, ali niso to dejanja, ki pri vsakem grehu sledi drug za drugim? Ako si že storil smrten greh, poglej v svoje srce in isto boš opazoval, kar pripoveduje sv. pismo o prvem grehu. Kako bi torej mogla biti ta zgodba le izmišljotina, le prilika? Da, prilika je, a prilika vsakega greha. »Tudi sedaj,« pravi sv. Avguštin, »se vsakemu izmed nas, ki pade v greh, godi ista, kar se je godilo pri onih treh: kači, ženi in Adamu.« (Gen. c. Manich II, 21.)

Ko je pa bil greh storjen, ali se ni ista godila prvima človekoma, kakor se godi vsakemu grešniku po storjenem grehu? Kadar storíš greh, ali ti ne stopi hudobija v vsej svoji strasti pred oči? Tedaj spoznaš, kaj si storil. Poglej ubijavca; šele tedaj se strzene, ko je izvršil svoje hudodelstvo. Šele tedaj mu nehote pride na jezik vprašanje: Kaj sem storil? In glej, o prvih človekih pravi sv. pismo, da so se jima odprle oči, da sta spoznala hudo, katero sta storila. Tu pa boš morda vprašal: Ali pa nista prej poznala dobro in zlo? Kako sta pač mogla grešiti, ako nista vedela, kaj je dobro, kaj je hudo? — O, dobro sta poznala, kaj je dobro in kaj je zlo, saj je bil njuni um razsvetljen, vedeča sta, kaj je dobro in kaj hudo, a tega še nista poznala iz izkušnje. Šele sedaj, ko sta grešila, spoznala sta tudi iz izkušnje, kaj je hudo, kaj je dobro. Zlasti sta tedaj spoznala telesno hudo, namreč trpljenje, bolečine, katerih prej nista poznala. Ko je pa človek storil greh, vzbudi se mu vest, glas božji, ter mu očita pregreho. Bog mu ni več dober oče, ampak oster sodnik, pred katerim se trese in katerega se boji. Isto se je godilo pri prvih stariših. »In ko sta slišala glas Gospodov, sta se z bala in skrila.« (I. Mojz. 3, 8.)

V zgodbi prvega greha nam torej sv. pismo živo opisuje zgodbo vsakega greha. Kako bi si torej mogli misliti, da je vsa stvar izmišljena! Razen tega pa ta dogodek v isti obliki nahajamo skoraj pri vseh narodih sveta. Ta dogodek je bil pač velikanskega pomena za prva človeka in ves človeški rod. Zato se je pač moral globoko vtisniti v njegov spomin. Prva človeka sta ga pripovedovala svojim otrokom, ti zopet svojim potomcem. Tako je šla ta zgodba takorekoč od ust do ust. Seveda se je po nekoliko izpremenila na tem potovanju, a v bistvu je ostala ista, kakor nam jo popisuje sv. pismo. Pri Perzijanah pripoveduje bajka, da je Ormuzd, bog vsega dobrega, človeka postavil na kraj prijetnosti in blagostanja. Ljudje so tu molili drevo življenja in jedli od njegovih sadov, kolikor so hoteli. To je trajalo toliko časa, dokler ni Ahriman, bog vsega hudega, v podobi kače premočil prve ljudi, da so jedli od njegovih sadov. On jih je prepovoril, da je on vse ustvaril. Ker so mu verovali, je bil on njihov gospodar in so izgubili sto sreč, katere so doslej uživali, samo eno so ohranili.

Po indijski bajki je Bog ustvaril človeka iz blata. Postavil ga je v deželo vsega dobrega, kjer je bilo drevo neumrljivosti. Spodnji bogovi so našli drevo in so jedli od tega drevesa, da bi ne umrli. Kača Sehnieu, ki je čuvala to drevo, se je vsled tega tako razsrdila,

da je svoj trup razlila po vsem svetu in ga vsega pokvarila, tako da bi bilo mupal umreti vsako živo bitje, ako bi se bog Siva ne bil učlovečil in jo požrl. Obširno popisujejo tudi kitajske knjige srčno dobo prvih starišev in njeno izgubo. Povsod je vse rastle samo od sebe. Človek je prebival sredi med živalmi, vse stvarstvo je bila ena družina. Čednost so izvrševali brez pomoči kake vednosti, in živeli so v nedolžnosti, ne da bi poznali poželjivosti mesa. In in Jang, prva človeka, mož in žena, sta živela v popolni edinosti in soglasju. To dobo imenujejo dobo velike edinosti. Ali to srečno dobo je človek izgubil zapejan od Fohija, katerega je bil zmaj poučil v skrivnostih. Glavni vzrok nesreče pa je bila žena. Sloveči potovavec pl. Humboldt nam pripoveduje, da v meksikanskih izročilih ni nič tako znanega kot mati človeškega rodu, žena Kacina, ki je zapravila prvo dobo, ki je bila doba sreče in nedolžnosti. (Reisen in den Cordill. I, 137.) Isto zgodbo so našli potovavci na karolinskih otokih (blizu Avstralije), na jugu Afrike pri Hotentotih itd.

Egipčani imenujejo prvega človeka Oziris, ki je bil rojen v raju (Niša). Ta raj je bil po njihovem mnenju otok, katerega je obdajala sveta reka, in je visoko pogorje, strmo na vseh straneh. Tam so krasni travniki polni cvetic, drevje z večnim cvetjem. Sestra in žena prvega človeka je bila Izis. Oba sta sezidala tempel. Njuna prva doba je bila zlata. Oziris gre iskat neumrljivost, zapusti Egipet in prepotuje ves svet. Slednjic ga premaga in umori hudobni duh Typhon (Tifon), ki se slika v kačji podobi. Izis, njegova sestra in žena, se bojuje s kačo. Njen sin Horus jo šele popolnoma premaga. Istotako govore Rimljani in Grki, kot smo že omenili, o prvi dobi človeškega rodu kot zlati dobi. Tedaj, pravijo, so ljudje občevali z bogovi. Da se je pa ta srečna doba izgubila, sta bila kriva Prometej in njegov brat Epimetej. Ta dva sta bila sinova Japetova, ki je bil pahnen iz neba, in od katerega izvira ves človeški rod. Prometej je hotel najvišjemu bogu (maliku) Zevsu ukrasti njegovo skrivnost. Ukradel mu je sveti ogenj in ga je pri daritvi ogoljufal. Za kazen je bil k skali priklenjen in vedno ga je mučil jastreb, ki mu je izjedal črevesa. Zevs pa je ustvaril ženo z imenom Pandora ter ji je dal škatlico, v kateri so bila vsa zla. Dal jo je Epimeteju za ženo. A žena odpre škatlico in vsa zla so šla iz nje ter se po vsem svetu razkropila. V dnu škatlice je ostalo le upanje. Vsa zla pa bodo enkrat zopet izginila in tudi Prometej bo enkrat rešen svojih muk.

Ako se pa te pravljice tako lepo skladajo s sv. pismom, ki je dokazano najstarejša listina sveta, kaj sledi iz tega? Ali ne priča to, da je bil človeški rod o svoji zibelki poučen in da mu usodepolni dogodek ni mogel več iz spomina? V čemur soglaša ves človeški rod, to pač ne more biti izmišljotina. Ravno te pravljice nam zgodbo sv. pisma kažejo v pravi luči in v vsi resničnosti. »Zgodovina najstarejšega modroslovja (katero se ravno v teh pravljicah kaže),« pravi učenik Fr. pl. Schlegel, »je najlepša in najboljrodučna razlaga sv. pisma; zakaj nasprotje zmote nam kaže resnico v novi in svetlejši luči.« (Über die Sprache und Weisheit der Inder, str. 198.) Ravno to soglasje vseh narodov z zgodbo sv. pisma nam je kaj očiten dokaz, da

je ta resnična. Zato je moral celo brezumni francoz Proudhon pri-
znati: „Resnica o izvirnem grehu temelji na soglasju vsega človeškega
rodu in dobiva s tem najvišjo stopinjo verjetnosti.“ (Systeme des
contrad. écon. I.)

5. Posledice padca.

„Morte morieris. — Smrti boš umrl.“
(I. Mojz. 2, 17.)

Karol IX., francoski kralj, je vprašal nekoč slovečega pesnika
Torquato Tasso, kdo da je po njegovem mnenju najsrčnejši. „Bog,“
odvrne pesnik. „To ve vsak človek.“ pravi kralj, „toda jaz bi rad
vedel, kdo je za Bogom najsrčnejši?“ — „Tisti, ki je Bogu
najpodbnejši,“ odgovori Tasso. Premoder odgovor! Ako je Bog
najsrčnejši, potem pač mora tisti, ki mu je najbližji, biti najsrčnejši
za njim. Kako srečna sta bila torej prva človeka, zakaj podobna sta
bila Bogu po svojih naravnih, zlasti pa po svojih nadnaravnih darovih.
A to srečo jim je hotel neskončno dobrotljivi Bog nekako še pove-
čati. Povej mi, dragi čitatelj, kdaj je otrok bolj vesel, kadar mu kdo
podari kak denar, ali če ga sam zasluži? Gotovo, otrok (in sploh
vsak človek) je vesel, ako mu kdo kaj podari, a vse drugače, večje
veselje razodeva, ako si je to sam prislužil. S kolikim veseljem
hihi otrok k očetu in materi ter jima kaže zasluženi denar. Iste
sreče je hotel Bog deležna storiti tudi prva človeka. Podaril jima je
nepopisno srečo, a da bi ta sreča bila še večja, popolna, zato je
hotel, da si jo tudi zaslužita, da bi jo uživala kot nekako plačilo.
V ta namen jima je dal že omenjeno zapoved, katero sta pa, kakor
smo videli, prva človeka lahkomišljeno pretomila. S tem sta si pa
nakopala nepopisno nesrečo.

„Katerikoli dan boš jedel od njega, boš moral umreti,“ je za-
klical Gospod prvima človekoma, ko jima je dal opisano zapoved.
Prva človeka sta se dala premočiti od hudobnega duha, menceč, da
ljubi Bog ne bo tako strogo z njima postopal, a le prekmalu sta se
morala prepričati, kako resnične so bile one besede, zakaj takoj po
grehu se je oglasila smrt, in sicer najprej dušna. Izgubila sta namreč
posvečujočo milost božjo, ki je življenje človekove duše, ki ju je
tako lepo krasila, tako visoko povzdigovala, provzročila, da sta bila
na poseben nadnaraven način podoba božja, njegova otroka, dediča.
Vsled te milosti ju je Bog nepopisno visoko cenil in ljubil. Komaj
je ta izginila iz duše, izgubilo se je tudi prijateljstvo božje. Greh
jima je iztrgal iz duše svatovsko oblačilo pravičnosti in svetosti, da
sta tako postala nesposobna za nebeško ženitino in si zaslužila
peklenjsko pogubljenje. „Ako kdo ne izpozna,“ uči sv. Cerkev na
tridentinskem cerkvenem zboru, „da je prvi človek takoj, ko je bil
prestopil zapoved v raj, izgubil pravičnost in svetost, v katero je
bil postavljen, bodi izobčen.“

Z milostjo božjo so pa izginili tudi drugi nadnaravni darovi.
Kako je moral prvima človekoma otemneti um, nam pač jasno priča
že to, da sta se skrila Bogu, menceč, da ju ne bo videl. Ako bi bila

ohranila prejšno vednost, bi bila pač vedela, da je Bog vseveden in
povsod pričujoč. Iste besede nam pa tudi pričajo, da se je v njunem
srodu pojavil nemir, oglasila nemirna vest. Spoznala sta sedaj, kaj je
dobro, kaj hudo, a ne v tistem zmislu, kakor jima je bil napovedal
hudobni duh, marveč ravno v nasprotnem. To spoznanje jima ni
povečalo sreče, marveč jima provzročilo nepopisno bridkost in žalost.
Odpovedala sta Bogu svojo pokorščino, zato je tudi meso odpovedalo
pokorščino duši. Izginil je iz srca oni nepopisni mir, ki je prej v
njem prebival, ko je še bilo meso podobno duši. Vzbudila se je po-
željivost, oglasile so se strasti, začel se je boj, ki ne jenja prej, dokler
se v grob ne vležeeta. Prej sta bila brez obleke, a tega niti zapazila
nista. Komaj pa storita greh, že to opazita in spoznata, da potrebujeta
obleko, ko sta zapravila najdragocenejšo obleko milosti božje in
nedolžnosti. Strasti so se vzbudile in postale enake konju, ki
nima brzdi.

„Morte morieris — smrti boš umrl“, te besede so pa tudi ve-
ljale njunemu telesu. „V potu svojega obraza boš jedel svoj kruh,“
je zaklical Gospod Adamu, „dokler se ne povrneš v zemljo, iz katere
si vzlet, zakaj prah si in v prah se boš povrnil.“ (I. Mojz. 3, 19.)
S smrtjo so pa prišle tudi še vse boleznj, bridkosti in težave, ki
navadno hodijo pred smrtjo in jo provzročé.

Kakor so pa prej nadnaravni darovi izpopolnjevali, krasili,
povzdigovali tudi naravne darove, takoj je sedaj izguba nadnaravnih
darov provzročila, da so tudi naravni darovi izgubili ono visoko
moč in jakost, katero so prej imeli. Otemnel jim je razum in oslabela
volja, se k hudemu nagnila, vendar ne v toliki meri, da bi ne bila
sposobna z umom spoznavati nekaterih višjih resnic, ali da bi bila po-
polnoma izgubila prosto voljo. Prej se je um človekov povzpел do
rajskih višav, vse stvari so mu bile odkrite, sedaj pa omahne in še
naravnih zmožnosti ne more uporabljati, kakor nam priča dejstvo,
da sta se prva človeka po grehu skrila, bežala pred Bogom, o katerem
sta prej dobro vedela, da je povsod pričujoč in vseveden. Volja,
prej trdna in stanovitna v dobrem, le po dobrem težeč, se sedaj
obrne na nasprotno stran, ker uplivajo na njo strasti srca, ki so
postale podobne konju brez uzd. Te strasti so pa dobile svoj vpliv
tudi na um, da ima veliko raje za resnico to, kar prija strastem,
kakor pa nasprotno. Z eno besedo: „Ves človek,“ kakor uči cerkveni
tridentinski zbor, „se je vsled one nepokorščine poslabšal na duši
in telesu.“

Kakor se je izpremenila vsa notranjščina v prvem človeku,
tako se je izpremenil ves nju obdajajoči svet. Zapustiti sta morala
raj veselja, zunaj raja pa veliko trpeti in naposled umreti. „Namnožil
bom težave tvoje nosečnosti,“ je zaklical Gospod Evi, ki je bila razen
kake vzrok Adamovega greha, „v bolečini boš rodila otroke, in on bo
tebi gospodoval.“ (I. Mojz. 3, 16) Kdo se še ni prepričal, kako resnične
so postale te besede? Kdo trpi pač več od žene? Med vsemi križi,
ki jih nosi človek, nosi pač žena najtežavnejše. Otroci so njena čast,
njen ponos. A teh ne more dobiti brez najhujših bolečin, da, brez
smrtne nevarnosti. Bog jo je določil prvemu človeku za tovarišico,

a greh jo je postavil pod njegovo oblast. Kako huda in težavna je pa mngokrat postala za ženo ta oblast, smo že večkrat opozorili. V poganstvu, sploh zunaj krščanstva, je žena sužnja svojega moža, s katero sme delati po svoji volji. Jezus Kristus, ki je prišel popraviti, kar sta prva človeka pokvarila, je ženi dal zopet prvotno veljavo, jo postavil družico njenemu možu, kateremu pa mora biti pokorna.

„Ker si poslušal glas svoje žene,“ zaklical je Gospod tudi Adamu, „in jedel od drevesa, od katerega sem ti prepovedal jesti, bodi zemlja prokleta v tvojem delu; v trudu se boš živil od nje vse dni svojega življenja. Trnje in osat ti bo rodila in zelišče polja boš jedel. V potu svojega obraza boš užival kruh...“ (1. Mojz. 3, 17—19.) Kako globoko je pač padel prvi človek, najmočnejši izmed kraljev, kar jih je kdaj videl svet. Vse je izgubil, drugega mu ni ostalo kot telo in duša, pa še to dvoje je oslabeło.

Odvzeto mu je neomejeno poveljništvo. Ker sam ni bil pokoren Bogu, odreklo mu je pokorščino tudi vse stvarstvo. Le prisiljeno in z veliko nevoljo mu služi. Zemlja mu rodi le trnje in osat, ako je s pridnim delom takorekoč ne prisili, da mu rodi potrebni živež. Njegovo življenje je postalo trnjeva pot, polna trpljenja, težav in bridkosti. Ko pa pride na konec te poti, pade v grob in razpade v prah in pepel. Onkraj groba pa čaka nanj oster sodnik, ki ga bo kaznoval za njegovo nepokorščino ter ga izključil od nebeške ženinine, ker je lahkomišljeno zapravlil ženitovanjsko obleko; izključil ga od dedščine, ker je za ubogi nič prodal svoje prvenstvo.

Kako uboga sta torej postala prva človeka vsled greha! Kako žalostna izprememba se je vršila ž njima. Morda si že kdaj slisal ali bral o častniku, katerega vsled kakega pregreška ponižajo na prostaka? Odtirgajo mu zlato zvezdo, odpašejo častniški meč, slečejo častniško obleko ter ga oblečejo v obleko navadnega vojaka — prostoka. Kako srečen je bil prej kot častnik, kako lepo se mu je podala lepa obleka itd.; in sedaj, kako revna prikazen je v slabi ponošeni obleki ubogega prostaka! — Glej, nekaj sličnega se je zgodilo s prvim človekom. Prej sin najvišjega vladarja, visok častnik v njegovi vojni trumi, postal je ubog prostak, ubog človek. Vse je izgubil — ostal je le človek, a ubog, reven človek! Ali ni bila to strašna kazen? Morda se bo zdela komu še prehuda za tak, kakor se marsikomu zdi, malenkosten prestopok.

Ali imamo mar kaj vzroka pritožiti se nad Bogom, da je prestrogo ravnal s prvim človekom? Niti najmanj, marveč še občudovati moramo njegovo brežkončno potrpežljivost, da ni Adama in Eve vekomaj pogubil, kakor je storil z angeli. Adam in Eva sta se hudo pregrešila, zato sta tudi zaslužila hudo kazen. To že kaj lahko posnamemo iz dane zapovedi same. Čim lažje je izpolnjevati zapoved, tem večja je hudobija tistega, ki jo prelomi. Zapoved, katero je bil dal Bog prvima človekoma, je bila pa zelo lahka. En sam sad mu je prepovedan, dovoljeno mu je uživati vse druge sadove, s katerimi lahko zadosti vsem svojim potrebam, vsem svojim željam. Pa še tega sadu se ni mogel in hotel zdržati! Ali ni bila to skrajna hudobija, nehvaležnost? Vrhutega je bila zapoved tudi

imena, ker je imela visok namen, dasi je bila sama na sebi malenkostna. Bog je namreč dal to zapoved prvemu človeku, da pokaže svojo vdanost do njega, svojo pokorščino, spoštovanje in ljubezen.

Isto nam narekujejo tudi okoliščine, v katerih sta bila prva človeka. Podpirala ju je posebna milost božja, poželjivost je v njih mirovala. Živo sta se spominjala, da je Bog njihov gospodar, od katerega sta povsem odvisna. Poznala sta ga kot najvišjega gospodarja. Njima skoraj ni bilo mogoče grešiti. Ako sta pa vkljub temu prostopila zapoved, ali nista s tem razodela veliko hudobijo, storila velik greh? Kdaj je pač večja hudobija, ako razžališ človeka, od katerega še nisi ničesar prejel, ali pa človeka, ki ti je podelil že obilo dobrot? Zdrava pamet te pač uči, da je večja hudobija, ako razžališ človeka, od katerega si prejel že veliko dobrot, kakor če razžališ človeka, od katerega nisi prejel niti ene drobtine. Ali je pa kdo od koga prejel večjo dobroto, kot sta jo prva človeka prejela od Boga? Ni bil zadovoljen samo s tem, da ju je ustvaril, da jima je dal dušo in telo, kolikor mogoče popolno, ampak ju je okrasil še z nadnaravnimi darovi, ju sprejel za svoja otroka, za svoja dediča, jima podelil najvišjo srečo, neumrljivost.

Tudi s tem ne moremo prvega človeka zagovarjati, da ju je zapejal hudobni duh. Ta okolnost je sicer provzročila, kakor smo že omenili, da jima je Bog mogel odpustiti, a njihove hudobije vendar ni zmanjšala. Morala sta pač vedeti, da se mora za kačo skrivati drugo biče, saj jih je morala učiti izkušnja, da kača navadno ne govori. Razen tega sta bila pač dolžna bolj verovati Bogu, od katerega sta prejela že toliko dobrega, kakor pa kači, od katere še nista bila prejela nobene dobrote.

Kako bi pač mogli greh prvih starišev imenovati malenkostno stvar, saj je v tem grehu bilo združenih več grehov, namreč napuh, nevera in nepokorščina. Kaj ju je premotilo, da sta prestopila zapoved? Ali ne napuh, ker sta hotela biti kakor Bog, torej več, kakor sta po svoji naravi mogla biti? Previsoko sta letela, zato sta pa tako nizko padla. Grešila sta pa tudi z nevero. Dasi jima je Bog tako očitno razodel svojo vsemočnost, ljubezen, dobrotljivost itd., vendar se dasta premotiti od hudobnega duha, da ne verujeta njegovim besedam. Ali ni bilo to velikansko razžaljenje? Slednjic sta pa grešila tudi z nepokorščino, katero sta bila pač v polni meri dolžna Bogu, svojemu stvarniku in najvišjemu gospodarju. Kako bi torej mogli reči, da je bil prestopok pri tolikih in takih grehih malenkosten? Ako bi pa mogli še kaj dvomiti, pogledimo na sv. križ. Jezus Kristus je prišel, da popravi Adamov greh. Ako bi bil ta le malenkosten, bi mu pač ne bilo treba za to toliko trpeti in naposled umreti. Ravno njegovo trpljenje in njegova smrt nam očitno pričata, da je bil Adamov greh velika hudobija, ki je zaslužila tudi veliko kazen. „Iz velikosti zdravila,“ pravi sv. Bernard, „skleпам na velikost rane, in ker je bilo zdravilo tako dragoceno, skleпам, da je morala tudi bolezen biti huda in nevarna.“ Iz katerekoli strani torej presoјamo greh prvih starišev, moramo priznati, da je bil velik in vsled tega tudi zaslužil tako občutljivo kazen.

6. Naša dedščina.

¹⁰ Po enem človeku je prišel greh na svet
(*Rimlj. 5, 12*)
in po grehu smrt.

Dva popotnika, mož in žena, prideta do razpočija. Dober prijatelj ju opozori na pravo pot, na kateri bosta srečno živela in brez posebnih težav dospela do svojega pravega cilja; svari ju pa pred drugim potom, ki ju privede v nesrečo in pogubljenje. Razne okolnosti pa premotijo popotnika, da kreneta na napačno pot, ki se jima zdi tako prijetna in pripravna. Kakor jima je bilo rečeno, zadene ju na tem potu obito nesreče in težav. A ne samo nju, ampak tudi njune otroke. Napako sta sicer sama storila, a trpeti morajo tudi otroci in nositi posledice njune napake. Nekaj sličnega se je zgodilo, kakor nas uči sv. vera, tudi prvima človekoma in njunim potomcem, človeškemu rodu. Vkljub prepovedi božji sta Adam in Eva zapustila pravo pot in stopila na napačno. Kakor jima je napovedal Bog, zadela ju je najobčutljivejša kazen. Ali pa mar samo nju? O ne, ampak kakor nas uči sv. vera, ves človeški rod, vse njune potomce, ki se rode na napačni poti, na katero sta zašla ona prva človeka. Kaj žalostna je dedščina, katero je človeški rod podedoval po svojih prvih stariših!

Prva človeka sta z grehom stopila na napačno pot ter sta na tej poti ostala, ker si sama od sebe nista mogla pomagati na pravo pot, zakaj greh, ki sta ga storila, je bil neskončno razžaljenje, neskončen dolg, katerega ni mogel človek plačati sam. Vsled tega se vsi njihovi otroci, ves človeški rod na tej napačni poti rodi v grehu. Greh je torej dedščina naših prvih starišev. Tega se je zavedal že Job, ki toži: "Kdo bo očistil spočetega iz nečistega semena? Mar ne ti edini (Bog)." (Job 14, 4.) — "Glej, spočet sem v hudobijah," zdihuje psalmist, "in v grehah me je spočela moja mati." (Ps. 50, 7.) O tem grehu nam kaj razločno govori tudi sv. apostol Pavel v svojem listu do Rimljanov in v petem poglavju: "Kakor je po enem človeku prišel greh na svet in po grehu smrt in je smrt na vse prešla, ker so vsi v njem grešili..." (12) Kakor je po grehu enega nad vse ljudi (prišlo) obsojenje, tako (pride) tudi po pravičnosti enega nad vse opravičenje življenja (18). Kakor je namreč vsled nepokorščine enega veliko jih postalo grešnikov, tako jih bo tudi vsled pokorščine enega veliko opravičenih" (19). S temi besedami nas sv. apostol uči: 1. Da je po Adamovem grehu prišla smrt na svet in da morajo vsi umreti, ker so vsi v Adamu grešili. Umrejo pa tudi otroci, torej so tudi otroci v Adamu grešili. Ker pa otroci niso mogli v Adamu grešiti na ta način, da bi bili njegov greh posnemali, in ker tudi sami niso mogli dejansko grešiti, torej so morali greh podedovati. 2. Kristus je umrl za vse tiste, kateri so vsled Adamovega greha zapadli pogubljenju. Po svojem trpljenju in smrti opravičuje vse te. Kristusovega posvečenja ali opravičenja pa postanejo deležni tudi otroci (pri sv. krstu), torej so tudi otroci zapadli večnemu pogubljenju, torej so tudi oni morali imeti greh, ker ga pa sami niso mogli storiti, so ga pač morali podedovati.

Dalje pravi tudi 'apostol, "da smo bili vsi od narave otroci jeze." (Efež. 2, 3.) Kako bi pa otrok mogel biti otrok jeze, ker še ne more grešiti, grešnega dejanja izvršiti. Zato je moral nanj priti od drugega greh, podedovati je moral greh. To je tako očitno, da so vsi cerkveni očeti soglašali v tem nauku. "Nisem si jaz izmislil izvirnega greha, katerega je katoliška vera od nekdaj učila, toda ti, ki ga tajiš, si brezdvomno nov krivoverec," je rekel sv. Avguštin nekemu krivovercu. Isto prepričanje nam razodeva sv. cerkev že v tem, da je vse čase krstila tudi majhne otroke, da zadobe opuščenje grehov.

Nekateri so sicer učili, da podedovani greh ni v pravem pomenu greh, da je le nekaka slabost itd., a sv. cerkev se je odločno uprla tem naukom ter učila, da je podedovani greh pravi greh, zakaj sv. pismo določno uči, da ta greh izključuje od večnega zveličanja v nebesih. Sam Jezus Kristus nas uči: "Resnično ti povem, ako kdo ni prerojen iz vode in sv. Duha, ne more iti v božje kraljestvo." Od božjega kraljestva izključuje pa edino le greh, torej mora biti izvirni greh — pravi greh. Isto nas uči apostol, ki pravi, da je smrt kazen za greh. Mnogi umro pa brez dejanskega ali osebnega greha, torej mora tudi podedovani greh biti pravi greh. Zato uči tudi sv. Cerkev na tridentinskem cerkvenem zboru, da je podedovani greh dušna smrt. Dušna smrt je pa le pravi greh. Da pa stvar boljše razumemo, moramo opozoriti, da pri vsakem grehu razločujemo dvoje: grešno dejanje in grešni stan. Ako na pr. kak človek greši s tatvino, je dejanje, ko je stvar ukradel, grešno dejanje. Vsled tega dejanja (posebno pri smrtnem grehu) pa človek postane sovražnik božji in ostane toliko časa, dokler se z Bogom ne spravi, ne zadobi posvečenja toliko časa, da je pa grešni stan, človek je, kakor pravimo, 'grešnik'. Ako pravimo torej, da smo po Adamu podedovali greh, ne pravimo, da smo podedovali grešno dejanje, zakaj to ni mogoče, ampak le, da smo po njem podedovali grešni stan, da smo po njem postali grešniki, torej podedovali greh, ker brez greha niti grešniki ne moremo biti. Še jasneje nam to pojasni v začetku navedena prilika. Adam in Eva sta prestopila zapoved, to je storila sta grešno dejanje, katerega, kakor je samo ob sebi umevno, ne moremo podedovati. Vsled grešnega dejanja sta pa stopila na napačno pot, na kateri sta ostala, ker si sama iz nje nista mogla pomagati, to je pa grešni stan. Tega smo pa podedovali od prvih starišev, ali z drugo besedo: Mi se vsled krivde naših prvih starišev rodimo na napačni poti. Kakšna je pa ta pot, o tem smo že dovolj povedali v drugem poglavju. Ako torej čujemo vesoljni glas o sreči prvega človeka, ako opazujemo revo in bedo, ki biva v človeškem rodu, na svetu, in se vprašamo: "Odkod ta izprememba, odkod toliko gorja in zla v svetu," nam sv. vera in zdrava pamet odgovarjata: Greh prvih starišev je provzročil toliko izpremembo, to je žalostna dedščina naših prvih starišev, od katerih smo jo podedovali z grehom vred.

O tej dedščini so bili prepričani vsi narodi, kakor smo že prej slišali. Največji poganski modrijani so priznali, da mora človeški rod nositi veliko krivdo, za katero trpi na svetu. Tako nam priča Filolaj,

da so stari modrijani in pesniki učili in oznanjali, da je naša duša pokopana v telesu kakor v grobu, da trpi za velik greh.

Za ta nauk sv. vere nam priča tudi naša lastna pamet. Že prej smo opisali žalostno življenje tu na svetu, opisali človeško nagnjenje k hudemu. Vsega tega pač na noben način ne moremo pripisovati edino le Bogu. Bog bi bil pač najstrašnejši trinog, ako bi nam brez vsake krivde pošiljal toliko gorja; ako bi nam hudo tako lahko storil, dobro pa tako težavno. Ako ni izvirnega greha, potem izgubi nauk o odrešenju človeškega rodu po Jezusu Kristusu svojo podlago. Sv. vera nas uči, da je Jezus Kristus umrl za vse, in da je le v njem mogoče zveličanje. Čemu bi bil pa za vse umrl, ako ne nosijo vsi izvirnega greha na sebi, saj mnogi umro, preden store kak osebni greh? Zato je tudi sv. Cerkev na tridentinskem cerkvenem zboru izjavila, da je Adamov greh škodoval prvima človekoma in vsemu človeškemu rodu, da je greh prvih starišev z vsemi njegovimi posledicami prešel na ves človeški rod.

Kakor je pa še vsaka resnica sv. vere našla nasprotnike, tako jih je tudi ta. Ali je pravično, pravijo nekateri, da nas Bog kaznuje za tuj greh, katerega nismo storili sami? Kaj, tuj greh? Saj ni izvorni greh tuj greh. Adam in Eva sta bila prva človeka. Od njih izvira ves človeški rod. V prvih človekih je bil takorekoč zastopan ves človeški rod. V prvih stariših je bila združena vsa človeška narava. Udarci, ki je zadel prva človeka, je zadel vso človeško naravo, ves človeški rod. Prva človeka sta vsled greha na duši umrla, ker je greh smrt naše duše. Ker pa sama nista imela dušnega življenja, ga tudi naslednikom nista mogla zapustiti. Dušna smrt ali izvorni greh je povsem naravno prešel na potomce, tega ni Bog nikakor kriv, zato je ga tudi ne moremo obdolžiti krivčnosti. To kaj lahko posnamemo iz prve prilike o popotnikih. Prijatelj, ki je popotnika svaril pred napačno potjo, pač ni nič kriv, ako se otroci rode na napačni poti, torej v revni in bedi. Kar se godi pri izvirnem grehu, to se godi tudi pri drugih lastnostih, katere otroci podedujejo po svojih stariših. Tako podedujejo otroci po stariših marsikatero telesne napake, na pr. jecljanje, in pa tudi duševne napake, na pr. razne strasti, nagnjenje k tej ali drugi onemu grehu, pa tudi dobre lastnosti, na pr. nagnjenje k tej ali drugi obrti, k godbi itd. Otroci podedvajo po stariših tudi razne bolezn. Vsa človeška narava je bila v Adamu združena, zato je tudi udarec, ki je zadel prvega človeka, zadel vso človeško naravo. Kako bi torej mogli Boga obdolžiti krivčnosti?

Mislimo si imenitnega kralja, ki prejme kakega ubogega mladeniča za svojega otroka, ga določi za svojega dediča, mu podeli razna častna imena ter celo pokrajino, da se živi od njenih dohodkov. Prijatelj pa premoti tega mladeniča, da se zaroti zoper kralja ter ga hoče pahniti s prestola. Kralj to zve, obsodi mladeniča v smrt, mu vzame vse časti in dobrote, katere mu je bil podelil, in katerih mu ni bil dolžan dati. Ubogi nesrečnež pa ni samo sebe spravil v nesrečo, ampak tudi svoje otroke, katerim ne more drugega zapustiti kot bedo in revo. Sedaj pa vprašamo: Ali se morejo otroci kaj pritožiti nad kraljem, da je krivično ravnal ž njimi? Pameten človek pač ne

S

š

po

ne b

sprot

primé

gorja,

vprašal,

rodom?

4

provzročí

Zato je pač

in mota ki

skrivnosti t

tega nauka

pojavo le

Res

starišev i

Evo, d

namen

mi tu

da je

po

Ad

sv

te

c